BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
21 D
33

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

65
G
35

VITA B. MEM.

NICOLAI ALBERGATI CARTHVSIANI, EPISCOPI BONONIENSIS, S. R. E. TIT. S. CRVCIS CARDINALIS, ET SVMMI POENITENTIARII,

CONSCRIPTA OLIM

A TRIBVS CELEBERRIMIS VIRIS,
Jacobo Zeno, Poggio Florentino, &
Carolo Sigonio;

NVNC AVTEM ADDITIS SEPTENDECIM CELEBRIVM SCRIPTORVM, QVI EIVSDEM CVM SANCTITATIS laude meminerunt, teſtimonijs, in lucem edita

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

PER

F. GEORGIVM GARNEFELT CARTHVSIANVM Colonienſem.

ACCESSIT ETIAM TESTIMONII LOCO
HISTORIA DE IMAGINE B. M. VIRGINIS, A S. LVCA DEPICTA, ET IN MONTE GVARDIAE PROPE Bononiam miraculis coruſcante,

AVCTORE ASCANIO PERSIO.

COLONIÆ AGRIPPINÆ,
Apud IOANNEM KINCHIVM, ſub Monocerote.
Anno M. DC. XVIII.

Superiorum Permiſſu.

CENSVRA.

Liber hic, qui exhibet Lectori res ſanctè & præclarè geſtas B. Nicolai Albergati Carthuſiani, ac Epiſcopi Bononienſis, Cardinalis tit. S. Crucis in Hieruſalem, à diuerſis iiſq́; celeberrimus auctoribus ſcriptas, ac à R. D. F. Georgio Carthuſiano Colonienſi collectas, cum adiuncta Hiſtoria de S. Imagine Deiparæ Virginis à S. Luca depicta, & ad Montem Guardiæ prope Bononiam aſſeruata, autore Aſcanio Perſio, nihil habet, quod ſanæ doctrinæ, aut bonis moribus aduerſetur; quin potius omnibus cum B. Nicolao in pari dignitate conſtitutis, viuum Epiſcopalis functionis exemplar exhibet, & omnes Chriſtifideles ad debitam Deiparæ Virginis venerationem inuitat. Quare dignus eſt, qui ad multorum profectum typis mandetur. In quorum fidem (poſtquam ad petitionem admodum R. P. F. Coſmæ Morelli, SS. Theologiæ Profeſſoris & Inquiſitoris Apoſtolici hunc librum legiſſem) cenſuram hanc manu propria ſubſcripſi, Coloniæ Anno 1618. die 22. Maij.

Theodorus Geuelſbergh SS. Theolog. D.
Paſtor B. Mariæ ad Indulgentias.

ILLV-

ILLVSTRISSIMO
AC REVERENDISSIMO
DOMINO,
D. SCIPIONI S. R. E. CARDINALI
BORGHESIO, GERMANIAE PROTECTORI,
& ſummo Pœnitentiario.

SOlent Ill.^me ac R.^me Princeps ſingula ferè cuiuſque corporis membra ex inſtinctu quodam naturæ pro capite ſuo conſeruando tuendoque ita ſolicita atque anxia eſſe, vt pericula, non leuia etiam, promptiſsimè quandoque ſubeant.

Et quidem, vt cætera animantia prætercam, de ſerpentibus ex SS. Patribus tradunt nonnulli, quòd non ſolùm pugnantes corpus protendant, ac percutiendum exhibeant, quò caput illæſum conſeruent; ſed dormituri etiam in gy-

S. Aug. libr. 44 ex Mat. & 2. de oſt Chriſt. 16.

rum illud contrahant, eoq́; tanquã vallo caput circumdent, contraq́; imminẽtia pericula, quo poſſunt modo, ſepiãt.

Horũ cùm prudẽtiam diſcipulis ſuis, *Matt. 10.* adeoq́; nobis Chriſtus Dominus dicta de cauſa imitandam propoſuerit, certè cuncti Chriſtifideles, myſtici corporis membra ſuũ quoq; ſpirituale caput ab omni violentia, iniuriaq́; vt defendant ac vindicent, neruis omnibus viribuſq́; cõtendere debent. Hoc etenim cùm vigilet pro illis, præſitq́; in Domino, meritò & mẽbra abundantiùs in charitate habere, dictis eius, imò & nutibꝰ obedire, & ad omne opus bonũ, quod ad honorẽ, defenſionemq́; capitis facere poſſit, parata eſſe debent. *Heb 13. 1. Theſſ. 5. Ad Tit. 3.* Quapropter cùm afflictis hiſce temporibus cõmune omnium noſtrũ Eccleſiæ Catholicæ caput, eiuſq́; viſibilis Rector Chriſti Vicarius grauiter impugnetur, Petriq́; nauicula horrendis vndiq; ventorũ turbinibus, ſæuiſq́; maris procellis à Nouatoribus

paſſim

paſsim excitatis cõcutiatur, facere non poſſumus, quin tãquam membra, quiq; in eadẽ verſemur naui, paribus periculis expoſiti, pro virili quiſq; ſua capitis ac naucleri noſtri, ſine quo periclitatur nauis, ſalutem tueri ac propugnare ſtudeamus.

Id quod nũc præcipuè requirit ſæuitia, ac canina rabies nouiſsimi cuiuſdã Apoſtatæ, qui virulentiùs ac perfrictâ magis prę cęteris frõte in Eccleſię caput eiuſq; mẽbra præcipua, ſacrũ Cardinalium Collegium, & religioſos viros inuehitur ſęuitq;, nec aliud machinatur, q̃ vt totam Hierarchiã Eccleſiaſticam, velut caſtrorũ aciem ordinatã ſubuertat. *Marcus Anton. olim Archiepiſcopus Spalatenſis.*

Et licèt tam huius, quàm cæterorũ hæreticorũ errores plurimi Catholicorũ ex ipſis fidei principijs, & aliũde deductis argumentis egregiè cõfutauerint, & exploſerint; quoniã tamen vtile eſt, iuxta S. Aug. plures à pluribus cõtra hæreticos fieri libros, diuerſo ſtylo, nõ diuerſâ *1. de Trinit. cap. 3.*

ſide, ideò nō abs re viſum fuit etiam in medium prolatis exemplis, quæ nō minus ſæpè, quā rationes momenti habere ſolēt, eoſdem impugnare. Exempla aūt ad rem præſentem magis appoſita meo iudicio ſumi non potuerūt, quàm inſignium virorū ſanctitatis ſplēdore fulgentiū, qui præteritis ſæculis eadē, quæ nos dogmata fidemq; tenuerūt, & eiuſdem etiā ordinis ac dignitatis fuerunt, cuius ſunt illi, qui modò impugnantur, ac traducūtur. Etenim futurum cōfido, vt qui viuâ voce præclariſq; geſtis multa pro S. Sede eiuſq; mēbris præſtiterūt, ijdem etiā poſt dormitionem ſuam nō minora exulceratiſſimis hiſce tēporibus exemplo ſuo, cōmuniq; ſanctitatis
Iudic. 16. famâ, ac nomine Sampſonis inſtar, qui plures moriens quàm viuens inimicos proſtrauit, ſint effecturi.

Apertiſsimè enim ſancti illi Nouatores noſtros coarguūt mēdacij, inſigniaq; ac perpetua contra eoſdem erigunt tro-

phęa, qui neſcio quàm non malè ſanam ex cerebro ſuo procudant doctrinam, quibuſq; nō iniurijs ac maledictis S. Sedem Apoſtolicā, Cardinaliū Collegiū, viroſq; religioſos proſcindāt ac lacerēt.

Poſſent quidem exēpla plura præclarorum virorum ex ampliſſ. Cardinaliū Collegio in medium proferri, ſed quoniam ego Carthuſiani ordinis debitorē me agnoſco, cui ante omnia etiā ſeruire cupio, idcirco præſtātiſsimi imprimis ac pij Cardinalis Nicolai Albergati quōdam Carthuſiani memoriam è tenebris eruere, & in lucem producere cōſtitui, præſertim cùm tam heroicæ huius viri ſint virtutes fortiaque facta, vt ſimilia paſsim in alijs nō reperiātur. Imprimis etenim viuꝰ ſanctitate vitæ, & erga S. Sedem Apoſtolicam obſeruātiâ nulli fuit ſecundus, vti labores pro illa exantlati (pręcipuè in octo legationibꝰ, quas ſumma cū laude obiuit) & quatuor ſummi Pontifices luculentiſsimè teſtantur. de-

inde ita ſe virtus eius in contubernium diffudit, vt multi egregij viri ex eo, pręcipuè verò duo ſummi Pontifices prodierint; poſtremò poſt mortē ea ſanctitatis de ipſo ſparſa eſt fama in Romana Curia, vt ipſemet Eugenius IV. Pontifex Romanus eâ permotus, exequijs illius nouo exemplo intereſſe voluerit.

Nicolaus V & Pius II teſte Sigonio, Boſtio, & Platina.

Ita vt ex vita ſancti huius viri, tāquam ex diuino quodā fonte virtutū aquis abūdante ac ſcaturiēte pro ſua quiſq; neceſsitate haurire poſſit. Hinc ſpiritu feruētes, vnde magis ferueſcāt, & inflāmētur; tepidi, vnde incaleſcant; duri, vnde ſalubriter cōpungantur; hæretici, ſi modò ſolitas & heroicas tanti viri virtutes cōtēplari velint, vnde cōfundantur; Catholici, vnde cōfirmētur, habere queūt.

In hac Legati ſummorum Pontificū, Cardinales, Epiſcopi, & Monachi (ſingulos .n. hoſce gradus trāſcurrit, eorūq; munia ſanctè & exemplariter obiuit) oēs denique mortales reperire poſſunt,

quod ſibi imitandum proponant.

Nec mirũ videatur, quòd ex Carthu-
ſiana ſolitudine huiuſcemodi lucubra-
tiones prodeãt; cùm quotquot in ea de-
gunt, libenter ſeſe illius in terra capitis
mẽbra fateantur, pro eoq́; quod poſsũt,
quodq́; tenentur, præſtare percupiant:
quãquam etiam cõgregatio noſtra, quò
amplioribus gratijs & priuilegijs à Sede
Apoſtolica eſt honorata, eò & libentius
ac promptius pro ea laborare ac inſu-
dare debeat, exemplo venerabilis noſtri
P. Surij, qui quiete ſuâ & contẽplatione
nonnihil poſtpoſitâ, ad Nouatores cõ-
fundẽdos illiſq́; oſtendendũ, quales pa-
reret viros S. Mater Eccleſia (quæ Rom.
paret Pont.) quoſq́; fratres & conſortes
habeamus (qualibus aduerſarij carẽt) ca-
lamum arripuit, SS. vitas geſtaq́; fortia
conſcripſit, collegit, & in lucem edidit.

Fecerunt hoc idem ante ipsũ ſanctiſ-
ſimi viri, quà verbo, quà ſcripto, vt in o-
riente Eremitarũ decus ac Magiſter Io-

annes Baptiſta, Antonius, Baſilius, Simeon & Daniel [a] Stylita, & [b] Aphraata, quorũ poſtremus interrogatus à Valẽte Imp. quid Monachus ageret in publico, ſapienter reſpondit ſe ad commune incendium extinguẽdum prodijſſe. In occidente verò plurimi, inter cęteros S. Bernardus, Thomas Aquinas, Antoni' de Padua, alijq; qui ſcientes tempus loquendi, & tempus tacendi, aliquãdo cũ Moyſe mõtis ſummitatem aſcenderũt, vt cum Deo loquerentur, remoti ab hominibus; aliquando verò Deũ pro Deo relinquentes, cum eodem de monte deſcenderunt proximis opem allaturi.

[a] *Euag. li. 2 c. 10 & Niceph. li. 1. c. 22. Sur. 11. Dec.*
[b] *Theod. in Philot. ca. 2. & 8. & Bar. ann. 370.*

His itaque rationibus quaſi fundamẽtis ſubnixus cum opuſculo hoc, ſeu vita B. Nicolai Albergati à tribus præſtãtiſsimis ac fideliſſimis viris olim cõſcripta, adiunctis per me viginti facilè celebrium auctorum teſtimonijs, qui eiuſdem cũ ſanctitatis laude meminerũt, in lucem prodeo, illudq; Ill.^mæ Celſ.

V. vt cui multis id nominib⁹ debeatur, offero, dedicoq́;. Potuiſſem quidem eã alicui ex eadem familia tanquam de ordine noſtro bene merito dicare; verùm penitiùs mihi rem conſideranti viſum fuit, non alteri, quàm Germaniæ Protectori à Germano pro Germania viciniſq́ue regionib⁹ ſuſceptos deberi labores.

Accedit quòd vita geſtaq́; Cardinalis, Epiſcopi Bononien. Summi Pœnitentiarij, & acerrimi Sedis Apoſtolicæ, & Curię Rom. defenſoris, viciſſim Cardinali, olim Epiſcopo Bononiẽſi, ſummo Pœnitentiario, & indefeſſo labore pro Eccleſia Dei deſudanti iure merito cõmendanda viderentur.

Vt igitur C. V. hunc meum laborem æqui boniq́; conſulere, exiguũ hoc munus beneuolo animo ſuſcipere, ordinẽq́ue noſtrum, & præſertim Carthuſiam Colonien. vniuerſamque Germaniam ſibi commendatam habere dignetur, etiam atque etiam rogo.

Gratia D.N.Ieſu Chriſti Ill.^{mam} Celſ.V. multis annis incolumem ſeruet, ad Eccleſiæ ſuæ & Germaniæ noſtræ honorē ac defenſionem, perducatque tandem ad ineffabilia gaudia patriæ cœleſtis, Amen.

Ita ex totis animi medullis precor & opto, omneſq; mecum, qui hîc in Chriſto ſunt, fratres, Coloniæ Vbiorum, ex Carthuſia anno ſalutis M. DC. XIIX.

Illma & R.^{ma} Celſ.^{nis} V.^{ra}

humillimus ac deuotiſsimus
in Chriſto ſeruus.

F. GEORG. GARNEFELT.

BENEVOLO LECTORI
F. G. GARNEFELT ORDINIS CARTHVSIANI.

Cogitanti mihi vitas quorundam noſtri Ordinis ſanctitatis nomine celebrium virorum, quæ hactenus ferè latuerunt, in lucem producere, prima ſe obtulit vita B. Nicolai Albergati, viri Ordinis noſtri ante centum ſeptuaginta quinq; annos defuncti ſanctiſſimi: prima inquam, & quidem valdè appoſitè.

Cùm enim vir ille, vt doctrina, & dignitate (ex monacho enim factus eſt Epiſcopus Bononienſis, dein S. R. E. Cardinalis, mox ſummus Pœnitentiarius) rebusq; præclarè geſtis; ita & vitæ integritate ac ſanctitate, (vt de tempore ſileam) facilè fuerit primus; non immeritò vita eius inter eas, quas in publicum dare conſtitui, primum occupat locum. Quamuis ſerò ac tardè ſatis ſuperq; prodeat. Nam ſi Petrus Damianus S. R. E. Cardinalis doctrinâ & ſanctitate inſignis conqueſtus legitur, quòd tribus ferè luſtris nemo extitiſſet, qui S. Romualdi vitam poſteritati commendaſſet, an non potiore quis iure conqueratur, quòd per triginta quinq; fermè luſtra nullus fuerit, qui vitam huius viri à coæuo conſcriptam, & hactenus inter priuatos parietes conſeruatam, typis vulgari curauerit?

Id igitur dum facio, operam meam nec inutilem, nec ingratam tibi Opt. Lector futuram ſpero.

Quò autem vnico quaſi intuitu videas, quid ea tibi cõferat, ſummatim, quæ hoc opuſculo continentur, ſubÿcere placuit, ſunt autem hæc.

PRIMO, *vita dicti B. Nicolai, vti eam (niſi quòd per me in capita ſit diſtincta,) ante annos 150. & amplius conſcripſit Iacobus Zenus Epiſcopus Feltrenſis B. viro coætaneus & familiaris.*

SECVNDO, *Oratio in funere B. viri habita per Poggium Florentinum Oratorem facundiſſimum: De quo a vti & de Zeno agit Trithemius de Script. Eccl.* a Vide annotationes noſtras vitæ à Zeno ſcriptæ ſubiunctas.

TERTIO, *vita eiuſdem B. Nicolai, prout eam antiquis monumentis adiutus compoſuit Carolus Sigonius, qui floruit anno Domini 1570. de quo Poſſeuinus.*

QVARTO *præclara teſtimonia de virtute, prudentia, ſanctimoniaque B. Nicolai ex varijs celebribus auctoribus deprompta, quorum primus eſt.*

1. Franciſcus Philelphus *eques auratus & poeta inſignis B. viro ſynchronos.*

2. Blondus Flauius *Secretarius Apoſtolicus, & hiſtoriographus excellens, item ſynchronos.*

3. AEneas Syluius *B. viri quondam alumnus, & poſtea Rom. Pont. dictus Pius II.*

4. S. Antoninus Archiepiſcopus Florentinus, *qui cum B. Nicolao interfuit Concilio Florentino.*

5. Baptiſta, aliàs Bartholomæus Platina *Apoſtolicus Abbreuiator, qui floruit anno 1470. De hiſce quinq. vide Trithemium de Script.*

6. Paulus AEmylius *hiſtoriographus Francorum, qui floruit anno 1520.*

7. Polydorus Vergilius *Anglicarum rerum ſcriptor, qui floruit anno 1499.*

8. Onuphrius Panuinus *rerum antiquarum indagator ſolertiſsimus, qui floruit anno 1566.*

9. Ioannes Nauclerus *Præpoſitus Tubingen.*

10. Arnoldus Boſtius *Carmelita Gandenſis, qui floruit anno 1494. de quo Trithemius.*

11. Petrus Dorlandus *Carthuſiæ Dieſtenſis in Brabantia Prior, qui floruit anno 1500.*

12. Petrus Sutor *S. Theolog. Doctor & Prior Carthuſiæ Pariſienſis, qui floruit anno 1530.*

13. Carolus Sigonius *in opere de Epiſcopis Bononienſibus.*

14. Alphonſus Ciaconus *Dominicanus, qui floruit anno 1590. Ita Poſſeuinus.*

15. Nomenclator quidam anonymus *Toloſæ impreſſus anno 1614.*

16. Vizanus *ſeu* Villanus aut Vigianus Italus, *qui Italicè ſcripſit.*

17. Aſcanius Perſius *in hiſtoria de imagine B. Mariæ Virginis à S. Luca depicta, & in monte Guardiæ propè Bononiam miraculis coruſcante, ex quo quidem teſtimonium ſolum ad B. Nicolaum ſpectans non excerpſi, ſed, quia hiſtoria breuis eſt, nec Lectoribus, præſertim Deimatris*

ris cultoribus, vt arbitror, ingrata futura, eam bonâ fortunâ acceptam integram dedi.

Appendicis loco adiunxi.

1. Tabulam chronologicam *de vita B. Nicolai, quæ ſeruit loco Indicis.*

2. Cardinales quoſdam ſanctitate conſpicuos.

3. Synopſin Sanctorum Ordinis Carthuſiani.

Omnia ad honorem Dei, & publicam vtilitatem; nec enim alia de cauſa hic à me ſuſceptus eſt labor; quem ſi probari cognouero, aliorum inſuper Sanctorum Carthuſiani Ordinis vitas, quas etiamnum paratas habeo, propediem Deo fauente typis vulgandas tradam; inprimis autem vitam

S. Anthelmi Epiſcopi Bellicenſis,

S. Hugonis Epiſcopi Lincolnienſis,

B. Stephani Epiſcopi Dienſis, *& aliorum noſtri Ordinis.*

Salue & vale opt. Lector.

Martinus V. fecit Cardinalē.
Eugenius IV. ad diuerſos miſit legatum.
Pius II. quondā B. viri ſcribe et familiaris.
ex carthuſiano Epi
cardinalis tit. S. cru
Anno 1443. 9 Ma

VITA
ILLVSTRISS.[mi] AC REVERENDISSIMI PATRIS
BEATI NICOLAI ALBERGATI,
ORDINIS CARTHVSIANI, S.R.E. TIT. S. Crucis Cardinalis,

GRAVITER, DOCTE, ELEGANTER CONSCRIPTA A R.D. IACOBO ZENO, *Epiſcopo Feltrenſi ac Bellunenſi,*

Ad Reuerendiſsimum D. D. PETRVM BARBVM Venetum, Tit. S.Marci Presbyterum Cardinalem,&c.

Quæ nunc tandem poſt annos 150. *publicis typis publici boni amorê euulgatur à* F.G.G.C.

PRAEFATIO AVTHORIS.

QVANTAM *vim Virtus, vel opinio fidesq; virtutis apud potiſsimùm bene inſtitutum animum habeat, R.*[me] *Pater, etſi pleraq; alia documento ſint; ex hoc tamen vel maximè intelligi poſſe mecum ipſe ſæpenumerò cogitans animaduerti, quòd ita homines ad amorem alliciat, beneuolentiâ, admirationeq; deuinciat, vt illos, qui quoquo pacto eâ præditi forent, non amare ſolùm, ſed colere, ac venerari, atq; etiam admirari ingenito nobis quaſi quodā iure naturæ ferè neceſſario compellamur. Tanta enim auctoritas, tanta dignitas, tanta ſuauitas, & pulchritudo eſt, vt tametſi corporeis illam oculis cernere non liceat, mente tamen & animo in ijs ipſis humanis corporibus, quaſi in vaſis quibusdam & officinis, non ſine iucunditate cōtemplemur, eosq; & veneratione, & honore dignos, & bene meritos cenſeamus, quos illam ſequi, & amplexari iudicauerimus. Hoc cùm ſæpè aliàs & ratione & experimento didicerā, Reuerendiſsime Pater, tamen maximè omnium eo potiſsimùm tempore, cùm perſoluto ſtudiorum laborumq; meorum curſu, ad quæ penè puer acceſſeram, ad fælicis recordationis Eugenium quartum ſummum Pontificem, Auunculum tuum per id temporis Florentiæ conſidentem adoleſcens me contuli. Cùm enim quamplurimos præſtātiſsimos patres, quorū quidā ad meliorē vitam euocati ſunt, qui-*

Cicero de Amicitia, Nihil, inquit, virtute amabilius, nihil eſt quod magis alliciat

hominesad diligendū: quippe cùm propter virtutē & probitatem eos etiam, quos nunquam vidimus, diligamus.

dam adhuc & in humanis nobiſcum agunt, eo in loco apud Pontificem comperiſſem, inter omnes tamen piæ ſemper & celebrandæ memoriæ Nicolaum illum ſanctæ crucis Cardinalem, ita propter ſummam virtutis & ſanctitatis opinionem, ſingulari & præcipua quadam ſum obſeruantia & veneratione complexus, vt me illi totum non deuotiſſimè dedicare non poſſem. Sic enim, vt præclarè noſti, vir ille Deo plenus, quaſi ſplendor omnis virtutis & ſanctimoniæ præfulgebat, vt decus & ornamentum Eccleſiaſtici ordinis, & cleri totius eſſe meritò videretur. Neq. profectò omnium, quæ ad virtutem, & ſanctam exemplaremq. vitã attineant, dici quicquam, aut excogitari poterat, quod non eſſet in eo accumulatè congeſtum. Religio, fides, pietas, doctrina, integritas humanitas, prudentia, ſanctimonia, charitas, patientia omnia ſeſe cateruatim effuderant, & in Nicolai animâ, tanquam in vaſe puriſſimo & electiſſimo collocârant. Quàm verò ipſe virtutis feruens Zelator eſſet, hominumq. illam excolētium indefeſſus fautor & amator; Eccleſiæ, Pontificis Eccleſiaſticæq. ſalutis validiſſimus clypeus, & propugnator exiſteret, quis facilè verbis poterit explicare? Itaq. meritò tanti nominis, tantæ apud omnes auctoritatis erat, vt nihil dignius, quàm de ſuâ vitâ, ſanctitate, virtute per vniuerſum terrarum orbem prædicari & celebrari poſſet. Neq. enim Chriſtianos modò populos eius laudis, nominis, gloriæ fama compleuerat, ſed ad barbaras etiã & exteras gentileſq. nationes illius veræ, ſolidæq. virtutis vox, & conſtans opinio penetrârat. Quanti verò illum præſtantiſſimus Pontifex faceret, quanti Patres exiſtimarent, quantum vniuerſa curia coleret, ac veneraretur, quis ignorat? Cùm nihil pretioſius in omnium poſſet ore verſari Sancti Nicolai nomine; potiſſimùm autem inter reliquos animaduerti te maximè omniũ, Reuerēdiſſime Pater, pro optimâ & excellenti naturâ tuâ, innataq. tibi & ingenitâ humanitate ac pietate præſtantiſſimum illum Patrem vſq. adeo amare, colere, obſeruare ac etiam venerari ſolitum, vt tametſi dignitate illi eſſes, & officio par, (quippe quē Eugenius Pontifex iam ad Cardineum apicem bene merentem extulerat) tu tamen illũ, vt parentem vnicum ſummâ veneratione complexus, ipſius virtutes imitari, laudes verò celebrare, ſatiari non poſſes. Quæ cũ ita eſſent, ego & illius ſingulari virtute, & tuo etiam non mediocriter prouocatus & pellectus exemplo, eum in modum ipſius Nicolai pij Patris memoriam ex eo tempore quaſi adamantino clauo cordi ſemper infixam & inſitam

b Contigit hoc ann. 1440 iuxta Onuphriũ.

gestſi.

geſsi, vt etiam poſt illius obitum meo nunquam ex pectore Nicolaus exceſſerit: acceſsit ad hoc quoq; familiaritas non vulgaris, quæ mihi aliquamdiu cum c Thoma Theologo præſtātiſsimo fuit, quo cũ officij publici ratione & opinione virtutis ſum diutius beneuolentiſsimè conuerſatus: me ſiquidem, vt bene noſti, (cum author eius rei, vt reliquorũ honorum meorum fueris) Eugenius Pontifex te directore & ſuaſore in Subdiaconatus officio, quod per ea tempora dignius habebatur, Collegam illi, & comitem dederat. Is enim Thomas (qui ab ineunte ætate, & teneris vnguiculis apud Nicolaum ipſum enutritus & educatus, ſecretorum omnium particeps, & conſcius erat) aſsiduarum commemoratione & prædicatione virtutum, me in illius dedicatiſs.mam obſeruantiam non confirmauit ſolùm, verùm etiam vehementer adauxit. Nam ſic ille mihi eius vitam, mores, res geſtas, ſerioſius explicabat, vt neq; ipſe dicendo, neq; ego audiēdo defatigari & ſatiari poſſemus, nullaq́; ferè præteriret dies, in quâ de Nicolai ſanctimoniâ à nobis ſtudioſiſsimus ſermo non fieret, adeo pariter pietate & obſeruantiâ certabamus. Et quoniam hominis memoriā labilem & infirmam eſſe ſciebam, tam præclaram verò excellentium rerum cognitionem obliterari & obliuione deleri prorſus indignum exiſtimabam, operam ſtudioſam adhibui; vt quæ ab eo de Nicolai vitâ & moribus accepiſſem, literis commendarem, vt ſaltem apud me præſentia & recentia ſemper Nicolai præclara monumenta vigerent; in eum modum breui effectum eſt, vt omnium ferè, quæcunq; de Nicolao memoratu digna referri poſſent, recens apud me cognitio foret. Itaq; cùm mecum ipſe ſæpenumero, & aliàs anteà, & hoc potiſs.mū tempore, hæc ipſa à me de Nicolai vitâ rebusq́; geſtis perſcripta, non ſine ingenti fructu ac ſummâ iucunditate perlegerem, & ſæpe quoq; veniret in mentem, quantum tu illi deuotiſsimus & dedicatiſsimus extitiſſes, rem tibi gratam fore putaui, Reuerendiſsime Pater, ſi ea tibi etiā efficerem redderemq́; communia, ne ſolus eâ voluptate fruerer, quæ tibi quoq; omni iure & officio deberetur. Quamobrem ſingula quæq;, vt mihi à Thoma relata ſunt, ordine digeſta ſtudioſius enarraui, & ad te, qui viuum tantâ pietate & obſeruantiâ coluiſſes, meritò quoque dedicanda cenſui; Eo enim tibi etiam gratiora fore arbitratus ſum, quod hæc à Thoma ipſo, qui tanta te pietate & charitate Pontifex dehinc Maximus complexus eſt, cuius inſignis apud te potiſsimùm Pontificis authoritas valuit, quaſi à fœcundiſsimo fonte manarint, ita vt

c Hic eſt Thomas Sarzanus dictus poſtea in Pōtificatu Ro Nicol V. cuius vitam ipſe Platina expreſſit.

d. Ann. 1449 ab hoc Pontifice Petrus Barbus factus eſt C...

dinalis presbyter tit. S. Marci Ita Onuphrius.

hac legens, Thomam ipſum, (qui & Nicolai ab hoc Nicolao ſumpſit nomen) legere atq; intueri non ſine pietatis affectione videare. Nam quod ad me attinet, nihil abs te mihi deferendum, nihil attribuendum puto, cùm ita tibi ſim omni officiorũ & beneficiorũ genere, & Sanguinis iure deuinctus, vt meipſum & mea omnia dedicans, tibi obſequi, & morem gerere dignitati tuæ dies noctesq; defatigari non debeam. Legere itaq; Sanctiſſimi Cardinalis hiſtoriam, Reuerendiſſime Pater, ſolita tua clementiſſima pietate dignabere, & quemadmodum nobilitate morum & generis, generoſitate animi, inſigni prudentiâ, miſericordiâ, ac pietate clementiaq́; potiſſimum, & benignitate ſingulari, omniq́; virtutum genere plurimum præſtas; ita in me amando atq; tuendo, quo nihil in humanis mihi cariùs eſſe poteſt, & te ipſum & reliquos omnes excedas & ſuperes ſupplici obſecratione & inceſſabili deprecatione depoſco. Vale fœlix.

(∵)

E VITA ET MORIBVS NICOLAI CARDINALIS SANCTAE CRVCIS.

CAPVT I.

MILIA, PVERITIA, ET ADOLESCENTIA IPSIVS.

INter reliquas Bononiæ Vrbis familias, præſtãs ſatis & clara haberi ſolita eſt Albergatorũ ſtirps, eò potiſſimum, quòd viros diuinarum humanarumq; rerũ do-
:iſſimos, & Iuriſconſultos celeberrimi nominis
uãplurimos in lucẽ eduxerit. Ex ea Nicolaus tra-
it originẽ, patre Petro Nicolao, matre verò Phi-
ppa. a Quẽ cũ primis elementis inſtituendũ atq;
ormandũ, vix vbi ex cunabulis exceſsit, Parentes
xhibuiſsẽt; vt in ijs, quantũ ſatis eſſe viſũ eſt, pro-
ecerat, ciuilibus ſtudijs, (quæ peculiari quodã iu-
e plurimũ in ea vrbe vigent) adhibere operã volu-
ɪrunt. Acceſsit aũt ad ea circiter ad XI. ætatis annũ
ɔerſtititq; diutius. Ad nouẽ etenim continuos an-
ɪos iuris ciuilis auditor fuit; magnãq virtutis, at-
que doctrinæ, & in ea ætate ſpem præſtitit.

a Natus eſt B Nicolaus ex hiſce parentibus, anno Domini 1375. vt Sigonius habet cap. 1. in vita illius.

CAPVT II.

FIT CARTHVSIANVS, ET ALIQVOT MONASTERIJS præeſt.

CVm que iam & ingenio, & moribus, & ciuilibus diſciplinis vſque adeò clareſceret, vt decorãdus pro ſtudiorũ prẹmio inſigni lau-

reâ videretur; ipſe contemptis humanis omnibus, relictis ciuilibus ſtudijs, neglectis honoribus, parētibus, diuitijs, re familiari nō magni exiſtimatâ, Deo immortali ſeſe totum dedicauit & vouit, Religionēq; ingredi, ac Regularē deinceps ducere vitā cōſtituit: eſt ſiquidē Bononiæ paulò extra vrbis portas Carth. Monaſterium loco ſatis grato ſitum. Hoc Nicolaus cùm aſſiduè frequentaret, [a] captus Monaſticę & ſolitarię vitæ præſtantiâ, vbi cōſulēs ſaluti ſuæ Deo immortali ſeruiret, potiſſimùm elegit. Itaque Religioſo habitu ſumpto, (peractis ijs, quæ Religio obſeruat, moribus) aliquot annos in ea omni humilitate, abſtinētiâ, & ſynceritate vitę perſoluit; verùm vbi perſpecta & explorata eſt virtus, prudentia, & ſanctimonia morū, qui in Religione præſidebant, ad religioſas Nicolaū dignitates extulerunt: pluribusq; illū pro tēporum varietate Monaſterijs [b] præfecerunt; ita vt integrum decennium nunquā eiuſmodi præfecturâ caruerit, magiſtratusq; illos eum in modum adminiſtrauit, vt in Religione & in populo nihil diuinius prędicari poſſet Nicolai nomine. Erat enim ipſe ſanctiſſimorum operum patrator & prędicator, plurimoſque ad religioſam Sanctā vitā, & Diuina miniſte-

a Occaſionem ipſam deſcribit Sigon in cap 2.

b Florentinā & Bononiēſem Carthuſiam adminiſtraſſe ipſum, affirmat Sigonius c 2 At verò Romæ & Mantuæ ipſum etiam præfuiſſe antiqua monumenta demonſtrant.

ria,ſuaſione ſuâ & exemplo pertrahebat; Humilitatē ſummā, & abſtinentiā aſperrimam prę ſe ferebat, & omninò à ſecularib⁹ terreniſq; rebus abdicatus, ad ſola cæleſtia & diuina volabat; venerabātur illum ſimul & admirabantur ciues omnes, fælixq; eſſe ille videbatur, qui huius perfrui conſortio, aut doctrinâ refici potuiſſet.

Caput III.

ELIGITUR EPISCOPUS BONONIENſIS, inuitus & coactus.

ACcidit, vt circiter ea tempora, qui Bononienſibus Epiſcopus præerat, fatalē diē ſuum [a] obiret; Quare coacti ciues cum Clericis & Eccleſiaſticis omnibus Nicolaum ſibi Præſulē & Pontificem delegerunt. Cumq; illi electionis ſuæ decretum attuliſſent, proſtratus in terrā Nicola⁹, ne ſe quiete ac pace ſuâ priuarent, rogare & obſecrare cœpit: Imparem ſe omninò tanto oneri, inexpertum, imperitum, indigniſſimum eſſe: illis verò magnâ vi, omni prece atque ſuaſione, vt electioni de ſe factę annueret, exorantib⁹, nullo tamen pacto adduci potuit, vt morem gereret. Sed quantò illi ardentius inſiſtebant, tantò ipſe obſtinatius recuſabat. Per hunc modum, cùm

[a] *Is fuit Ioannes Epiſc. qui obijt an. 1417. 2 Ian. Iuxta Sigonium in Epiſ. Bonon. & c. 3. in Vita B. Nicolai.*

inte-

integrum ſemeſtre Bononienſis Eccleſia Paſtore deſolata iaceret, illis neminem niſi Nicolaum volentib⁹, eo autem cõſtantiſſimè detrectante, nouas tandem artes ciues excogitârunt, vt deſiderio potirentur. operam .n. adhibuerunt, vt qui in ea Religione maximâ auctoritate pręſtabãt, quib⁹ imperandi poteſtas[b] erat, illi ex auctoritate præcipientes, Nicolaum obedire compellerent. Quib. cùm non parere non poſſet, curam Bononienſis plebis[c] aſſumere, &. Epiſcopus eſſe coactus eſt.

b *Latius hec Sigonius c. 4. Vitæ.*

c *Conſecratus eſt Epiſc. 4 Iul. vt habet Sigon. in Vita cap. 5.*

CAPVT IV.

MITTITVR A SVIS LEGATVS AD MARTInum Quintum Pontificem Romanum.

PEr ea verò tempora Patres Conſtantiæ Cõcilium[a] celebrabant, quo tandẽ perſoluto, cùm Martinus eius nominis V. Pont. Max. qui ad Rom. ſedem adſumptus erat, in Italiam veniſſet, Bononiẽſes Nicolaũ ad Pontificẽ cõgratulatũ ire voluerunt. Profectus itaq; Mantuæ[b] Martinum conſidentem inuenit. Cui cùm ſolitam reuerentiam exhibuiſſet, & populi ſui mandata expoſuiſſet, in magno honore à Martino habitus eſt, cõmorãdi enim locum in palatio, quo habitabat, Nicolao dedit, & ex ærario Pontificio neceſſaria ſubminiſtrauit, multiſque ornamentis affecit, li-

a *Nanclerus gen. 48 an. 14·7.*

b. *Sigonius ca. 7 in vita ann. 1418.*

teraſque Apoſtolicas ſuper Epiſcopatu libens dedit. Abſolutis autem, quæ opportuna erant, cùm Mantuâ abſcedens Bononiam veniſſet, ſuarum ouium aliquamdiu quietam curam egit; erat autem [c] in egenos inopeſque pijſſimus, neminem vacuum abire patiebatur, neque ſolum ſatis erat illi, ijs, qui petituri aduenerant, elargiri, ſed per vrbē ſſiduè perquiſitis neceſſaria miniſtrabat; in diuinis miniſterijs obſequijſque accurato ſemper & indefeſſo ſtudio verſabatur; viuebatq; religiosè & abſtinentiſſimè, quippe, cum illum, quem inſtituerat, Carthuſienſium viuendi ritum ad extremũ vſque ſemper integerrimè conſeruarit.

[c] Idem teſtatur Poggius in orat. fun.

CAPVT V.

ITERVM EVM MITTERE AD Pontificem Romanum cogitant Bononienſes.

VERVM non diutius, vt partâ quiete perfrueretur, illi permiſſum eſt. Nam paulò poſt cum [a] Ferrariam Martinus veniſſet, iterũ, vt ad Pontificem accederet, voluerunt. Siquidem Bononienſes Martini mētem atque animum for-

[a] Vide Platinam in Martino V.

midabant,curabantque omni arte, ne in illius liberam poteſtatem declinare cogerētur. Martinus verò nihil prætermittebat, quo abalienatas ſibi illorum mentes conciliaret, vrbemque in fidem redigeret; Bononiam venturum enim ſe, atque diutius ibi manſurum,optimaſque pręſtiturum conditiones pollicebatur. Illi verò durioribus aſperioribusque in dies animis eſſe videbantur. Quare cùm aliquandiu ad Vrbem Ferrariæ conſediſſet,nullaque compoſitione Bononienſium animos conciliari poſſe videret, deſperatis ferè iam rebus,Ferrariâ diſcedens, Florentiam venit, vt vi & armis rebellantes, proteruoſque Bononienſes perdomitaret; potiſſimumque Bononiæ ad eos dies excitatæ rerum nouitates erant; Zambeccarij quippe Canetulos (qui ſunt alterius factionis) vrbe expulerant,[c] totaque inteſtino diſſidio ciuitas fluctuabat; Quarum rerum ſpe adductus Pontifex,facilè confidebat,poſſe vrbem redigi in poteſtatem.

[c] *Sigonius c. 8. in vita, ann. 1420. Vide queq; de hiſce factionibus Blondum dec. 3. li. 3.*

Capvt

CAPVT VI.

TERTIO MISSVS AD PONTIficem Romanum, redit cum mandato interdicti.

BOnonienſes verò, & qui alteram factionem detruſerant, & qui bellum inferri à Pontifice pertimeſcebant, rurſus Nicolaum Florētiam ad Pontificem mittere decernebant. Nicolao verò minimè quidem ea ſententia probabatur; dicebat enim ſe vereri, ne à Pontifice, qui omnes curas in recuperandâ [a] Bononiâ locauiſſet, quicquam indiceretur, quod & ſeruare cogeretur inuitus, & ſeruatum vrbi detrimentum afferret; non ſe tantùm de Pontificis amore confidere, quin longè arbitretur eius vrbis conſecutionem illi eſſe cariorem; itaque ne ſe mittant, obſecrare: ſuſpicari enim pœnitētiam huiuſce rei acturos eos fore, quòd quamnam in partem res vertantur, intelligat. Sed cùm illi è contra obſtinatius inſiſterent, & intelligere ſe ex his Nicolaum factioni ſuæ minus amicum eſſe iactarent, eò quòd bis ad Pontificem, priuſquam aduerſarij vrbe pelleren-

[a] *Sigonius c. 8. in vua ipſius.*

colai familia aderant, recuperatæ, req; infectâ inde digreſſum. At Nicolaus tam temerario & ſacrilego ſceleratiſſimorum hominũ auſu perterritus, ſaluti ſuæ, vt prudentem decet, conſulendum exiſtimauit. Itaque vt primùm illuxit dies, commutatis veſtibus, ignotus vrbe digreſſus, Forentiam venit, & Carthuſienſe cœnobium, quod ad duo millia paſſuum vrbe abeſt, pleroſque menſes incoluit. Interdictum tamen Bononiæ rectè ſeruatum eſt, integrumque ſemeſtre nihil religioſum eâ in vrbe publicè celebratum. Martinus autẽ ſummus Pontifex, exercitu comparato, Bononiam vi & armis occupandam arbitratus, legatum exercitui [c] Gabrielem Condulmarium Venetum, ſacrę Romanæ Eccleſiæ Cardinalẽ præfecit. Is eſt, qui poſt Martinum ſummus Pontifex fuit, qui optimo exercitu & valida manu Bononiam adortus, nõ magno illam tempore in Eccleſiæ Pontificiſque redegit poteſtatem. Quare, cùm vrbe in fidem accepta, Martinus illi ſancti Euſtachij [d] Cardinalem præſidem, Gubernatoremque dediſſet, cum eo Nicolaus Bononiam venit, aliquandiuque propria in præſulatus ſede quieuit.

c Sigonius addit Braccium Peruſinum, exercitus ducem.

d Is fuit Alphons' Diaz Card. qui Bononienſis præſes factus eſt 26 Aug. Vt ex Sigonio conſtat c 8.

CAPVT VIII.

MITTITVR A ROMANO PONtifice ad Gallos, & Anglos pro pace reſtituenda.

CÆterum, cùm per ea tempora aſperrimum bellum Gallos [a] inter & Anglos diutiſſimè viguiſſet, quod maximas quidem calamitates, clades innumeras, cædes, deprædationes, direptiones, vrbium, regionum, atque agrorum deuaſtationes, & pleraque huiuſcemodi, quæ bella parere ſolent, in dies maiora, grauioraque pariebat: nec ad eam diem vlla diuturna pace tam atrox diſsidium ſedari potuerat; Pontifex Maximus, vbi vir idoneus ad perficiendum tam difficile pacis opus perquireretur, etſi penes ſe omnifaria excellentia præditos quamplurimos haberet, tamen quòd in Nicolai ſumma virtute atque integritate fides illi erat ampliſſima, eum, quamquam Bononiæ reſidentem potiſſimùm elegit, quem ad rem per ea tempora permaximam deſtinaret. Nicolaus cognita Pontificis Maximi ſententia, litteris quoque & mandatis acceptis, tametſi iucũdiùs curam ſuarũ ouiũ

a Conſulendi de hoc bello Paulus Æmylius, ac Polydorus Vergilius. Itẽ Naucler. gẽ. 84. ann. 1422.

exercere maluiſſet, cùm tamen facere nullo pacto poſſet, quin principi humanorum omniũ obtemperaret; vt iuſſus à Pontifice fuerat, in Gallias pacis pertractandæ gratia[b] profectus eſt; Remque grauem, & ferè deſperatam adortus, miris difficultatibus, itineribus, periculis, perturbationibusque innumeris diutius eſt proſecutus; cumque diuina gratia adiutus ad eum iam ſtatum pacis conditiones adduxiſſet, vt optatus iam & gratiſſimus exitus ſperari poſſet, euenit, vt ſub idem ferè tempus ambo Reges ipſi Galliarum & Angliæ, qui inter ſeſe tum acerrimo, ac ſæuiſſimo bello decertabãt, extremi fati[c] munus perſoluerent. Itaque potentiſſimorum Regum interitu perturbatis paſſim, & commutatis rebus, pace non exacta redire coactus eſt; & iam decimusoctauus menſis elapſus erat, quo in Gallias venerat (quod temporis ſpatium vt plurimùm regionem pacis gratia peragrando cõſumpſerat.) Sic Romam ad Pontificem veniens, cùm quæ ſecuta erant expoſuiſſet, nihil ſanctiùs exiſtimauit, quàm confeſtim ad ſuas paſcendas oues ſeſe quamprimùm conferre. Bononiam[d] itaque cùm veniſſet, biẽnium apud ſibi commiſſum populum egit.

b An. 1427.

c Idẽ habet Nauclerus & Gordonus.

d Reuerſus eſt an. 1422 8. Auguſti, vt Sigonius habet cap. 9.

CAPVT IX.

REATVR S. R. E. CARDINALIS,
deſtinaturq; ad Venetos Florentinosq; conciliandos.

PER id verò [a] temporis Martino Pontifici Maximo ſententia erat ad Romanæ Eccleſiæ regimen Cardinales adſumere. Quare m maximè omnium in Nicolaum iam dudum tea mentem atque oculos conieciſſet, Romam citum in Cardineum apicem euexit, & Sanctæ rucis in Hieruſalem ſacerdotalem illi titulum dit. Veneti [b] ea tempeſtate Florentiníque adrſus Philippum Inſubrium Ducem acerrimum rebant bellum, Florentinorum tamen, vt videtur, gratiâ ſumptum. Martinum, vt optimum nmum Pontificem decet, eius belli cauſa anım ſolicitumque habebat, & pace ſedari, comniqueque cupiebat. Iam verò tanta erat de Nicolai nctitate atque virtute opinio & auctoritas, vt, i commodior perficiendæ paci videretur, eſſet mo. Eius itaque pertractandæ ac perficiendæ cis cura cùm à ſummo Pontifice illi iniuncta & mandata eſſet, Nicolaus iuſſa capeſſens, man-

[a] An. 1427. 9 Kal. Iul. ſic Onuphri.

[b] Æneas Sylnius in Europa, cap. 49.

c Poggius in orat ſun. vide & Sabell. lcū in hiſt Venet.

datiſq; ac obtemperans, Româ digreſſus, Venetias c venit; quò cùm & Philippi ducis oratores conueniſſent, cognitis ac plenè perſpectis diſſenſionum rationibus, cauſam pacis eouſque multa & graui difficultate deduxit, vt Veneti, Florentini que cum Philippi Oratoribus conuenirent, pacemque firmam decernerent. Dictæ conditiones pleræq;; pro exequendis omnibus viginti dierum induciæ pręſtitutæ. Cæterũ quò celerius liquidiuſq; perfici res poſſent, nec, quãtum in eo eſſet, perturbatione vlla impedirentur, non parcendum operę atque labori, ſed in Ligures ſibi proficiſcendum duxit. Cœpit autem initio Philippus nonnulla ex ijs, quorum erat data fides, vti conuenta erant, ſeruare, maiora verò & grauiora, inter quæ nonnullorum oppidorum reſtitutio erat, poſtergando differebat: facereq; id de induſtriâ videbatur, quoad præfinita laberetur dies. Nam & animum reipſa, & factis paulò poſtea euidentiùs patefecit. Miſſis ſiquidem à Nicolao Venetis, qui oppida reſtituenda reciperent, palam denegata reſtitutio eſt. At Nicolaus ægerrimo & iniquiſſimo id animo ferens, fraudarique ſe pacis executione proſpiciẽs, non deſiſtendum tamen ratus, quin omnia etiam

ex-

xtrema experiretur, litteris, nuncijs, atque omnius artibus cum [d] Philippo, quoad eius fieri potu-;agendo, monendo, ſuadēdo, rogādo, nunc preibus, nunc ſuaſionibus, exhortationibus, pleımque etiam admonitionibus & increpationius, vt res exigebat, plurimum operæ, dierumq́; onſumpſit Enimuerò cùm iam tentata omnia in ritum deciderent, nec ad ſeruandas conditiones dduci quoquo pacto Philippus poſſe videretur, eſperatum opus relinquere, atq; ad Pontificem ..omam redire conſtituit. Ex Liguribus itaq; Boonıâ iter faciens Romam [e] venit: Pontifici, quæ :cuta erant compoſitam pacem, ſed non ſeruatā, uiuſque id culpâ accideret, detulit.

d Philippum hunc quietis impatiētem fuiſſe Syluius teſtatur in Europ c 49.

e An 1427. 6 Kal Mart. Sigonius ca. o. in vita

Capvt X.

'TERVM MITTITVR LEGATVS *à Romano Pontifice ad Venetos Ligureſq́; pacificandos.*

Eam ob rem Martinus oratoribus omnium partium ad ſe venire iuſſis, vt quæ conuenta erant, perficerent, aliquandiu cum ijs eit, obtinuitq́; demum, vt primas iam præſcriptas

conditiones concordibus omnes pariter animis confirmarent. Quare ne vlla occaſione impediri pacis bonum poſſet, rurſus Nicolao cœptum opus perficiendum delegat, vtque in Ligures, & ad Philippum proficiſcatur, iubet. Itaque Pontificis iuſſu iterum Româ [a] profectus, in Liguſticos fines venit. Exierat tunc Mediolano Philippus, quod ferè aliàs nunquam conſueuerat, & ad Pizicatorium oppidum, quod paſſuum millia quinque ſupra triginta Mediolano abeſt, ſeſe contulerat: Cùm verò poſt ſolitos honores de rebus pacis pariter conferre atque agere cœpiſſent, & pleroſque dies ſermoneſque ſuper hiſce cauſis conditionibuſque protraxiſſent, nihil rectum Philippus, nihil integrum penitùs ſentire videbatur. Quod vt ſingulari prudentiâ Nicolaus animaduertit, quanquam dolore & moleſtiâ anxius, quicquid agi, dici, tractari, perſuaderive potuit, experiretur; Neque eo magis proficere quicquam, aut flecti ad ſeruandam conuentorum fidem Philippus poſſe videretur: cùm quid ageret, amplius non haberet, certiorandum conſulendumque ſummum Pontificem cenſuit. Erat tunc apud Nicolaum Thomas [b] & ſacris & ſecularibus litteris eruditiſ-

[a] Roma 4. m ſibm miſit. Sigonius cap. 10.

[b] Hic harũ rerum eſt oculatus te-

ſimus,

mus, ex Serzano oppido Ianuenſis regionis o- *ſtis, ex cuius ore hæc Zenus narrat.*
undus, qui diuturnam illi operam præſtiterat.
Iunc propter ſingulares virtutes, eximiam-
ue doctrinæ, fidei, diligentiæque præſtan-
am Nicolaus vnicè diligebat, & primarium
pud ſe conſtituebat, fideque atque auctori-
ate nemo apud illum gratior & carior erat.
ſt autem is, qui poſt Eugenium ſummę A-
oſtolatus paulò antè præfuit arci. Hunc Tho-
iam ad Martinum ſummum Pontificem ire iu-
et, & quæ Philippo mens, quæ verba, quæ acta,
uæ ſpes, quæ opinio concipi valeat, nota facere.
ſe cùm Venetias venire conſtituiſſet, quòd gra-
iter in vrbe peſtilentia laborabatur, Mathemau-
um venit, quod millia paſſuum quinque Vene-
js abeſt; ad eum locum Nicolai gratiâ Princeps
enetus & ſenatus omnis acceſſit, ſummique ho-
nores Nicolao habiti ſunt, de rerumque ſta-
tu ſermones collati, & conſi-
lium actum.

integrum ſemeſtre Bononienſis Eccleſia Paſtore deſolata iaceret, illis neminem niſi Nicolaum volentib⁹, eo autem cõſtantiſſimè detrectante, nouas tandem artes ciues excogitârunt, vt deſiderio potirentur. operam .n. adhibuerunt, vt qui in ea Religione maximâ auctoritate prętabāt, quib⁹ imperandi poteſtas [b] erat, illi ex auctoritate præcipientes, Nicolaum obedire compellerent. Quib. cùm non parere non poſſet, curam Bononienſis plebis [c] aſſumere, & Epiſcopus eſſe coactus eſt.

b Latius hec Sigonius c. 4. Vitæ.

c Conſecratus eſt Epiſc. 4 Iul. vt habet Sigon. in Vita cap. 5.

CAPVT IV.

MITTITVR A SVIS LEGATVS AD MARTINUM Quintum Pontificem Romanum.

PEr ea verò tempora Patres Conſtantiæ Cõcilium [a] celebrabant, quo tandē perſoluto, cùm Martinus eius nominis V. Pont. Max. qui ad Rom. ſedem adſumptus erat, in Italiam veniſſet, Bononiēſes Nicolaũ ad Pontificē cōgratulatũ ire voluerunt. Profectus itaq; Mantuæ [b] Martinum conſidentem inuenit. Cui cùm ſolitam reuerentiam exhibuiſſet, & populi ſui mandata expoſuiſſet, in magno honore à Martino habitus eſt, cõmorādi enim locum in palatio, quo habitabat, Nicolao dedit, & ex ærario Pontificio neceſſaria ſubminiſtrauit, multiſque ornamentis affecit, literaſ-

a Nauclerus gen. 48 an. 14·7.

b. Sigonius ca. 7 in vita ann. 1418.

teraſque Apoſtolicas ſuper Epiſcopatu libens dedit. Abſolutis autem, quæ opportuna erant, cùm Mantuâ abſcedens Bononiam veniſſet, ſuarum ouium aliquamdiu quietam curam egit; erat autem [c] in egenos inopeſque pijſſimus, neminem vacuum abire patiebatur, neque ſolum ſatis erat illi, ijs, qui petituri aduenerant, elargiri, ſed per vrbẽ ſſiduè perquiſitis neceſſaria miniſtrabat; in diuinis miniſterijs obſequijſque accurato ſemper & indefeſſo ſtudio verſabatur; viuebatq; religiosè & abſtinentiſſimè, quippe, cum illum, quem inſtituerat, Carthuſienſium viuendi ritum ad extremũ vſque ſemper integerrimè conſeruarit.

c Idem teſtatur Poggius in oratione.

CAPVT V.

ITERVM EVM MITTERE AD Pontificem Romanum cogitant Bononienſes.

VERVM non diutius, vt partâ quiete perfrueretur, illi permiſſum eſt. Nam paulò poſt cum [a] Ferrariam Martinus veniſſet, iterũ, vt ad Pontificem accederet, voluerunt. Siquidem Bononienſes Martini mẽtem atque animum for-

a Vide Platinam in Martino V.

midabant,curabantque omni arte, ne in illius liberam poteſtatem declinare cogerētur. Martinus verò nihil prætermittebat, quo abalienatas ſibi illorum mentes conciliaret, vrbemque in fidem redigeret; Bononiam venturum enim ſe, atque diutius ibi manſurum,optimaſque pręſtituturum conditiones pollicebatur. Illi verò durioribus aſperioribusque in dies animis eſſe videbantur. Quare cùm aliquandiu ad Vrbem Ferrariæ conſediſſet,nullaque compoſitione Bononienſium animos conciliari poſſe videret, deſperatis ferè iam rebus,Ferrariâ diſcedens, Florentiam venit, vt vi & armis rebellantes, proteruoſque Bononienſes perdomitaret; potiſſimumque Bononiæ ad eos dies excitatæ rerum nouitates erant; Zambeccarij quippe Canetulos (qui ſunt alterius factionis) vrbe expulerant, totaque inteſtino diſſidio ciuitas fluctuabat; Quarum rerum ſpe adductus Pontifex,facilè confidebat,poſſe vrbem redigi in poteſtatem.

Sigonius c. 3. in vita, ann. 1420. Vide quoq; de hiſce factionibus Blondum dec. 3. li. 3.

§(*)§ §(*)§

CAPVT

Caput VI.

TERTIO MISSVS AD PONTIficem Romanum, redit cum mandato interdicti.

BOnonienſes verò, & qui alteram factionem detruſerant, & qui bellum inferri à Pontifice pertimeſcebant, rurſus Nicolaum Florẽtiam ad Pontificem mittere decernebant. Nicolao verò minimè quidem ea ſententia probabatur; dicebat enim ſe vereri, ne à Pontifice, qui omnes curas in recuperandâ [a] Bononiâ locauiſſet, quicquam indiceretur, quod & ſeruare cogeretur inuitus, & ſeruatum vrbi detrimentum afferret; non ſe tantùm de Pontificis amore confidere, quin longè arbitretur eius vrbis conſecutionem illi eſſe cariorem; itaque ne ſe mittant, obſecrare: ſuſpicari enim pœnitẽtiam huiuſce rei acturos eos fore, quòd quamnam in partem res vertantur, intelligat. Sed cùm illi è contra obſtinatius inſiſterent, & intelligere ſe ex his Nicolaum factioni ſuæ minus amicum eſſe iactarent, eò quòd bis ad Pontificem, priuſquam aduerſarij vrbe pelleren-

[a] *Sigonius c. 1. in vita ipſius.*

tur, acceſſiſſet, nunc obſtinatè recuſaret, huiuſcemodique pleraque infeſtis orationibus iterarent, tandem parere coactus,[b] tres ex primoribus Vrbis ciues dari ſibi conſodales expetijt. Profectus ergo ad Pontificem, quæ iniuncta fuerant, expoſuit, remque ciuium ſuorum omni fide ac diligentia egit. Martinus hoc extremo Nicolai aduentu in optimam ſpem rei perficiendæ erectus, tale aliquid machinatur: Interdicti litteras clam expediri iubet. Nicolao ad ſe conuocato, grauiſſimo & exactiſſimo imperio mandat: vt è veſtigio, nullibi tractâ morâ, Bononiã proficiſcatur literaſque illas, cùm primum Bononię conſtiterit, populo Bononienſi exhibeat, caueatque, ne quid in ijs inſcriptum ſit, priuſquam Bononiæ conſtiterit, legat. Hęc vt omnino quamprimùm exequatur, obſtrictiſſimè atque obnixiſſimè iubet: pænas inſuper, ni paruiſſet, adiungit. Nicolaus tam graui deuinctus imperio, quanquam quid rei foret, quidue deferrent litterę, coniecturâ conſequeretur: facere tamen nullo pacto poterat, quin Pontifici Maximo, cui omnia debebat, tam obſtrictè potiſſimùm imperanti, obtemperandum duceret.

b Sigonius c. 8 habet duos.

CAPVT VII.

INTERDICTI PROMVLGATI causâ de vita periclitatur apud ſuos.

ITAQVE Bononiam accedens,[a] coactis, qui eam in rem euocandi erant, Pontificis mandata perſoluens, litteras edidit, Pontificis iuſſa compleuit. Tum verò exardere in eum omnium animi, excitari voces, proclamitare vniuerſi, fremereque in Epiſcopum ſuum dentibus manibusque cœperunt: in eumque furoris impetum ſæuamque rabiem proruperunt, vt in illius vitam caputque conſpirarent. Re igitur inter eos compoſitâ, plerique ex ciuitatis principibus ad Pontificales ædes profecti, ſatellites vnà trucidandi Nicolai gratiâ, carnificesque duxerunt: cumque in huiuſce cauſæ ſermones grauiſſimos incidiſſent, litteras ex Præſulis manibus diripientes, in illum impetum effecerunt. Ex ijs tamen,[b] qui dedita hanc ad rem opera carnifices venerant, nemo in illum manum inijcere auſus eſt, tantuſque illos terror inuaſit, vt nihil omnino violentum experirentur: litteræ verò Pontificales ab ijs, qui ex Ni-

a 27 Martij, vt ex Sigonio patet, c.3

b Horum nihil habet Sigonius: At Z. nus omnia cognouit ex Thoma Sarzanenſi.

colai familia aderant, recuperatæ, req; infectâ inde digreſſum. At Nicolaus tam temerario & ſacrilego ſceleratiſſimorum hominũ auſu perterritus, ſaluti ſuæ, vt prudentem decet, conſulendum exiſtimauit. Itaque vt primùm illuxit dies, commutatis veſtibus, ignotus vrbe digreſſus, Forentiam venit, & Carthuſienſe cœnobium, quod ad duo millia paſſuum vrbe abeſt, pleroſque menſes incoluit. Interdictum tamen Bononiæ rectè ſeruatum eſt, integrumque ſemeſtre nihil religioſum eâ in vrbe publicè celebratum. Martinus autẽ ſummus Pontifex, èxercitu comparato, Bononiam vi & armis occupandam arbitratus, legatum exercitui [c] Gabrielem Condulmarium Venetum, ſacræ Romanæ Eccleſiæ Cardinalẽ præfecit. Is eſt, qui poſt Martinum ſummus Pontifex fuit, qui optimo exercitu & valida manu Bononiam adortus, nõ magno illam tempore in Eccleſiæ Pontificiſque redegit poteſtatem. Quare, cùm vrbe in fidem accepta, Martinus illi ſancti Euſtachij [d] Cardinalem præſidem, Gubernatoremque dediſſet, cum eo Nicolaus Bononiam venit, aliquandiuque propria in præſulatus ſede quieuit.

[c] Sigonius addit Bracc[ium] Peruſinum, exercitus ducem.

[d] Is fuit Alphonſ[us] Diac. Card. qui Bononienſis præſes factus ſt 26 Aug. Vt ex Sigonio conſtat c 8.

CAPVT VIII.

MITTITVR A ROMANO PONtifice ad Gallos, & Anglos pro pace reſtituenda.

CÆterum, cùm per ea tempora aſperrimum bellum Gallos [a] inter & Anglos diutiſſimè viguiſſet, quod maximas quidem calamitates, clades innumeras, cædes, deprædationes, direptiones, vrbium, regionum, atque agrorum deuaſtationes, & pleraque huiuſcemodi, quæ bella parere ſolent, in dies maiora, grauioraque pariebat: nec ad eam diem vlla diuturna pace tam atrox diſsidium ſedari potuerat; Pontifex Maximus, vbi vir idoneus ad perficiendum tam difficile pacis opus perquireretur, etſi penes ſe omnifaria excellentia præditos quamplurimos haberet, tamen quòd in Nicolai ſumma virtute atque integritate fides illi erat ampliſſima, eum, quamquam Bononiæ reſidentem potiſſimùm elegit, quem ad rem per ea tempora permaximam deſtinaret. Nicolaus cognita Pontificis Maximi ſententia, litteris quoque & mandatis acceptis, tametſi iucũdiùs curam ſuarũ ouiũ

a Conſulendi de hoc bello Paulus Æmylius, ac Polydorus Vergilius. Itẽ Nauclerus. gẽ. 84. ann. 1422.

exercere maluiſſet, cùm tamen facere nullo pacto poſſet, quin principi humanorum omniũ obtemperaret; vt iuſſus à Pontifice fuerat, in Gallias pacis pertractandæ gratia[b] profectus eſt; Remq́ue grauem, & ferè deſperatam adortus, miris difficultatibus, itineribus, periculis, perturbationibusq́ue innumeris diutius eſt proſecutus; cumq́ue diuina gratia adiutus ad eum iam ſtatum pacis conditiones adduxiſſet, vt optatus iam & gratiſſimus exitus ſperari poſſet, euenit, vt ſub idem ferè tempus ambo Reges ipſi Galliarum & Angliæ, qui inter ſeſe tum acerrimo, ac ſæuiſſimo bello decertabãt, extremi fati[c] munus perſoluerent. Itaque potentiſſimorum Regum interitu perturbatis paſſim, & commutatis rebus, pace non exacta redire coactus eſt; & iam decimusoctauus menſis elapſus erat, quo in Gallias venerat (quod temporis ſpatium vt plurimùm regionem pacis gratia peragrando cõſumpſerat.) Sic Romam ad Pontificem veniens, cùm quæ ſecuta erant expoſuiſſet, nihil ſanctiùs exiſtimauit, quàm confeſtim ad ſuas paſcendas oues ſeſe quamprimùm conferre. Bononiam[d] itaque cùm veniſſet, biẽnium apud ſibi commiſſum populum egit.

[b] An 1427.

[c] Idẽ habet Vauſerus Gordonus.

[d] Reuerſus an 1433 Auguſti, Sigonius lib. cap 9.

Capvt IX.

Creatvr S. R. E. Cardinalis, deſtinaturq́ue ad Venetos Florentinosq́ue conciliandos.

PEr id verò [a] temporis Martino Pontifici Maximo ſententia erat ad Romanæ Eccleſiæ regimen Cardinales adſumere. Quare cùm maximè omnium in Nicolaum iam dudum antea mentem atque oculos conieciſſet, Romam accitum in Cardineum apicem euexit, & Sanctæ Crucis in Hieruſalem ſacerdotalem illi titulum dedit. Veneti [b] ea tempeſtate Florentiníque aduerſus Philippum Inſubrium Ducem acerrimum gerebant bellum, Florentinorum tamen, vt videbatur, gratiâ ſumptum. Martinum, vt optimum ſummum Pontificem decet, eius belli cauſa anxium ſolicitumq́ue habebat, & pace ſedari, componiq́ue cupiebat. Iam verò tanta erat de Nicolai ſanctitate atque virtute opinio & auctoritas, vt, qui commodior perficiendæ paci videretur, eſſet nemo. Eius itaque pertractandæ ac perficiendæ pacis cura cùm à ſummo Pontifice illi iniuncta & demandata eſſet, Nicolaus iuſſa capeſſens, man-

[a] *An. 1427. 9 Kal. Iul. [illegible] Onuphrio.*

[b] *Æneas Syluius in Europa, cap. 49.*

c Poggius in orat. fun. vide & Sabellicũ in hiſt. Venet.

datiſq; ac obtemperans, Româ digreſſus, Venetias c venit; quò cùm & Philippi ducis oratores conueniſſent, cognitis ac plenè perſpectis diſſenſionum rationibus, cauſam pacis eouſque multa & graui difficultate deduxit, vt Veneti, Florentiníque cum Philippi Oratoribus conuenirent, pacemque firmam decernerent. Dictæ conditiones pleræq;; pro exequendis omnibus viginti dierum induciæ pręſtitutæ. Cæterũ quò celerius liquidiuſq; perfici res poſſent, nec, quãtum in eo eſſet, perturbatione vlla impedirentur, non parcendum operę atque labori, ſed in Ligures ſibi proficiſcendum duxit. Cœpit autem initio Philippus nonnulla ex ijs, quorum erat data fides, vti conuenta erant, ſeruare, maiora verò & grauiora, inter quæ nonnullorum oppidorum reſtitutio erat, poſtergando differebat: facereq; id de induſtriâ videbatur, quoad præfinita laberetur dies. Nam & animum reipſa, & factis paulò poſtea euidentiùs patefecit. Miſſis ſiquidem à Nicolao Venetis, qui oppida reſtituenda reciperent, palam denegata reſtitutio eſt. At Nicolaus ægerrimo & iniquiſſimo id animo ferens, fraudarique ſe pacis executione proſpiciẽs, non deſiſtendum tamen ratus, quin omnia etiam

extrema experiretur, litteris, nuncijs, atque omnibus artibus cum [d] Philippo, quoad eius fieri potuit, agendo, monendo, ſuadēdo, rogādo, nunc precibus, nunc ſuaſionibus, exhortationibus, plerumque etiam admonitionibus & increpationibus, vt res exigebat, plurimum operæ, dierumq́; conſumpſit Enimuerò cùm iam tentata omnia in irritum deciderent, nec ad ſeruandas conditiones adduci quoquo pacto Philippus poſſe videretur, deſperatum opus relinquere, atq; ad Pontificem Romam redire conſtituit. Ex Liguribus itaq; Bononiâ iter faciens Romam [e] venit: Pontifici, quæ ſecuta erant compoſitam pacem, ſed non ſeruatā, cuiuſque id culpâ accideret, detulit.

d Philippum hunc quietis impatiētem fuiſſe Sylvius teſtatur in Europ c 49.

e An 1427. 6 Kal Mart. Sigonius ca. o. in vita

Capvt X.

ITERVM MITTITVR LEGATVS à Romano Pontifice ad Venetos Ligureſq́; pacificandos.

EAm ob rem Martinus oratoribus omnium partium ad ſe venire iuſſis, vt quæ conuenta erant, perficerent, aliquandiu cum ijs egit, obtinuitq́; demum, vt primas iam præſcriptas

conditiones concordibus omnes pariter animis confirmarent. Quare ne vlla occaſione impediri pacis bonum poſſet, rurſus Nicolao cœptum opus perficiendum delegat, vtque in Ligures, & ad Philippum proficiſcatur, iubet. Itaque Pontificis iuſſu iterum Româ [a] profectus, in Liguſticos fines venit. Exierat tunc Mediolano Philippus, quod ferè aliàs nunquam conſueuerat, & ad Pizicatorium oppidum, quod paſſuum millia quinque ſupra triginta Mediolano abeſt, ſeſe contulerat: Cùm verò poſt ſolitos honores de rebus pacis pariter conferre atque agere cœpiſſent, & pleroſque dies ſermoneſque ſuper hiſce cauſis conditionibuſque protraxiſſent, nihil rectum Philippus, nihil integrum penitùs ſentire videbatur. Quod vt ſingulari prudentiâ Nicolaus animaduertit, quanquam dolore & moleſtiâ anxius, quicquid agi, dici, tractari, perſuaderive potuit, experiretur; Neque eo magis proficere quicquam, aut flecti ad ſeruandam conuentorum fidem Philippus poſſe videretur: cùm quid ageret, amplius non haberet, certiorandum conſulendumque ſummum Pontificem cenſuit. Erat tunc apud Nicolaum Thomas [b] & ſacris & ſecularibus litteris erudetiſ-

[a] *Romæ 4. menſibus manſit. Sigonius cap. 10.*

[b] *Hic harũ rerum eſt oculatus te-*

ſimus,

ſimus, ex Serzano oppido Ianuenſis regionis oriundus, qui diuturnam illi operam præſtiterat. Hunc propter ſingulares virtutes, eximiamque doctrinæ, fidei, diligentiæque præſtantiam Nicolaus vnicè diligebat, & primarium apud ſe conſtituebat, fideque atque auctoritate nemo apud illum gratior & carior erat. Eſt autem is, qui poſt Eugenium ſummę Apoſtolatus paulò antè præfuit arci. Hunc Thomam ad Martinum ſummum Pontificem ire iubet, & quæ Philippo mens, quæ verba, quæ acta, quæ ſpes, quæ opinio concipi valeat, nota facere. Ipſe cùm Venetias venire conſtituiſſet, quòd grauiter in vrbe peſtilentia laborabatur, Mathemaucum venit, quod millia paſſuum quinque Venetijs abeſt; ad eum locum Nicolai gratiâ Princeps Venetus & ſenatus omnis acceſſit, ſummique honores Nicolao habiti ſunt, de rerumque ſtatu ſermones collati, & conſilium actum.

ſtiis, ex cuius ore hæc Zenus narrat.

CAPVT XI.

POST DIVTVRNOS TANDEM labores pacem inter Florentinos Venetoſq; confirmat.

INde diſſoluens cùm mandata Pontificis præſtolaretur, nunciata eſt inſignis illa clades Philippo illata, qua apud Machilonium,(ſic enim loco nomen eſt) illius militares omnes copię à Venetorum Ducibus profligatæ, ad internecionemque deletæ ferè ſunt. Ea calamitate cùm ferox ille Philippi animus, qui per ſuperiora tempora flecti nullo pacto potuerat, mitior compreſſiorq; redditus eſſet, & pacē tam diu ſpretam ſupplex petere, atq; vltrò rogare adduceretur, rurſum in pacis mētionē pertractationēq; ventum eſt. Ferraria [a] vrbs commoda & idonea, vbi conuenirent, eſt viſa. Eo Nicolaus profectus, Oratores partium illuc etiam ſunt ſecuti. Ducta eſt res diutiſſimè, & de pacis exitu ſæpenumerò deſperari viſum. Graues enim inter partes eſſe videbantur diſſenſiones, neque in vnam poterant cōuenire ſententiam. Subterfugere videbatur Philippus, & quanquam ad pacem procliuis admodum, & pronus apparuerat, inſtaurationē tamen quærere & petere nō deſiſtebat. Veneti

[a] Ferrariæ pax firmata eſt, an. 1428 ... Kal. Iulij. ...ta Sigonius ...ap. 10. Paulò aliter S. Antonin. in Chron. 4. ...2. c. 8. §. 11.

neti etſi modeſtioribus animis viderentur, tamen quod partâ victoriâ facilè Philippi vires extingui poſſe arbitrabantur, lentius tepidiuſq; accedebãt. Florentinorum omnino erant prõptiſſimæ, ardẽtiſſimæque ad pacem mentes, qui fatigati feſſique diuturno bello, & ſumptibus ferè intolerabilibus exinaniti, ſpem oẽm quietis in pace defixerant. In tanta rerum atque animorum varietate, cùm deſperatis plerumque rebus digreſſuri infecto negotio Oratores partium viderentur, tanta tamen fuit in Nicolao prudentia, tanta diligentia, & patientiſſima tolerantia, vt ſuperatis difficultatibus vniuerſis, paci tandem, (quippe poſt ſemeſtre, quàm agitari cœpta erat) optatus commoduſque finis daretur, dictæ conditiones[b] præſcriptæq;, aſſenſus partium omnium præſtitus: ſupererat tantùm, vt quæ conuenerant, integrè ſeruarẽtur. Eã obrẽ Nicolaus nullo fractus labore, iteratò in Ligures profectus, ferè prouinciã oẽm non ſine grauiſſimis incõmodis pro rerum felici exitu peragrauit; ſæpè agreſti tuguriolo pro locorum difficultate tectus, nonnunq̃ viliſſimo etiã cibo indiguit, bellorũ diuturnitate, & rapacitate atq; atrocitate militũ paſſim regione omni exhauſta, & mi-

[b] S. Antoninus in Chron. p. 3 tit. 22. c. 8 an. 1427. in Martio.

rum in modum rebus vſui neceſſarijs exinanitâ. Cæterùm etſi anguſta omnia viderentur, non tamen, vt priùs inde digrederetur, quàm ſeruata executaque conuenta conſpexiſſet, adduci potuit.

Capvt XII.

MAGNA PRVDENTIA ANIMI verborumq́ue grauitate caſtigat inſolentiam ciuium ſeditioſorum.

Redditis itaque ac reſtitutis demum oppidis, & pacatis, quietiſque, vt videbatur, rebus, ex Liguribus Bononiam venit, eo animo, vt paulò poſt Romam, ad Pontificem que rediret. ſed dum Bononiæ moram trahit, Eccleſiæ & patriæ ſuæ cauſis quibuſdam componendis, quæ imminebant, deditus, diſſenſiones nonnullas de Bergomenſi [a] & Cremonenſi agro exortas, nunciatum eſt: vtque controuerſias eas quietas reddat, priuſquam abeat, ſupplicatum. Quare grauitate rerum Nicolaum Bononiæ diſtinente, effectum eſt, vt partium Oratores ad illum Bononiam mitterentur. Miſſus à Venetis Sanctius Venerius Equeſtris ordinis vir, ea tempeſtate auctoritate inter Venetos præſtans. Cùm his cogno-

[a] *Vide Volaterranũ l. 4 Geographiæ, vbi de Venetis agit.*

ſcen-

ſcendis componendiſq; cauſis Bononię Nicolaus ageret, ciuitas rerum mutationes perpeſſa eſt, grauiterque intra vrbem tumultuatum, & à clamantibus, *populum libertatemq́; viuere*, ad arma concurſum eſt: eoque tumultu effectum eſt, vt à Pontifice Eccleſiaq; deficientes, in libertatem ſeſe Bononienſes vendicarent. Grauis admodum & peracerba Nicolao ea vrbis facta commutatio fuit, &, vt par erat, ſummo illum dolore affecit, eoque magis, quòd ſuccurrere[b] ipſe tanto morbo & lapſæ iã rei non poterat. Cæterum & mœrori mœror, & perturbationi perturbatio acceſſit. Qui.n. ſummę rerum in vrbe pręerãt, (ſeu ꝙ Nicolai operâ, quem Põtifici gratiſſimum eſſe intelligebant, cõtrouerſias cõponi poſſe cõfiderent, ſeu quòd, quippe quẽ ſtudioſiſſimum Eccleſiaſticarum partium, atq; ex eâ re ſuſpectum, ſuiſque mutationibus aduerſiſſimum exiſtimabant, in illius excidium quicquam ſæui machinarentur) euocandum ad ſeſe ſuis conſilijs decreuêre. Eam cùm operam nũcio cuipiam viliſſimo homini iniunxiſſent, illeq; mandatis obtemperans, ad Pontificem profectus, vt accederet, monuiſſet: in ſtuporem atque mœrorem eximium ea leuitas atque veſania ciuium Nicolaum

[b] *De tumultu iſto Bononiẽſium agit Sigonius ca. 11 in vita.*

adduxit. Cõtinuit tamen ſeſe, & nuncio nihil graue, aut indignum, neque quicquã magis quàm occupationibus diſtineri, ne accedere valeret, reſpõdit. Hãc ſuorum ciuium ſtoliditatem ſecum indignãti, aduenire ad eum ſex ex primoribus ciuium nunciatur. Quare cùm vereretur, ne quid violenti fieret, euocari familiam omnem iuſſit, vtque ciues ingreſſi ſunt, fores claudi; Iã ad cõſpectum ſui Põtificis aderant, & proponere, neſcio quæ, velle videbantur. Verùm Nicolaus[c] prior ad illos conuerſus, durè atque aſperrimè (vt res & culpa exigebat) increpare illos adortus; exiſtimare ſe, *inquit*, omnino mente alienatos eſſe Bononienſes ciues, ſeque ob id ſummo dolore affici, cùm eorũ cura illi credita ſit; conſueuiſſe filios ad patrem ire; Ciues ad Præſulem; cõtra naturæ & iuris ordinem eſſe, neque vnquam auditum, vt ad inferiores ſuperior euocatus accedat. Bononiẽſes, cũ ſimplex illorum eſſet Epiſcopus, debitos illi ſemper honores exhibuiſſe: nunc cùm Cardineo etiam apice fulgeat, & legationis etiam poteſtate premineat, in tam ſtolidam veſaniã illos adductos, vt per viliſſimum nuncium euocare ad ſeſe non erubuerint. Iniuriã hanc nõ ſibi, ſed Apoſtolicæ ſedi illatam exiſtimare, cu-

[c] *Sic olim magnanimũ ſe exhibuit S. Thomas Cantuar. Vide Surium tom 6 29 Decembris.*

ius

ius vices in eâ dignitate atq; legatione * continet; ſpretum ſe eſſe à Bononienſibus, non ſibi propter ſe, ſed propter eorum errores ac peruerſos, perfractoſq; mores curæ & cordi eſſe; vereri enim ſe, ne iratum Deum breui vltorem ſentiãt: atq; propterea, vt ad rectam viam, & ſaniores ſe mores conuertant, hortari. Hæc atq; huiuſcemodi cùm ſumma grauitate atque auctoritate, paternaque caritate monuiſſet, qui aduenerant ciues, adeò muti atque elingues effecti ſunt, vt nec [d] verbum vllum ex cuiuſpiam ore prodierit, ſed vt venerant declinatis ceruicibus abſceſſêre.

** forſan, ſuſtineret.*

d Ita & Spiridion Epiſc obmuteſcere fecit garrulũ Philoſophũ in Concilio 1. Niceno. de quo Martyr. Roman. 14. Decembris.

CAPVT XIII.

OB CIVIVM REBELLIONEM AD Romanum Pontificem abit, apud quem biennio manet.

ENimuerò formidabilis res erat, & maiores motus eo initio expectãdi videbãtur. Quos veritus Nicolaus, ne temeritati facultas delinquendi præberetur, prouidendum ratus, vt ſi quis fortè tumultus grauior ingruiſſet, nõ ſe arbitrio ſuo Bononienſes vti poſſent; euocato ad ſe

[a] Carthuſienſis Monaſterij præſide, permutatiſq; veſtibus, vt primùm inclinare cœpit dies, ſub primas ferè tenebras, illum vt inferior proſecutus, ad Carthuſię Monaſterium venit, eamq; noctē ibi in eo egit. Poſtera verò die, vt primùm lux excipi potuit, vrbem ingreſſus, cùm paratos ſibi extra portā, quæ Mutinam ducit, equos, vt conſtituerat, comperiſſet, Mutinam conſtanti itinere profectus eſt. Bononienſes vt de Nicolai profectione certiores redditi ſunt, miris exagitari furoribus occeperūt, in contumelioſaſq; erumpere voces, hoſtem publicum, ac Patriæ illum proditorem appellantes. Non deſtitêre tamen, quin Oratores ad eum Mutinam mitterent. At Romæ, vt nunciata eſt Bononienſium defectio, Pontificis & Eccleſiaſticorum dolore ac perturbatione affecit animos; cumque Nicolai operâ poſſe labentibus rebus adhiberi remedia Pontifex [b] Martinus conſideraret, cōfeſtim ad illum raptim perſcriptis & exaratis litteris, ne Romam rediret, neve regione egrederetur iniuſſu ſuo, ſtrictioribus mandatis iniunxit. Eam ob rem cùm Mutinæ pleroſque menſes traxiſſet moram, neq; moueri Bononienſium indurati poſſe animi viderentur, cōponendæ controuerſiæ gratiâ, (quā

a Sigonius cap. 11. ſcribit de habitu Dominicano. At Zeno magis credendum eſt.

b Sigonius c. 12 addit à Pontifice Bononięſes fuiſſe excommunicatos.

occa-

occaſione Cremonenſis & Bergomenſis agri exortam diximus) Ferrariam venit, quâ cõgruâ executione ſedata, conſulto primùm Pontifice, Romam rediјt, biennioque apud Martinum in Curia fuit vitæ ſanctimonia, conſiliorumque grauitate præcipuus.

Capvt XIV.

TERTIO MITTITVR LEGATVS ad Venetos Liguresq́ꝫ, Item Gallos & Anglos bello certantes.

CÆterùm haudquaquam illi diuturnâ quiete perfrui licuit. Nam cùm Liguricum bellum longè acrius reſtauratum eſſet, Venetique aduerſus [a] Philippum, & ingentes terreſtres copias militares, & claſſem Padanam ampliſſimam comparaſſent, Pontifex Martinus tot calamitatibus metuens, atque obuiare deſiderans, habito cum fratribus de more colloquio, Nicolaũ, (quem ad pacem rurſum inter Venetos & Philippum cõficiendam, mitteret) elegit. Hac etiam adiectione adhibita, vt, poſtquam Liguricas extinxiſſet lites, ad pernicioſum bellum, quod Anglos inter & Gallos iam antea viguerat, ſedandum iter

[a] *Philippi huius res geſtas Philelphus deſcripſit.*

arriperet. Ita tertiò iam Ligurici belli causâ, Româ profectus, in Veronenſes primò diuertit, apudque Piſcariam oppidum Veronenſis quidẽ agri, ſed cui tunc Mantuanus pręerat Princeps, ſubſtitit. In armis ſiquidẽ erant omnia, & circumquaq; vniuerſa regio militaribus fragoribus æſtuabat. Quare peropportunum in eo belli ardore pertractandę paci id oppidum arbitratus, inde partium euocare oratores, & per nuncios litteraſque rẽ gerere conſtituerat. Hęc dum meditatur paratque Nicolaus, moleſtiſſimũ de Martini ſummi Pontificis funere nuncium accepit; Is enim decimo tertio Pontificatus [b] anno, apoplexiâ correptus, fatalem Romæ apud ſanctorum Apoſtolorum Baſilicam, vbi reſidebat, diem ſummum obierat. Eo tam graui ac funeſtiſſimo nuncio, acerbo mœrore affectus Nicolaus, quid ageret, quid cõſilij capiendum foret, ancipiti dubioque animo peruoluebat; Romamne noui creandi Põtificis gratiâ proficiſci, an Piſcariæ manere, & cœptum pacis proſequi opus, ſeu noui Põtificis creationem, & eius iuſſa præſtolari ſatiùs eſſet? Melius cõſilium viſum, noua mandata à nouo expectare Pontifice: Quòd nec in tẽpore ipſe Romæ eſſe potuiſſet, & Eccleſię breui à Patribus prouiſum iri non dubitaret.

[b] *Ann. 1431 Kal. Mart. vt Onuphrius teſtatur.*

CAPVT XV.

AB EVGENIO QVARTO R. P. confirmatur in ſua legatione, & triennio integro in Gallijs moratur.

NEc diuturna mora fuit, cùm delectum Gabrielem Condulmarium Venetum, qui ex Patribus erat, Romanæ ſedi ſummum Pōtificem datum nouit. Is eſt, qui Eugenius Quartus [a] eſt appellatus. Ad eum, vt par erat, cùm & nūcios & cōgratulatorias litteras exaraſſet, de rebus quoque ſuis, quæ ad cauſam attinebant, interſeruit: & cùm belli conditiones, & quo in ſtatu cuncta verſarentur, & quid de pace agi & ſperari poſſe conſideret, (cuius exitum difficillimum, & ferè impoſſibilem iudicabat) ſignificaſſet, ſummis à Pontifice precibus petijt, vt etiam à Gallicana legatione illum abſoluere, & ſibi Romam redeundi facultatem, poteſtatemque facere dignaretur. Annuit initio quidem Eugenius, & Nicolai precibus ſe morem gerere velle ſignificauit; Paranti igitur Romam proficiſci, repentè cōmutatâ ſentētiâ, litteræ [b] à Pōtifice redditę ſunt, quibus vt omnino in Gallias pergeret, idq; quàm repentiſſimè, (ſic enim res

[a] Electus eſt V. Non. Martij, anno 431. ſic Onuphrius.

[b] Literas ipſas habet Sigonius. 13

exigebat)mandabatur. Pontificis itaque iuſſibus facturus ſatis, Piſcaria diſcedens, ſuperatis Alpibus in Gallicanos fines venit. Fremebant vndique bella, & per Gallicanā regionem oēm armorum fragores reſonabant; Nulla pacis vox audiri poterat, nulla perficiendæ concordiæ ſpes eſſe videbatur. Quæ etſi Nicolao haudquaquam obſcura erant, tentāda tamen primùm omnia, & experienda ratus, ad Principes pergere, hortari, monere, ſuadereq́ue adortus, & quos ipſe adire non poterat, per nuncios & litteras alloqui, quicquid agi aut cogitari poſſet, incredibili diligentia, patientiaq́; peregit. Triennium continuum ea de re in Gallijs cōmoratus, vniuerſam Galliam peragrauit, neque vlla ferè fuit inſignis Galliarum ciuitas, quam ille pacis gratia non adiret.

Caput XVI.

EX GALLIIS REVOCATVS MITtitur ad Concilium Baſilienſe, in quo ipſius ſumma authoritas refulſit.

DVm in Gallijs Nicolaus protrahit moram, in Germania ingens Eugenio Pontifici, & Eccleſiæ bellum ſuſcitatum eſt. Nam cùm

Martinus, priuſquam vitâ excederet, Baſileæ[a] cogi vniuerſale Concilium indixiſſet: id creato iam Eugenio ita cœptum, atq; adauctum erat, vt etiam ex Patribus plurimi inuito & iniuſſo Pōtifice, fugâ arreptâ, quaſi à Pontifice deficientes, Baſileā peterent; & iā ferè vniuerſus eò cōcurrere, & ibi cogi cœperat terrarum orbis, & multa iā aduerſum Eugenium ordiri videbantur. Et quanquam præclaros pleroſq; ſuo illuc nomine Præſules Eugeni⁹ delegaſſet; tamen cùm plurimum de Nicolai ſingulari virtute ac ſanctitate cōfideret, ex Gallijs reuocandum, atque Baſileam deſtinandum putauit, vt Pontificio nomine Synodo preſideret. Habito itaque & accepto hoc Pōtificio decreto Nicolaus ex Gallijs in Germaniam trāſiens, Baſileam[b] venit: Eſt ſiquidem nobilis & clara Germaniæ vrbs, quā Rhenus fluuius mediā ab alterâ parte præterfluit. Initio aduentus ſui maximis & ampliſſimis exceptus honoribus, vrbem omnem, & Patres Eccleſiaſticoſq; ordines incredibili voluptate compleuit. Atque quamprimùm ad ea, quę imminebant, perſoluenda conuerſus, Pontificis partes ſingulari fide prudentiaque tutatus, res Pontificias ad optimum cōmodiſſimumque breui ſtatum perduxit.

a De Cōcilio Baſileenſi vide S. Antoninum, Nauclerū, et Onuphrium.

a An. 1434. Vt habet Sigonius cap. 14. in vita.

Erat ipſe id loci ſummâ auctoritate, ad eũ vniuerſi, vt ferè ad Pontificẽ Maximum cõfluebant, frequentarique ita illius ędes aſſiduo cunctorum cõcurſu conſueuerant, vt aliud ſeparatum apud Nicolaum agi conſilium videretur. Effecit denique probatiſſimis artibus, vt tãetſi multorum graues in Pontificẽ eſſent mentes, irrita tamen malignantium [c] ſtudia redderentur. Mãſit autem eo in loco pauculis minus integro anno diebus: qui ſi diutius perſtitiſſet, poterat profectò perturbationibus, & calamitatibus, quæ ſecutæ ſunt, finem dare.

[c] *Sic & Poggius in orat. ſun Item Blondus l. 3. dec. 3.*

CAPVT XVII.

DESTINATVR A SYNODO AD Ligures, deinde à Romano Pontifice ad Gallos pacificandos, & poſtea intereſt Concilio Ferrarienſi pro Græcorum vnione.

CÆTERVM cùm propter Liguſticum bellum, quod indies vehementiùs ingraueſcebat, duos ex Patribus ſedandarum rerum gratiâ vniuerſa Synodus in Italiam mittere decreuiſſet, Nicolaus potiſſimùm, qui ad id pacis opus dele-

legaretur, electꝰ eſt; comes illi alter ex Patribꝰ datꝰ Card. S. Petri ad vincula, [a] ex Hiſpanijs oriundus. Frequentiſſimo itaq; concurſu omnium ordinũ, nec minori bene ſentiẽtium mœrore extra vrbem deducti, in Italiam cùm deſcendiſſent, Paduam primùm, inde Venetias petiêre, vbi pertractandæ paci incumbere conſtituerant. Adhibita quidem ab his eſt diligentia omnis, & nihil prætermiſſum, quod ad rem perficiẽdam pertinere potuiſſet: Sed adeò incenſi erant partium animi, adeò prærupta, & ardentia in bellum ſtudia, vt conatibus in irritũ decidentibus, nihil proficere potuerint. Interea dum hęc agerentur, Eugenius Pontifex Maximus iniurijs contumelijſq; à Romanis affectus, vim etiam perpeſſus, ignotus fugâ ſibi conſuluerat, & ex Romanâ quidem fugâ Florentiam venerat. Quare Nicolaus, cùm pacis opera non ſuccederent, minimè quidem Baſileam ſibi redeundum fore conſtituens, ad Pontificem Florentiam venit, expoſitiſque ſuperiorum temporum actionibus, apud Pontificem Florentiæ manere decreuerat.

[a] Hic fuit Ioãnes Ceruantes Archidiaconus hiſpalenſ. à Martino V. creatus Cardin. S. Petri ad Vincula, anno 1426. Ita Onuphriꝰ de Pontiff. RR.

Cæterùm cùm per ſuperiora tẽpora Gallorum Rex, & Burgundiorũ Princeps acerrimo ſępè inuicẽ ac diuturno bello lacerâſſent, oblataq; ſpes pa-

cis inter eos cõficiendæ viſa eſſet, placuit Põtifici, vt Nicolaus, quem propter vitæ ſanctimoniã glorioſi apud illos nominis, & ampliſſimæ auctoritatis eſſe ſciebat, & ob id paci huic aptiſſimum & peropportuniſſimum fore cõfidebat, denuò Gallicanas regiones peteret. Ex Florentiâ itaq; in Gallias delatus, apud[b] Atrebatum, Burgundi Principis vrbem conſtitit. Inde enixiſſimo ſtudio ad peragendam pacem inuigilans, decimo & ſexto, poſteaquam illuc aduenerat menſe, multis & grauibus difficultatibus tandem Principes ipſos perpetuâ & ſalutari pace deuinxit.

b Vide Robertum Guaguinũ hiſt. Franc. li. 10. anno 1435. & Sigonium cap. 15.

Pacatis itaque ſedatiſque Principibus, controuerſijſque ſopitis, in Italiam rediens, Bononiam venit, Pontificemque illic cum Curiâ conſidentem comperit; ſed cùm Græcorum gratiâ Ferrariȩ Pontifex Concilium indixiſſet, eò etiam Nicolaus Eugenium, vt par erat, eſt cõſecutus, obuiãque Græcorum Imperatori, & Conſtantinopolitano Patriarchæ, qui vnionis celebrandæ causâ ad Ferrarienſe[c] Concilium accedebant, Venetias à Pontifice miſſus, Ferrariam Græcos adduxit, celebrandæque indefeſſus vnioni incubuit.

c Inchoatum eſt an. 1438. iuxta Onuphrium.

Capvt

CAPVT XVIII.

POSTREMAM OMNIVM LEGAtionum ſuarum obijt ad Germanos: deinde interfuit Concilio Florentino.

CVM ita totus in fidei rationib⁹ diſceptationibuſque abſorptus Nicolaus eſſet, vt ferè nihil magis cuperet & anhelaret; alia inſuper peregrinatio iniũcta eſt. Nã quoniam in Germania affectæ, ac perturbatæ in Pontificem res erant, & nouum colloquium ad præfixam diem à Germanicis Principibus indictum: operæpretiũ Eugenius exiſtimauit, [a] Nicolaum ad ſtatutum locum diemque accedere. Ille itaque, quanquam tot antea itineribus profectionibuſque fractus videri potuiſſet, tamen recens ſemper & integer animo, nec laboribus vllis aut periculis territus, dũ Pontifici modò, & Eccleſiæ, aut cuiuſpiam ſaluti obſequi valuiſſet, ex Ferraria mouens, iterum in Germaniam venit; adiumentoque non mediocri Pontificis iam apud Germanos labentibus rebus fuit; & quæ à Pontifice mandata erant, quoad eius fieri potuit, integrè atque inuiolatè perſoluit.

[a] *latius hæc Sigonius ca. 6. in vita. Poggius in orat funeb.*

Vbi verò nihil hiſce in locis ſuâ opus eſſe morâ

intellexit, Italiam repetens, Florētiam petijt. Nam ex Ferrariâ [b] Florentiā Eugenius Concilium tranſtulerat; Fuit autem hæc extrema legationum ſuarum, itinerationum, peregrinationumq́; finis Habitauit autem Florētię apud S. Spiritus ædem, (ſic enim Auguſtinenſium locum Florentiæ vocant) eumq́; ibi nos, cùm primùm ad curiam acceſſim⁹, commorantem cōuenimus [c] & ſalutauimus. Habitabat autē ſatis anguſtè, & familia ingenua quidem, & optimè honeſtiſſimeq́ue morata & inſtituta, verum nō lauta nimis & compta; ſed modeſta omnino, & quæ Præſulis ſanctimoniam ſignificaret: Ipſe verò maximæ apud omnes venerationi erat, neque quicquam dignius, aut diuinius in ore hominum verſabatur.

[b] Ann 1429. iuxta Onuphrium & Sigonium.

[c] Hæc Zenus de ſeipſo.

Capvt XIX.

FIT SVPREMVS SVMMI PONT. Pœnitentiarius: eſtq́; exemplo, conſilio, & ſolatio omnibus ad ſalutem.

PONTIFEX cum illi digniſſimum ſummi Pœnitentiarij [a] cōtuliſſet locum, ei⁹ cōſilio imprimis grauiſſimis potiſſimum in rebus maximè omnium vtebatur: neq; eum diligebat & a-

[a] Succeſsit Vrſino Cardinali. Ita Sigonius, 7. & Poggius in orat. fun.

ma-

mabat ſolum, ſed piâ etiã veneratione colebat; & vbi quicquã arduum immineret, audire illum antea cupiebat, & ferè omnia Nicolai conſilio peragebat. Nicolao verò ſummę ac ſingulares virtutes inerant; ſimpliciſſima humilitas, præcipuaq́; clementia, charitas in omnes, pietaſque paterna, fidei & religionis exardens zelus, communi vſu auſteram & aſperam ſatis ducebat vitam; Nec carnibus veſcebatur, nec ſtrato iacebat, Carthuſiæ regulam etiam ad extremum inuiolatè ſeruauit; ſacris litteris, poſteaq̃ ſeſe immortali Deo dedicauit, operã eximiam adhibuit, neq; à ſacrorum voluminum, cum per occupationes licebat, lectione ceſſabat, doctos[b] viros, virtutib. deditos, magno amore proſequebatur, egeniſque & inopibus Clericis opem plurimam ad litterarum ſtudia cõferebat, in pauperes verò oẽs, quicquid eleemoſynarum poterat, aſſiduè diſtribuere conſueuerat, affinium ſuorum neminẽ ſecum domi eſſe volebat, perturbare illos reliquam familiam dicens, ijs, qui illi miniſtrabãt, ſalaria mẽſtrua exhibere ſolitus erat, ne pro immeritis ſupplicare, & de ſpiritualibus illis ſatisfacere cogeretur, librorum copioſus fuit, quos ferè oẽs in morte ſacris locis, Monaſterijſque legauit.

b Studiũ & puritas Latinæ linguæ iã reſtituit per alumnos B. Nicolai, alioſque. id colligitur ex epiſt. Philelphi.

CAPVT

CAPVT XX.

EX CALCVLI DOLORIBVS Moritur Vir ſanctus, deploratur ab omnibus, & calculus exſectus in memoriam ſeruatur.

OBijt autem mortem Senis, cùm ibi Pōtifex conſideret. Cùm enim Romam proficiſci conſtituiſſet Eugenius, Florentiâ abſcedēs, Senas venit: quē Nicolaus quamprimùm ſecutus, ita vt ingredientem Senas Pontificē comitaretur. pauculos verò poſt menſes, calculi [a] morbo correptus, in horridos ac terribiles dolorum cruciatus incidit; ita vt miſerandos cōtinuè clamores emittere cogeretur. Et quanq̄ grauiſſimo & extremo morbo affectus, pati tamen non poterat, vt quicquam ſibi de ſolitâ Carthuſię obſeruantiâ mutaretur. Cùm verò fatalem ſibi ægritudinem hanc fore cognoſceret, Sacramentis Eccleſiaſticis communitus, ſacratiſſimoque Dominico corpore deuotè atq; affectuoſiſſimè ſumpto, de ſui corporis ſepulchro non immemor, vt in Carthuſienſi cœnobio, quod prope Florētinam vrbem eſt, conderetur, edixit Ita aliquandiu flebiliter cùm laboraſſet, tandem ægritudinis feruore & cruciatuū horriditate

[a] *Sigonius c. 7. & Poggius in orat. funeb.*

con-

confectus, immortali Deo ſpiritum reddidit. Incredibile dictu eſt, quanto mœrore, quibus lacrymis atque ſuſpirijs hæc Nicolai mors Pontificem, Patres, curiamque & vrbem omnem, populumque compleuerit. Nam & ſplendorem & decus Eccleſiæ, illum concordi omnes, & conſonâ voce iudicabant, & prædicare non deſiſtebant. Cùm verò in Baſilicam, quæ Auguſtino Doctori dicata eſt, (nam apud religioſos Auguſtino deditos, Senis locatus erat) exanime corpus delatum eſt, atque in media Baſilica poſitum; tantus vniuerſi populi, omniumque ordinum concurſus effectus eſt manus pedeſque deoſculantium, vt cõprimere ſeſe cœperint, & vix contineri ſacris ædibus poſſent: fœlixque ſibi videbatur, cui illum cõtingere licuiſſet. Cæterũ cùm prohibẽdi fœtoris gratiâ, (quippe, vt diximus, ad Carthuſię Florentinum locum ducendum cadauer erat) exſecto vẽtre, viſcera eduxiſſent; mirum dictu, lapis vaſtæ pro humano corpore magnitudinis compertus eſt huius autem forma erat plus rotunditatis quàm longitudinis habens, ſimillimuſque omnino in quantitate anſerino ouo videbatur. Apparebat autem ex minutiſſimis arenulis pauliſper concretis in eam magnitudinem deueniſſe, quod qui-

An. 1443. 9 M ij. ita Sigonius & Cia onius. & quidem ann. ætatis 68 Ita Poggius.

S. Antoninus in Chrõ. par. 2. tit. 15. cap. 22 §. 3.

dem diuturno admodum tẽpore fieri oportuiſſe Phyſici iudicabant. Experiri etiã pondus eius voluêre, & bilibrem illum, vt aſſerebant, comprobauêre; hũc nos ipſi vidimus, manibuſq; attrectauimus, & ſolidiſſimum experti ſumus; ex eo gypſeæ plures formæ, ad illius effigiem, conflatæ ſunt, & inſtar mõſtri ad varia terrarum orbis loca demiſſæ.

CAPVT XXI.

EXEQVIÆ IPSIVS HONORIFIcentiſsimè peraguntur, quibus ipſe Romanus Pontifex intereſt: & corpus Florentina in Carthuſia ſepelitur, anima verò in cœlis feliciter gaudet.

QVOD verò ad funera attinet, exactiſſima & plendidiſſima in principe Senenſi Baſilicâ celebrata ſunt. Interq; alia pleraq; hoc illis precipuum & ſingulare ac memoriâ digniſſimum extitit, quòd Pontifex Maximus [a] Eugenius corã ipſe conſiſtere intereſſeque, atq; ornare funus voluerit. Factum nunquam antehac patrum memoriâ celebratum; Neq; enim Pontificius, & Curiæ mos habet, vt in Cardinalis funeribus Romanus Pontifex vſpiam interſit; neq; patratum antea vllâ

[a] Idẽ habẽt Poggius & Sigonius ca 17.

ex cauſa fuiſſe quiſpiam antiquiſſimorum nouerat. Commouêre verò Pontificem Eugenium, vt tantum Nicolao decoris & ornamenti impenſum vellet, non ſanctitas modò & immaculata integritas, gloriaq; atque opinio de illo vniuerſi terrarum orbis, & omnium hominũ: Sed quòd ampliſſimis Nicolai de Eccleſia, atque Põtifice meritis deuinctum & obſtrictiſſimum ſeſe illi arbitrabatur; quippe qui ſuarum partium indefeſſus ſemper ac validiſſimus fautor & propugnator extiterat: Innumera, quæ inferri detrimẽta potuiſſent, auerterat, ſuis cõſilijs non vulgaria Eugenio emolumẽta contulerat, auctoritateque & præſentia ſua incredibiles illi ſemper fauores, & Principum cæterorumq; hominum ſtudia compararat. Funeralibus egregiè celebratis, Thomas[b] Apoſtolicus Subdiaconus (qui familię præſidebat, & apud Nicolaum diutiſſimè manſerat, quo illi nemo carior erat) nõnullis ex familia comitib⁹ ſumptis, corpus ad Carthuſię locum, qui parum Florẽtia abeſt, (vt à Nicolao viuente inſtitutũ fuiſſe diximus) detulit, & piè religioſiſſimeque ſepulchro cõdidit, vbi ad hodiernam iacet diẽ; Anima, vt rectè iudicãdum eſt, in ſuperis glorioſa[c] fœlicitate beata.

[b] *Hic poſtea fuit Nicolaus V. Pont. Ro*

[c] *Lege quæ ex Vincelpho poſtea adiũgetur.*

ANNOTATIONES.

I. DE IACOBO ZENO, HVIVS HISTORIAE SCRIPTORE, quis fuerit ille?

DE hoc viro ſic habet Blondus, de Italia Illuſtrata, regione Octaua, quę eſt de Venetijs, quando Illuſtrium quorundam Virorum mentionem facit.

Iacobus Zenus Feltrenſis & Bellunenſis, Dominicus Torcellanus, Epiſcopi non modò Iurium ciuilis & Pontificij, ac Theologiæ doctrinâ, ſicut eorum decet profeſſionem, abundè pleni: ſed eloquentiâ quoq; ornatiſſimi ſunt, vt ei mancipatorum ſtudio peritorum multos ætatis noſtræ ſcribendo dicendoq́; æquent.

Floruit Blondus anno 1435. iuxta Trithemium, qui regione nona de Marchiâ Taruiſinâ diſſerens, ſic inter cætera ſcribit.

Anaxo ſeu Plani fluuio ad ſiniſtrā adiacent oppida Venetiū, Limina, & Aquoriū: & ſuperius arduo in monte eſt Feltrū Ciuitas, Epiſcopo nūc Iacobo ornata Zeno, non minus doctrinâ, quàm gentis nobilitate conſpicuo. Ad dexteram Plani primum hæret oppidulum Madirium: inde mediterraneis Vetorium. Superius, vbi Varianus nunc Calorius auget fluuius, eſt oppidum Teſega; eidemq́; amni Variano ſeu Calorio appoſita eſt Bellunum ciuitas vetuſtiſſima, quam Plinius cæteriq́; ſcriptores Velunum appellant: eidemq́; nunc cum Feltro in eundem coniuncta Epiſcopatum idem Zenus præeſt Epiſcopus.

De eodem Zeno ſic teſtatur Trithemius de Eccleſ. ſcript.

Iacobus Zenus, Patritius Venetus, Epiſcop us Eccleſiæ Patauinæ, Vir in ſcripturis ſanctis ſtudioſus & eruditus, & ſecularium literarum nō ignarus, ingenio ſubtilis, eloquio diſertus, conſilio promptus, & circumſpectus, ac multarum rerum experientiâ inſignis; ſcripſit quædam præclara volumina, quibus nomen ſuum ad Poſteros cum gloria tranſmiſit, &c. Moritur anno Domini 1477.

Poſſeuinus pauca de ipſo habet, aſſerens vixiſſe ann. Chriſti 1474.

Quòd autem tam Trithemius, quam Poſſeuinus ipſum vocent Epiſc. Eccleſię Patauinæ, fieri potuit, vt poſt Blondi tēpora ad hunc Epiſcopatum fuerit tranſlatus. Nam alioquin in Dalmatia ſub Aquileienſi Patriarchatu continentur omnes hi tres Epiſcopatus,

Fel-

Feltrenſis, Bellunenſis, & Patauinus. Ita conſtat ex Notitiâ Epiſcopatuum Orbis Chriſtiani, quam R. D. Aubertus Myræus euulgauit.

II. Annotatio, de Petro Barbo Veneto.

Blondus in Italia Illuſtrata, regione Octaua, ſic teſtatur.

Alterum verò Pontificem paulò poſt habuêre Veneti ex Condulmaria gente Eugenium 4. cuius geſta per hiſtorias noſtras Orbi notiſſima, Pontificibus Rom. qui ante ſe fuerunt, præſtantiſſimis parem, & aliorũ turba multò digniorem eum reddiderunt. Quantum autem ad doctrinam litterasq́; attinet, quibus hoc in Catalogo primas partes tribuimus, etſi Eugenius Pont. nec Iuri, nec alicui ſcientiæ particulariter perdiſcẽdæ animum adiecit: doctorum Eccleſiæ Oratorum, hiſtoricorumq́; Latinorum libros omnes & legit aſſiduè, & quo erat mirabili ingenio ſubtiliſſimè intellexit. Ornauit autem Cardinalatus dignitate Petrum Barbum ex ſorore nepotem: qui adoleſcens optimus tantá duodecim hactenus annis humanitate, atque etiam integritate, & ſimul liberalitate eſt vſus, vt & alter Titus Veſpaſianus, & quod illi tribuebatur, Delitiæ humani generis ſit appellatus. Vir autem factus, titulo S. Marci eſt ornatus, & patrio cognomine Cardinalis Venetiarum dictus.

Hæc Blondus: ad quorum maiorem illuſtrationem ex Onuphrio Panuino pauca adiungam.

Anno Domini 1440 Kal. Iul. Petrus Barbus Venetus, Protonotarius Apoſtol. electus Epiſcopus Ceruienſis, Diaconus Cardinalis S. Mariæ nouæ creatus eſt ab Eugenio 4. Pont. Rom.

Ann. Dom. 1449. 14. Kal. Ian. factus eſt presbyter Cardinalis tit. S. Marci à Nicolao V. Pont. Rom.

Ann. Dom. 1462. prid Kalend. Sept. electus eſt in Pontificem Romanum, dictuſq́; eſt Paulus II. Reliqua vide in Onuphrio *de Pontif. Roman.* & prudenter caue Platinam canillantem. Obijt idem Pont. R. ann. 1471. 5. Kal. Auguſti, vt citatus Onuphrius affirmat.

Ex hiſce conſequens eſt, hiſtoriam hanc a Iacobo Zeno fuiſſe conſcriptam ante Chriſti annum 1462. & poſt annum 1449.

III. Annotatio, de hiſtoriæ huius authoritate.

Melchior Canus, vir vndequaque doctiſſimus, lib. 10. ca. 6. de lo-

cis Theologicis, tres adfert regulas ad fidem alicuius hiſtoriæ agnoſcendam.

Prima eſt, ex hominum probitate integritateque. quæ res locum habet, cùm quæ narrant hiſtorici, ea vel ipſi ſe vidiſſe teſtantur, vel ab his, qui viderunt, accepiſſe. At eiuſmodi hiſtoricus eſt Iacobus Zenus, qui ex ore Nicolai V. Pont. Rom. omnia recenſet, & in teſtem vocat ipſum Paulum II. P. R. Petrum Barbum Venetum.

II. Lex ſiue regula eſt, vt eos hiſtoricos reliquis anteferamus, qui ingenij ſeueritati quandam prudentiā adiūxerunt, & ad eligēdum, & ad iudicandum. Quæ lex in ijs rebus locum habet, quas neque ſcriptores ipſi ſunt intuiti, nec à viris fide dignis, qui viderint, audierunt. Hæc quidem regula non quadrat propriè in Zenum, ſed in Sigonium, qui ſua ex probatis monumentis familiæ Albergatianæ deprompſit. Interim Zeni ſapientiam ingeniumque audimus laudari à Blondo Trithemioque: vt de ipſius eruditione dubitandi locus nullus relinquatur.

III. Regula eſt, Si cui hiſtorico authoritatem Eccleſia tribuit, hic procul dubio dignus eſt, cui nos etiam authoritatem adiungamus. Contrà verò cui Eccleſia derogat fidem, ei quoque nos fidem iure ac meritò derogabimus. Porrò Zenus Eccleſiæ aduerſarius non fuit, ſed Epiſcopus & Lumen Dalmatiæ. Neque quicquam adferri à quoquam poteſt, quare illi non credamus.

Regulas enumeratas libenter ſuſcipit Antonius Poſſeuinus in ſua ſelecta Bibliotheca lib.16.cap.5.

Quòd inſuper attinet ad Iacobum Zenum de B. Nicolao noſtro ſcribētem; hunc accepi ex Carthuſiâ Bononienſi. Ego autem mox eundem in capita diſtinxi, ſinguliſque capitibus ſua præfixi argumenta, ad beneuoli Lectoris maiorem Vtilitatem; ſcholijs inſuper marginalibus, hiſtoriciſque notis nonnihil illuſtraui.

IV. Annotatio, de familia Albergatorum.

Albergatorum genus antiquiſſimum eſt, ex quo prǽſtantiſſimi ac celeberrimi Viri prodierunt. De pluribus paucos recenſebo.

1. Antonius I.C. clariſſimus, cuius conſilia impreſſa habentur in conſilijs Cumani.

2. Lucius Theologus eximius, qui plurima compoſuit opera Theologica, de quibus F. Cherubinus Eremita Auguſtinianus in hiſtorijs ſuis, vbi de familia Albergatorum.

3. Vgolinus Epiſcopus Nouarienſis tempore Nicolai 3. Pontificis Romani.

4. Vianeſius ſenior gubernator, & viceecamerarius Romæ, cuius mentionem facit Platina in Paulo 2. P.R.

5. Petrus Gubernator Campaniæ.

6. Dominicus Protonotarius, viceecamerarius, & vrbis gubernator.

Imò Poſteri à Paulo 2. alijſque Pont. Rom. promoti ſunt ad ſummas dignitates, vt Vianeſius iunior à Leone X. Nuncius in Hiſpaniam miſſus, & alij. Plura Sigonius in vita B. Nicolai, c. 1.

7. Hiſce adiungere licebit Reuerendiſſ. ac Illuſtriſſ. Antoniū Albergatum, qui multis munijs publicis, tam ſpiritualibus, quàm tẽporalibus cum laude adminiſtratis, à Paulo V. factus Epiſcopus Vigiliarum, Sanctæ Apoſtolicæ ſedis ad partes Rheni, & Germaniam inferiorem cum poteſtate Legati de Latere Nuncius Coloniam venit Anno Domini 1610. & in hodiernam diem præclaris veſtigijs virtutibuſque B. Nicolai noſtri præclarè inſiſtit. Cuius in Germania præclarè geſta narrabunt alij ſuo tempore.

8. Quæ poſteriùs mihi inquirenti Bononiâ miſſa ſunt, conſequentur hic locum ſuum, ex Italica lingua tranſlata. Itaque Alidoſius Hiſtoricus (Italus) refert F. Cherubinum dicere infraſcripta verba de familia Albergatorum.

Anno ſequenti DCCCC. XXXIII. de nobili familia Albergatorum Bononienſium natæ fuerunt in Germania duæ illuſtriſſimæ ſtirpes ex Goſſino & Aurelio Albergatis: qui iſtis temporibus in Germania morabantur. Primo inde initium habet Baronatus in Viſſinghe, portans pro Inſignijs trabem argenteam in campo viridi. Etiam inde originem traxit Baronatus de Caſtello, habens in armis ſiue inſignijs tranſuerſam trabem in campo viridi.

Anno DCCCC. LXXXXIII. Lucius Albergatus Bononienſis, magnæ doctrinæ homo, & multarum linguarum peritus: in quibus mirabilis fuit, & admodum Catholicus: ſcripſit multa opera pro Eccleſia Dei; & inter alia,

1. *De*

1. *De Virginitate libros tres.*
2. *De lapſu Angelorum libros quinq;.*
3. *Quæſtionum ſuper ſapientiam Salomonis libros ſex.*
4. *Super Pentateuchum præclaros commentarios, in quibus exponuntur mirabilia opera Dei.*
5. *De Eccleſia & Religione libros quatuor.*
6. *De Vltimis temporibus, & tribulatione Mundi libros tres.*

V. Annotatio, Quibus in Carthuſiis B. Nicolaus geſſerit officium Prioris ſeu Superioris.

Hic primò annotandum ex Zeno cap.2. quòd per integrum decennium pluribus Monaſterijs præfuerit. Secundò eſt obſeruandum ex Sigonio cap.2. quòd Florentię Bononięque Prioratum adminiſtrârit. Tertiò ex certis monumentis haud obſcurè conſtat, ipſum Romæ ac Mantuæ hoc munus obijſſe. Sic etenim ex Chartis Capituli generalis (quod ſingulis annis in Ordine Carthuſiano celebratur) ſedulò indagauit V. P. Bartholomæus Senenſis, Florentinæ Carthuſiæ hoc tempore Prior digniſſimus.

Anno igitur Domini 1407. B. Nicolaus à Capitulo generali conſtituitur ex Priore Bononienſi Prior Romæ, & Ordinis totius generalis Procurator, hiſce ipſiſſimis verbis: *Priori Bononiæ ad ſuã inſtantiam, ad Ordinis vtilitatem & honorem fit miſericordia*, (id eſt, abſoluitur ab officio) *& præficimus eum in Priorem S. Crucis in Hieruſalem Romæ: cui & iniungimus officium Procuratoris Ordinis (hæc ſingularis dignitas eſt in Ordine noſtro.)*

Item in eadem eiuſdem anni Charta hæc leguntur.

Si quis indiget ſcribere ad Romanam Curiam, licitè poterit D. Nicolao quondam Priori Bononiæ, ſed nunc Priori S. Crucis Romæ: quem etiam præficimus in Procuratorem Ordinis.

Hic nota quòd Carthuſia S. Crucis in Vrbe Romanâ ſit tranſlata poſt ann. Domini 1560. à Pio IV. Pont. Rom. ad thermas Diocletianas, vocataque Domus S. Mariæ de Angelis.

Porrò B. Nicolaus noſter ex Priore Romano ordinatus eſt primus Rector Carthuſiæ Mantuanæ, per Capitulum generale, tali formula verborum ann. 1409.

Priori Romæ ad ſuã inſtantiã fit miſericordia ab officio Prioratûs & Procurationis Ord. & quia Magnific.⁹ Dom. Mãtuan. valdè ſerioſè ſcripſit

ſit Capitulo generali, pro conſtruendo Monaſterio Ordinis noſtri, ordinamus, vt ſine notabili dilatione ſe transferat ad Præſentiam eiuſdem; & ſi viderit, ſingulis conſideratis, quòd vult manum apponere cum effectu, præficimus eum ibidem in Rectorem, &c.

Hic nota quòd Carthuſia Mantuana conſtructa ſit à Ioanne Franciſco Duce Mant. qui ann. Domini 1407. præeſſe cœpit, obijtque anno 1444. Ita refert Volaterranus lib. 4. Geographiæ in rebus Mantuanor. Dies emortualis fuit 24 Septembris, vt conſtat ex charta cap. gen. noſtri.

Manſit autem B. Nicolaus Mantuæ in hoc officio annis ſeptem, ſingulis annis à cap. gen. confirmatus. Tandem cùm anno 1416. Carthuſiæ iſtius ędificium eſſet abſolutum, ipſe quoq; ab officio abſolutus eſt, hiſce verbis in charta cap. gen. *Rectori prope Mantuam ſit miſericordia, ad ſuam magnam inſtantiam, & ad honorem Sanctiſſimæ Trinitatis, ad inſtantiam quoq. Magnifici D. D. Mantuani (qui omnia, quæ promiſit, abundè adimpleuit,) eandem Plantationem in nomine Domini Ordini noſtro incorporamus, volumusq., vt Domus S. Trinitatis prope Mantuam nuncupetur, &c.*

Ab hoc igitur tempore reuerſus eſt Bononiam ad domum Profeſſionis ſuæ, videturque ſecundo eiuſdem Carthuſiæ Prior, vel à Conuentu electus, vel à Viſitatoribus inſtitutus: Anno ſiquidem ſequenti, id eſt, anno 1417. conſecratus eſt Epiſcopus Bononienſis.

VI. Annotatio, de obitu B. Nicolai.

Quamuis Iacobus Zenus nullum annum diemque exprimat: certiſſimum tamen eſt, B. Nicolaum obijſſe ann. Domini 1443. 9. Maij. Id ſi Carolus Sigonius, & Alphonſus Ciaconus, atque Onuphrius Panuinus tacerent, antiqua ordinis noſtri monumenta ſufficienter loquerentur. Indubitatum etenim habemus ex chartis cap. gen. ipſum ex hac vita migraſſe anno Domini M. CD. XLIII. 9. Maij.

Hiſce ſtandum erit.

ORATIO IN FVNERE ILLVSTRISSIMI AC REVERENDISSIMI PATRIS

B. NICOLAI ALBERGATI,

CARTHVSIANI, EPISCOPI BONONIENSIS, ET CARDINALIS S. CRVCIS,

QVI EX CALCVLI DOLORE OBIIT SENIS IN Hetruriâ, anno Salutis M. CD. XLIII. VII. Idus Maij, Sepultus Florentiæ apud ſuos Carthuſianos;

HABITA A POGGIO FLORENTINO, VIRO ISTIVS SECVLI ELOQVENTISSIMO DOctiſſimoque:

INVENTA EST AVTEM IN VETERI MS. EXEMPLARI, inter alia monumenta Carthuſiæ Colonienſis: & cum duobus alijs exemplaribus diligenter collata, correcta, ac reſtituta à F. G. Garneſelt.

LECTORI BENEVOLO.

CVm reperiſſem in Carthuſiâ noſtrâ Orationem hanc funebrem, agnoui ex ſtylo ab homine eloquentiſſimo ipſam fuiſſe conſcriptam: Nullius tamen authoris nomen adiunctum erat: ipſum etiam exemplar admodum vitioſè ac illegibiliter deſcriptum Gallico charactere. Nactus tandem alia duo exemplaria, Vnum ex Nobili Albergatorum familiâ Bononiâ; alterum ex Carthuſiâ Bononienſi, vidi Poggium Florentinum eſſe authorem. Contuli igitur ea mutuò, &

quod plenius correctiusq́; videbatur, excudendum tradidi, & ſynopſeos causâ pauculas in margine addidi annotationes. Quantum attinet ad Poggium, hunc Trithemius hiſce verbis depingit:

Poggius Florentinus, Philoſophus & Rhetor facundus, Græco & Latino ſermone ad perfectum inſtructus, literarum Apoſtolicarum multis annis ſcriptor diſertiſſimus, &c. Claruit in Concilio Conſtantienſi perſonaliter ſub Sigiſmundo Imp. anno Domini M. CD. XX.

Hæc ille, qui ipſius tractatus recenſens, teſtatur eundem varias orationes compoſuiſſe. Huc accedit, quòd Ant. Poſſeuinus aſſerat, hunc Poggium exaraſſe funebrem laudationem in obitu Nicolai; ſed non exprimit, quiſnam fuerit iſte Nicolaus, an Cardinalis Albergatus, an alius quiſpiam. Exordium orationis eſt; Si ciues præſtantiſſimi, &c.

Sed noſtræ Orationis, quam exhibemus, aliud initium eſt. Idem Poſſeuinus ſcribit, Franciſcum Philelphum compoſuiſſe vitam S. Nicolai. Vbi etiam nihil appoſuit ad perſonæ diſtinctionem. Sed non potui hanc vitam adipiſci, vt viderem, an eſſet noſtri Albergati, an Tolentini, aut alterius Nicolai; alioquin lubens publici Iuris feciſſem.

Hæc cupiebam præmonuiſſe. Vale Opt. Lector, & ora pro me ad DEVM.

ORATIO FVNEBRIS.

IN maximo dolore, præſtantiſſimi Patres, & acerrimo luctu, quem ex optimi, & ſanctiſſimi viri morte ſuſcepi, hoc mihi ſolatium mœroris videtur tribui, quòd & ea proculdubio ſim dicturus, quæ ſummo omnium conſenſu, ſummâ approbatione, ſummo fauore accipiantur; & in virtutibus ampliſſimis tanti viri commemorandis, & ſi non debitum, at qualem facultas ingenij dabit, honorem ſim vitæ omni cum laude exactiſſimæ præſtiturus; Accedit, quod maximè ad viuentium ſpectat vtilitatem, vt in excellentium virorum exemplis, & vitâ recenſendis, multi ad laudem & gloriam, ipſorum memoriâ virtutum, incitentur: conferunt enim non parum præclaris ingenijs geſtà priſcorum ante oculos poſita: quæ nobis ſubdunt tanquam calcar & incitamenta quædam ad eorum, quos laudari videmus, imitationem. Equidem exiſtimo, maiores noſtros & orationes, quæ olim in præclarorum funeribus habebantur, & imagines, quæ priſcorum memoriæ dicabantur, non tam defunctorum laudes & gloriam oſtendere, quàm poſteris conſequendæ virtutis eorum exempla nobis præbere voluiſſe. Quamquam huic noſtto omni laude ornatiſſimo viro nullius gloriâ, nullius laudatione opus eſt, ad eius vitam in hoc funere exornandam; Neque hoc dicendi munus tanta virtus deſiderat, quæ omnem orationem, quantumuis ampliſſimam, ſuperare videtur. ſua illa merita, ſua virtutum ornamenta, ſua ſanctiſſimè acta vita, mores caſtiſſimi, ſua in omnes pietas, ſua religio adeò illum ornauit, vt nullo ſit opus externo adiumento ad laudem hominum conſequendam. Quo mihi facilior erit orationis curſus, cui datur ea materia ad dicendum, vt non verbis ornare hunc hominem, ſed tantùm, quæ ab eo acta ſunt, referre ſatis eſſe pro eius meritis videatur. Sed profectò integerrimi ornatiſſimique viri vitam explicaturus, dum eius in me, dum vixit, charitatem, dum in doctos viros beneuolentiam conſidero, dum eius virtutem, humanitatem, pietatem mente reuoluo, dum, quo præſidio Eccleſia, quo

auxilio inopes, quo adiumento boni ſunt ſpoliati, animaduerto; nequeo vllo modo, quæ vltrò etiam mihi inuito in eius commemoratione effluunt, lachrymas continere. Quis enim tam inhumanus, tam durus vel ferreus potiùs eſſet, qui in talis tam laudati, tam deſiderati communis Patris memoriâ non moueatur animo, & ad fletum prorumpat? Quis eſt, qui cùm eum nobis, qualem ſecula rara ferunt, ereptum videat, non mente & animo ingemiſcat? Subtractus eſt nobis vir vitâ, & moribus ſingularis, cui parem ætas noſtra non protulit; Interijt, quanquam non interijt, ſed ad meliorem profectus eſt vitam, vir ſumma prudentia & ſapientia præditus, vir religione inſignis, pietate præcipuus, excellens integritate vitæ, de omnibus optimè meritus. In quo nullorum, quamuis perſpicaces oculi vllum vnquam locum maledicto inuenire potuerunt. Facultatibus egenos, ſubſidio imbecilles, conſilio plurimos, opibus ſingulos, omnes patrocinio ſubleuabat, vt veluti parentem vnicum bonorum, ac calamitoſorum refugium lugere & gemere compellamur; verùm quoniam tempus requirit, vt ad eius laudum commemorationem poſthabitâ tantæ iacturæ querelâ veniamus, complectar paucis vitæ inſtitutionem, & mores eius: vt & ea, quæ ipſi noſtis, tanquam in veſtro conſpectu, meis verbis poſtponantur; & quibus id animi eſt, eius viri propoſito exemplo, occaſio detur ad idem virtutis iter ingrediendum. Natus *a* eſt vir iſte inſignis Bononiæ, vrbe celeberrimâ atque antiquâ, & quæ inter Italiæ preclaras vrbes facilè adnumerari queat, honeſtis parentibus, & haud obſcuro loco natis; ſed qui filio per omnem vitam, quocumque eſſet in ſtatu, poſſent eſſe ornamento. Cùm pluribus annis Iuri ciuili operam dediſſet, plurimumque in ea ſcientia profeciſſet: tandem cùm legiſſet huiuſmodi ſapientiam apud Deum ſtultitiam eſſe, ſpiritu Dei ductus, qui eum in ſuum obſequium diſpoſuerat ſegregandum, abiectâ legum curâ, relicto ſeculo, cōtempto *b* patrio cenſu, ordinem Carthuſienſium eſt ingreſſus: eam profeſſus religionem, quæ ārctiſſima omnium iudicatur. Sunt plures viuendi formulæ propoſitæ his, qui ſe Dei cultui dicarunt: è quibus leuiores quædam, & ad facilitatem vitæ propenſiores exiſtimantur; non leuem aliquam, non facilem, non vitæ & communibus moribus indulgentem e-

a Ortus B. Nicolai Albergati.

b in altero M.S. erat (paterno conſenſu) Fit Carthuſianus Bononiæ.

legit,ſed illam potiſſimè, quæ eſt ardua inter omnes, difficilis, auſtera, ſeueritatis & diſciplinæ arctioris plena; magna proculdubio mutatio animi, maior corporis, quòd à licentiâ quadam vitæ communis ad tam laborioſum viuendi genus, ad tam inſuetum onus religionis aſcendit: non ſolùm Religioſorum vitam ſumens,ſed eam,in qua perſiſtere difficillimum exiſtimamus;&certè ea religio admodum grauis & toleratu difficilis putatur, ita paruis terminis circumſcripta,vt niſi ſpeciali dono Dei ſuffulti,in eâ diutius nequeant perſiſtere. Sed omnia ſunt volentibus facilia.Nihil tam durum,tam aſperum, Chriſtum recta via ſequentibus,quin leue & molle conantibus fiat. Breui tempore effecit,vt omnes difficultates ſuperaret, omnem victûs auſteritatem obedientia & patientia vinceret, compulit non multò poſt vitæ illius integritas ſui Monaſterij Religioſos, vt illum eligerent in ſuum ſuperiorem.Quo in regimine ea fuit modeſtia, prudentia, temperantia, vt ab omnibus ipſius virtus celebraretur. Et quamuis in monaſterio ſedulus,atque abditus viueret,cultui diuino & gubernandi curæ intentus; virtus tamen & ſanctitas claudi minimè poterat; Sed Bononiam vſque horum certa veſtigia perlata omnes ciues in admirationem ſtuporemque perduxerant. Ipſi, quibus præerat, abſque vlla inuidia (quam vitare difficile his, qui præſident cæteris) virtutes eius admirantes efferebant. Neque verò mirum, facilè eſt eius laudem conſequi illis, qui non præeſſe cupiunt,ſed prodeſſe. Hoc vitæ curriculo, hac viri fama permotus Bononienſis populus, cùm in defuncti Epiſcopi locum ſucceſſor quæreretur, diſſidente parum clero, (alij alium poſtulabant) vno conſenſu,vna mente in ſuum Paſtorem,approbante clero,elegit. Permagnum ſanè ſingularis hoc teſtimonium virtutis fuit, vniuerſum populum ſua ſponte, nemine rogante, nullo diſſentiente, (neſcio cuius voce illum nominante, Dei voluntate emiſſa) è veſtigio in eius electionem exarſiſſe.Sperabant enim illum vnicum eſſe futurum Antiſtitem, in quo ſalus omnium ſita eſſe videretur, cuius ope boni ſubleuarentur, & opprimerentur mali: qui mores laſciuientes ad meliorem frugem,& vitia poſſet ad virtutes traducere. Accitum ad vrbem, per alterius rei ſimulationem,ignarum populi voluntatis,multis precibus omnes ciuitatis

[F]it Prior [B]ononiæ.

[F]it Epiſcopus [B]ononienſis.

ordi-

ordines hortati ſunt, etiam reluctantem, ne onus ſibi iniunctum recuſaret. Ille multum diuque cogitans, quanti eſſet laboris ac periculi, animarum curam medelamq; ſuſcipere, quam ve eſſet graue huiuſmodi pondus illis, qui animarum ſalutem ex tali dignitate, non quæſtum quærunt: ceſſit vix tandem vir optimus populi voluntati. Attamen ea conditione aſſenſus eſt, primùm vt omnia bona & Caſtella, quæ diſtracta erant, Eccleſiæ reſtituerentur, tum ne quid expenderet pro confirmatione Pontificis; ſibi enim nummos non eſſe; Quæ verò ab Eccleſia ſubminiſtrarentur, in alios vſus, hoc eſt, in pauperum alimenta diſtribuenda ſibi eſſe aſſeuerabat, quod vtrumque eſt vir ſanctiſſimus aſſecutus. Nihil eo honore, nihil ea dignitate elatus, nulla in re vitam priſtinam mutauit, eadem humilitate, eadem continentia, eadem vitæ auſteritate vixit, victu tenui nullo apparatu contentus. O virum optimum, & cunctis ſeculis ſummis laudibus celebrandum! O virtutem raram, & quam rariores homines ſequuntur! Recenſete alios, & illorum vitam inſpicite, qui ſimili ſunt præditi dignitate; quem mihi dabitis, qui eiuſmodi gradum non appetat, quærat, enixè procuret, cœlum, terramque defatiget, vt illum conſequatur? Quotumquemque reperietis, qui non infletur animo adepta dignitate, & intumeſcat? Qui dignitatem non habeat quęſtuoſam, qui non voluptatibus plus ſolito, & quieti corporis indulgeat, qui non deterior in diem fiat? At hunc noſtrum virum ſanctiſſimum omnia prioris vitæ ſeruantē veſtigia vidimus, nulla in re immutatū, nullā in partem à cura populi ſui oculos deflectentem. Primùm in id maximè multis reluctātibus incubuit, vt clerus, qui ad eam diem diſſolutior fuerat, non ſolùm veſtibus, ſed moribus quoque compoſitioribus vteretur. Tum populum à laſciuia ad frugalitatem deflexit, non ſolùm verbo, ſed exemplo: quod plurimùm valet ad animos hominum commouendos. Inprimis id ſtatuit, etiam renuente in multis Pontifice, vt Iudæi certo ſigno à Chriſtianis dignoſcerentur. Religioſum quemdam ordinis Minorum ad reddendum depoſitum mulieri viduæ, quod negabat, re certis coniecturis cognita, licèt reluctantem coegit. Pauperes, qui egeſtatem erubeſcebant, occultè perquirens, frumento aut pecunia clanculū domū miſſa ſubleuabat: virginibus egenis dotem ſubminiſtrabat,

Quibus conditionibus ſuſceperit Epiſcopatum.

Nihil fit honore illo elatior.

Reformet ſubditos ſuos in omni ſtatu.

Omnibus Pater beneficus exiſtit.

confluentibus vndecunque mendicis victum publicè largiebatur. Id agebat, vt omnes intelligerent, non vtilitatem aliquam, aut priuatum commodum ex Eccleſiâ, ſed rationem pauperum, populi correctionem, Sacerdotum emendationem, ab illo eſſe ſuſceptam. Erat in corrigendis ſuperiorum temporum moribus, tum mitis, tum ſeuerus, prout vtilitas ouium ſibi conceſſarum poſtulabat. Denique paruo tempore effecit, vt longè alius populus, alius clerus eſſe videretur. Etenim facilè eſt illi cæteros corrigere, qui ſibi ipſi bene viuendi legem indixit, facillimeque in officio continentur homines ab eo, qui ſeipſum continet. Præclarè enim à ſapientibus ſcriptum accepimus, *quales Principes in Republicâ fuerint, tales reliquos eſſe ſolere.* Hac autem laude, his virtutibus florentem Martinus Pontifex aptiſſimum iudicauit, qui ad componendam pacem inter Franciæ & Angliæ Reges legatus mitteretur. In Gallias igitur profectus eſt, & cum vtroque Rege ſæpius collocutus, ad pacemque adhortatus, eos in admirationem ſui attraxit; nulla munera, nulla dona accepit, ſed ſolitam ſuam continentiam modeſtiamque ſeruauit. Et cùm ſe tum vtrique Regi, tum etiam omnibus maximè vitæ continentiâ, grauitate, ac prudentiâ probaſſet; tamen in tanta ſententiarum diuerſitate difficilè fuit concordiam ſtatuere; Id tamen egit, vt ob ſuas virtutes tam Gallis, quàm Anglis relinqueret deſiderium ſui, & à ſingulis vir rectiſſimus atque optimus putaretur. Re infectâ Bononiam redijt. ſenſi ego, qui in Anglia tunc morabar, quanti à Rege fieret, quanti virtus eius & ſapientia æſtimaretur ab omnibus, quantaque cum omnium commendatione munus ſibi iniunctum obijſſet. Prædicabatur ab his, qui à Rege veniebant, continentia huius, innocentia, integritas, religio: & hunc vnum ad ſe miſſum aiebant ſine ambitione, ſine cupiditate: in quo veræ ſanctitatis ſpecimen eluceret; Etenim facillimè humana contemnit, qui Chriſtum rectè ſequitur: neque externis, ſed ſuis fultus bonis, nihil extra concupiſcit, virtutum fretus conſcientia. Peruenerat ad Martinum celebris harum virtutum fama, multorumque ſermone eius laus indies increbreſcebat. Et quamuis antea certior factus erat, hunc eſſe vnum, quem laudabant omnes, cuius virtutum exempla extollebant, in quo nulla Inuidia ad carpendum

...ctum ...latonis.

...ittitur in ...alliam pro pace conſti...uenda.

...lurimum ...ommenda... ...ur ab An...lis.

locum

locum inuenerat; tamen hac legatione prudentiſſimè obitâ, & moribus ſanctiſſimis ductus, eum deſignauit, nullius precibus, nullius interceſſione, ſed ſua ſponte Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalem. Hoc ignotum ei eſſe voluit, quoad Romam (accerſiuerat enim illum per alterius negotij ſpeciem) veniret; cùm iam prope vrbem eſſet, rem illi ſignificari curauit. nulla lætitiâ, nullo gaudio, nulla elatione motus, eodem, quo antea, vultu permanſit: vt palam fieret, humani faſtigij inſignia parui ab eodem exiſtimari. Honorem illum ſuſcepit, ne beneficentiam in ſe Pontificis contemnere videretur; Nihil ex eo ad virtutem, ad vitæ moleſtias multa addi cõſpiciebat: vitam ita deinceps inſtituit, vt & dignitati conſuleret, & Religioni; De priuata viuendi auſteritate nihil mutauit, exteriora quædam auxit, quæ ad cultum ſpectarent, & tuenda tantæ dignitatis ornamenta; eadem integritas, eadem continentia, eadem pietatis officia, eadem benignitas permanſit: & quò erat illo faſtigio dignior, eò ſe magis indignum exiſtimabat; nulla pompa, nulli faſtus, nullæ opes impedimento fuêre, quò minùs ſemper omnem vitam puram immaculatamque præberet. Quicquid dignitate aut auſteritate poterat, ad præſidia hominum conferebat. Permagna quidem inerat patientia & æquanimitas, ita vt ſummam modeſtiam, ſummam temperantiam, ſummam benignitatem ſemper oſtenderit. Nemini vnquam nocuit, nemini vnquam maledixit, nemini eſt iratus; In diuitijs paupertatem, in dignitate humilitatem, in faſtigio tanti honoris priſtinam humanitatem ſeruauit. Quid loquar de liberalitate, vel, vt rectiùs loquar, de charitate, qua egenis & mendicis eſt opitulatus? Nolo hanc eius præcipuam laudem pluribus verbis efferre, quoniam, quæ Chriſti cauſa facta ſunt, non humanam gloriam quærunt, ſed præmia æterna. Sed mihi de ratione vitæ huius integerrimi hominis dicenti Imago eius ante oculos obuerſatur, quæ pro eius religione, & ſanctitate vetat, me in huiuſmodi oratione eſſe prolixum. Nam quæ ab eo acta ſunt, ait ſe velle potiùs Dei, quàm hominum teſtimonio comprobari. Non enim ad inanem gloriam, non ad vulgi pompam, non ad aliquem faſtum ſe aſſerit, ſed ad veram laudem, ad honorem ſui Creatoris, ad immortalis Dei commendatio-

Fit Cardinalis S.R.E.

Permanet in dignitate æquè humilis.

nem, vitam & mores ſuos compoſuiſſe; Nihil ſe quæſiſſe, niſi vt opera ſua illi accepta eſſent, qui nouit abſcondita cordis. Hanc verò ſeculi inanem gloriam, ſemper hunc populi plauſum contempſiſſe, quæ ſunt potiùs ad viuentium conſolationem, quàm ad defunctorum ſalutem comparata. Cuius voluntati licèt parendum eſſe videatur, tamen aliqua ex parte meo deſiderio, & ipſius in me meritis ſatis eſſe faciendum iudicaui. Cùm igitur ſanctiſſimi viri virtus ſummo in honore, magnâ in reuerentia apud Martinum Pontificem eſſet, cumque eum omnes velut exemplar honeſti intuerentur, fama verò virtutum apud omnes eſſet vulgata, Legatus miſſus eſt Venetias ad ſtatuendum pacem inter Ducem Mediolanenſem, ac Venetos, Florentinoſque, quos inter acre bellum vigebat; & rectè ad pacem quærendam electus eſt is, qui pacis homo erat, & eam præ cæteris rebus ſalutarem mortalibus eſſe cenſebat. Quâ confectâ, licèt poſtmodum conditiones non ſeruarentur, & ob id bellum inſtauraretur, Romam reuerſus eſt. Increbreſcentibus belli malis, cùm maiora diſcrimina imminere viderentur, denuò ad eandem pacem procurandam à Pontifice deſtinatur; cuius in tractatu cùm ſex menſes conſumpſiſſet, demum eius exhortationibus & prudētiâ Ferrariæ confectâ pace, ad Martinum (is tunc Ferentinum peſtis euitandæ causâ ſeceſſerat) redijt, ſummâ omnium beneuolentiâ. Erat Martino admodum cordi Galliæ pax: ad hanc rem, (ſi quo conſilio aut humana ope componi poſſet) procurandam, hunc optimum virum eſſe accommodatiſſimum ratus, rurſus ad Galliam Legatum deſtinauit; ſed antequam Italiâ excederet, Pontifex obijt diem. Huic cùm ſucceſſiſſet Pontifex Eugenius quartus, iter ſuum & legationem ſuſceptam conficere iuſſus, biennio apud Gallos permanſit. Non viliorem eum iteratus aduentus (vt plerumque contingere ſolet) reddidit, ſed admirabiliorem; virtus enim quò diutius tractatur, eò magis placet, præſertim nulla offenſione interrupta. Multa itinera in diuerſa loca confecit, multos ſubijt labores, cùm ſæpiùs ex morbo laterum & calculo maximè torqueretur. Sed virtute & conſtantia animi, infirmitates corporis ſuperans, vtrumque Regem ſæpius eſt allocutus, exhortans ad concordiam, & ad deponēdam ambitionem; multa conſilia Principum, & conuentus ha-

N B. Authorem huius orationis.

Secūdo mittitur in Galliā Nuncius pacis.

Eugenius Pont. Martino ſucceſſit.

buit, plurimas conſultationes, in quibus multum conſilij oſtendit, multum auctoritatis ad rei confectionem; bellorum pericula ante oculos propoſuit; quot, quantæque calamitates vtrique Regno prouenïſſent, recenſuit; ſanctorum Patrum præcepta, ſapientum virorum conſilia, ſingula omnium ſcripta & ſententias, quæ eam in rem conferre videbantur, ad permouendas mentes hominum enarrauit. Sed gloria, ambitio, cupiditas, honor ſæculi cùm inter ſe certarent, & communi bono obſtarent, infecta pace abijt. Sed ita abijt, vt Regum vterque, & qui his aderant, profiterentur, nunquam ſe ei viro prudentia, fide, ſanctimonia, vitæ integritate parem vidiſſe. Eadem enim & priori par integritas, abſtinētia, continētia legationis fuit. Regū & cæterorū munera ab eo contempta; nihil horum appetijt, quæ alijs præclara & pretioſa videntur: ſatis ſibi eſſe putans, licèt operam perdidiſſet, ſe boni viri officia omnia in eo legationis munere præſtitiſſe. Erat amplior dignitas, ſed cupiditas minor. Nihil ſibi præter honorem & laudem Pontificis reportandum exiſtimauit. Et quidem cùm multis pompa & apparatu rerum ac magnificentia ſeculi inferior videretur: virtute tamen & continentia ſuperior omnibus erat, magiſque in eo humilitas admirabilis erat, quàm in cæteris ornatus aut rerum cultus exterarum. Virtutum namque comitatu contentus, ea negligebat, quæ ſpecioſa vulgus ducit. Rectè enim, vt Bias ille prudens, *omnia ſecum ferebat*, nullius exterioris cultus adminiculo egens. Non tamen obſoletam ſecum familiam habuit, ſed quæ ſatis culta eſſet, & plus honeſtatis, quàm ſplēdoris circumferret; ita vt & contemptum fugeret, & ſuperfluitatem. Ex Gallia rediēs, ex Pōtificis præcepto Baſileam proficiſcitur: vbi cùm multos tumultuantes aduerſus Pontificis ſediſque Apoſtolicæ auctoritatem comperiſſet, neq; popularis inſania reprimi à ſe poſſe videretur, Florentiam venit, ad quam Eugenius poſt diſceſſum ab vrbe ſe contulerat. Inde tertiò legatus in Galliam redijt præſcripto Pontificis, qui pacem eorum Regum perutilem populo Chriſtiano conſpiciebat. Erat omnium opinio, aut huius viri ſapientia & virtute, aut nullius alterius ope pacem eam eſſe futuram; nam is ſolus cùm neutri parti faueret, tantum enitebatur, quantum communis vtilitas poſtulabat; nul-

Maximi æſtimatur à Francis Nicolaus.

D: ſtum Biãtis, Græciæ ſapientis.

Venit Baſileam Nicolaus.

Tertiò it legatus in Galliam.

la affectione priuata, nulla beneuolentia mouebatur. Erat liber in conſulendo animus, in decernendo æquus, nihil à recto declinans. Ibi conſilio vtriuſque gentis habito, communique deſperata (propter diuerſas ſententias) pace, Ducem Burgundiæ, qui antea Regi Franciæ infenſus erat, in gratiam Regis communemque beneuolentiam reduxit. Quæ res & ſtatui regni, & Regi plurimùm conduxit. His actis ſumma cum laude Florentiam cùm reuertiſſet, denuò Baſileam mittitur, ſi qua ratione aut ſanari, aut reprimi poſſet eius auctoritate multorum temeritas, qui contra Romanum Pontificem inſurrexerant; Sed ſuperante & conualeſcente in diem ſtultitia, ac nequitia eorum, qui pacem Eccleſiæ peruertere nitebantur, relicto malignantium conuentu, venit Bononiam, quò Pontifex ierat. Cùm autem poſtea celebrandi Concilij gratia, ad quod Græci venturi erant, Pontifex Eugenius Ferrariam conceſſiſſet, in Germaniam ad Albertum Romanorum Regem, qui erat Nurembergæ, legatus mittitur, ad agendos conuentus Principum Germaniæ: ad obuiandum ſchiſmati, quod poſtea Baſileenſium veſania confecit. Hic multa in eo conuentu locutus, quæ ad deterrendos homines à ſchiſmate Eccleſiæ pertinebant, hortatuſque ad Pontifici ſolitam fidem ſeruandam, Ferrariam regreſſus, poſtmodum manſit in curia, pauloque poſt à Pontifice in locum Cardinalis Vrſini (qui maior pœnitentiarius erat, diemque ſuum obierat) ſuffectus eſt. Quo in munere ſumma optimi viri pijſſimique officia præbuit, id ſibi munus demandatum arbitratus, vt ſalutem quæreret eorum, quibus Dei gratia lucem pœnitentiæ tribuiſſet. Mirum fortaſſe nonnullis videri poteſt, cùm tot Cardinales eſſent in curia, quibus hæ legationes tam variæ demandari potuiſſent, cur hic ſolus potiſſimùm eligeretur: Sed erant in eo permulta, quæ ipſi beneuolentiam hominum conciliabant, & præclarum reddebant apud omnes. Primùm, ſumma religio, ſumma integritas, & conſummata ſanctitas morum, cùm nihil in eo reprehendi poſſet: tum per omnem vitam temperantia & continentia ſingularis. Doctrina præditus erat ac ſcientia rerum plurimarum, vt viris doctiſſimis æquari poſſet. Erat in eo denique agendorum vſus ac experientia, quæ in eo ſummam prudentiam efficiebant. Accedebat conſilij grauitas, & ani-

Iterum mittitur Baſileam.

Mittitur legatus ad Albertum Regem Rom.

Fit maior Pœnitentiarius Pontificis.

mus in conſultando omni paſſione vacuus. Auctoritas quantùm in vllo homine eſſe poteſt, virtute & bene agendo contracta, mores probatiſſimi, ætas prouectior, nullo vnquam tempore vllâ vel paruâ vitiorum labe notata. In negotijs tractandis ac perficiendis ſapientiſſimus habebatur. His virtutibus addebatur humanitas quædam & manſuetudo, quæ eum ſummè gratum omnibus reddebant. Dignè ergo eius operâ in rebus arduis Pontifices vtebantur: cùm non ad quæſtum aliquem, ſed ad laborem officioſum, nō ad propriam, ſed ad communem vtilitatem ſe mitti arbitraretur. Etenim ex his, quæ ab eo in officio legationum concedebantur, nullum emolumentum prætendebat, gratis condonabantur omnia ab eo, qui didicerat; *Gratis accepiſtis, gratis date.* Bona Eccleſiæ Bononienſis, quæ ipſi à Pontifice credita erant, ſecundùm canonicas ſanctiones diſtribuit, maiorem partem in vſus pauperum & ædificiorum reparationem diſtribuens. Nam domos Epiſcopi inſtaurauit, & auxit pro dignitate Eccleſiæ & Vrbis. Domum quoque in vrbe, magnâ ex parte conſtruxit iuxta Eccleſiam S. Potētianæ, in qua & habitauit remotus à ſtrepitu populari, dum Romæ vixit; Parentibus, aut fratribus, aut alijs ex ſuo genere nihil ex bonis Eccleſiæ tradidit, aſſerens ſe diſpenſatorem à Deo, non largitorem eſſe conſtitutum. Familiam habuit honeſtam, quæ & honeſtatem ſeruaret, & contemptum vitaret: ſummam ſeruans in omni ſtatu moderationem. Cibi fuit parciſſimi. Nunquam poſt aditam religionem, neque in infirmitatibus, quibus grauabatur ſæpius, neque extremo vitæ tempore carnes comedit; vino vtebatur, quod ſatis eſſet ad vitæ ſuſtentationem. Religionis normam immaculatam ſeruauit, eam religionem ſequens, quæ à Beato Iacobo Apoſtolo ſcribitur eſſe, *immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſæculo.* ſurgebat media nocte, orationi vacans; lineis vtebatur veſtimentis, cùm ſemper cilicio interiùs vteretur, ac recubans in ſtramentis; ſacræ Scripturæ continuum ſtudium impertiebat. Cū quid otij ab oratione & negotijs publicis ſupereſſet, humanioribus quoque ſtudijs tantam operam dedit, quantum ſacrarum litterarum dignitas patiebatur. vitam hanc cùm tanquam peregrinus & aduena tranſegiſſet, nihil in eâ aut ſpei aut momenti ponens, mortem quoque contempſit, cùm ſe ad meliorem ſciret vitam

Eius præclaræ virtutes ſummatim recenſentur

Matth. 10.

Qua ratione Eccleſiaſticos reditus impenderit.

Iacobi 1.

Auſteram ſemper duxit vitam.

Laborat calculo, & animam Creatori reddit.

profectum ; & cùm ſummo dolore torqueretur ex calculo, qui poſtmodum ad libræ pondus in eo repertus eſt, tanquam ſciens extremum ſibi diem inſtare, & medicos cõtempſit, & dolores immenſos ſumma patientia pertulit, agens ſemper gratias Deo, qui ipſum etiam in extremo Spiritu exerceri ad patientiam vellet. Deficiente natura, animam Deo reddidit, nihil de rebus externis curãs, niſi vt & familiæ rationẽ haberet, & pauperũ meminiſſet: obijt Senis ſexageſimo octauo ætatis anno. Exequiæ eius in maiori templo celebratæ: quibus Eugenius Põtifex, qui ſanctiſſimum virum vnicè dilexerat, adfuit. Commendari profectò digna eſt, tum cæteris in rebus, tum in hoc maximè Romani Pontificis pietas, qui quod antea rarò auditum eſt, huic vni prçſtitit. Annos iã quadraginta in Romana curia ſum verſatus, vltra quinquaginta Cardinales mortem obijſſe memini: nullius vnquam funeri Pontifex vllus interfuit; At & Eugenij egregia virtus, ac defuncti merita poſtulare videbantur, vt in eius funere vetus conſuetudo intermitteretur. Itaque & erga viuum ſuam beneuolentiam oſtendit, & tali honore mortuo prçbuit virtutum ſuarum teſtimonium ſempiternum; laudanda eſt à nobis ſemper Diuina prouidentia, & in omnibus, quæ nobiſcum agit Deus, gratiæ ſunt agendæ: patienter verò ferenda, quæcumque eius ſapientiſſimo nutu, licèt nobis incognito, videntur accidere. Veruntamen cogor aliquando non ſolùm admirari, ſed etiam conqueri, parum videri proſpicere tantam ſapientiam rebus humanis, videmus enim tot nefarios homines, tot ſceleſtos, (quorum opera in ſolam perniciem gẽtium ſpectant) verſari in terris proſpera valetudine, diutiuſque viuere, quàm ferat communis ſalus: quos vtiliſſimum foret orbi aut nunquam natos, aut quàm primùm interijſſe; eos verò, quorum eſt vita nobis ſalutaris, qui opere & exemplo proſunt, in quibus multorum refugium conſiſtit, aut morbo à negotijs impediri, aut citius eripi nobis, quàm ratio Reipublicæ patiatur. Quamobrem pluribus verbis deflerem huius ſingularis viri mortem, deplorarem publica incommoda, lamentarer priuata multorum damna, & communem bonorum parentem ſubtractum nobis quererer, niſi cenſuram Dei timerem: & niſi vererer, ne videremur eius gloriæ, qua nunc in cœlis fruitur, inuidere. Tãtùm

Exequijs ipſius intereſt Eugenius Pontifex Rom. raro exemplo.

N B. *Authorem huius orationis.*

Iudicia Dei abyſſus multa, licèt iuſtiſſima ſint.

tùm dico, bonos omnes patre optimo, egenos ſanctiſſimo, Eccleſiam Romanam ſummo viro, ſedem Apoſtolicam prudẽtiſſimo conſultore, eſſe hoc talis viri obitu ſpoliatam: qui ſplẽdorem Romanæ Curiæ, laudem Religioni, dignitatem ſuo ordini afferebat. Sed poſtquam ita viſum eſt illi, cuius cõſilia ſunt æterna, nos quoque in eius interitu conſolemur, ſcientes ipſum in Beatorum numero collocatum. Doleamus, paululum, ſi libet, incommoda noſtra: illius vicem lætemur, qui nunc fert optatum fructum laborum ſuorum. Proſequamur quoq; grato animo memoriam eius, & virtutes infixas animo teneamus, conemur opera, & anteactam optimè vitam imitari, vt inſtar eius, ęternam gloriam noſtris laboribus & actionibus diuina adiuuante gratia conſequamur.

B Nicolaus ſanctus in cælo eſt aſſociatus.

D I X I.

VITA
B. NICOLAI
ALBERGATI,

EX CARTHVSIANO EPISCOPI BONONIENSIS, ET S. R. E. CARDINALIS:

AVTHORE

DOCTISSIMO, AC CELEBERRIMO VIRO CAROLO Sigonio, hiſtoricograui, & fideli, qui floruit anno Domini 1560. eandemq́; dedicauit Reuerendiſſimo ac Illuſtriſſimo D. D. Gabrieli Palæotto, Epiſcopo Bononienſi, & S. R. E. Cardinali.

QVAE IAM IN PVBLICVM PRODIT STVDIO ET LABORE F. G. GARNEFELT, QVI EAM Bononiâ ex Nobili Albergatorum familiâ acceptam in capita diſtinxit, ſingulisq́ue capitibus ſua præfixit argumenta; ſcholijs etiam atque annotationibus marginalibus haud ſegniter illuſtrauit.

BENEVOLO LECTORI
F. G. GARNEFELT.

AD veras legitimaſque hiſtorias venandas Iuſtus Lipſius requiri definiuit veritatem, explanationem, ac Iudicium. Haſce notas tres nullus in Sigonio deſiderari dicet, qui iuſtus Cenſor eſſe voluerit. Nam imprimis ex veriſſimis monumentis hanc vitam contexuit: deinde iuxta conſilium

Dionyſij Halycarnaſſæi prudenter diſpoſuit, copioſeque explicauit: poſtremò Iudicij libram in omnibus adhibuit, quod Tacitus quoque monuit hiſtorico faciendum. Accedit ad Sigonij commẽdationem, quòd in hac hiſtoriâ ex antiquis documentis plurima adferat, quæ apud nullum ſcriptorem publicum inueniuntur; atque ideò apud eruditos lectores, & antiquitatum amantes maiori in precio habenda erit. Quod autem attinet ad Concilia Baſileenſe, ac Florentinum, quorum hic mentio fit, ſciendum eſt, quatuor eſſe genera Conciliorum. Sunt equidem 1. Generalia, 2. Nationalia, 3. Prouincialia, 4. Diœceſana. Et licèt vtrumque, id eſt, tam Florentinum, quàm Baſileenſe, inter Generalia Concilia referatur, tamen etiam hic quædam diſtinctio obſeruanda erit. Generalia etenim quadruplicis generis ſunt.

1. *Quædam ſunt ab Apoſtolica ſede approbata.*
2. *Nonnulla omnino reprobata.*
3. *Alia partim approbata, partim reprobata.*
4. *Sunt etiam quædam nec manifeſtè approbata, nec reprobata.*

Hinc Baſileenſe Concilium eſt tertij generis. namq; approbatũ eſt à Nicolao V. P. R. quantum ſpectat ad Eccleſiaſticorum beneficiorum diſpoſitiones quaſdam; & in hac parte non reſtitit ei B. Nicolaus noſter; reprobatum verò eſt in Concilio Lateranenſi vltimo, ſeſſ. 11. circa ann. Domini 1516. vt videre licet apud Surium Tomo 4. Conciliorum, pag. 683. quia volebat Concilium eſſe ſupra Pontificem Romanum: & in hac parte contrarius ei fuit B. Nicolaus. Porrò Concilium Florentinum primi generis eſt, id eſt, approbatum in omnibus & confirmatum. huic igitur ſubſcripſit NICOLAVS ALBERGATVS. Lege Surium 4. Tomo Concil. pag. 467. Plura de Concilijs inuenies Tom. 2. Bellarmini. Hæc te volebam ſcire opt. Lector.

PRÆFATIO AVTHORIS.

AD ILLVSTRISSIMVM AC REVERENDISSIMVM IN CHRISTO PATREM, DOMINVM GABRIELEM PALAEOTTVM, S. R. E. Cardinalem atque Epiſcopum Bononienſem.

CVm pio Illuſtriſſimæ ac Reuerendiſſimæ Amplitudinis veſtræ impulſu nuper Epiſcopos Bononienſis Eccleſiæ, deceſſóres veſtros, ex veteribus monumentis eruerem, ac facta dictaq́; eorum illuſtria, quæ in magnis comperire ſuperiorum temporum tenebris poſſem, breuiter litteris memoriaq́; mandarem: in vnum præcipuè incidi, cuius acta, vti parùm hominibus cognita, ſic mihi ad ſcribendum commemorandumq́; ampliſſima viſa ſunt. Hic verò extitit F. NICOLAVS ALBERGATVS, Cardinalis, ciuis Bononienſis, ac clarus ex Carthuſienſium familia Monachus: homo in maximis ante centum amplius annos Reipublicæ Chriſtianæ negotijs diu multumq́; inſigni cum Virtutis conſilijq́; laude verſatus. Verùm licèt ea fide, integritate, ſolertiâ, grauitate, atque in omnibus rebus agendis ſapientiâ præditus fuerit, vt meritò homines tantam virtutis indolem admirari potuerint: externorum ferè tamen omnium auribus inauditus eſt; quòd, qui de eo quidquam litteris conſignarunt, ea paſſim ſub nomine Cardinalis ſanctæ Crucis exararint. Ego verò, vt memoriæ Sanctiſſimi, ſapientiſſimiq́; viri conſulerem, ac ſimul egregias multasq́; eius actiones ab obliuione hominum, & litterarum ſilentio vindicarem, NICOLAI huius ſeparare vitam, ac de rebus eius ſcorſim vberiore aliquantò, quàm ſcriptio Epiſcoporum illa depoſcit, diſſerere ora-

tione decreui: præſertim verò multis vt abditis, ſic præclaris monumentis (quæ adhuc in hac ciuitate ac familiâ conſeruantur) adiutus. Hoc verò quidquid eſt, id totum in veſtræ potiſſimum amplitudinis nomine volui diuulgare: quod ipſa in hac eadem, quam ille tenuit, Eccleſiâ adminiſtrandâ, cùm aliorum optimorum Antiſtitum, tum huius præſtantiſſimi in primis ac religioſiſſimi ſummam prudentiam ſingularemq. virtutem omnium adhuc iudicio ſic expreſſit, vt non tam eximio animi ſui conſilio, quàm præcipuo aliquo imitationis arbitrio, ad ſingularia eadem perueniſſe cùm pietatis ſtudia, tum ſanctitatis officia videatur.

INCIPIT VITA.

CAPVT I.

STIRPS ILLVSTRIS, AC PRAECLARVM ſtudium Adoleſcentis.

NICOLAVS igitur Bononiæ ex Albergatorum familiâ ortus eſt: cuius antiquitas præcipuè ex vetuſtis ciuitatis elici conſtitutionibus poteſt. In quibus Albergati circa annum Chriſti milleſimum ducenteſimum ædes celeberrimi nominis, in eadem vrbis parte, in quâ nunc quoque habitant, coluiſſe feruntur, quæ iam tum Seragotia dicebatur. Cuius ſeculi ſpatio Guilielmum etiam Albergatum, Nouariæ Epiſcopum, virum inſigni pietate præditum, ipſi Nouarienſes, Nicolao *a* IV. eius nominis Pontifice ſedente, concelebrant. Inde in diſſidijs ac diſſenſionibus, quæ deinceps Bononiæ emersêre, ciuilibus crebra ac perhonorifica ALBERGATORVM mentio reperitur. Nam anno milleſimo trecenteſimo triceſimo quarto ad veterem ciuitatis ſtatum reſtituendum ipſi inprimis inter alias quaſdam familias adfuiſſe narrantur, ac mox ex ijs Petrus Nicolaus potiſſimùm prædicatur. Qui, cùm Bononiæ primùm Tribunos plebis, nouæ adminiſtrationis ergò, creari placuit, vnus ex ijs fuit, ad quos inchoandi magiſtratus inſignia, & quidem maximâ cum auctoritate tunc temporis delata ſunt. Idem etiam, vt maiorum ſuorum quaſi veſtigia ſequeretur, ei factioni ſtudebat, quæ *b Maltrouerſa* dicta, conſilia & machinationes impedire profitebatur duarum illarum, quæ inter ſe tunc temporis in Italia odio exitiabili digladiabantur (Gibellinos & Guelfos *c* intelligo, ita primùm Frederico Secundo Impe-

a Hic praeſſe cæpit ann. 1288. iuxta Onuphrium.

De hac factione Leander, aliique Bonon. ſcriptores. Item Blondus decade 3. libr 3.

Vide Nauc. gen. 3 circa an. 1;8.

rato-

ratore Germanico nomine vocatos.) Cæterùm populari inuidia fuit ex vrbe depulſus, atque detruſus, nec niſi poſt ſeptennium reſtitutus.

Ex hoc igitur anno milleſimo trecenteſimo ſeptuageſimo quinto natus eſt Nicolaus, de quo ſcribere inſtituimus. Is litteris à Patre eruditus fuit, prout puerilis ætas imbui conſueuit. Inde corroboratior factus, ad ius *d* ciuile cognoſcendum, Bononienſium iuuenum more, ſe contulit. Quo ſtudio necdum abſoluto, diuino ſpiritu ad grauiora vocatus, incredibili quodam Religionis, quæ pio Dei cultu continetur, deſiderio flagrauit, atque arctiori ſe Carthuſienſium Monachorum diſciplinæ deuouit. Id quod diuino quodam videtur conſilio contigiſſe.

d *Anno ætatis 11. Zenus c. 1.*

CAPVT II.

ASSOCIAT SE CARTHVSIANIS, INTER QVOS Prioratum tenuit Florentiæ, Bononiaq́;.

CVM enim (vt vulgò inter Monachos illos acceptâ per manus hiſtoriâ fertur) quodam die extra vrbem ad Monaſterium illud animi causâ, vt fit, inuiſendum ſeceſſiſſet, fortè ſæuâ tempeſtate coortâ muris excluſus ibi pernoctare compulſus eſt: Quod primùm ægrè ferens, demum pro ſingulari beneficio accepit. Etenim concubiâ nocte, vbi Patres ad Matutinas laudes in Eccleſiam conuenire non obſcuro campanæ documento cognouit, & ipſe rei nouitate permotus acceſſit. Ibi verò poſitus, humili ac pio illo Monachorum per noctis ſilentium cantu vſque adeò eſt illectus, vt ſtatim habitûs eius aſſumendi, & ſolitariæ inter eos vitæ cum Dei laude agendæ cupido acris inceſſerit. Quod poſt dies aliquot à Patribus illis haud magno admodum negotio impetrauit.

a *Factus Carthuſian. anno ætatis 20. vt ex Zeno liquet, ca. 1 Nam ab 11. anno ætatis ſtuduit Iuri annis 9.*

Cæterùm Monachus factus, ſic in omni ordine, aſſiduitate, obedientiâ, humilitate, atque omnibus officijs Monaſticæ profeſſionis ſe probauit, vt à cunctis non humano impulſu, ſed diuino inſtinctu ad Religionis ſe contuliſſe ſtudium iudicatus ſit. Quin etiã poſt annos aliquot ea prudentiæ documenta ſimul ac diligentiæ dedit, vt Florentino primùm, deinde Bononienſi Monaſterio *b* præfectus ſit.

b *Romano etiam & Mantuano, vt cõſtat ex chartis Capituli generalis.*

CAPVT III.

RENVNTIATVR EPISCOPVS BONONIENSIS, quamuis inuitus.

ATQVE eo quidem tempore ob inſignem famam integritatis atque ſapientiæ celebratus, Bononienſis quoque Eccleſiæ Epiſcopus, magnâ populi conſenſione delectus eſt. Cui rei Deus hanc occaſionem aperuit; Anno Domini M. CCCC. XV. comitijs Pontificijs diu, haud ſine ingenti populorum admurmuratione in Concilio *a* Conſtantienſi protractis, cùm poſt ſeptem menſes Pontifex adhuc in Eccleſiâ nullus eſſet, Canetuli *b* ac Bentiuoli, familiæ duæ illâ tempeſtate opibus ac clientelis Bononiæ præpollentes, tempus oblatum eſſe veteris libertatis recuperãdæ duxerunt: ac conſilijs inter ſe occultè cõpoſitis, ſequenti anno pridie Nonas Ianuarias cum armatis factionibus in palatium irruperunt: ac Legato, quem Ioannes XXIII. Pontifex abdicatus impoſuerat, exturbato, Rempubl. popularem, quem ſtatum libertatis vocauerant, reduxerunt. Mox quoniam ſexcentorum conſilium commodè ad ſubitas conuocari conſultationes non poterat, ſexdecim viros conſtituerunt, qui conſilij auctoritate ornati omnibus rebus proſpicerent, quæ celerem conſilij explicationem deſiderarent. Ita proximo anno Ioanne Epiſcopo IV. Nonas Ianuarij mortuo, Magiſtratus, penes quos ipſa fuerat Reſpubl. collocata, ius eligendi Epiſcopi ad ſe recidiſſe interpretantes, ſexaginta viris, quorum iniuſſu nihil conſtitui poterat, aduocatis, plures eximiæ doctrinæ probitatiſque viros nominauerunt. Qui ſingulis diligenti atque accurata ratione perpenſis, vnum NICOLAVM Albergatum Priorem Carthuſiæ prætulêre. Eorum verò iudicium, deinde Antiani, ac reliqui magiſtratus, ac demum vniuerſum ſexcentorum conſilium ita probauit, vt nemo planè de illius dignitate meritiſque diſſenſerit. Itaque conſilio tertiâ noctis horâ dimiſſo, multi, patefacta vrbis porta, magna properatione, vt tanti nuncij fructum præriperent, Carthuſiam adierunt, ac Nicolao iudicium & decretum ciuitatis aperuerunt, eique honorem, & priuatim & publicè gratulati, vt poſtridie in vrbem ad di-

a Durauit ab an. 1414 vſque ad 1417. quo anno in eo electus eſt Martinus V. ita Onuphrius.

b De his Æneas Syluius in Europa c. 53.

gni-

gnitatem accipiendam, & gratias conſilio ipſi agendas, accederet, inuitarunt.

CAPVT IV.

CONSENTIENS TANDEM IN ELECTIONEM ab Archiepiſcopo conſecratur.

ILLE verò, qui ſtudijs vitæ ſolitariæ deditus, animo longè ab Epiſcopali officio abhorrebat, ac ſecreto contentus otio, lucem hominum, ac frequentiam fugiebat, neque Epiſcopalis obeundi officij difficultates, ac ſalebras ignorabat, cœpit *a* recuſare, ac ſe neque honorem illum accepturum, neque ea de cauſa pedem monaſterio ſuo moturum eſſe, aſſerere: deinde poſtquam ſe ciuium atque amicorum ſuorum & publico & priuato nomine agentium oppugnari poſtulatis atque vrgeri precibus vidit, vt eorũ à ſe impetum aliqua ratione propelleret, addidit ſibi nō licere ſine præfecti ſui conſenſione eiuſmodi onus accipere; ſi ipſius interceſſiſſet auctoritas, ſe ciuitatis tam bene de ſe iudicātis in poteſtate futurum. His rebus poſtridie in vrbem renunciatis, populus, vt hoc impedimentum amoliretur, extemplò Antonium Albergatum Iuriſconſultum arcta ipſi neceſſitudine iunctum ad Carthuſiam in Galliam properare, atque ab ipſo, qui ibi ſedebat, Præfecto, NICOLAVM Epiſcopum petere præcipui loco beneficij iuſſit. Is Ianuario menſe profectus, Maio *b* redijt, ac Præfecti, & Capituli Generalis aſſenſum congruentem cum ipſa populi voluntate reportauit. Hac accepta ſententia, conſilium nouis nuncijs miſſis, NICOLAVM ad ſe venire rogauit; cuius ille volūtati non obſequi turpe ratus acceſſit; Ibi verò ad accipiendam, quæ tāto ciuium ſtudio deferebatur, Eccleſiam obſecratus, primùm indignum ſe, nec tanto onere ſuſtinēdo parem excuſauit: Deinde illorum precibus defatigatus, ſic ſe aſſenſurum adiunxit, ſi populi prerogatiuā Cleri iudicium confirmaſſet. Neque enim æquum videri, quenquam Clero præeſſe, quem *c* non Cleri ipſius teſtimonium approbaſſet. Qua re audita, conſilium Canonicos ſtatim coire, & NICOLAVM à ſe editum iuſſit deligere. Ita Canonici Capitulo aduocato ſua ſententia comitia populi confirmarunt. Hoc verò vbi NICOLAVS præter opinionem accidiſſe ſuam animaduertit, in

a Copioſius iſta Zenus c 3.

b In altero MS erat Martius ſed hoc menſe Capitulum non ſolet inchoari.

c Quorum ſit eligere Epiſcopos, vide Belarm. de Cler. l. 1. c. 7.

Con-

Conſilium reuerſus, vt alio moræ genere decreto animi ſui aliquid ſubſidij compararet, nequaquam ſe vacante Romana ſede, ſine Archiepiſcopi Rauẽnatis auctoritate eiuſmodi honorem initurum aſſeruit, atque extemplò Petrum Ramponum, & Andreã Brunum Canonicos, Procuratores ſuos ad Archiepiſcopum deſtinauit. Verùm & hi menſe Maio *d* Ferrariam, vbi Archiepiſcopus verſabatur, profecti, nullo negotio illius aſſenſionem obtinuerunt. Quibus decretis NICOLAVS euictus, tandem ad ſupplicationes ſe contulit, & ne ſe aſcitam deſerere diſciplinam & ſuſceptum ſecretioris vitæ propoſitum ſubigerent, obſecrauit. Populus autem eius preces aſpernatus, atque eò vehementiùs ad ipſum euocandum accenſus, Archiepiſcopum ad eum conſecrandum acciuit. Is cùm in exitu Iunij acceſſiſſet, hominem ad ſe in Palatium accerſiuit, & benignè ac comiter appellatum, vt adhuc recto populi reluctantem ſtudio ſenſit, haud leuiter commotus, pertinaciam *e* eius vehementiùs incuſauit, atque ab eo ſe, ni parêret, rationem ouium ſibi à Deo commiſſarum in conſpectu diuini Iudicij repetiturum eſſe denunciauit; Nimirum haud ſine diuino Numine tantum populi in eum conſenſum eſſe commotum, quem, graue nefas committeret, ſi qua ratione contemneret. Quibus verbis, quaſi ex ipſius Dei ore emiſſis, NICOLAVS exterritus, atque vltrà repugnare non auſus, ſe facturum, quod populus peteret, atque ille ſuaderet, oſtendit.

d In vno MS. erat Martius.

e Aeneas Sylvius in Bohemia, ca. 16 de Stratiquate.

CAPVT V.

IN EPISCOPATV PRAEEST LAVDABILIter exemplariterq́.

ITA rebus conſtitutis, IV. Nonas Iulias ab Archiepiſcopo in æde Carthuſiæ, ingenti populi, qui auidè confluxit, aſtante frequentiâ, ſolemnem conſecrationem accepit. Quo facto, Porta S. Stephani, vt moris eſt, vniuerſa obuiam effuſa, cum Magiſtratibus ciuitatem ingreſſus vſque ad ædem S. Stephani eques ſub holoſerica vmbella proceſſit: inde poſitis calceis, pedes ad Baſilicam S. Petri contendit, atque Eccleſiæ poſſeſſionem, ipſo aſſiduè plaudente præ lætitia populo, inijt. Exemplum inde S. Petronij, *a* atque eorum

a De quo Mart. Rom 4 Oct.

rum

rum, qui priſcis temporibus floruerunt, Antiſtitum imitatus; Epiſcopi partes ita ſuſcepit, vt ſe tamen Monachum eſſe haud fuerit oblitus. Nec ſe magis ſancti Zamæ *b* primi Bononienſis Eccleſiæ Epiſcopi ſucceſſorem, quàm beati Brunonis Carthuſienſium ordinis Inſtitutoris æmulatorem eſſe meminerit. Etenim cum Epiſcopali dignitate ſimul & Monaſticam diſciplinam in omnibus officiorum generibus conſeruauit: Siquidem eandem in corde humilitatem, in veſtitu præſertim intimo vilitatem, in aſpectu pudorem, in cibo potuque tenuitatem, in cilicio & ieiunijs aſperitatem, in fundendis ad Deum precibus aſſiduitatem Epiſcopus tenuit, quæ *c* Monachus aſſcriptus aſciuit. Nam & carne perpetuò abſtinuit, & in culcitra non ſe collocauit, ſed victum, cultum, ac ſtratum idem celebrauit, quibus ſe Monachalis primùm vinculo legis aſtrinxit. Tantum autem ſibi de facultatibus Eccleſiæ reſeruauit, quantum familiæ ſuæ, (quam moribus magis, quàm numero ſpectatam alebat) ſat eſſet; reliquum inopibus ſuſtentandis, & maximè puellis nubilibus, quæ dote carerent, collocandis impertire ſolitus fuit. Eruditis autem hominibus, aut laudem aliquam ingenij cultioris habentibus, mirificè ſtuduit, atque eis non ſolùm anguſtijs rei familiaris oppreſſis præſto fuit, ſed etiam quos idoneos eſſe iudicauit, ad Eccleſiaſticos honores dignitateſque prouexit. Tantus enim eſt virtutis ſplendor, vt non minorem laudem conſequantur, qui virtutem honorant, quàm qui ipſam adepti ſunt. Quorum duo ex ipſius domo, quaſi ex quadam doctrinæ ac ſanctitatis officina progreſſi, deinde Pontificatum *d* Maximum ſunt adepti; vnus Thomas Sergianenſis, quem ex domeſtico puerorũ Magiſtro ſibi ad ſcribendas epiſtolas miniſtrum aſſumpſit, ac pòſt dignitate Canonicâ decorauit. Alter verò AEneas Syluius, Picolomineus, Senenſis, quem in Legationibus non tam peregrinationum atque itinerum comitem, quàm actionum & conſiliorum auctorem, participemque habuit. NICOLAVS V. ille, hic PIVS II. in Pontificatu vocatus; Tertius fuit Franciſcus Philelphus, homo inſigni Græcarum ac Latinarum litterarum cognitione, ac ſcriptorum nobilitate conſpicuus, quem haud ſatis à fortunæ bonis inſtructum in amicis intimis habuit, atque amplexus ita fouit, vt multis eum commodis atque honoribus *e* auxerit.

b De quo 24 Ian. M. R.

c Idem habet Poggius in orat. fun. & Zenus c. 19.

d Vide Platinam in Nicolao V. & Pio II.

e Addamus hiſce auctores Poggium Florent. ac Petrum Noxetanum.

Suis autem, id eſt, conſanguinitate coniunctis, nihil vnquam Eccleſiaſticæ benignitatis impertijt, ſiue quòd eos ære familiari ſatis paratos beneficijs eiuſmodi non egere ſentiret, ſiue quòd bona Eccleſiæ non ad familias Epiſcoporum locupletandas, ſed ad turbas egentium ſuſtentandas,conferenda eſſe ſibi perſuaſiſſet. Inde ad Clerum emendandum, quem ex deprauatâ ſeculi diſciplinâ diſſolutiorem putabat, laxiorem, ac molliorem eius habitum caſtigauit; atque vt anguſtiorem & crudiorem,ſic grauiorem atque honeſtiorem effecit, ac ſacris cum officijs maiori frequentiâ & inſigniori modeſtiâ intereſſe præcepit.

CAPVT VI.

REFORMARE NITITVR SVBDITOS SVOS in omni ſtatu.

CVM porrò Iudæos *a* ſine diſcrimine inter Chriſtianos verſantes videret, rem mali exempli, ac mirifici ad diſciplinam noſtram corrumpendam incitamenti ratus, circulum eos iuſſit luteum, vt à cæteris dignoſcerentur, in pectore geſtare, & feſtis diebus clauſas tabernas habere,&Quadrageſimali tempore ab emendis carnibus abſtinere. Cùm res eò licentiæ proceſſiſſet,vt ſe cum Chriſtianis temerè commiſcerent,atque ipſo etiam die Paſchæ tabernas vendendi cauſsâ apertas haberent, & per ipſos Chriſtiani ieiunij dies carnes à noſtris emptas publicè eſitarent, ac quodammodo inſtituta noſtra ludificarent: mox vſuras eorum grauiores liberioreſque coërcuit. Nam cùm ſenos denarios in ſingulas libras exigere inſtituiſſent,quaternis eſſe contentos ſtatuit.

a Idem habet Sigonius lib. 4. de Epiſc Bonon.

Interim poſt longas Patrum diſſenſiones, Martinus Quintus tertio Iduum Nouembris *b* Pontifex declaratus eſt. Quod vt ipſe audiuit, continuò ab eo Apoſtolicam Epiſcopalis dignitatis à populo cleroque delatę confirmationem popoſcit,ſeque totum eius auctoritati iudicioque permiſit.Quod Martinus,compertâ hominis virtute, ac ſanctitate permotus, ſine vlla detrectatione, licèt non mediocriter ipſi à ſe alienatæ ciuitati offenſus,aſſenſit.

b Sic & Onuphrius.

Inde ſequenti anno, vt antiquam Cleri diſciplinam reuocaret, 13. Kal. Iunias Synodo præclaras conſtitutiones, olim à Bernardo Epiſcopo *c* editas, inſtaurauit, quæ obſoleſcere perditâ ſeculi con-

c Hic obijt anno 378 Sigonius de Epiſ Bonon.

tumaciâ cœperant. Tum ad Monaſteria, quæ triſti ſuperiorum tẽporum calamitate perierant, renouanda conuerſus, duas Canonicas proximis bellis afflictas, ac Canonicis Regularibus vacuatas, accepto Pontificis decreto, reſtituit. Ex quibus vna fuit S. Gregorij extra portam S. Vitalis, quam ad vnum Priorem, Canonicumque *d* redactam, à veteribus Canonicis S. Auguſtini ad nouos S. Georgij in Alga traduxit. Altera S. Mariæ ad Rhenum, & S. Saluatoris in vrbe. Etenim cùm Franciſcus Ghiſclerius earum Prior petijſſet, vt cùm Monaſteria ſua Canonicis propter bella prorſus exhauſta eſſent, ſibi liceret Stephanum, Ioãnem, & Dominicum Senenſes, & nonnullos alios Canonicos Monaſterij S. Ambroſij Eugubini (eiuſdem ordinis, ſed alterius habitus & obſeruantiæ) iungere, mandato Põtificis, re cognitâ eos in vnum contraxit, ac Canonicos Regulares S. Saluatoris vocauit. Legi adhuc apud eos litteras Martini in hanc ſententiã datas Friburgi Lauſamenſis diœceſis Nonis Iulij. Quibus actis, poſtremò oculis in Laicorum mores coniectis ludos *e* aleatorios magno animi dolore vulgò ſic per vrbem celebrari animaduertit, vt non ſolùm ciues eò cum inſigni Diuinæ legis contemptu & magno Patrimoniorum diſpendio conuenirent, ſed etiam publicum ex ea re vectigal inſtitutum haberent. Quam conſuetudinem ipſe adeò improbauit, vt edicto grauiori propoſito, & vectigal, & conuenticula illa damnarit. Pauperes autem ciuitatis, pro inſito charitatis ſtudio, miſeratus tributo in fabricam S. Petronij cõferendo leuauit. Poſtremò Baſilicam atque Epiſcopium contemplatus, cùm multas partes vetuſtate obſoleſcentes inſtauratione egere videret, ne id quidem ſibi putauit eſſe prætermittendum. Itaque campanarij faſtigium ex ligneo lapideum fecit, ac totum laminis plumbeis cooperuit. In Epiſcopio verò aulam inſignem, & multa cubicula ædificauit, ac Bibliothecam publico vſui magna ſupellectile librorum inſtruxit; quarum rerum nunc etiam veſtigia aſpiciũtur. Sed hæc poſterius. Has autem omnes laudes apud populum cumulauit ſingularis humanitas, *f* ac facilitas admirabilis, quòd aditus ad eũ non minus patebãt Epiſcopum, ac ſi priuatus in ædibus ſuis egiſſet, aut Monachus adhuc in humili cellâ cõſideret. Quibus & eiuſmodi alijs præclaris ad vitę ſanctioris opinionem inſtitutis eam apud omnes homines

d *Hunc Sigonius lib. 4. de Epiſc. Bonon. vocat conuerſũ.*

e *Vide Sigonium de S. Bernardino Senenſi, lib. 4. de Epiſc. Bonon.*

f *Eandem virtutem Poggius laudat.*

virtutis atque innocentiæ famam adeptus eſt, vt eum non ſolùm Ciues admirarentur; ſed inſolito etiam ijs temporibus cultu venerarentur; ſiquidem & genua prætereunti ponebant, & capita inflectebant, & in ſupplicationibus publicis incedentem multi nudis pedibus honoris eius ac reuerentiæ cauſſâ proſequebantur.

CAPVT VII.

MAGNA EST IN AESTIMATIONE APVD Martinum V. Pontificem Romanum.

QVibus rebus compertis Martinus Pontifex eidem tantum propterea tribuere cœpit, vt cum ſolemni fidelitatis iureiurando ipſum obſtringere vellet, & tamen labore ſui adeundi leuare, Sacramentum apud Mutinenſem, & Immolenſem Epiſcopos concipere iuſſerit; extant adhuc ipſæ ad Epiſcopos illos litteræ, a Gebennis VI. Kalend. Auguſt. datæ, quas in hanc hiſtoriam inſerere libuit vnà cum alijs, quæ apud ALBERGATOS ſeruantur, ex quibus fermè hunc commentarium contexuimus; ſunt autem hæ: *Cùm nos nuper electionem de perſonâ Fratris noſtri NICOLAI Epiſcopi Bononienſis, per dilectos filios Capituli Eccleſiæ Bononienſis ad eandem Eccleſiam, tunc Paſtoris ſolatio deſtitutam, necnon eiuſmodi electionis confirmationem, & conſecrationis impenſionem, eidem NICOLAO Epiſcopo, per venerabilem fratrem noſtrum Thomam* b *Archiepiſcopum Rauennatem, auctoritate ordinariâ, ſede Apoſtolicâ vacante, factas de fratrũ noſtrorum conſilio, auctoritate Apoſtolicâ duxerimus ratificandas, ac etiam approbandas, nos volentes eiuſdem Epiſcopi in illis partibus commorantis parcere laboribus, ac expenſis, ne per hoc cogatur veniendo ad Romanam curiam perſonaliter laborare, fraternitati veſtræ, auctoritate præſentium, committimus, ac mandamus, quatenus ab eodem Epiſcopo noſtro, & Romanæ Eccleſiæ nomine fidelitatis debitæ recipiatis, ſeu alter veſtrûm recipiat iuramentum, iuxta formam, quã ſub Bulla noſtra mittimus interclusam.* Hoc autem iuſiurandum Martinus eò ſtudioſius requiſiuit, quod Bononiam ab Eccleſiæ auctoritate remotam acerbiſſimè ferens, quantum ad eam recuperandam ſpectata NICOLAI Epiſcopi auctoritas habitura ponderis eſſet, non ignoraret.

a Eſt illa vrbs Galliæ, in qua tunc Pōtifex morabatur.

b De quo Hieronym⁹ Rubeus in hiſt. Rauen.

ITAQVE cum paulò pòſt Conſtantiâ Mantuam c acceſſiſſet, ac dies noctesque de Bononiâ recipiendâ cogitaret, ipſum ſtatim ad ſe venire præcepit, atque humaniter inprimis acceptum, per multos dies ſecum in eiſdem ædibus habuit; Atque omnia, quæ ille poſtulauit, mirâ liberrate indulſit; ac demum conſilio ſuo nudato, Oratorem ad Bononienſem populum deſtinauit, petens vt ſibi vrbem ditionis nuper Pontificiæ reſtituerent, à qua veſano nonnullorum conſilio diſceſſiſſent. Nam ſe (quoniam Romam adire tumultibus inteſtinis excluſus non poſſet) Bononiæ ſedem, aulamque Pontificiam conſtituere ad ipſius honorem & commodum decreuiſſe. Quod poſtulatum populus primò diſertiſſimè abnuit: Deinde ſaniore conſilio, ne belli inferendi neceſſitatem inclementiore reſponſo afferret, illud ipſum emendandum putauit, ac ſequenti anno NICOLAVM eundem cum duobus alijs oratoribus remiſit, qui ei ſponderent, populum quotannis tributũ ſeptẽ aureorum millium, & certũ equitum numerum arbitrio eius in ſex menſes daturum, ſi ſua ſe vti Republica ac libertate permitteret, ac ſacrâ Ciuitatis obedientiâ contentus, nihil præterea poſtularet. Quam ille conditionem difficultate vi potiundæ vrbis deterritus in præſens accepit; Atque inde Florentiam per viam Rauennatem tranſcendit, quâ in vrbe per annum amplius manſit, ac liberaliter habitus, eam gratiam retulit, quòd Eccleſiam ad faſtigium Archiepiſcopale d prouexerit.

c Dcnm cap. 4.

d Conſule S. Antoninum, & Ioannem Villanum, &c. de reb. Florent.

CAPVT VIII.

EXORTO BONONIAE TVMVLTV CIVIVM, quàm prudenter atq; conſtanter ſeſe habuerit.

POſtero anno Antonius Bentiuolus, Ioannis (qui prioribus annis a dominatum vrbis per aliquot menſes adminiſtrauerat) filius patriam recuperare ſuâ auctoritate deſiderans, VII. Kal. Februarias, propriâ adiuuante factione, Palatium introrupit, ac poteſtatem nactus, Canetulos ſeſe cœptis eius obijcientes, primùm foro, deinde decreto conſilij vrbe eiecit. Qui Florentiam ad Martinum profecti, Antonium tanquam Pontificiæ vrbis impe-

a vide Blondum dec. 3. lib 3. & Volaterran. li 4 Geogr.

rium ſibi temerè vindicantem, accuſauerunt, atque ipſi ſe ad eam recipiendam præſto futuros eſſe polliciti ſunt.

Quibus rebus Martinus in ſpem haud leuem recuperandæ vrbis adductus, prid. Kal. Mart. oratores Bononiam miſit, qui verbis ſuis denunciarent, niſi vrbem ſibi vltrò darent, ſe quacunq; vi ſubacturum. Quibus conſilium reſpondit, populum Bononienſem eo animo eſſe, vt antiqua vrbis ſuæ poſſeſſione & ciuitatis libertate decedere nolit, proque eâ fortunas omnes atque ipſum adeò ſanguinem profuſurus ſit: Pontificem autem ſubmiſsè orare, vt conditionibus ſtare ſecum Mantuæ pactis velit, in quibus diſertè ipſe, ſe certo tributo, & ſacro ciuitatis obſequio contentum fore, promiſit: Deinde profectis illis, prid. Nonas Martij, iterum NICOLAVM Epiſcopum cum duobus alijs ablegauit, ac coràm eadem referre Pontifici iuſſit. Quibus cum mādata expoſuiſſent, ſic Martinus reſpondit: Ite, ac populo veſtro renunciate, niſi vrbem vſq; ad diem tertium Paſchæ in meā poteſtatē tradiderit, me illi ſacra officia interdicturū, execrationes quàm atrociſſimas poſſit Eccleſia inflicturum, ac firmiſſimū exercitū ad vaſtandum agrum atq; oppugnandam vrbem miſſurum. Ac mox duobus Oratoribus dimiſſis, NICOLAVM retinuit, ac poſt quinq; dies domum repetere, & ſacrorum officiorum *b* interdictum ſolemni Eccleſię more promulgare mandauit. Ita NICOLAVS in patriam VII. Kal. April. remeauit...

b Zenus c.6.

mulgare mandauit. Ita NICOLAVS in patriam VII. Kal. April. reuerſus, (cùm Epiſcopum nodo Sacramenti deuinctum, auctoritatem Pontificiam repudiare nefas eſſe putaret) mandata eius, quāquam inuitus exhauſit; Etenim poſtridie, dum opera ſacris dabatur, in S. Petri Baſilicam venit, ac ſilentio indicto, Interdictum, quod ſecum attulerat, ad aram maiorem pronunciauit; Deinde ad Valuas Baſilicæ Sancti Petronij, & poſtes Palatij affigendum curauit: Demùm ipſis Gymnaſij Rectoribus ac Magiſtris accitis, nomine Pontificis publicæ profeſſionis munus inhibuit. Quibus rebus perſpectis, ciuitas ſuum ſic erga illum animū *c* immutauit, vt, quem antea in oculis ferret, ac ſummis in cœlum laudibus tolleret, tum planè alienata, maledictis aſperioribus lacerare, vt publicæ dignitatis hoſtem, ac Pontificis, quàm patriæ ſtudioſiorem, inſtiterit.

c Zenus c.7. hæc vberius tractat.

Quæ cùm NICOLAVS comperta omnia plurimorum narratione ha-

ne haberet, atq; inſidias etiam nonnullorum, quæ propterea ſibi ſtructę dicerentur, timeret; vrbe egreſſus, ad Carthuſiam, atq; inde Florentiam properauit. Menſe inde Maio, Martinus miſſis Bononiã oratoribus, apertè bellum (niſi dicto ſibi audientes eſſent) indixit. Ac mox, vbi monita minaſq; deſpici ſuas vidit, Braccium Peruſinum Ducem ſuum cum exercitu validiſſimo in agrum immiſit. Quo facto, Braccius caſtella fermè omnia duorum mẽſium ſpatio in poteſtatem aut vi, aut pactione redegit, ac captiuos multos abduxit, & aquam Rheni in vrbem influentem aliò deriuauit, ac demum agro toto latè vaſtato, maximis ciuitatem opportunitatibus ſpoliauit. Cùm autem propediem caſtra ſe vrbi quoq; admoturum oſtenderet, Antonius Bentiuolus, qui Principem in vrbe agebat, ne ciuitatem in maius diſcrimen adduceret, veritus, conſilium vrbis dedendæ cœpit, ac prid. Idus Iulij in caſtra (in quibus erat *d* Cardinalis Pontificis Legatus) proceſſit, ac pactis conditionibus, in vrbem regreſſus, relatione de bello finiendo factã, ex conſilij auctoritate deditionem conſtituit. Ita XII. Kal. Aug. Braccius cum Cardinale Legato, & parte equeſtrium copiarum ingreſſus, vrbis poſſeſſionem accepit; Inde 7. Idus Auguſti Oratores Florentiam à conſilio miſſi, vrbem Pontifici æquis, vt voluerunt, cõditionibus tradiderunt. Poſt VII. Kal. Sept. Alfonſus Diaconus Cardinalis S. Euſtachij, Legatus, vrbem iniuit, atque eam nomine Pontificis ex pacto adminiſtrare cœpit.

d Hic fuit Gabriel Cõdulmerius: vt cõſtat ex Zeno c. 7

Eodem etiam tempore NICOLAVS Epiſcopus ad Eccleſiam ſuã reuerſus, atq; à populo benignè acceptus, aduocatis Magiſtratibus, decretum Pontificis recitauit; quo ipſi Centum & Plebem oppida, *e* triginta quinq; ante annos Epiſcopo adempta, reddere iubebantur: ac ſubinde, illis non repugnantibus, per Epiſcopum Immolenſem Vicarium ſuum, ſolemnem eorum poſſeſſionem adiuit. Inde rebus Ciuitatis compoſitis ad priſtina boni pijque Paſtoris officia per otium concelebranda ſe contulit, indies magis eximiæ prudentiæ, probitatiſque ſuæ opinionem confirmans.

e Sigonius l. 4 de Epiſc Bonon. addit Maxumaticum oppidum.

CAPVT

CAPVT IX.

LEGATVS DESTINATVR IN GALLIAM A Pontifice Romano ob pacis fœdera conſtituenda.

ITaque biennio pòſt, *a* cùm res incidiſſet, quæ præſtantis, ac ſingularis viri operam auctoritatemque apud Gallicos inter ſe armis ſæuientes Principes poſtularet, Martinus ad eam pro dignitate Eccleſiæ tranſigendam, ipſum ex omnibus aptiſſimum iudicauit. Res autem erat huiuſmodi; vetus inter Ioannem Ducem Burgundiæ, & Carolum ſextum Regem Franciæ bellum gerebatur: quod accenſis vtrimque mutuis offenſionibus euſque proceſſerat, vt Ioannes Lutetiâ Regni Gallici ſede occupatâ, Carolum Regem ac Reginam, & Catharinam filiam in poteſtatem adduceret. Quo facinore perpetrato, acceſſit, quòd cùm Ioannes Dux, ac Carolus Delphinus, ipſius Caroli Regis filius, in oppido *b* Monſterioli, de communi pace acturi conueniſſent; altercatione fortè de præteritis iniurijs ortâ, Ioannes ab vno ex Delphini comitibus repentè gladio educto per iracundiam fuit occiſus. Qua re audita, Philippus Ioannis filius, qui Lutetiæ erat, exacerbatus, Carolum Regem cum Regina, & filia, Henrico Angliæ Regi (veteri ipſius Caroli hoſti, atque armatum exercitum in Gallia tum habenti) tradidit. Ex quo bellum atrocius, quàm antè recruduit, Burgundo & Anglo aduerſus vnum Delphinum, communi armorum fœdere ſociatis. Quod quieti, & commodo Chriſtianorum vehementer obeſſe ſentiens Pontifex, nuncium ſibi mittendum ad eiuſmodi ſedandas diſcordias, & conciliandos, ſi poſſet, animos arbitratus, neminem ipſo NICOLAO potiorem exiſtimauit; in quo non ſumma ſolùm ſolertia, ſed ſingularis etiam ſplendeſceret innocentia, quas plurimum illi auctoritatis & fidei conciliaturas *c* eſſe apud Reges Tranſalpinos putauit. Quamobrem ne illi ſui Romam adeundi (nam eò paullò antè Florentia venerat) neceſſarium onus imponeret, litteras Bononiam, vnà cum ipſius rei tractandæ commentario miſit, quæ adhuc ſeruantur apud Canonicos in hæc verba:

a *An. 1422. quo obiit Rex Galliæ Carolus VI vt Gordonus habet.*

b *Quod eſt in Picardia ſitum Copioſius hæc Robert Gaguin li. 9. circa finem*

c *S. Antoninus in chron p 3 tit 22 c. 9. § 7.*

Cùm dudum graui & atroci diſſenſione Principum Gallorum peſtiferum bellum ſuſcitatum in Regno Franciæ & vicinis partibus viguerit, & vigeat de præſenti, cum exterminio illarum Gentium, & iactura grauiſſima totius Reipub. Chriſtianæ, nos cupientes tantis malis finem imponere, & indurata Principum corda placare, & ob hanc piam cauſſam tam neceſſariæ & ſanctæ pacis ad partes illas Nuncium Apoſtolicum deſtinare, qui in conſpectu Principum & populorum iuſtus & idoneus prædicator, & ſuaſor pacis, & Charitatis exiſtat; te ad hoc ſanctum opus ex omnibus Prælatis eligimus, digniſſimum nuncium tantæ pacis, profecturum ad Chariſſimum in Chriſto filium noſtrum d *Henricum Regem Angliæ illuſtrem, & ad dilectos filios nobiles viros Delphinum, &c. & Ducem Burgundiæ, & inter ipſos pacem ac concordiam tractaturum. Nam poſt omnipotentis Dei miſericordiam plurimum in tanto negotio de tua ſapientia & ſingulari virtute cõfidimus, & ſperamus, quòd vltra profundos ſenſus tui naturalis ingenij ſubminiſtrabit Spiritus S. deuotioni & humanitati gratiã; vt verba noſtra ex ore tuo cũ fructu exaudiantur. Quare fraternitatẽ tuã in Domino hortamur, & affectuosè rogamus, vt in tanti & tam communis boni procuratione nos adiuues, & pium hunc laborem non refugias: ſed pro tot populorum quiete, & ſalute fidelium, promptâ ac lætâ mente ſuſcipias. Cæterùm hac de cauſa te ad nos venire noluimus, & laborem itineris duplicare: ſed pro informatione tua incluſas præſentibus agendorum inſtructiones mittimus, & litteras noſtras, cum copijs ipſarum litterarum, quas Principibus ipſis ſcribimus ſuper iſta materia; volentes, quòd inſtructionibus ſupradictis dicendo, & agendo, & negotium hoc tractando, addas & minuas, ſecundùm quod circunſpectioni & prudentiæ tuæ videbitur expedire. Datum Romæ apud S. Petrum VI. idus Febr. Pontificatus noſtri anno V.*

d *Hic fuit Henricus V. Vide Polyd. Vergil.*

Quibus litteris acceptis, NICOLAVS honeſtæ voluntati Pontificis in re tanti momenti aduerſari non auſus, ſeſe ad iter inſtruxit; ac VII. Kalend April. cum eximio Bononienſis Nobilitatis flore profectus, in Galliam properauit, ibique liberalibus officijs propter eximiam virtutis ac vulgatæ ſanctitatis opinionem exceptus, rem tractare cum vtraque parte ſummâ curâ inſtituit. Verùm cùm ab vna parte parentum ſororiſque captiuitas, ab alterâ cædes paterna, ipſa iuuenum pectora non ſolùm verſarent, ſed ad

vlciſcendum etiam inflammarent, atque ad rem armis conficiendam pro vtriuſque obtinenda dignitate percellerent, nihil efficere potuit. Quare ſubſecutâ Regis quoque Henrici morte deterritus, ſequenti anno Bononiam VI. Idus Aug. *c* re infecta reuertit.

c Zenus c. 8. ait ipſum 18 menſibus in Gallia manſiſſe: & tunc Romam poſt Bononiam rediiſſe.

CAPVT X.

CREATVR A ROMANO PONTIFICE CARDINALis, & ablegatur ad Venetos Florentinosq́; conciliandos.

EOdem anno Martinus Gabrielem Condulmerium Cardinalem Legatum in vrbem miſit: ac proximo (quòd Florentinis contra Ducem Mediolanenſem ſecum fœdere iunctum adeſſet) reuocauit; atque eidem Ludouicum *a* Archiepiſcopum Arelatenſem ſuffecit, qui V. Idus Iunias Bononiam profectus, conuocato conſilio, Pontificis voluntatem expoſuit, quâ Gabrieli legationem abrogabat, & Florentinos milites ab eo conductos dimitti præcipiebat; quæ cum latinè (erat enim Gallicus) edidiſſet, NICOLAVS Epiſcopus, qui accitus aduenerat, Italico ſermone retulit.

a De quo Blond. dec. 2. lib 3. & Æneas Syluius in Europa, c. 42.

BIENNIO verò interiecto, idem cùm rebus Romanis aliquando conſtitutis Cardinalium numerum plurimorum morte imminutum ſibi augendum exiſtimaſſet, inter cæteros, quos illo honore, virtutis gratiâ, decorandos putauit, NICOLAVM ipſum animo deſtinauit, atque eum conſilio diſſimulato ad ſe venire iuſſit. Deinde IX. Kalend. *b* Iunias eundem cum cæteris Cardinalem renunciauit, atque ei iam ad vrbem aduentanti obuiam ipſa dignitatis inſignia miſit. Quæ ille miratus, eadem, quà anteà Epiſcopatum, animi magnitudine reſpuit. Verùm paullò pòſt Pontificis in conſpectum progreſſus, cùm adhuc eiuſmodi abs ſe honorem auerteret, ſacri tamen anathematis intentatione commotus aſſenſit. Atque ita Idibus Iunijs Preſbyter tituli S. Crucis in Hieruſalem eſt vocatus. Quem titulum adeò gratum habuit, vt poſtea pro inſigni gentilitio ipſam ſolam Crucis effigiem tulerit. Cuius rei cùm plurima adhuc in Epiſcopio appareant veſtigia, tum Franciſcus Philelphus eſt auctor, in epiſtolis inquiens; *mutatus es eum, cuius crucem pro ſigno geris, Chriſtum Optimum Maximū.* Quem dein-

b In Maio fuiſſe creatū etiam Blondus teſtatur dec 3. libr. 3. At Onuphrius & Ciaconius habent 9. Kal Iul ann. 1426.

de Tho-

de Thomas ipſius diſcipulus imitatus, vbi ad Pontificatum peruenit, claues *c* ipſas pro Familiæ ſigno aſciuit. Cæterùm NICOLAVS ſic honorem hũc geſſit, vt S Antonino teſte, *d quemadmodum Epiſcoporum inſigne exemplar extiterat, ſic clariſſimum ſpeculum Cardinalium fuerit*; Nec maiorem dignitatis ſplendorem ab ſacræ nitore purpuræ cœperit, quàm ipſe claritate virtutis ſuæ ei tradiderit.

c Ita patet in Platina nouiter excuſo Coloniæ.

d In Chron. p. 3. tit. 22. c. 7. §. 3.

Neque verò Martinus hoc illum ornamento cohoneſtaſſe ſatis habuit, quin etiam inſigne ac magnificũ inprimis legationis munus adiunxit. Huius verò decernendæ legationis hęc materia dāta; Philippus Mediolani Dux, iam pridẽ animo ad Italiæ dominationem aſpirans, bellum Florentinis internecinum intulerat, & cum Martino ipſa huius belli conſilia ſociârat. Quare cõpulſi Florẽtini, ſeſe Venetis ſuſpectas iam pridem Ducis ipſius opes habẽtibus iũxerant, ac maximo exercitu cõgregato, Philippi ditionem adorti, Bergomum ei ac Brixiam *e* magnâ cum Caſtrorum Cremonenſiũ parte ademerant. Itaq; Martinus, Philippo ſocio in maximas rerũ ſuarũ difficultates adducto, cõſulere, atq; imminentia Italiæ mala propulſare deſiderans, pacem inter eos cõciliare conſtituit, ac propterea ad eam tractandã ac tranſigendam NICOLAVM Cardinalẽ ſpectatæ multis in rebus auctoritatis ac ſapientiæ virum decreuit. Quare NICOLAVS cum his mandatis Româ profectus, XV. Kal. Octob. Bononiam adijt, à Magiſtratibus & vniuersâ occurrente ac gratulãte ciuitate receptus, atq; omnibus honoribus, qui Epiſcopo & Cardinali Legato à Latere Põtificis miſſo debẽtur, affectus, mox oratoribus eorũ, ad quos bellũ pertinebat, cũ mandatis conuenire Ferrariam iuſſis, ipſe eo quoq; 13. Kal. adiuit, vbi ſummam Nicolai *f* Marchionis erga ſe humanitatem atque hoſpitalitatem expert⁹, vtriuſq; partis Procuratoribus euocatis, ei cognitioni operã dare ſingulari animi æquitate inſtituit. Cauſſa verò vtriuſq; magno animorum ardore, ac partium cõtentione tractata, & varijs iniectis poſtulatis, quereliſque diſtracta, cum pax ad optatum perduci exitum haud poſſet, niſi ipſe cum Principibus in colloquium congreſſumq; veniret, primò Venetias, deinde Mediolanum acceſſit; Venetias autem profectus, ac ſummis honoribus à Senatu illo ornatus, ſic cum Franciſco *g* Foſcaro Duce cauſſam egit, vt Senatus retentis vrbibus atque oppidis bello partis, ſe pacem compoſiturũ

e Blondus dec. 3. libr. 3.

f Hic fuit Nicolaus Eſtẽſis, de quo Philelphus, & Syluius in Europa, c. 52.

g Lege Ant. Sabellicum de Venetor. rebus. Item Volateran.

eſſe promiſerit. Pridie inde Kal. Octobris (litteris ab eo de tuto per Lombardiam itinere ſumptis, (quæ adhuc apud Albergatos legũtur) Mediolanum ad Philippum deceſſit, atque hominem allocutus (licèt grauiſſimè de Venetorum auaritiâ & Florentinorum ſuperbia conquerentem) ad Bergomum & Brixiam dimittendam adduxit. Quare ſequenti anno Bergamo profectus, ad Venetos in poſſeſſione cæterorum locorum conſtituendos procedens, Brixiam adijt. Eam verò vrbem, ramum oliuæ præferens, inijt, ab Epiſcopo, Clero, & Magiſtratibus vniuerſis exceptus: qui vſque ad riuum Mellam cum crucibus & vexillis, gratias Deo ſolemnibus hymnis concinendis agentes, obuiam prodierunt. Cùm autem in agrum inde Brixianum exiſſet, vt caſtra ipſa vrbi appoſita, quæ à Philippi cuſtodibus tenebantur, Venetis Magiſtratibus præſentibus ex pacto tradi iuberet: omnes præcluſis portis inuenit, aſſerentes, ſe neque Venetos, neque eorum amicos intra oppida recepturos. Quod ex tacito Philippi *h* mandato factum, occulta aliqua bene gerendæ rei ſpe oblata erecti, putatum eſt. Quod vt NICOLAVS vidit, vehementer permotus, reuerti ad Philippum voluit; ſed Venetorum Pręfecti prohibuerunt, qui rem non verbis, ſed armis decernendam eſſe dixerunt, atque ad ſingula, quæ reſiſtebant oppida, deinceps Senatus auctoritate exercitum adduxerunt. Ita NICOLAVS re irrita VI. Idus Febr. Bononiam redijt.

h Philippi ingeniū depingit Sylnius in Europa, ca. 49.

Inde VI. Kal. Martias Romam ad reddendam impeditæ legationis rationem progreſſus, ibi quatuor menſes peregit; per quos Veneti omnia Brixiana caſtra, Philippo fruſtra reſiſtenti, eripuerunt. Quod vt ipſe audiuit, XVIII. Kal. Septembris Bononiam ſe eo conſilio retulit, vt verba iterum de pace inferret, ac Cremonenſia oppida ad Ollium ſpectantia, quæ à Venetis poſtulata adhuc controuerſiám faciebant, reſtituenda curaret. Itaque poſt triduum Mediolanum ad Philippum reuertit, dum iterum Ferrariæ ad audiendas partes conſedit, remque cognitam maiori ex parte ſequenti anno XV. Kal. Maij conſtituit, ac mox pridie Nonarum pacem factam, maxima cum populorum *i* lætitia publicauit. Inde Idibus ſeſe Bononiam retulit, atque in loco extra vrbem ſemoto, ad ſanctam Mariam Vallis viridis ſedit, vt commodius componere reliquum controuerſiæ poſſet. Ita XV. Kalen. Iunij, exercitibus

i S. Antonin. in Chron. p. 3. t. 22. c. 8. ∫. 11. ait pace in Martio factam, an. 1427.

vtrin-

vtrinque dimiſſis, miſeræ ciuitates aliquando tandem à diuturnis belli calamitatibus reſpirarunt.

CAPVT XI.

A SEDITIOSIS CIVIBVS BONONIAE INDIGNE tractatur, ideoq; ad Pontificem Romanum ſe confert.

INTERIM NICOLAVS audiens gladios paſſim impunè à ciuibus in vrbe geſtari, ac quodammodo ciuili tumultui *a* pernicioſum aditum aperiri: vicem ciuitatis ſuæ ſolicitus, Kal. Aug. in vrbem ſe ſummo mane recepit, ac rei diuinę opera data, opportunam opem diuini Numinis implorauit. Hora inde ſequẽtis noctis ſecunda, Canetuli Eccleſiæ aduerſarij, iam pridem in patriam reſtituti, cum factione ſua armati ſeſe in forum proripuerunt; eoque occupato, ad terrorem aduerſariorum, ignem in quaſdam tabernas ligneas iniecerunt, & Palatium cum Legato capere contenderunt. Qua re percepta, Bentiuoli ſigno campanæ regionis ſuæ dato, continuò ſe cum parte Pontificia compararunt, atque in forum procurſare aduerſus Canetulos inſtituerunt. Quod vt NICOLAVS accepit, imminẽti ſeditioni, ac cruento certamini occurrere, & ſtatum ſeruare Eccleſiaſticum properans, ſeſe illis obuiam ad ædem S. Donati tulit, atque eos orare prò ſalute patriæ, & liberorum ſuorũ incolumitate inſtituit, vt pauliſper conceptum animi impetum inhiberẽt, nec noui quicquam vſq; ad reditũ ad illos ſuum tentarent.. Nam ſe Canetulos ad ponenda arma, & ſaniora capienda conſilia deducturum. Inde in forum progreſſus, *b* Baptiſtam Canetulum, factionis Principem ſeuocauit; ac multis verbis factis, demum rem ita cum eo compoſuit, vt Antianos crearet, & publicis quibuſdam vectigalibus eos ad ſumptus neceſſarios ſuſtinendos inſtrueret. Pontifex autem centum equites, totidemque pedites conductos haberet, qui Legato Sacramentum dicerent. Officia verò vrbana ac caſtrenſia ciuibus ipſis paterent, atque in has conditiones Baptiſta, & ſocij ſe ab armis diſceſſuros, neque aliud in vrbe molituros, fide interpoſitâ promiſerunt. Inde ad Palatium adijt, vt hæc pacta confirmari Legati ipſius ſubſcriptione cu-

a Vide Zenti c. 12. & Blõdum libr. 3. dec. 3.

b De hoc Syluius in Europa c. 53.

raret; atq; ad fores progreſſus, ipſas ſibi ac ſuis aperiri à cuſtodibus iuſſit. Quas patentes vt attenti Canetuli cognouerunt, repentè in eas fide violatâ impreſſionem fecerũt, ac ſtationibus in caſſum obnitentibus ſuperatis, ipſam ianuam occuparunt. Comites autem NICOLAI, cùm periculum, indignitatemque viderent, ipſum exãguem, ac propè in illa turba eliſum à foribus retraxerunt, ac domũ (ne occideretur ab infeſtis capiti eius Canetulenſibus) reduxerunt. Interim Palatium ab illis captum, & fœdè direptum, & Legatus *c* in cuſtodiam datus eſt. Quæ vt Bentiuoli acceperunt, haud vltra ſibi conandum rati, portâ S. Donati vrbe ſe præcipites effuderunt.

Gabriel ...rdulme ...us poſtea ...ugenius 4

Nonis inde Aug. Magiſtratus, quibus Reſpublica fuerat cõmiſſa, pro certo habentes Martinum irâ accenſum, vrbem armis oppugnaturum, atque hanc iniuriam vi quacunque perſecuturum: Centum & Plebem caſtella ſibi eo bello accommodata futura putantes, NICOLAVM ad ſe venire iuſſerunt, eo nimirum conſilio, vt ab eo caſtra illa repeterent, & ſi abnueret, poteſtatem hominis nacti, præbere compellerent. At ille edicti ſuperbiâ, atq; euidenti rei indignitate *d* permotus, quâ Epiſcopalis & Cardinalitia dignitas in ordinẽ cogebatur, ſe iturum negauit, ac mox inſidias eo nomine ſibi parari ſentiens, ſub noctem *e* aſſumpto fratris Prędicatorij ordinis habitu vno cum comite ad Monaſterium S. Dominici adijt, ac poſtea vt his ſe fluctibus eriperet, ſummo mane per portã S. Mamæ vrbe exceſſit, atque ad Carthuſiam, & inde Mutinam abijt. Inde X. Kal. Sept. legatus, qui apud Canetulos ſeruabatur, vrbe dimiſſus, 4. autem Id. Sept. familia Epiſcopi Epiſcopio pulſa; poſtridie verò conſilio aduocato, ac multis verbis in Epiſcopum & Pontificem, pro cuiuſq; ingenio ac libertate grauiſſimè dictis, decretum eſt, vt in loco NICOLAI alius Epiſcopus ederetur, ac ſtatim *f* Bartholomæus Zambeccãrius, Caroli filius, Abbas S. Bartoli Ferrarienſis, eſt nominatus. Qui profeſſus ſe Centũ & Plebem populo traditurum, cõtinuò ad Epiſcopium, nullo comitante Canonico, ſed ſolis Magiſtratibus proſequentibus, adijt. Inde Canonicis, vt eũ de more eligerent, imperatum. Quibus ſe eligere poſſe negantibus, qui à populo fuiſſet electus; reſpõdit Vexillifer, populi nominationem eſſe; Canonicorum verò electionem; cuius rei cùm Canonici ad Iuriſconſultos iudicium retuliſſent, illi reſponderunt,

Copiosè ...c Zenus ...a.

De Mona... ...a'i habitu ...eminit et... ...m Blondus ...3 dec. 3 & ...enus ca. 19. ... Carthu... ...no.

Sigon. li 4. ... Epiſc. Bo... ...n.

non

non vacante Epiſcopi ſede, Canonicos electionem celebrare non poſſe. Veruntamen Bartholomæus ſe pro Epiſcopo geſſit, & Vicario conſtituto, ius per annum integrum dixit.

CAPVT XII.

RESTITVTVS A ROMANO PONTIFICE IN SVAM ſedem, iterum ablegatur in Franciam, pro pace vrgenda.

QVibus rebus cognitis, Martinus vehementius inflammatus VI. Kal. Sept. edictum promulgauit: in quo grauiſſimas *a* deteſtationes in Canetulēſes, & ſacrorum interdictum in ciuitatem explicauit: quod Legatum ſuum, & ipſum vrbis Epiſcopū & Cardinalem, turpiter in ſui contumeliam exegiſſent, his verbis: *Nam dilectum filium noſtrum NICOLAVM, tituli S. Crucis in Hieruſalem Presbyterum Cardinalem, perpetuum adminiſtratorem Bononienſis Eccleſiæ, auctoritate Apoſtolicâ deputatum, ſuum conciuem, & patrem animarum ſuarum, taliter pertractarunt, contra omne debitum charitatis in proximum, & reuerentiam tanti Patris, quòd præfatus Dominus NICOLAVS Cardinalis coactus eſt clandeſtinè, & tanquam incognitus excedere ciuitate, & diæceſi ſupradictis; neq; eo modo, quo decebat Cardinalem incedere, ſed mutato habitu (quia aliter inde recedere nullatenus permiſiſſent) eundem libertate priuarunt, in dedecus & opprobrium noſtrum, & Apoſtolicæ Sedis vilipendium & contemptum.* Deinde Duces cum militaribus copijs ſuis Bononienſes inuadere iuſſit; qui direpto agro ad vrbem progreſſi, acrius oppugnare ex diuerſis partibus inſtiterunt, vnde bellum varijs detrimentis inferendis, in proximum eſt annum protractum. Quibus demum Canetulenſes impulſi, Oratores XV. Kal. Iulias Immolam deſtinarunt, vt cum *b* Lucido Cardinali Oſtienſi, Legato, & NICOLAO Epiſcopo ibi poſito, de compoſitione tractarent: qui profecti, nihil æqui obtinuerunt. Inde III. Kalend. Septembris iterum miſſi, pacem commodis ſanè conditionibus retulerunt; in quibus illud præcipuè continebatur, vt Bartholomæus Epiſcopatum NICOLAO dimitteret; Pontifex verò Abbatiam ſancti Bartoli Bartholomæo ademptam reddi à Marchione curaret. Ita VII. Kalend. Octobris, Legatus in vrbem ingreſſus, poſtridie Magiſtratus

a Blondus loco cit.

b Hic Lucidus de Comite Disc Card. S. Mariæ de Coſmedin, obijt Bononiæ, an. 1437. Ita Onuphrius.

ipſos apud ſe fidelitatis Sacramentum concipere iuſſit, ac NICOLAVM ſuæ ſedi reſtituit. Poſtero verò anno, cùm exiguas ſe aduerſus florentes Canetulos opes ad retinendam dignitatem habere videret, vrbe egreſſus, Centum abijt, ac Baptiſtam moderatorem vrbis, vt moliebatur, reliquit. Qua re accepta, Martinus accenſus, conceptum iam pridem animo virus euomuit, ac Nuncio VI. Nonas Iulias in vrbem miſſo, integrum ſine vlla exceptione vrbis imperium poſtulauit; ni darent, ſe bello interneciuo perſecuturum demonſtrauit. Cui populus reſpondit, ſe pactas paullò antè cum eo conditiones cuſtodire paratum eſſe, neque de eis quicquam demere velle. Ita bellum multò quàm antè acrius renouatum.

c Fuit Carolus VII. R. Franc & Henricus VI. R. Angl. Vide Æmylium, & Polydorum.

Interim gliſcente inter nouos Reges, Carolum c & Henricum Franciæ, Angliæque certamine, Martinus experiri omnino ſtudens, ſi qua æquitate rem ad otium deducere poſſet, NICOLAVM Legatum ad eam rem in Franciam deſtinauit, ac pòſt ad cumulādam auctoritatem nouo hoc priuilegio inſigniuit, V. Kalend. Decembris: *Cùm te ad pacificandum regnum Franciæ commiſſo tibi plenæ legationis officio, vt pacis Angelum deſtinemus, nos volentes tibi ea concedere, per quæ animarum ſaluti valeas prouidere, circumſpectioni tuæ omnes & ſingulas perſonas, tam Eccleſiaſticas quàm Seculares, quæ à Catholicæ fidei, & S. Matris Eccleſiæ documentis deuiantes, in hæreſin* d *quomodolibet collapſæ fuerint, poſtquam ad veram & Catholicā fidem redierint, & errores ſuos abiurauerint, & reconciliandi, & diſpenſandi tenore præſentium plenam, & liberam concedimus facultatem.* Inde litteras has ad Henricum Regem Angliæ, II. Kalen. Ian. ſcripſit, orans, vt ſe exorabilem ad rem conſtituendam præberet.

d Serpſit eo tempore hæreſis Huſſitarum, de qua Prateolus.

Ad pacem procurandam dilectum filium noſtrum NICOLAVM tituli S. Crucis in Hieruſalem Presbyterum Cardinalem, Apoſtolicæ ſedis Legatum, tanquam pacis Angelum deſtinamus; ſperantes in Domino, quòd ipſius profectio, & ipſi Deo erit accepta, & hominibus ſalutaris. Tuam verò clementiam exhortamur, & cum paterna charitate rogamus, vt abolitâ omni memoriâ iniuriarum, & extinctis incendijs odiorum, & omni aliâ affectione depoſitâ, Cardinali te exorabilem præbeas & placatum.

CAPVT XIII.

POST VARIOS LABORES ITINERAQVE, VENIT tandem ad Concilium Baſileenſe, & litteras accipit à Franciſco Philelpho.

QVin etiam bellum terminare Bononienſe cupiens, ad eundẽ mandatum rerum cum populo Bononienſi componendarũ pleniſſimum miſit. Ille verò rebus omnibus ad iter paratis, ſequẽti anno pridie Non. Febr. Ferrariam adijt, ac mandatum, quod habebat, cum Marchione *a* communicauit. Marchio verò Bononienſibus indicauit, NICOLAVM apud ſe eſſe, ac liberum pacis componendæ à Pontifice mandatum habere; eo ipſum vſurum, ſi aures verbis de compoſitione vellent adhibere; & ſi integrum vrbis imperium tradere Pontifici in animum inducerent, facultatem paciſcendi vberrimam attuliſſe; cui ipſi reſcripſerunt, oblatas conditiones non recuſare; verùm idoneos ſponſores, ac fideiuſſores ad res tantas deſiderare. Quare inani incœpto NICOLAVS Venetias abijt, atque inde in Galliam ire perrexit. Interim Martinus miſſo Iuliano Cæſarino Cardinale Legato, Cõcilium *b* Baſileæ inſtituit, ad Huſſitarum hęreſim profligandam, Eccleſiamq; conſtitendam; prout Concilium Conſtantienſe faciendum eſſe decreuerat; atq; hoc facto, X Kalendas Martij obijt; cui ſtatim Eugenius *c* IV. (qui fuerat Gabriel Condulmerius Cardinalis) ſucceſſit. Hic & Concilium continuandum decreuit, & pace commodis conditionibus Bononienſibus redditâ, vrbem recepit, & NICOLAO, quem item omnium plurimi æſtimauit, munus pacificandæ Franciæ confirmauit.

NICOLAVS autem primùm immaturâ Martini morte deterritus, ſeriùs aliquantò rem eſt aggreſſus; deinde cauſam omnium opinione impeditiorem eſt nactus. Neq; enim Principes, (pręſertim Regem Anglię) ad locum edendum, quò Oratores rei diſcutiendę gratiâ mitterent, impellere potuit: quamuis in eam curam toto pectore incubuerit, ac neq; laboribus, neq; periculis, neq; ſumptibus vllis rei obtinendæ cauſsâ pepercerit; quod ipſemet Carolus *d* poſt in epiſtola ad Baſileenſe Cõcilium confirmauit: *Cùm ſuperiore*

a Hic fuit Nicolaus Eſtenſis, multum laudat⁹ à Philelpho, Syluio, & Volateran.

b *Vide Nauclerum gen 48 an. 1430.*

c *Electus eſt anno 1431. 5. Non Mart. ita Onuphr*

d *Vide Sur. Tom. 4. Cõcil. pag. 340. edit prioris.*

tempore,inquit,piâ atque deuotâ ſupplicatione cariſſimi ac dilecti amici noſtri Cardinalis S. Crucis res ipſa non modicâ diſceptatione varijs aſſignationibus agitata fuerit;quanquam labori,periculis,atque expenſis minimè ipſe pepercerit,tamen ad optatũ portum non peruenit. Quare cùm multis tranſactis mēſibus nihil profeciſſet, Eugenius re cognitâ,non maiore admiratione, quàm labore accenſus, ſic pòſt, Idibus Maij ad eum *e* ſcripſit: *Miramur & dolemus,quòd cùm circumſpectio tua,ex commiſſione noſtrâ, pacem regni Franciæ tanto ſtudio ac diligentiâ,tantoq́; perſonæ tuæ incommodo & labore procurarit,& procuret , non fuerit adhuc inter illos principes , quorum neceſſarius eſt conſenſus, concordatum de loco, in quo Oratores partium, pro pace tractandâ apud te debeant conuenire. Commendandus eſt autem multum Philippus Dux Burgundiæ, qui paratus eſt obſequi voluntati meæ, cui ſuper hoc ſcribimus; atque item cariſſimo in Chriſto filio noſtro Carolo Francorum Regi illuſtri,hortantes eum ad pacem,ne ex leui diſcrepantiâ relinquatur practica tanti boni; pro cuius conſecutione, non grauetur tua ſingularis bonitas laborare, donec perfeceris, vel ſaltem manifeſtè cognoris,per manus hominum non poſſe concludi. Nam ſi tu non feceris auctoritate noſtrâ, & Eccleſiæ, & prudentiâ ac diligentiâ tuâ, non videmus,per quem hominem fieri poſſit.*

e Sigonius hanc epiſtolam ex archiuis Albergatorum accepiſſe videtur.

NICOLAVS verò,vbi ſe ad æquitatem adducere Regem Angliæ variè tergiuerſantem non poſſe perſpexit, inde ex Põtificis auctoritate diſceſſit; ac quemadmodum prudentes medici, quos ægros ſalutaria remedia recuſantes,ac diligētiæ ſuæ reluctantes aſpiciũt, tanquam deploratos extremâ Dei ope ſanandos relinquunt, officio ſatisfeciſſe ſuo putantes, vbi induſtriam fidemque ſuam adhibuerint; ſic ipſe, poſtquam accenſa ſe principum inexpiabilibus offenſionibus odia extinguere dicēdo non poſſe animaduertit,eorum leniendorum curam Deo, ipſi humanarum infirmitatum vnico curatori permiſit.Cùm autem ex itinere Baſileam *f* progreſſus,audiſſet Patres in Concilio conuocatos,nouo exemplo conſtituiſſe;Pontificẽ Concilij dimittendi iure carere,verum tãquam ipſius Concilij decretis obnoxium , dicto illius audientem eſſe oportere; aliaque multa ad ſacroſanctam illam poteſtatem debilitandam inſidiosè parare; vehementius (vt S. Antoninus *g* ſcripſit) homo antiquæ probitatis exarſit, ac grauiter Concilium,factum-

f Nauclerus gen. 48 Poggius in orat. fun. Zenus c. 16.

g In Chron p. 3 t 22. c 10. §. 4.

que eius increpuit, & vt in auctoritate Summi Pontificis ipſius Chriſti vicarij permaneret, admonuit; atque inde Bononiam ad Eccleſiam ſuam reuiſendam acceſſit.

Quo facto, ſtatim ad Franciſcum Philelphum litteras miſit, ſtatum eius cupiens cognoſcere; & ſi tempora poſcerent, aliquo inſigni beneficio ſubleuare; quem morem ille ab initio Epiſcopatûs inſtituerat, neque poſtea aliquo fortunarum ſuarum interueniente naufragio deſtituerat. Hic vir eruditiſſimus, ac, (prout illa ferebant tempora, quibus nondum exculta ac perpolita adeò dicendi ratio fuerat) diſertiſſimus Florētiæ inter ſæuos fluctus diſcordiarum ciuilium verſabatur, ac de ſua incolumitate, in magna æmulorum inuidia laborare compellebatur; & propterea litteris eis acceptis exhilaratus, ita reſpondit; vt NICOLAO ſe totum tanquam ampliſſimo litteratorum omnium Patrono commiſerit; ſic enim ſcripſit: *Thomas* h *Sarzanēſis, vir perhumanus & eruditus, Amplitudinis tuæ Secretarius, Pater clementiſſime, tuo nomine litteras ad me dedit; quibus, quod mihi erat ſole (vt aiunt) clarius, non amicè minus, quàm eloquenter oſtendit, quanta ſit tua erga me caritas, monuit, vt tibi ſignificarem, quàm me Florentia delectet; præterea ſi qua in re tua opera opeq; vti velim, ſcriptorio calamo ne parcam; te enim ſemper paratum fore, vt mihi benefacias. Vt ago tibi & habeo immortales gratias, Pater humaniſſime, quòd ex qua die primū me Bononiæ vidiſti, ac tuam in clientelam accepiſti, te mihi Patronum ſemper, te Patrem, te beneficum præſtiteris: Et id quidem nullis meis de te meritis, ſed ſola tua manſuetudine, atq; benignitate. Imitatus tu ſanè eum, cuius crucem pro ſigno geris, Chriſtum Optimum Maximum, qui vt cunctis mortalibus benefaceret, ſibi ipſi non pepercit, &c.* Exponit inde lubricum rerum ſuarum ſtatum, atque ad extremum infert; *Quæ cùm ita ſint, clementiam tuam rogo etiam atq; etiam, oroq;, vt huic meo deſiderio conſulas; quidquid ipſe de me ſtatueris, indubitatò perſequar; operamq; dabo, vt tua de me opinio te nunquam fallat; nam neq; fidei vnquam deero, neq; induſtriæ, neq; diligentiæ.*

Ex Florentia X. Kal. Oct. Anno natali Chriſtiano M.CD. XXXII.

h *Litteras iſtas ſuo loco integras dedi.*

CAPVT XIV.

CVRAT CIRCVMFERRI IMAGINEM B. V. MARIÆ, ac deinde non abſq; fructu iterum intereſt Concilio Baſileenſi.

INterim verò dum NICOLAVS officio vigilantis ac pij Paſtoris in Eccleſia ſua capeſſenda fungitur, occaſionem adeptus eſt rei præclaræ, atq; ad memoriam poſteritatis inſignis inſtituendæ. Proximo quippe anno, cùm aſſiduæ ac vehementes pluuiæ, *a* ac tetræ & immoderatæ tempeſtates maximã curam omnibus inieciſſent, ne, vt ſæpè contigerat, ſegetes iam matureſcentes extinguerẽt: cæteris fruſtra imploratis auxilijs, ipſe vnà cum Antianis decreuit, vt imago ex ore Deiparæ Virginis, manu S. Lucæ expreſſa (quæ ante complures annos Conſtãtinopoli *b* allata, in æde S. Mariæ montis Guardiæ ſeruabatur) intra mœnia deferretur, atq; illa religioſè in pompâ perlatâ, ſupplicatio de more adhibitis ſacris ac prophanis ordinibus ageretur. Eâ curâ deuotis Hoſpitalis S. Mariæ mortis mãdatâ, ipſi IV. Nonas Iulias imaginem deportarunt, atq; in æde Virginum S. Matthiæ collocauerunt; quæ ipſam in monte Guardia conſeruabant. Poſtero verò die, tertio & quarto, Epiſcopus inde ſumptam, in pompa ferri, atq; ab omnibus ad tria templa ſolẽnes Deo preces adhiberi præcepit. Quo facto, lux ſtatim optatæ ſerenitatis adfulſit. Quare imago ex decreto publico religione ciuiũ auctã, ad montem relata, ac cuſtodiri diligentius ac ſanctius cœpta, in vrbem quotannis in hunc vſque diem *c* defertur.

Eodem anno Eugenius Pontifex, comperto Baſileenſis Concilij Epiſcopos nihil aliud moliri, quàm vt poteſtatem Pontificiam aut prorſus euerterent, aut certè vinculis arctiſſimis alligarent: tũ alia remedia temerarijs illorum cœptis admouit, tum Legatos nouos veteribus addidit, qui lubrica ac pericuſoſa illorum conſilia interpellarent, atq; acriùs pro Pontificia dignitate pugnarent. Inter cæteros autem, (quorum prudentiâ, fide, ac virtute rem Eccleſiæ aut lapſam reſtitui, aut labentem ſuſtineri poſſe putauit) NICOLAVS ipſe *d* principatum obtinuit. Itaq; XVIII. Kalen. Ianuarias, litteras ad eum *e* dedit, quibus pleniſſimam ei poteſtatem omnia

ſuo

a *Latius de his Sigonius lib. 4. de Ep. Bonon.*

b *De hac imagine ſcripſit hiſtoriã Aſcanius Perſius, quã hic circa finẽ totam reperies.*

c *Quod etiã nunc fit magna populi religione.*

d *Vide Zenum c. 6.*

e *Extãt acta literæ Eugenij in Conc. Baſil. apud Surium To. 4. pag. 317. & ſeqq.*

ſuo nomine, pro fide ac iudicio ſuo conſtituendi conceſſit: quæ i-pſe ad ſalutem ac dignitatem Eccleſiæ pertinere putaret. Profectus autem NICOLAVS nullum officium, vel pietatis, vel prudentiæ prætermiſit, quo vel impoſita Eccleſiæ vulnera accuratè ſanaret, vel imponendis maturè obuiam iret. Verùm exulceratos aduerſus ſedem Apoſtolicam Patrum illorum animos nactus, infeſta eorum tela omnia propulſare non potuit. Cuius rei argumento illa ſunt, quæ illi egerunt; Etenim ſequēti anno, ſeſſione *f* XVII. ipſum quidem vt Legatum Pontificis admiſerunt, verùm ita, vt neque ipſos inuitos ad agendum vrgere, neque rationem agendi eatenus obſeruatam inuertere poſſet.

f Vide Suriū Tom. 4 Cōc. pag 52. anno 1434.

Inde 5. Idus Maij eidem quædam Pontificis nomine poſtulanti, maiore, quàm decuit, libertate negarūt; ac poſtremò, vt ipſum hominem prouidentiorem, atque acriorem à Concilio remouerēt, atque Eugenij dolorem multò magis accenderent, ipſum cum Petro Cardinale S. Petri ad vincula, VIII. Kal. Aug. Legatum ad Eugenium, ac alios Principes Italiæ pacificandos, & bona Eccleſiæ occupata recuperanda deſtinauerunt. Huius legationis neque in actis, neque alibi *g* vſpiam mentio reperitur; verùm inter ipſius Cardinalis ſcripta, familiæ Albergatorum relicta, certa monumenta ſeruantur, quæ hoc loco referre opportuniſſimum viſum eſt: *Sacroſancta generalis Synodus Baſileenſis, in Spiritu ſancto legitimè congregata, vniuerſalem Eccleſiam repræſentans, dilectis Eccleſiæ filijs NICOLAO tituli S. Crucis in Hieruſalem, & Ioanni* h *S. Petri ad vincula, S. R. E. Presbyteris Cardinalibus, noſtris & Vniuerſalis Eccleſiæ Legatis ſalutem, & omnipotentis Dei benedictionem. Ad tria maximè ſancta opera, extirpationem videlicet hæreſum, reformationem morum, ac pacem inter cunctos Chriſticolas auctore Domino procurandam, hic in Spiritu ſancto legitimè congregati, circa ea, per quæ ipſius veræ pacis & perfectæ quietis deſideranda tranquillitas, in ſingulas orbis partes, Deo propitio, ſubſequi valeat, libenter extendimus vigilantiæ noſtræ curas. Proinde leuantes in circuitu noſtros oculos, & conſiderantes, de quo ab intimis præcordijs anxiamur, quot diſcordiarum fomenta, guerrarum turbines, calamitates & ſtrepitus diuerſas Italiæ partes hactenus, (proh dolor) lachrymabiliter concuſſerint, adeò vt niſi celeriter occurratur, penè totam ipſam Italiam bellis & diſcordijs innumeris in præ-*

g Meminit etiam huius Zenus c. 17.

h Hic fuit Ioānes Ceruantes Hiſpanus, qui obijt anno 1450. iuxta Onuphrium.

ſentiarum vndique flagrare, & ebullire videamus: vt autem tantarum guerrarum debacchans furor ſupprimi, & iam præparatum extingui valeat incendium, hodieq. vigentes guerræ conticeſcant, ac ſingula in ipſâ Italiâ diſcordiarum fomenta, ne deterius inde contingat, Omnipotenti Deo cœlitus inſpirante, in bonum ſalutaris concordiæ & firmioris vnitatis feliciter commutentur, de veſtræ circumſpectionis induſtria (quam potentem opere pariter, & ſermone in magnis expertam & arduis, eximiâ probitate, fidelitate, magnitudine conſilij, morũ elegantiâ, ſcientiæ claritate, & alijs grãdium virtutum titulis, earum largitor Dominus multifariam inſigniuit) ſumentes fiduciam ſpecialẽ, quod ea, quæ vobis duxerimus committenda, exactiſſimâ ac peruigili operâ curabitis adimplere, vos, & quemlibet veſtrûm in ſolidum, tanquam pacis angelos, nomine vniuerſalis Eccleſiæ & noſtro, ad partes Italiæ Deo propitio duximus deſtinandos, & deſtinamus veſtrâ diligentiâ, & ſolerti indefeſſaq. operâ, tam apud ſanctiſſimum Dominum Eugenium Papam Quartum, g *quàm inter quoſcunq. Italiæ Principes, dominia, communitates, prouincias, ciuitates, terras, & loca, gentiumque armigerarum Capitaneos, vt diſcordiæ, differẽtiæ, diſſenſiones, atq. guerræ de præſenti vigentes, & quæ quodammodo in futurum ſuboriri contigerit, de medio tollantur, & penitus extinguantur, indubitanter tenentes, quod inſpirante Regum Rege pacifico, Italiam ipſam ex quotidianis penè guerrarum ſtrepitibus ad metam ſalutaris concordiæ, & pretioſum pacis theſaurum reducetis. Rurſus, cùm nonnullæ ciuitates, terræ, caſtra, & loca ad S. R. Eccleſiam ſpectantes, & ſpectantia, à quibuſdam fuerint, & detineantur occupata, quarum recuperatio ad pacem, quietem, & bonum eiuſdem Rom. Eccleſiæ pertinere dignoſcitur, cũ omni ſolerti cura ac diligentia, per quoſcunque modos poſſibiles, & magis accommodos elaborabitis hæc loca huiuſmodi ad obediẽtiam, & ſubiectionem ipſius S.R. Eccleſiæ, & dicti D. Eugenij Papæ, ac ſacri Collegij Cardinalium, redintegrare, & reducere, ipſaq. regere, protegere, ac gubernare, &c. ad extremum; Nos enim ſententias, quas vos, aut alter veſtrûm ritè tuleritis, & pœnas, quas inflixeritis in rebelles, nec non cætera, quæcumq. vos, vel alter veſtrûm in præmiſſis, & circa præmiſſa feceritis, ratas & rata habebimus, & faciemus autore Domino, vſq. ad ſatisfactionem condignam inuiolabiliter obſeruari. Datum Baſileæ, 8. Idus Aug. anno Natiuitatis M. CD. XXXIV.*

g *Aliæ litteræ à Concilio Baſil. ad eoſdem ſunt to. 4 Conciliorum apud Surium, pag. 163.*

CAPVT XV.

MITTITVR A CONCILIO BASILEENSI AD Eugenium R.P. & ab ipſo Pontifice in Franciam tertiò ablegatur.

HOc verò negotium NICOLAVS inuitus quidem ſuſcepit, ſed refragari præcipiti tot Patrum, Eccleſiam vniuerſalem (vti aſſerebant) repræſentantium ſtudio, vel potiùs cupiditati, non niſi maiore cum rerum detrimento ſe poſſe putauit. Itaque ad Eugenium (qui Florentiam à Columnenſibus Româ pulſus, IX. Kal. Iul. venerat) ilicò adijt, & cum eo accuratiùs de re vniuerſa deliberauit. Dum aũt ibi eſſet, iterum Patres litteras ad eum ſcripſerunt, *Sacri Concilÿ, & Vniuerſalis Eccleſiæ Legatum* appellantes: quibus Procuratorem ei Proſperi Columnæ Cardinalis, *a* capitalis Eugenij inimici & hoſtis, commendauerunt, vt ipſius ope Eccleſiaſtica quædam ab Eugenio beneficia obtineret. Quod factum Eugenius omnium indigniſſimè tulit. Itaque vt parem eiſdem, à quibus prouocabatur, moleſtiam doloremque referret, NICOLAVM Baſileam redire, ac Legatum actionibus eorum omnibus non ſolùm intereſſe, ſed etiam accuratè præeſſe, &, quoad poſſet, ſeſe (ſi à ẽto deflecterent) obijcere iuſſit.

a Vide Onuphrium & Platinam, quorum hic in Eugenio IV. cauſas inimicitiæ refert.

Inde poſtero anno III. Kalend. Martij litteras ad eum dedit, quæ quidem in actis intextæ *b* non leguntur, quibus nominatim poteſtatem ſubortæ de *c* Annatis, (vt vocabãt) controuerſiæ, ſeu potius diſcordię ſedandæ indulſit. Quod pręceptum cùm ille ſumma fide induſtriaque ſingulari curaſſet, Deus noui illi pro Chriſtiana Rep. ſuſcipiendi laboris patefecit occaſionem: Placuit enim Eugenio, eundem iterum *d* in Galliam proficiſci, ad pacem (quæ coaleſcere nondum potuerat) inter illos Principes ſanciendam. Iniquo ſcilicet animo vir optimus audiebat, regionem illam Catholicæ pietati ab antiquo tempore deditiſſimam teterrimo ipſorum Principum odio deuaſtari, ac maleſanis hominum conſilijs vltima pernicie deformari. Itaque omnia ſibi tentanda putans, ſi qua ratione poſſet tanto malo mederi, neminem ad id aptiorem eſſe conſtituit, quàm eum, qui bis eam

b In vno M. S aberat (non.)
c Tractat de hiſce Concil. Baſil. ſeſſ 21.
d Cõſule Æmylium in Carolo VII. R. Francor.

rem, cauſſamque ſummâ induſtriâ tractauiſſet. Itaque ſic ad eum ornandæ illius, vt fit, poteſtatis gratiâ ſcripſit: *Dilecto filio NICOLAO tituli S. Crucis in Hieruſalem Presbytero Cardinali, Apoſtolicæ Sedis Legato, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Cùm te ad pacificandum regnum Franciæ, commiſſo tibi plenæ legationis officio, vt pacis Angelum deſtinemus: nos volentes illa tibi concedere, per quæ perſonis partium illarum te valeas reddere gratioſum, circumſpectioni tuæ diſpenſandi, cum viginti quinq; perſonis Eccleſiaſticis, (infra limites dicti regni, & partium adiacentium conſiſtentibus, & defectum ætatis patientibus) de quibus circumſpectioni tuæ videbitur, vt earum qualibet, poſtquam viceſimum ſecundum ſuæ ætatis annum peregerit, poſſit ad ſacerdotium promoueri.* Inde VI. Nonas Maij Renatũ Ducẽ e Andegauenſem hortatus eſt, vt NICOLAO ad pacem conficiendam adeſſet: *Ex ſingulari affectione,* inquit, *quam habemus ad bonum ſtatum & quietem regni Franciæ, mittimus denuò pro illius pace procurandâ & componendâ dilectum filium noſtrum NICOLAVM, tituli S. Crucis in Hieruſalem Presbyterum Cardinalem, Apoſtolicæ ſedis Legatum, virum vtiq;, vt noſti, omni virtutum genere excellentem, qui eam materiam hactenus laudabiliter tractauit. Quoniam autem ſcimus zelum, quem tu quoq; habes ad dictam pacem, hortamur in Domino tuam excellentiam, vt ad hoc bonum pacis adhibeas conſilium & operam tuam, aſſiſtendo eidem Legato, cõſilio, auxilio, & fauore, in quibuſcunque rebus poteris, vt hæc ſancta concluſio fieri poſſit.*

e Hunc Gaguinus libr. 10 videtur vocare ducẽ Barrenſem.

Interim NICOLAVS eruditis aliquot viris in comitatum aſſumptis (inter quos præcipuè AEneas Syluius, f Picolomineus nominatur) in Franciam venit, ac rem inſigni animi magnitudine aggreſſus, litteras ad ipſos Principes miſit: placere ſibi ſignificans, vt quatuor inter ſe menſium inducias facerent, quò liberiùs ac tutiùs vltrò citroque à partibus commeari, ac diſceptari de conditionibus ineundæ concordiæ poſſet; & vt ijdem Oratores cum plenis mandatis ad certam, quam ſignificauit diem, Niuernum mitterent; nam ſe eò ad partes audiendas, & controuerſias dirimendas, illâ die eſſe venturum. Quibus litteris Carolus Rex ex Amboſia g IV. Idus Iunias, Gallicó (prout ſcriptum apud ALBERGATOS reperitur) ſermone, in hunc maximè modum reſcripſit: *Litteras veſtras accepimus, quodq; præcipitis de inducijs quatuor menſium faciendis,*

f Hic poſtea in Pont. Ro vocatus eſt Pius II.

g Eſt oppidũ Franciæ.

dis,cognouimus;ſimulq́; diem,quo conuenire Oratores ab vtraque parte debeant,intelleximus; Quæ omnia ſummoperè approbamus. Itaq; litteras etiam fidei publicæ teſtes, pro ſecuritate partis aduerſariæ mittimus, & vrbem Niuernenſem ad conueniendum aptiſſimam iudicamus. Quibus rebus ita conſtitutis, inde conuẽtus Niuerni eſt actus; in quo, cùm varijs diſceptationibus habitis, ſpes haud leuis oblata eſſet, fore, vt res facilè conueniret, viſum eſt omnibus expedire, vt alter conuentus Kalendis Iulijs ad Atrebatum haberetur, ac rei ſtabiliendæ cauſsâ Legatos quoque eò ſuos Concilium Baſileenſe mittere rogaretur. Eius verò rei curâ Carolus Rex ſibi aſſumptâ, ad Synodum ita ſcripſit: *Proximis* h *diebus nouiſſimè celebrata eſt in materia componendæ pacis cum Duce Burgundiæ apud ciuitatem Niuernenſem conuentio. & ad eandem noſtrâ ex parte cum decenti ac ſufficienti poteſtate Ducem Borbonij, & Comitem Richemundum conſtabularium noſtrum, & fideles Conſiliarios noſtros Archiepiſcopum Rhemenſem, Cancellarium noſtrum, & Chriſtophorum de Haricuria conſanguineum noſtrum tranſmiſimus. Et cùm res ipſa poſt longam diſceptationẽ, optimam ad ea, quæ pacis ſunt, diſpoſitionem habuiſſet, cupientes omnes etiam partes, eodem & vnanimi conſenſu & fauore pacis & vnitatis præſtantiùs agere, in alterius diei & conuentionis apud ciuitatem noſtram Atrebatenſem, ad primam diem menſis Iulij proximè inſtantis concordarunt: conſentientes etiam, vt res tanta efficaciam habeat ampliorem & certiorem, vt pro parte Sanctiſſimi Patris noſtri, Cardinalis S.Crucis, & Arelatenſis, à ſacro Concilio Baſileenſi Cardidinalis de Cypro, & S.Petri ad Vincula, ad ipſam aſſignationem, & locum tranſmittantur. Quamobrem amicitiam veſtram oramus, vt ad diem illam præfatos Cardinales de Cypro, & S.Petri tranſmittere veſtri ex parte velitis.*

h *Litteræ iſtæ pleniores ſunt in Conc. Baſil apud Surium To. 4. pag. 340. col. 1.*

Kal. inde Iulijs ipſi pacis arbitri Atrebatum *i* conuenêre, NICOLAVS Cardinalis S.Crucis, & Cardinalis Cyprius, ſex ſtipati Epiſcopis; pro Carolo Dux Borbonij, Comes Richemundus Conneſtabilis, Archiepiſcopus Rhemenſis, & Chriſtophorus de Haricuria; pro Anglo Cardinalis Viceſtrenſis, & Archidiaconus Eboracenſis; pro Burgundione autem Cameracenſium & Atrebatenſiũ Antiſtites. Ibi cùm omnes ordine conſediſſent, NICOLAVS loqui exorſus, primùm commoda pacis, & belli detrimenta, & maximè

i *Prolixius hæc Gaguin. lib. 10. & Polyd. li. 23 anno 1435.*

quæ ex præſenti diſcordia miſeræ Galliæ eſſent illata, cædes, incendia, vexationes, direptiones, vaſtitates, & reliqua eiuſmodi calamitatum genera, longâ atq; apparatâ oratione commemorauit: deinde quanto Eugenius Pontifex huius compoſitionis arderet deſiderio, ad quiĕtem & trãquillitatem non ipſius ſolùm Galliæ, ſed totius etiam Chriſtianæ Reip. docuit. Atq; omnes ita ad firmam veramque concordiam contrahendam, remotis, quę adhuc morã intulerant controuerſijs, eſt cohortatus. Vbi verò perorauit, Legati Anglici dicere ſententiã iuſſi, ſeſe ad rem finiendam paratos eſſe aſſeruerũt, ac propterea Carolo, quidquid Rex ſuus in Francia vltra & citra Ligurim poſſideret, offerre, cum eo vt pro commodo vtriuſque partis, aliquorum inter ſe oppidorum commutatio fieret. Quam conditionem Franci libẽtibus animis accepêre, ac contrà Hẽrico, quidquid teneret Carolus in Ducatu Aquitaniæ, & totum Ducatum Normandiæ ſpopondere. Verùm hanc conditionẽ Angli ſuperbè repudiârunt, atque illicò ẽ conuentu egreſſi, alia ſe die redituros dixerunt. Inde profectis illis, NICOLAVS interritus mentionem veteris inter Francum & Burgundum ſarciendæ gratiæ ſtudio intulit, atq; vtrumq; multis verbis ad ſuperiores terminandas controuerſias obſecrauit. Tum Nicolaus Raulinus Burgũdio, Principis ſui nomine diu meditatam orationem inſtituit, qua ea, quæ à Carolo rege Dux Burgũdus poſceret, enarrauit. Quæ omnia quanquã grauia admodum videbantur, tamen oratores Franci, nomine Regis ſui comprobauerunt. Illa verò imprimis erãt, vt Carolus confiteretur cædem Ioãnis Ducis iniquè patratam fuiſſe, ſpõderetq; ſe eam pro virili parte vlturũ, ac ſacra pro *k* ſalute eius, atq; eorum, qui cum eo, aut pro eo occiſi fuiſſent, quotannis fieri curaturum: & in loco, vbi ſepultus eſſet, ędem ac monaſterium cõditurum; vbi verò cecidiſſet, crucem lapideam excitaturũ, quę memoriã facinoris propagaret, eo ſumptu, qui NICOLAO Cardinali viſus fuiſſet. Multa etiam addita alia, quæ actis *l* Cõcilij Baſileenſis mãdata, hoc loco interponere viſum eſt alienum. Quibus acceptis Oratores partium ambarum in conſpectu Legatorum iurarunt ſe daturos operam, vt ea ſanctiſſimè cuſtodirent. Atq; ita pax per caduceatores, magnâ omnium populorũ gratulatione vulgata eſt. Quibus reb⁹ magna vtriuſq; partis voluptate peractis, NICOLAVS

k Paulus Æmylius in Carolo VII fol. 462. an 1435.

l Apud Surium Tom. 4 Concilio[rum pag]ina 217. & c

egre-

egregiè ab omnibus collaudatus, in Italiam ſe recepit, ác cranium *m* S. Annæ matris B. Virginis ab Henrico rege dono acceptũ, prid. Kal. Dec. Bononiam attulit, atq; ingenti ab vniuerſis honore acceptus, Monachis ſuis Carthuſienſibus dono dedit: qui ei oratoriũ S. Annæ in viâ S. Iſaiæ condiderunt: vbi nunc etiam aſſeruatur. Inde Non. Dec. ad Pontificem Florentiam *n* abijt, atque omnia à ſe acta renunciauit. Ex quibus Eugenius magnum fructum lætitiæ toto cum Cardinalium collegio cœpit.

m Etiam Marcodurẽſes habent partem de capite S. Annæ.

n Zenus cap. 17. aſſerit Eugenium tunc temporis Bononiæ reſediſſe.

CAPVT XVI.

QVANTAE FVERIT AVTHORITATIS IN CONCILIO Ferrarienſi, & Florentino, imò & Baſileenſi.

PRoximo inde *a* anno Eugenius liberum tandem Bononienſis vrbis imperium nactus, Florentiâ Bononiam venit, inter cæteros Cardinales ipſum etiam NICOLAVM habens in comitatu. Ibi cùm Baſileenſe Conciliũ, (ad quod iam pridem contumelię non honoris cauſa adeſſe à patribus iuſſus fuerat) abrogare, atq; vnà honoris aliquid amicæ ciuitati tribuere cuperet: Concilium alterum Bononiam in proximum *b* annum indixit; qui annus vbi venit, tum mutato iuſtis de cauſis conſilio XIV. Kal. Oct. nouo edicto propoſito, illud Ferrariam tranſtulit, cui edicto NICOLAVS *c* quoque ſubſcripſit.

a An. Dom. 1436.

b An. Dom. 1437.

c Tom. 4. Concil. Surij pag 325. col. 2.

Eo verò qui inſecutus eſt anno, *d* nuncio de Sigiſmundi Imperatoris morte accepto, iuſta ei de more in Baſilica S. Petronij ſoluit, ac mox VI. Kal. Febr. Ferrariam adijt, ac IV. Non. Ioannem Palæologum Imperatorem Conſtantinopolitanum aduenientem excepit: quem poſt quatuor dies Ioſeph Patriarcha Conſtantinopolitanus eſt conſecutus.

d An. 1438. Nam præcedenti ann. 9. Dec. obijt Sigiſmundus Imp. Ita Onuphrius & Gordonus.

Eo tẽpore; gliſcente indies magis manifeſto Eugenium inter ac Baſileẽſe Cõcilium diſſidio, cùm Cõcilium ſibi principatũ atq; authoritatẽ in Eccleſia ſupra Pontificẽ vendicaret, atq; omnia ad trahẽdos in ſuã ſententiã populos permiſceret: Eugeni' in ſuſpicionẽ adductus, ne Germania ad partes cõtrarias inclinaret, aut certè ne aliquo modo ab autoritate ſua hac arrepta occaſione deſciſceret: nõ alienũ eſſe duxit, graui miſſa legatiõe Principes illos in fide atq; officio cõtinere; Mun' aũt hui' legationis ipſi quoq; Nic. *e* mãdauit

e Zenus cap. 18 & Poggius in orat. fun. teſtantur de hac legatione.

quæ ex præſenti diſcordia miſeræ Galliæ eſſent illata, cædes, incendia, vexationes, direptiones, vaſtitates, & reliqua eiuſmodi calamitatum genera, longâ atq; apparatâ oratione commemorauit: deinde quanto Eugenius Pontifex huius compoſitionis arderet deſiderio, ad quiètem & trãquillitatem non ipſius ſolùm Galliæ, ſed totius etiam Chriſtianæ Reip. docuit. Atq; omnes ita ad firmam veramq́ue concordiam contrahendam, remotis, quę adhuc morã intulerant controuerſijs, eſt cohortatus. Vbi verò perorauit, Legati Anglici dicere ſententiã iuſſi, ſeſe ad rem finiendam paratos eſſe aſſeruerũt, ac propterea Carolo, quidquid Rex ſuus in Francia vltra & citra Ligurim poſſideret, offerre, cum eo vt pro commodo vtriuſque partis, aliquorum inter ſe oppidorum commutatio fieret. Quam conditionem Franci libètibus animis accepêre, ac contrà Hẽrico, quidquid teneret Carolus in Ducatu Aquitaniæ, & totum Ducatum Normandiæ ſpopondere. Verùm hanc conditionẽ Angli ſuperbè repudiârunt, atque illicò ẽ conuentu egreſſi, alia ſe die redituros dixerunt. Inde profectis illis, NICOLAVS intetritus mentionem veteris inter Francum & Burgundum ſarciendæ gratiæ ſtudio intulit, atq; vtrumq; multis verbis ad ſuperiores terminandas controuerſias obſecrauit. Tum Nicolaus Raulinus Burgũdio, Principis ſui nomine diu meditatam orationem inſtituit, qua ea, quæ à Carolo rege Dux Burgũdus poſceret, enarrauit. Quæ omnia quanquã grauia admodum videbantur, tamen oratores Franci, nomine Regis ſui comprobauerunt. Illa verò imprimis erãt, vt Carolus confiteretur cædem Ioãnis Ducis iniquè patratam fuiſſe, ſpõderetq́; ſe eam pro virili parte vlturũ, ac ſacra pro *k* ſalute eius, atq; eorum, qui cum eo, aut pro eo occiſi fuiſſent, quotannis fieri curaturum: & in loco, vbi ſepultus eſſet, ędem ac monaſterium cõditurum; vbi verò cecidiſſet, crucem lapideam excitaturũ, quę memoriã facinoris propagaret, eo ſumptu, qui NICOLAO Cardinali viſus fuiſſet. Multa etiam addita alia, quæ actis *l* Cõcilij Baſileenſis mãdata, hoc loco interponere viſum eſt alienum. Quibus acceptis Oratores partium ambarum in conſpectu Legatorum iurarunt ſe daturos operam, vt ea ſanctiſſimè cuſtodirent. Atq; ita pax per caduceatores, magnâ omnium populorũ gratulatione vulgata eſt. Quibus reb⁹ magna vtriuſq; partis voluptate peractis, NICOLAVS

k Paulus Æmylius in Carolo VII fol. 462. an 435.

l Apud Surium Tom. 4 Concilio: pa 217. &c

egre-

egregiè ab omnibus collaudatus, in Italiam ſe recepit, ac cranium *m* S. Annæ matris B. Virginis ab Henrico rege dono acceptũ, prid. Kal. Dec. Bononiam attulit, atq; ingenti ab vniuerſis honore acceptus, Monachis ſuis Carthuſienſibus dono dedit: qui ei oratoriũ S. Annæ in viâ S. Iſaiæ condiderunt: vbi nunc etiam aſſeruatur. Inde Non. Dec. ad Pontificem Florentiam *n* abijt, atque omnia à ſe acta renunciauit. Ex quibus Eugenius magnum fructum lætitiæ toto cum Cardinalium collegio cœpit.

m Etiam Marcodurẽſes habent partem de capite S. Annæ.

n Zenus cap 17. aſſerit Eugenium tunc temporis Bononiæ reſediſſe.

CAPVT XVI.

QVANTAE FVERIT AVTHORITATIS IN CONCILIO Ferrarienſi, & Florentino, imò & Baſileenſi.

PRoximo inde *a* anno Eugenius liberum tandem Bononienſis vrbis imperium nactus, Florentiâ Bononiam venit, inter cæteros Cardinales ipſum etiam NICOLAVM habens in comitatu. Ibi cùm Baſileenſe Conciliũ, (ad quod iam pridem contumelię non honoris cauſa adeſſe à patribus iuſſus fuerat) abrogare, atq; vnà honoris aliquid amicæ ciuitati tribuere cuperet: Concilium alterum Bononiam in proximum *b* annum indixit; qui annus vbi venit, tum mutato iuſtis de cauſis conſilio XIV. Kal. Oct. nouo edicto propoſito, illud Ferrariam tranſtulit, cui edicto NICOLAVS *c* quoque ſubſcripſit.

a An. Dom. 1436.

b An. Dom. 1437.

c Tom. 4. Concil. Surij pag 325. col. 2.

Eo verò qui inſecutus eſt anno, *d* nuncio de Sigiſmundi Imperatoris morte accepto, iuſta ei de more in Baſilica S. Petronij ſoluit, ac mox VI. Kal. Febr. Ferrariam adijt, ac IV. Non. Ioannem Palæologum Imperatorem Conſtantinopolitanum aduenientem excepit: quem poſt quatuor dies Ioſeph Patriarcha Conſtantinopolitanus eſt conſecutus.

d An. 1438. Nam præcedenti ann. 9. Dec. obijt Sigiſmundus Imp. Ita Onuphrius & Gordonus

Eo tẽpore; gliſcente indies magis manifeſto Eugenium inter ac Baſileẽſe Cõcilium diſſidio, cùm Cõcilium ſibi principatũ atq; authoritatẽ in Eccleſia ſupra Pontificẽ vendicaret, atq; omnia ad trahẽdos in ſuã ſententiã populos permiſceret: Eugeni⁹ in ſuſpicionẽ adductus, ne Germania ad partes cõtrarias inclinaret, aut certè ne aliquo modo ab autoritate ſua hac arrepta occaſione deſciſceret: nõ alienũ eſſe duxit, graui miſſa legatiõe Principes illos in fide atq; officio cõtinere; Mun⁹ aũt hui⁹ legationis ipſi quoq; Nic. *e* mãdauit

e Zenus cap 18 & Poggius in orat. fun. teſtantur de hac legatione.

qui ad placandum vniuerſum terrarum orbem Diuino deſtinatus conſilio videbatur; ac mox poteſtatem omnes ad ſe Eccleſiaſticos Principes euocandi, atque homines omnibus contractis peccatorum labibus expiandi cōceſſit. Huius legationis nulla in actis Conciliorum eſt mentio; at litterę Pontificis apud ALBERGATOS conſeruatæ teſtimonium locupletiſſimum perhibent, omnes 3. Idus Septembris Ferrariæ datæ: quarum vnæ huiuſmodi ſunt: *Dilecto filio NICOLAO tituli S. Crucis in Hieruſalem Apoſtolicæ Sedis Legato ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Cùm te ad partes Germaniæ, pro nonnullis bonum Eccleſiæ, pacem, & quietem populi Chriſtiani concernentibus negotijs peragendis, commiſſo tibi plenæ legationis officio, vt pacis Angelum deſtinemus, & vtilitatem Eccleſiæ, & proſperitatem negotiorum magnam veriſimiliter poſſis afferre, ſi partium illarum Prælati & Religioſi de tuo mandato inſimul congregentur, circumſpectioni tuæ Prælatos, ac Religioſos ordinum quoſcunque, exemptos, & non exemptos, in partibus prædictis conſiſtentes, quoties tibi expedire videbitur, ad locum congruum & aptum, ac tempus certum inſimul auctoritate noſtrâ conuocandi, & congregandi, eisq́; ex parte noſtrâ iniungendi, quæ ad exactionem negotiorum huiuſmodi noſtrumq́; & Romanæ curiæ ſtatum neceſſaria & vtilia fore perſpexeris: alia quoque ordinandi & diſponendi, quæ in præmiſſis, & circa ea neceſſaria fuerint & opportuna, plenam tenore præſentium concedimus facultatem. Datum Ferrariæ anno Incarnationis M. CD. XXXVIII. III. Idus Septembris.* Alteris verò permiſit, vt is per ſe, vel alium idoneum preſbyterum pœnitentiarium ſuum confeſſiones quarumcunque perſonarum audire, & auditis pro commiſſis debitam abſolutionem afferre, & in caſibus maiori Pœnitentiario reſeruatis valeret. Inde alias ad Othonem & Stephanum, comites Palatinos f Rheni, Guidinum Ducem g Brunſuicenſem, & Epiſcopum h VVormatienſem, omnes eodem exemplo ſcripſit his verbis: *Pro nonnullis negotijs honorem Dei, pacem Eccleſiæ, & bonum Reſpubl. Chriſtianæ concernentibus, dilectum filium noſtrum NICOLAVM, tituli S. Crucis in Hieruſalem presbyterum Cardinalem, Apoſt. ſedis Legatum, ac venerabiles fratres Ioannem Tarentinū Archiepiſcopū, Petrum Dignenſem, ac Antonium Vrbinatem Epiſcopos, nec nō dilectos filios Franciſcū de Capitibus Liſtæ I.V. Doctorē, & militem Ioann*

f Conſule Marq. Freherum.
g De ducib' Brunſvvicēſibus agit Chronicon Chronicorū, par. 3. p. 384.
h Hic fuit Epiſcopus X Fridericus à Domnegk, qui obijt anno 445. Ita conſtat ex Bruſchio.

de Turrecremata ſacri Palatij magiſtrũ, & NICOLAVM de Cuſa Decretorum Doctorem, Oratores noſtros ad partes Germaniæ mittimus: quibus circa præmiſſa aliqua tibi noſtrâ parte referenda commiſimus. Quare præfatis Legato & Oratoribus, in præmiſſis nobilitati tuæ referẽdis, fidem plenam impertiri velis, illisq; in omnibus opportunis (cùm ab eis requiſiti fueritis) aſſiſtere, ſicut de deuotione tua in Domino confidimus, atq; ſperamus. His mandatis litteriſq; NICOLAVS acceptis, non tamen in Germaniam (vt puto) proceſſit: Siquidem primæ actioni, quæ poſt 8. Id. Oct. in Concilio Ferrariæ habita eſt, interfuit, inter ſex Latinos Doctores relatus, qui cum totidẽ Græcis de Spiritus S. proceſſione differerent, cùm Græci ipſum à Patre duntaxat, Latini à Patre, Filioq; procedere affirmarent. Græci fuêre Marcus Epheſius, Iſidorus Ruthenus, Beſſarion Nicænus, Theodorus Xanthopulus, Silueſter Balſamon, Gregorius Gemiſtus: Latini verò ipſe Nicolaus Cardinalis tituli S. Crucis, Iulianus Cæſarius Cardinalis tituli S. Sabinæ, Andreas Archiepiſcopus Coloſſenſis & Foroliuiẽſis Antiſtes, ac duo Monachi in Theologia præclari. Ex quo ſuboritur ſuſpicio, ipſum aut Ferrariâ non exijſſe, aut certè ſtatim ab Eugenio ex itinere reuocatum ſe recepiſſe; neq; enim, ſi in Germaniam perueniſſet, ac litteras illas ſupraſcriptas Principibus reddidiſſet, eorum autographa ſuis propinquis, vti feciſſe eum diximus, relinquere potuiſſet. Garimbertus *i* tamen, illum ad Albertũ Cæſarem adijſſe, atq; ab eo reuertiſſe, ſcribit: cuius rei cùm ego nullam in Germanicis annalibus ſignificationem inueniã, neq; præterea certi quidquam aliunde hauſtum habeam, rem nec opinione mea affirmare, nec pro vana prætermittere volui.

i Hoc etiam affirmant Poggius in orat. fun. & Zenus c. 18.

Eo anno populus Bononiẽſis à Præfectis Eugenij malè habitus, rurſus ſeſe Eccleſiaſticæ ditioni ſubtraxit. Quippe auctoribus Bẽtiuolis, Gubernatorem ab eo impoſitum vrbe expulit, & Nicolaum *k* Piciniñũ, Ducis Mediolani Præfectum, ſtatiua non longè habentem, primùm auxilij causâ accerſiuit: Deinde aduerſus vicinos populos occultè contra ſe cum Eugenio coniurantes, & libertatis cuſtodẽ, & vrbis adminiſtratorem inſtituit. Qui cùm Cẽtum & Plebem oppida, ad ſe ab auctoritate NICOLAI Epiſcopi auertere contendiſſet, propoſito excidit: oppidis illis Epiſcopo potiùs, quàm populo obtemperare optantibus. Ea res vehementer Eugenium

k Huius crebrius meminerunt Blondus, Syluius, Philelphus, & Volater. &c.

l S. Antonin in Chron. tit. 22 c. 1. § 16
m An. 1439 iuxta Onuphrium.

l perturbauit; Itaque cùm pridem Ferrariæ laborari peſtilentia cœptum eſſet, atque indies truculentiùs lues illa deſæuiret, ſequēti ineunte *m* anno Florentiam tranſuerſis itineribus, ne Bononiēſem agrum attingeret, feſtinauit, atque eò Concilium aduocauit; quem Imperator, Patriarcha, cæterique ſtudioſè ſecuti ſunt. Ibi actio prima IV. Kal. Martias, vltima pridie, (apud Surium eſt, prid. Non. Iul.) Kal. Iulij habita eſt: in qua quæſtio de Spiritu ſancto, & de Romanæ Eccleſiæ principatu cum Græcis ex noſtrorum ſententia eſt tranſacta. Ei actioni quoque NICOLAVS interfuit, ac Concilio eodem die perfecto ipſe cæteris cum collegis ſuis *n* ſubſcripſit: quemadmodum ipſius Concilij acta demonſtrant.

n Vide Surium Tom. 4 Concil. pag. 467.

CAPVT XVII.

DEPVTATVR SVMMVS QVAESTOR PONTIFICIS Romani, laborat calculo, moritur, ac ſepelitur.

DVm autem ibi eſſet, haudquaquam Eccleſiæ ſuæ immemor, quæ ipſi aſſiduè in medullis hærebat, eam duobus Sacerdotibus, quos nominant *Manſionarios*, commendauit, atque ipſe ſummo quæſturæ Pontificiæ honore, mortuo Iordano *a* Vrſino Camerario ab Eugenio auctus eſt. Quæ res cauſam attulit, vt nunquā poſtea ab aula diſcedere Pontificia quiuerit; Inde prid. Kal Septēbris Imperatorem à Concilio reuertentem Bononiæ regio apparatu excepit: quem diem feſtum magnâ lætitiâ obuiam ciuitas progreſſa concelebrauit.

a Hic obijt anno 1439. 4 kal. Iun. vt ex Onuphrio cōſtat.

Eodē etiam anno Patres Baſileēſes, poſtquam Eugenium ſępius à ſe citatum non adeſſe viderunt, eò vecordiæ proceſſerunt, vt Pōtificatum illi abrogarint, & pro eo Amadæum, Ducem Sabaudię, Felicem V. appellatum *b* ſubdiderint. Quo facto vehementer nō ſolùm Eugenij animum multis perturbationibus ægrum perculerunt, ſed vniuerſam etiam Remp. Chriſtianam vix ipſis iam hærentem oſſibus grauiſſimè vulnerarunt.

b De hoc ſchiſmate Platina, Onuphrius, Nauclerus, Crantzius, &c.

Eugenius autem cùm per ſequentes tres annos Florentiæ permanſiſſet, demum anno milleſimo quadringenteſimo, quadrageſimo tertio, Nonis Martij Senas conceſſit; atque ibi ſpatio aliquot menſium ſubſtitit. Interim NICOLAVS, qui ab illius nunquam la-

tere diſcedebat, grauiter tentari *c* calculo cœpit: quem ex ſuperiore victûs ratione, & præteritorum laborum ſuſceptione contraxerat; quocum per aliquot dies patientiâ magis & virtute, quàm remiſſione doloris aut ſpe aliqua vitæ luctatus eſt; quam libenter ſe cum meliore atque optabiliore commutaturum eſſe dicebat. Cùm autem ſic affectus decumberet, Eugenius, qui illum vnicè diligebat, nocte ſæpè ſolus inuiſit, ac bono fidentique animo eſſe iuſſit. Verùm conſolatione vir fortiſſimus, & Diuinæ miſericordiæ memor non eguit; cùm ipſe ſe & alios confirmare, vel opportuna ſacrarum litterarum lectione vel præclara vitæ inſtitutione iam inde ab ineunte pueritia didiciſſet. Inde morbi grauitate (nam & intimus ardentiſſimæ fèbris æſtus acceſſerat) ac doloris pertinacia victus, VII. Idus Maias, anno ætatis ſuæ *d* ſexageſimo octauo eſt mortuus, ritè omnibus Sacramentis Eccleſiæ, quæ identidem ipſe petijt, expiatus.

c Poggius in orat. fun. Zenus F. 20. & S. Antoninus, &c.

d Idem affirmat Poggius in orat. fun.

Quod vt Eugenius ſenſit, amici deſiderio vehementer afflictus, illicò veſicam aperiri, & calculum extrahi iuſſit, atque apud ſe pro concepta ſanctitatis eius opinione *e* retinuit. Inde in Baſilicam vrbis elatum, ſolemnes ſuper eum precationes effudit, atque ibi honeſtæ ſepulturæ mandauit. Huius mortis nuncio Bononiam perlato; ingens extemplò omnes ciues mœror inuaſit. Itaque tabernæ clauſæ, Iuſtitium indictum, atque omnia intimæ ac variæ triſtitiæ ſigna edita, quæ ad decorandum ſummi alicuius Principis obitum edi potuerunt; Iuſta etiam per triduum in Baſilica magnificè perſoluta, quæ Antiani & Magiſtratus præſentiam ſuam afferentes, opifices verò ab operibus ſuis ad tertiam vſque horam ceſſantes, honeſtauerunt. Inde cadauer Florentiam ad monaſteriũ Carthuſienſe tranſlatum, atque in eo hoc qualecunque elogium eſt inciſum: *Sepulcrum omni laude digniſſimi, & Reuerendiſſimi Patris NICOLAI tituli S. Crucis in Hieruſalem presbyteri Cardinalis. Hic natus Bononiæ, primùm ex Priore Carthuſienſi, petente populo Bononienſi, Epiſcopus: tum à Martino Pontifice Cardinalis deſignatus: poſt plurimas ſuſceptas legationes, Senis diem ſuum obijt, ætatis ſuæ anno ſexageſimo octauo, vir pijſſimus mitiſſimusq́, vitæ integritate ſingularíq́; virtute omnium teſtimonio comprobatus.* In gradibus autem hi verſus additi ſunt:

e Hodie aſſeruatur Florentiæ in Carthuſia magna cum veneratione.

f Confirmat hæc Vizanus ſeu Villanus.

g Idem epitaphium habet Nomenclator S. R. E. Cardinalium.

Carthuſiæ g me terra tegit, quem ſumpſit alumnum,
Ac dedit eſſe patrem; vatius Bononia tandem
Me ſibi paſtorem tenuit de iure vocatum;
Cardinis Eccleſiæ compulſus pondera ſumpſi,
Et crucis in titulo mihi fulſit rubra thiara.
Mille quater centum denos quater egerat annos,
Tres etiam h cyclus ſolaris, dum NICOLAVS
Mente petens cœlum ſub ſaxo corpore claudor.

h Hoc eſt anno Dom. 1443.

Hodie quoq; ad perennem ſanctitatis eius memoriā Monachi illi calculum eius è veſica exemptum, & Pōtificiale ſuperpelliccū, & ſandalia, in ſacrario magnâ veneratione cuſtodiunt; Bononienſes verò crucem argenteam, quam Legatus preferebat, & alteram quam ſacris operans in pectore geſtabat, item acerram & thuribulum eius Eccleſiæ ſuæ relicta oſtendunt.

CAPVT XVIII.

B. VIRI LAVDES SANCTIMONIAQVE.

MEmorabile autem illud, quod paucis poſt mortem diebus idem Thomæ Sergianenſi, familiari ſuo, obitum ſuum impatienter ferenti, ac fletu lachrymiſq; proſequenti in ſomnis ſe obtulit, ac dolorem omittere, & ſine curâ ipſum degere iuſſit: nā præclarè ſecum Chriſti beneficio agi, illum verò mox Pontificatum Maximum adepturum. Quod memoriæ prodidit Franciſcus Philelphus in oratione ad Xyſtum a Pontificē, his verbis: *NICOLAVS V. cùm NICOLAI ALBERGATI, ſapientiſsimi imprimis, & ſancti viri, Cardinalis Bononienſis, obitum moleſtius ferret, hunc tandem per ſomnum ad ſe venire exiſtimauit, & ita anxiū appellare: Thoma fili, quid diutius gemis? quid adeò te affligis? pone lachrymas, & te collige; nobis enim bene eſt benignitate Ieſu. Itaq; ſurge, atq; accingere; ad breue enim tempus graue tibi ſubeundum eſt munus Petri gubernandæ nauiculæ. Quā quidem ſomni viſionē haud ille diſsimulāter præ ſe tulit. Nā cùm alijs nōnullis familiaribus, tū etiā mihi, cùm hac iter faceret, Germaniam petens, ab Eugenio Legatus, cùm inter loquendum in ſermonē incidiſſemus de manſuetudine & grauitate NICOLAI, id omne ſomniū coràm veluti iocabundus retulit, ſubdidit enim: Cùm hoc euenerit, Philelphe mi, fructum recipies veteris noſtræ conſuetudinis.* Qui verò viuenti

a Hic error irrepſit, aut S gozi m memoria lapſus eſt. Scribit etenim ea Philelphus ad Antonium Marcellum Venetum

uenti beneuolentiam, idem pòſt etiam mortuo humaniter ac piè memoriam præſtitit. Siquidem Pontifex creatus, ſe ab illo NICOLAVM V. vocauit, atque icone manu eximij pictoris effictâ, in eâ S. NICOLAVM Epiſcopum, in ipſius patris ac patroni ſui memoriam, exprimendum curauit, quæ nunc quoque in ara maiori Carthuſiæ Bononienſis, cum litteris id ſignificantibus viſitur.

Cæterùm NICOLAVS, vir haud dubio fuit, & ſua & Patrum memoriâ magnus, vel potius ſummus, ac ſingularis: eò verò maior atque admirabilior, quòd in ſolitudine fermè atque in angulis, lōgè à ciuilis turbæ & forenſis multitudinis conuerſatione, atque ab ipſa rerum gerendarum arte educatus, nullius tamen earum rerum expers *b* ac rudis fuit, quas ij tenere ſolent, qui omnem ætatē in communi conſuetudine, nec non in erudito gymnaſiorum aularumque curriculo contriuerunt, ſeſeque varijs curarum negotiorumque publicorum meditationibus ac tractationibus aſſiduè exercuerunt. Ex quo facilè conijcere poſſumus, excellentem quādam ingenij ac iudicij in eo fulſiſſe indolem: qui omnia, quæ ſuſceperat, prudenter ac commodè peragebat. Etenim qui à natura ad otium & contemplationem factus tantummodo videbatur, ea prudentiæ documenta, atque eruditi cuiuſdam conſilij dedit, quæ vix multi in aulis Principum conflictati cōſequi potuerunt. Quicūq; verò is fuit, ſanctitatis certè eam ſibi opinionem perpetua ac conſtanti ipſius vitæ innocentia peperit, vt à Monachis ſuis in hūc vſque diem BEATVS NICOLAVS, cognomine à maioribus accepto, vocetur. Quare Franciſcus Philelphus poſtea ſcribens *c* ad NICOLAVM V. Pontificem, cum *Diuum* conuenienter huic opinioni vocauit: *Reliqua*, inquit, *ſi ſanctiſſimus ille ſpiritus Diui NICOLAI Cardinalis Bononienſis, tibi quondam Patris, dum erat in viuis; nunc verò ſanctimonia tuæ filij (cui noſti me cariſſimum extitiſſe) altioribus melioribusq́; intētus obſequijs ingerere memoriæ tuæ diſtulerit: ea, quæ mea interfuerint, omnia tibi Pater Ampliſſimus Mediolanenſis Cardinalis Henricus verbis meis coràm exponet.* Et ſanctus Antoninus Archiepiſcopus Florentinus, æqualis eius, eundem *virum Religioſiſſimum* appellare non dubitauit, qui vitam huius verbis his *d* breuiter eſt complexus:

b Idē legitur de S. Hugone Epiſcopo Lincolniēſi apud Suriū 17. Nou.

c Epiſt. li. 6 ep. 22. anno 1447.

d In Chr par 3. tit 22 ca 7 § 3.

O Crea-

Idem S. Antoninus ..t. eodem, ..8 § 9. vo- ..at ipſum, ..irum ſan- ..t ßimum.

Creauit Martinus Pontifex plures Cardinales, & inter cæteros virum e Religioſiſſimum Dominum NICOLAVM, ordinis Carthuſienſiũ. Hic NICOLAVS Bononiæ, cùm eſſet Prior dicti Ordinis, vnâ voce cleri ac populi vocatus fuit in Epiſcopum Bononienſem, cùm vacaret Eccleſia. Quem plurimum renitentem confirmauit & inſtituit Martinus, Cõſtantiæ Põtifex creatus. Epiſcopus autem factus nihil dimiſit de obſeruantia & auſteritate ordinis ſui, & in humilitate eximia Domino ſeruiẽs, redditus ſuos pauperibus erogabat, & reparationi Eccleſiæ, & cultui diuino amplificando; multa bona opera operatus eſt Dominus per eũ in diœceſi ſuâ Bononienſi. Quorũ ciues ingrati & immemores, quia ciuitatem rebellem Eccleſiæ, de mandato Martini Papæ interdicto ſuppoſuit, mortem ei intentarunt. Sed occultè mutato habitu fugiens, impetũ furoris eorum euaſit. Qui poſtmodum Cardinalis presbyter à Pontifice creatus, ſicut in Epiſcopatu fuerat Antiſtitum exemplar inſigne, ita in Cardinalatu extitit Cardinalium ſpeculum. Deſtinatusq́; Legatus ad hoc inter Florentinos & Venetos colligatos ex vnâ, & Ducem Mediolanenſem ex parte alterâ, iam feſſos expenſis & laboribus diuturni belli compoſuit pacem; Legatusq́; poſtea miſſus in Galliam Tranſalpinam, ſatis laborauit ad concordiam ponendam inter Regem Frãciæ, ac Ducem Burgundiæ. Demum reuerſus, cùm Eugenius ſucceſſor Martini ſuâ cũ curiâ Senis reſideret, infirmatus ex calculo, nullo remedio fieri potuit, vt illum eijceret. Nec mirum; nam corpore poſt mortem exenterato, repertus eſt lapis in collò veſicæ incarnatus; groſſus ſ ad modum oui pariſ gallinæ. cuius exequijs honorabiliter funeri exhibitis, præſente Pontifice, delatum eſt corpus ad monaſterium Carthuſienſe S. Laurentij prope Florentiam, ibiq́; in Eccleſia ſepultum, prout ipſe mandauerat. Hactenus ſanctus Antoninus.

Idem ait ..ninus c. 20. .. Pogg. in ..rat: funeb.

F I N I S.

HVcuſque extendebantur exemplaria, quæ ego fueram conſecutus. Veruntamen an integra, an mutila fuerint, non poſſum diuinare. Sunt tamen, qui aſſerant cum vno M.S. quod vidi, facilè folium vnum circa finem deeſſe: quo continerentur, quæ ſpectarent ad illuſtrem familiam Albergatorum. Vbi ex Italicis typographijs plenius quid in lucem prodierit; poterit ſuo tempore hic defectus facilè ſuppleri. Ego elargior, quod accepi.

VARIA VARIORVM AC CELEBRIVM SCRIPTORVM TESTIMONIA:

DE VIRTVTIBVS, PRVDENTIA, SANCTIMONIAQVE B. NICOLAI Albergati:

NON SINE LABORE COLLECTA ET IN BONVM ORDINEM REDACTA A F. G. Garnefelt.

BREVIS SATISFACTIO AD LECTOREM.

SEptem orbis miracula à veteribus multis laudibꝰ celebrata ſunt, Opt. Lector. At verò facies humana tãtum admirationis habet, vt θαῦμα θαυμάτων, i. miraculũ miraculorum vno ſapiẽtum virorum cõſenſu meritò vocari queat. Cùm etenim tot millia hominũ in vniuerſo terrarum globo viuãt, aut nulli, aut rariſſimi reperiuntur, qui ſibi per omnia lineamenta ſecundùm faciẽ ſimiles exiſtant. Si igitur tanta eſt facierum humanarũ varietas, quanta erit ingeniorum, iudiciorum, ac voluntatum? Facies equidem (niſi morbo, ſenio, vulnere aut caſu aliquo vitien-

tur) in ſuâ ſemper permanẽt formâ: at voluntatum tãta mutatio eſt, vt quod vnus idemq; homo hodie laudauit, cras contẽnat: quod pridie elegit, poſtridie reprobet. Experiũtur hoc tum alij plurimi, tum potiſſimũ ij, qui elucubrationis aliquid in lucẽ proferunt, quod typis expreſſum per vniuerſum vagetur orbem. Hi equidem tot fermè inueniunt Cenſores, quot Lectores, & quod omnium intolerabilius eſt, etiam ignauiſſimi homines aliorum grauiſſimos labores reprehendere nõ verentur. Sũt præterea, qui inter pocula & conuiuia ſuum hiſce de rebus exerceãt tribunal, & cum Cerere ac Baccho Muſas copulare conẽtur. Ego quidẽ magnanimorum virorum exẽplo roboratus, eiuſcemodi cenſores generoſo animo (vti anſerum ſibilos) facilè contemno: at intermittere nequeo, quin paucis Inſtituti mei reddam rationem.

1. Quandoquidẽ B. Nicolai Albergati vita nũquã typis impreſſa fuit, operæpretium erat anne-ctere plurima Illuſtrium virorum teſtimonia, ex quibus ille ſanctitatis titulum cõſequeretur. Si enim (vt Saluator noſter affirmat) in ore duorum aut trium ſtat omne verbum, quantò magis in ore octodecim aut viginti?

2. Hunc modum obſeruaſſe video Eruditum,

ac Religioſum Patrem Henricum Sedulium in ſua hiſtoria Seraphica: quem non piguit in ſimili materia imitari.

3. Si vnicuiq; credendum eſt in ſua arte, etiam Bibliopôlis fides adhibenda eſt. Hi porrò ex longo vſu didicerunt, Lectoribus atque Emptoribus ingratum eſſe, ſi nuda citatione ipſi Authores allegētur, vbi ipſorum verba dari poſſent 1. Quia plurimi ſunt, qui Authores citatos nō habent, ideoq; à cibo deſiderato manent ieiuni. 2. Quia etiam ij, qui habēt, publicis arduiſq; negotijs impediti, varios codices aperiendo ac voluēdo tēpus terere abhorreſcūt. 3. Quia mens priùs recollecta nimiùm diſtrahitur tot libris & Authoribus indagādis atq; legendis. Quę regula licèt in omni genere ſcriptionis obſeruanda non ſit, hìc tamen obſeruari potuit debuitq;. Habes igitur, Opt. Lector, breuem pro me ſatisfactionem; quâ acceptâ, ſi Zoilum ac Sycophantam agere volueris, per me licet. Neminem porrò lædes, niſi te ipſum.

EX LIBRO II. EPISTOLARVM FRANCISCI PHILELPHI, EQVITIS aurati, epiſtola X.

FRANCISCVS PHILELPHVS NICOLAO CARDINALI BONONIENSI ſalutem.

THomas Sarzanenſis, vir perhumanus & eruditus, Amplitudinis tuæ Secretarius, Pater clementiſſime, tuo nomine litteras ad me dedit, quibus, quod mihi erat ſole (vt aiunt) clarius, non amicè minus, quàm eloquenter oſtendit, quanta ſit tua erga me charitas; dein monuit, vt tibi ſignificarem, quàm me Florentia delectet; præterea ſi qua in re tua opera opeq́; vti velim, ſcriptorio calamo ne parcam. Te enim paratum ſemper fore, vt mihi benefacias. Et habeo tibi, & ago immortales gratias, Pater humaniſſime, quòd ex qua die primùm Bononiæ me vidiſti, ac tuam excepiſti in clientelam, te mihi patronum ſemper, te patrem, te beneficum præſtiteris; & id quidem nullis meis de te meritis, ſed ſola tua manſuetudine atq́; benignitate. Imitatus tu ſanè eum, cuius crucem pro ſigno geris, Chriſtum Optimum, Maximum, qui, vt cunctis mortalibus benefaceret, ſibi ipſi non pepercit. Nunc ad ea, quæ verbis tuis mihi Thomas tuus ſcripſit; Et de Florentia primùm. Quem Florentia minus delectarit, is certè nulla bonitate floret. Eſt enim eiuſmodi vrbs Florentia, cui tanquam Pandoræ cuiquam Dij omnes, vt ad Poetas redeam, ſinguli bona ſingula dono dederint. Nihil enim huic vrbi deeſt, quod ad humanam accedat felicitatem. Cæterùm inter roſas etiam ſunt ſpinæ, & in terra nihil eſt tam ex omni parte perfectum, quod non aliquid habeat, quod offendit. Equidem vniuerſæ ciuitati ſum chariſſimus, meq́; viri omnes boni ac præſtantiſſimi ciues & colunt, & faciunt plurimi. Nec eſt mihi apud Florentinos optandum quicquam, quod ſperare non liceat. Vix primarij ipſi ciues in rebus etiam maximis plus habent auctoritatis, quàm ipſe ego. Omnes mihi gratificari ſtudent, obſequuntur omnes. Nihil à me, neq́; mea, neq́; amicorum cauſſa fruſtra

petitur. Caterùm quò magis valeo apud Florentinos vel auctoritate, vel gratiâ, eò magis mihi cauendum eſt, ne quid magni mali inuidia mihi aliquando pariat. Sunt enim aliqui fucati litteris, quos mea præſentia idcircò plurimùm turbat, quòd ſperent, ſi ipſe abeſſem, ſeſe in maiori aliquo pretio futuros. Itaq; dignitati meæ clam ſemper inſidiantur; Qui etſi mihi nihil obeſſe poſſunt, metuendum eſt tamen. Nam ingenia Florentina acerrima ſunt, & in omnem partem ſtrenua. Quid multis? Niſi adhuc in proximum annum publico docendi muneri eſſem obſtrictus; operam darem omnino, vt inuidiæ cederem, & in aliquem tutiorem portum ex huiuſmodi fluctibus me reciperem. Nam quanquam vniuerſa me Florentina Reſpublica & diligit plurimùm, & facit maximi: ea tamen eſt hominum natura, vt non minus pauci atq; imbecilli nocere poſſint, quàm vniuerſa manus potentiorum prodeſſe cuiquam. Miſerentur ſanè omnes, & permoleſtè ferunt, ſi cui bono viro inferatur iniuria; Succurrit autem nemo. Nec id de peregrinis ſolùm vſu venit, ſed de ipſis etiam præſtantioribus ciuibus. Sunt qui ſicarios parauerint, per quos Nicolaum Guzanum virum primarium in Republica interimerent. Detectis inſidijs, non modò nullum de his ſupplicium ſumptum eſt, qui ſicarios inſtruxerunt: ſed tentatum potius, vt Nicolaus ipſe plecteretur, qui & vir grauiſſimus eſſet, & in Republica potentiſſimus. Nam ſicarij feruntur instructi à duobus Soderinis fratribus, Nicolao ac Thoma, iuuenibus promptis; & audacibus: quorum pater fuerat (vt vulgò dicitur) publico iudicio obtruncatus, quoniam eſſet inſimulatus iniiſſe conſilium, neſcio quod aduerſus Rempublicam. Quî ergo ipſe minus mihi metuendum putem, qui & iuuenis ſim, & nullarum virium, cùm videam virum tantis fretum clientelis, tantis opibus, tantis factionibus in vltimum propè periculum adductum, quoniã aduerſus ſontes ſontis cauſam perſequeretur? Nam alterius factionis princeps dicitur Coſmus Medices, vir, vt ſcis, Florentinorum omnium pecunioſiſſimus. Eoq; mihi res videtur per mutua animorum odia irritamentaq; proceſſiſſe, vt nobiliſſima hac ciuitas non admodum longè abeſſe poſſit in tantis procellis ac fluctibus à triſti & miſerabili naufragio. Accedit ad hanc mali ſuſpicionem, quòd hi, qui liuore me, atq; odio inſequuntur, ipſius Coſmi vtuntur veluti patrocinio. At Coſmus quanquam videtur amantiſſimus mei; eiuſmodi tamen virum eſſe animaduerto, qui & ſimulet, & diſſimulet omnia. Eſtq; vſque*

* machinatore & authore ipſo Nicolao.

adeò taciturnus, vt ne ab intimis quidem familiaribus, ac domeſticis queat intelligi. At Laurentius huius frater ingenio eſt & aperto & leui; cui Coſmus etſi vir eſt grauiſſimus, tamen, vt audio, nequaquam audet aduerſari. Ego autem neutram pendeo in partem; aquè omnibus morem gero, illudq́ Ciceronis ſtudioſiſſimè tueor: non oportere peregrinum in aliena republica eſſe curioſum. Cæterùm quum in naui obnoxiâ naufragio nemo poteſt tutò nauigare; ego hinc quàm libentiſſimè abfuerim. Duo in Italia loca ſunt, quorum alterutrum non inuitus optarem; Mediolanum, & Romana Curia: ſiue enim apud Pontificem Maximum, ſiue apud inclytum ducem Philippum Mariam mihi honeſtus daretur locus, eum non modò non reijcerem, ſed cæteris omnibus iucundiſſimè præferrem, atq; amplecterer. Tenes tu, Pater Reuerendiſſime, & ſtudia mea omnia, & conſilium, & voluntatem. Quãtum mihi prodeſſe poſſis, non ſum ignarus. Quantum etiam velis, iam pridem expertus ſum. Quæ cùm ita ſint, Clementiam tuam rogo etiam atq; etiam, oroq́, vt huic meo deſiderio conſulas. Quicquid ipſe de me ſtatueris, indubitatò perſequar. Operamq́ dabo, vt tua de me opinio te nunquam fallat. Nam neq; fidei vnquam deero, neq; induſtriæ, neq; diligentiæ. Valeat quàm diutiſſimè Integritas Sanctimoniaq́ tua, Pater Clementiſſime, tibiq́ certò perſuade, me ita eſſe in poteſtate tua, vt omnia de me tibi polliceri queas. Ex Florentia X. Kal. Octob. anno Natali Chriſtiano M. CD.XXXII.

Ex eodem Philelpho.

ET quantumuis idem Franciſcus Philelphus plures dederit litteras ad Thomam Sarzanenſem, B. Nicolai alumnum, vti libro 1. epiſtolarum, anno 1428. libr. 2. epiſt. 11. ann. 1432. atque epiſt. 16. ann. 1433. lib. 11. ann. 1453. Item anno 1454. & licèt eundem Thomam laudet libr. 13. epiſt. 1. ann. 1456. ad Calliſtum III. Pontificem Romanum, & libr. 14. ad Pium II. Pontificem Romanum, anno 1458. tamen nullibi adeò præclaram mentionem facit beati Nicolai Albergati, quàm libr. 6. epiſt. 22. ann. 1447. ad ipſum Thomam, cùm electus eſſet in Pontificem Romanum, vocatuſque Nicolaus V. vbi inter cætera ſic ſcribit:

Et ne maximis occupationibus tuis, vel intempeſtiuior accedam,

vel

vel importunior; iam de his ſatis. Nam reliqua ſi ſanctiſſimus ille ſpiritus Diui Nicolai Cardinalis Bononienſis, tibi quondam Patris, dum erat in viuis; nunc verò ſanctimoniæ tuæ filij, (cui noſti me chariſſimum extitiſſe) altioribus melioribusq; intentus obſequijs, ingerere memoriæ tuæ diſtulerit ea, quæ meæ interfuerint, omnia tibi Pater ampliſſimus Mediolanenſis Cardinalis Henricus verbis meis coràm exponet.

Agnoſcit igitur Philelphus, beatum Nicolaum iam corpore exutum cœleſtibus rebus occupari, id eſt, æternâ perfrui felicitate. Verùm de hac beatitudine audiamus ipſum manifeſtiùs differentem. Sic autem habet in oratione ad Iacobum Antonium Marcellum, Patritium Venetum: quem doctiſſimis rationibus de obitu Valerij filij conſolatur.

Sed hæc horumq; ſimilia, ſi cuiquam fortaſſe videantur antiquiora, exemplis item duobus tempeſtatis noſtræ contenti ſimus. Gabriel Condulmerius (qui poſtea Eugenius nominatus, ſumma cum dignitate, & gloria Romano Pontificatui præfuit) cùm vehementius ægrotaret, eſſetq; de eius ſalute à Medicis omnibus deſperatum: illi iam de morte non tam ſollicito, quàm nihil certius expectanti, & Petrus & Paulus Apoſtoli duo apparuerunt in ſomnis, vtq; bono animo eſſet, hortati ſunt. Nam & bonam valetudinem ei redditam eſſe, & propediem fore, vt Summus Pontifex crearetur. Quod quidem vtrumque ſecutum eſt. Nam tum ſimul cum ſomno illum reliquit febris; tum non multò pòſt, cùm Martinus Columna, prudentiſſimus ille & ampliſſimus Pontifex quàm fortunatiſſimè, & cum mirifico Eccleſiæ Romanæ incremento vitam finiſſet, Pontificatui ille præfectus eſt. At Nicolaus V. optimus ille ac eruditiſſimus planè vir (in cuius munificentiſſimi Patris obitu docti omnes ingenioq; præſtantes extremum naufragium paſſi ſunt) cùm Nicolai Albergati, ſapientis comprimis, & ſancti viri, Cardinalis Bononienſis obitum moleſtius ferret, hunc tandem per ſomnum ad ſe venire exiſtimauit, & ita anxium appellare. Thoma fili, quid diutius gemis? quid adeò te affligis? Pone lachrymas, & te collige. Nobis enim bene eſt, benignitate IESV. Itaque ſurge, atque accingere. Ad breue enim tempus graue tibi ſubeundum eſt munus Petri gubernandæ nauiculæ. *Quam quidem ſomni viſionem haud ille diſſimulanter præ ſe tulit. Nam cùm*

alijs nonnullis familiaribus, tum etiam mihi (cùm hac iter faceret Germaniam petens ab Eugenio Legatus) cùm inter loquendum in ſermonem incidiſſemus de manſuetudine & grauitate Nicolai Cardinalis, id omne ſomnium coram veluti iocabundus retulit. Subdidit enim: Cùm hoc euenerit, Philelphe mi, fructum recipies veteris noſtræ conſuetudinis. Cumq́; intra Alpes eodem itinere obuiam habuiſſet Æneam Syluium, integerrimum & eloquentiſſimum Epiſcopum Trigeſtinum (qui à Friderico Auſtrio, Romanorum rege orator veniebat ad Philippum Mariam, inclytum Mediolanenſium Ducem) ſimulq́; vterque veſperi diuertiſſent in quandam cauponulam, & Æneas parcius ſumptus faceret (vtpote qui ab eo Rege legaretur, qui Stoica eruditus inſtructusq́; diſciplina, non minus parcimoniæ nummorum, quàm vitæ frugalitati continenter ſtudet) tum ad Æneam conuerſus Thomas: Reuerendiſſime Pater, *inquit*, quid eſt opus tanta vtamur parſimonia, cùm vterque in Eccleſia Romana Pontifices Maximi futuri ſumus? *Quam quidem rem non ſeriò minus quàm ioco eum prædixiſſe, certus oſtendit euentus. Vidimus enim alterum ſummâ ſuâ cum laude Summum Pontificem conceſſiſſe naturæ: At Æneam (cui nunc Pio II. nomen eſt) non ſecus fortiter quàm conſtanter Pontificatum gerere.* Hæc ibidem.

Errant igitur, qui aſſerunt Philelphum hæc ſcribere in oratione ad Xyſtum IV. Pontif. Rom. in qua huius rei ne verbo quidem mentio fit.

Porrò ex hoc fonte, id eſt, ex hac Beati Nicolai reuelatione & apparitione videntur ea profluxiſſe, quæ Philelphus ſcribit libro 14. epiſtolarum ad Pium II. Pontificem Romanum, anno 1458. vbi poſt alia ſic habet: *Neque videri voluiſti oblitus, quod, viuo adhuc & omni ex parte incolumi Calliſto Pontifice, afflatu illo vel Poetico, vel Diuino fore prædixerim, & id quidem hoc ipſo præſenti anno: ut & Calliſtus ex hac luce migraret, & ipſe tu (quod omnium votis fortunatiſſimè contigit) tantis Chriſtianæ Religionis tenebris lucem eſſes per optatiſſimum tuum Pontificatum allaturus.*

Item libr. 16. ann. 1461. ad eundem Pium ſecundum Romanum Pontificem: *Voluit tandem ſanctiſſimorum operum retribu-*

ter DEVS, vt in ſupremo Chriſtianæ Religionis ſolio Sacerdos Maximus conſtitutus vicem Chriſti in terris gereres. Quâ certè vnâ re diu à me antea non minus, vt ſcis, prædictâ ſæpè, quàm expectatâ nihil vnquam audiui in vniuerſa vita neque optatius, neque iucundius.

Ex hiſtorijs Flauij Blondi.

Habuit autem paulò ſupra ætatem noſtram Bononia Ioannem Andreæ Calderinum, Iurecconſultorum ætatis ſuæ celeberrimum. Gaudemuſque ætatem noſtram tuliſſe Nicolaum Albergatum, qui primò Carthuſiæ Monachus, poſt Bononiæ Epiſcopus, demùm Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, vir fuit tum celebris ſanctimoniæ, tum etiam ſapientiæ ſingularis.

Hæc ille in Italia à ſe illuſtrata: vbi de Flaminia ſeu Romandiola, & in ſpecie de Bononia tractat.

Meminit etiam eiuſdem Nicolai idem Blondus libr. 3. Decad. 3. de Inclinatione Imp. Romani, hiſce verbis:

Decem eodem menſe (id eſt, Maio) Pontifex ipſe creauit Cardinales, quorum duos ex Bononia tunc accepit, petentem efflagitantemq́; vnum Arelatenſem illum Bononiæ gubernatorem; alterum enixiſſimè reluctantem Nicolaum Albergatum, Bononienſem & Ciuem & Epiſcopum, maximæ virum ſanctimoniæ, cui Eccleſia rariſſimos ætate noſtra habuerit Prælatos adſimiles.

Ex epiſtola 188. AEneæ Syluij, qui poſtea Romanam Sedem meritus, dictus eſt Pius II.

Vidimus vnà Genuam Ligurum metropolim; ſuperauimus Apenninum, ac tranſmiſſo Pado Philippum illum inclytum Longobardorum Ducem, apud Mediolanum Ducem adiuimus. tranſmiſimus Cælo vicinas Alpes, & formidabilem Pontum, & Lucrinum lacum, & campos Heluetiorum. Venimus Baſileam, & ſub dominio Cardinalis tui (qui tunc ſanctæ Mariæ in via lata cognomine fuit, nunc ſanctæ Crucis appellatur) in

Concilio magno fuimus. Quàm dulcis conuerſatio noſtra fuit? quàm ſuauis in omni fortuna ſocietas? Nihil mihi graue, te comite, videbatur. Memini adhuc Petre, cùm ſimul vno cubiculo dormiremus, quoties mihi ad multam noctem vigilanti, ac nunc vnum, nunc alterum Poëtam legenti, ſubridens dixeris: Quid te maceras, AEnea? Doctis aequè ac indoctis fortuna conſulit. At cum Dominico, (quamuis is eſſet benignus & optimus Pater) tùm paupertate eo tempore premèretur, perſeuerare minimè potuimus. Diſiuncti aliquot annis fuimus; ſed iterum nos fortuna coniunxit apud Nicolaum S. Crucis venerandum Patrem, & omnium opinione ſanctiſſimum, &c.

Hæc AEneas ad Petrum Noxetanum Equitem & Comitem Palatinum: cui ex vrbe Neapolitana ſcripſit ann. 1456. referens quomodo ab imis ad altiora aſcenderit.

Conſule hac eadem de re Platinam in Pio II.

Porrò Cardinalis ille, quem AEneas ob paupertatem reliquit, fuit Dominicus Capranica, Romanus, LL. Doctor, Secretarius & Protonotarius Apoſtolicus, qui à Martino V. anno 1426. factus eſt Cardinalis Diaconus ſanctæ Mariæ in Via lata (non Inuiolatæ, vt mendoſè habet editio Baſileenſis in operibus AEneæ Syluij) poſtmodum verò ab Eugenio IV. creatus eſt Cardinalis Preſbyter S. Crucis in Ieruſalem, ſuccedens ſcilicet B. Nicolao noſtro. obijt tandem maior Pœnitentiarius ann. 1458. vt ex Onuphrio demonſtrari poteſt.

Quòd attinet ad Petrum Noxetanum, hic cùm adhuc eſſet Scriptor Apoſtolicus, ſcripſit eidem AEneæ conqueſtus ſuam fortunam. Vbi inter cætera ſic habet de noſtro B. Nicolao.

Dum adhuc vixit Cardinalis ſancta Crucis (cuius memoria nunquam ex me delebitur) ſpes mihi erat non mediocris, quæ tota cum illo cecidit.

Data eſt epiſtola Romæ anno 1443. 18. Nouembr. eo ſcilicet anno, quo hinc migrauit beatus Nicolaus. Eſt in operibus AEneæ tota Epiſtol. num. 180. quam integram exhibere neceſſarium non eſt.

Ex Chronico S. Antonini, part. 2. tit. 15. cap. 22. §. 2.

EX hac Religione (ſcilicet Carthuſienſium) aſſumptus ille vir venerabilis, Nicolaus nomine Bononienſis, ad Epiſcopatum Bononienſem inuitus: & poſtea ad Cardinalatum à Martino Papa V. ſemper ſeruans rigorem ſuæ Religionis: Speculum ſine macula omnibus Curialibus & Præſidentibus, Pauper Pauperum, inter Principes ſæculi diſſidentes pacis reformator, ſchiſmatis Impeditor: demum ſub Eugenio Papa Senis migrauit ad Chriſtum, ex infirmitate calculi. cui exenterato repertus eſt lapis groſſus ad modum oui in fundo veſicæ, quaſi incarnatus, &c.

Item part. 3. tit. 22. cap. 7. §. 3.

CReauit ipſe (Martinus Papa V.) plures Cardinales, & inter cæteros virum religioſiſſimum Dominum Nicolaum Ordinis Carthuſienſium. Hic Nicolaus Bononiæ cùm eſſet Prior in monaſterio Bononienſi dicti Ordinis, vna voce Cleri & populi vocatus fuit in Epiſcopum Bononienſem, cùm vacaret Eccleſia; quem plurimùm renitentem confirmauit & inſtituit Martinus, Conſtantiæ Pontifex creatus. Epiſcopus autem factus, nihil dimiſit de obſeruantia, & auſteritate Ordinis ſui, & in humilitate eximia Domino ſeruiens, redditus ſuos pauperibus erogabat, & reparationi Eccleſiæ, & cultui diuino ampliando: multaq́; bona opera operatus eſt Dominus per eum in diœceſi ſua Bononienſi. Quorum ciues ingrati & immemores, quia ciuitatem rebellem Eccleſiæ de mandato Martini Papæ interdicto ſuppoſuit, mortem ei intentarunt. Sed occultè mutato habitu fugiens, impetum furoris eorum euaſit. Qui poſtmodum Cardinalis Presbyter à Pontifice creatus, ſicut in Epiſcopatu fuerat Antiſtitum exemplar inſigne, ita in Cardinalatu extitit Cardinalium ſpeculum, deſtinatusq́; Legatus ad hoc inter Florentinos & Venetos colligatos ex vna, & Ducem Mediolanenſem ex parte altera, iam feſſos expenſis, & laboribus diutini belli, compoſuit pacem; Legatusq́; miſſus poſtea in Galliam Tranſalpinam, ſatis laborauit ad concordiam ponendam inter Regem Franciæ, & Ducem Burgun-

diæ. Demùm reuerſus (cùm Eugenius ſucceſſor Martini cum ſua Curia Senis reſideret) infirmatus ex calculo, nullo remedio fieri potuit, vt illum eÿceret. Nec mirum, nam corpore poſt mortem exenterato, repertus eſt lapis in collo veſicæ incarnatus, groſſus ad modum oui parui gallinæ. Cuius exequÿs honorabiliter funeri exhibitis, præſente Pontifice, delatum eſt corpus ad monaſterium Carthuſienſe S. Laurentÿ prope Florentiam, ibiq; in Eccleſia ſepultum, prout ipſe mandauerat.

Item cap. 8. §. 9.

M*Artinus Pontifex (cuius opera, vt credebatur à multis, bellum antea tractatum fuerat) Cardinalem ſanctæ Crucis, virum ſanctiſſimum Nicolaum, prudentia & æquitate inſignem, primò Venetias Legatum miſit.*

Ex Platina de Vitis Pontificum, in Nicolao V. 217. Pontif. qui ante Pontificatum vocatus eſt Thomas Sarzanus.

S*Vnt autem, qui ſcribant, Thomam Piſis natum, Lucæ educatum, Bononiæ literas & bonas artes didiciſſe: maximè verò Philoſophiam & Theologiam, adiutus beneficentia ſanctiſſimi viri Nicolai Albergati, Cardinalis ſanctæ Crucis, adoleſcentis ingenio delectati. Hanc ob rem in Pontificatu hominis de ſe bene meriti nomen ſumpſit. Cùm verò Magiſtri nomen in Gymnaſio conſecutus eſſet: acerrimis diſputationibus probatus, Cardinalem ſanctæ Crucis ſecutus, familiæ tanti viri œconomus factus, in numero Scriptorum Pœnitentiariæ primò refertur: deinceps Subdiaconatum Pontificium adeptus, bene agendo, vitamq; ſine inuidia & æmulatione ducendo, maioramente concepit.*

Item

Item in Pio II. 219. Pontif. qui antea dictus eſt AEneas Syluius.

AEneas Nicolaum ſanctæ Crucis Cardinalem ſecutus, Patrem certè optimum, ac omnium opinione Sanctiſſimum : *qui Atrebatum profectus Eugenij iuſſu, vbi conuentus Gallorum principum habebatur, pacem inter Ducem Burgundiæ (qui cum Anglis ſentiebat) & Regem Franciæ compoſuit. Redeunte autem in Italiam Nicolao, quem Veneti, ac Philippus Mediolani Dux auctorem componendæ pacis requirebant, AEneas non admodum Eugenio gratus, Baſileam proficiſcens, magno ſemper in honore apud omnes eſt habitus.*

N O T A.

EX hiſce colligis, Opt. Lector, duos ex beati Nicolai noſtri alumnis in Pontifices Romanos ſublimatos. De priore teſtatur etiam ſanctus Antoninus in Chron. tit. 22. cap. 12. hiſce verbis: Hunc in ſtudijs enutriuit Dominus Cardinalis Carthuſienſis: & propter probitatem eius poſtmodum in ſocium Secretarium ſuum & in Legationibus, & in Curia aſſumpſit.

Ex Pauli AEmylij Veronenſis, de rebus geſtis Francorum, libr. 10 in Carolo VII.

DVobus Romanis Legatis Cardinalibus, viris ſanctis, vltrò citroq́; commeantibus, efficitur, vt in Atrebates Anglorum Ducum (Rex enim Henricus in Angliam è continenti tranſmiſerat) Franciq́; Regis, ac Burgundionis Ducis Oratores conuenirent. Ibi de pace agi cœptum, anno eius ſaeculi triceſimo quinto, &c.

Quamuis autem AEmylius non exprimat nomina horum Cardinalium: conſtat tamen tum ex Sigonio, tum ex Concilio Baſileenſi, horum alterum fuiſſe beatum Nicolaum Albergatum, alterum Arelatenſem, id eſt, Ludouicum Alamannum, Gallum: qui vulgo Arelatenſis appellatus eſt, vt ex Onuphrio conſtat. Fuit enim Archiepiſcopus Arelatenſis, & obijt Arelati anno 1450. 13. Kalendas Nouembris. Hunc poſt mortem miraculis claruiſſe inuenio, in libro Benefactorum noſtro-

noſtrorum minorum: cui ſuffragatur AEneas Syluius, id eſt, Pius II. Pontif. Rom. in ſua Europa, cap. 42. Ponit eundem Caniſius 16. Sept. inter ſanctos.

Quanquam Robertus Gaguinus libro 10. de hiſtoria Francorum, alterum horum Cardinalium vocet Cyprium. Quis autem fuerit ille Cyprius, quem Carolus VII. Rex Francorum petijt à Concilio Baſileenſi, vocatque conſanguineum ſuum, facilè exponet Onuphrius, qui vocat hunc Hugonem Luſignanum, regis Cypri fratrem, aſſeritque à Martino V. factum Cardinalem Diaconum S. Hadriani, anno 1426. ſed poſtmodum ab Eugenio IV. deſignatus eſt Card. Epiſcopus Prænestinus; obijtque anno 1442. in Sabaudia priuatus. Veruntamen hunc ſanctitatis nomen obtinuiſſe non legi. Arbitror igitur AEmylium loqui de B. Nicolao Albergato, & B. Ludouico Arelatenſi.

Neque interim incredibile cuiquam videri debet, ſi hic Ludouicus Arelatenſis miraculis claruiſſe ſcribatur: cùm alioquin aduerſus Eugenium Pontificem Rom. ſchiſma fouerit. Sanctis etenim non tam vitæ curſum, quàm finem conſideramus. Multi equidem aliquando ex præpoſtero zelo aberrarunt, qui tamen poſtmodum ex diuinæ gratiæ lumine illis affulgente reſipuerunt. Ex hiſce fuit S. Paulus Apoſtolus, S. Guilhelmus Dux Aquitaniæ, alijque in orientali ac occidentali Eccleſia perplures. Demus igitur etiam B. Ludouico pœnitentiæ locum, quem ex grauiſſimo Hiſtorico poſſum demonſtrare. Onuphrius equidem Panuinus ſatis oſtendit, hunc ad vnitatem Eccleſiæ rediſſe ſub Nicolao V. Pontif. Rom. hiſce verbis: Ludouicus Alamannus, Gallus, Archiepiſcopus Arelatenſis, priuatus ab Eugenio IV. reſtitutus à Nicolao V. Preſb. Card. tit. S. Cæciliæ. Quid ipſe Amadæus Dux Sabaudiæ, qui contra Eugenium IV. & Nicolaum V. in ſchiſmate ſedit Antipapa, dictus Felix IV. reuerſus eſt ad Eccleſiæ vnitatem, & ſancto fine quieuit? Hoc idem Onuphrius apertis verbis atteſtatur.

Ex Polydori Vergilij libr. 23. rerum Anglicarum.

DVm autem ita Angli Franciq́; de potentatu, de Principatu, de vita deniq́; certant, in terra Galliæ per bellorum licentiam mortalium omnium facultates rapiuntur, theſauri ſacri ſpoliantur, homines paſsim occiduntur, aut conuulnerantur, cruciatu & ſupplicio afficiuntur, matronæ conſtuprantur, virginum raptus fiunt ex complexu parentum, quotidie oppida capiuntur, quotidie diripiuntur, atq́; oppidanorum opes aliò exportantur, ædificia, vicíq́; incenduntur, ac nullum deniq́; crudelitatis exemplum in miſeros Francos non editur. mitto ſexcenta alia calamitatum genera, quibus pariter premebantur. Nec Anglia eiuſmodi iniuriarum expers erat, quæ in ſingulos dies ſuorum funera, cædes, vulnera, ac tributis aſsiduis opes ſuas diminui videbat, ita vt communia propè mala eſſent, ploratibuſq́; vtriuſque gentis totus Occidens ſonaret, ac fama triſtimoniæ pleniſsima in omnes orbis partes perualeret. Quapropter non erat, qui non miraretur, quomodo hi duo populi ad patiendum ſatis eſſent, ac maximè miſereretur, & cum primis id faciebat Eugenius quartus Romanus Pontifex, qui cupidus ineundæ rationis, quâ importuniſsimi belli finis fieret, Nicolaum Cardinalem ſanctæ Crucis in Gallias miſit ad conciliandam pacem inter reges. Is vbi eò peruenit, ad Carolum primum adit, eiq́; exponit mandata Pontificis, inde eadem Bedfordienſi refert, hortatur pacem, demonſtrat, declarat, argumentatur eam ſemper honeſtiorem eſſe, quàm bellum in Chriſtianis Principibus, qui ſuorum commodis ſeruire, qui iuſtitiam ſeruare, qui ſe ratione regere, qui remittere ſemper aliquid de ira, de iniuria deberent, quæ per bella fieri non liceret. Iſta in animos principum inducere conanti Legato vterque reſpondit, ſe paratum ad omnia deſcendere. caterùm cùm res cœpta eſt agi, tantùm abfuit, vt honeſtis conditionibus eſſent contenti, vt etiam magis atque magis in pertinacia permanerent. Id Cardinalis animaduertens, deſperatâ pace, vt ne fruſtrà tantum laboris ſubiiſſe diceretur, inducias in ſex annos confecit, quas vt ægrè ambo Principes rogatu Cardinalis conceſſerunt, ita poſt eius diſceſſum ſubitò fregerunt.

Non nemo ex recentioribus auctoribus tradit, Francos priores illas violaſſe, qui paſsim Anglorum Burgũdionumq́; amicos multarint. Quo

factum eſt, vt irritatis vtrimq; animis, acrius ſolito ad arma itum ſit. Fuit ille annus ſalutis humanæ 1433.

Ex eiuſdem Scriptoris lib.23. rerum Anglicarum.

EVgenius proinde Romanus Pontifex certior factus de eiuſmodi hominum mentium motibus, quaſi pro certo habens, pacem conuenturam, primo quoque tempore Nicolaum Cardinalem rurſus in Gallias miſit, qui vbi cò peruenit, conuentum ad Atrebatium ciuitatem indixit, quo conuenère Henrici Regis Legati, Henricus Vintonienſis Cardinalis, Henricus Eboracēſis Antiſtes, Gulielmus Suthfolchiæ, & Ioannes Huntyngtonæ Comites, eius legationis principes. Item Franci Legati, Rhemorum Archiepiſcopus, Dux Borbonienſis, Arthurus Comes Richemondiæ, ac honeſti equites nonnulli. Burgundio etiam ſuos miſit, Leodienſem, Cameracenſem, & Atrebatenſem Epiſcopos, cum pleriſque heroibus viris equitibus. In hoc frequenti conuentu, poſt longam diſputationem, Nicolaus Cardinalis homo ſpectatus in iudicandis rebus, fit omnium conſenſu rei diſceptator: is rurſus ſingulos ſententiam rogauit, quò ſecundum iuſtitiā iudicaret. Petebant Angli, vt Carolus declararetur Henrici beneficiarius, contra Franci alterius factionis Carolo imperium liberum, non precarium eſſe volebant. Nicolaus his auditis, nihil de poſſeſſione tunc decernendum iudicans, leges fœderis in publico propoſuit, quas pro præſenti rerum ſtatu, vtrinque dandas & accipiendas iure cenſebat. Has tamen vterque reſpuit. Atque ita negotio infecto à conuentu diſceſſum eſt. Ea res fecit, vt Burgundiones & Franci cœperint mox inter ſe de concordia agitare, quam multis de cauſſis, vt ſupra planum fecimus, ipſe Philippus Burgundio diu antea optárat. Conuenit itaque pax eiuſmodi conditionibus, vt Carolus Burgundioni præter nonnulla loca Burgundiæ finitima, quæ eius maiorum ditionis fuiſſent, Artheſio, & oppidis Ambiano, Corbia, Perona, Fano Quintini, Abbatiſuilla, ac Pontiui & Bononiæ comitatibus cederet, &c.

Fuit hic annus, cùm hæc geſta ſunt, humanæ ſalutis M. CD. XXXV.

EX

EX ONVPHRIO PANVINO, DE Pontificibus Romanis.

QVandoquidem non cuiuis peruia ſunt, quæ Concilium Baſileenſe ac ſchiſma iſtius temporis concernunt: de quibus mentio fit in actis B. Nicolai apud Zenum Sigoniumque: Volui in gratiam beneuoli Lectoris adiungere ex Onuphrio, quæ plurimum lucis adferre poſſunt. Sic autem habet.

Concilium Baſileenſe, & ſchiſma XXIX. in Romana Eccleſia.

INdixerat Concilium Baſileenſe, ex præſcripto Concilij generalis Conſtantienſis, Martinus Papa III. in quo de componendis moribus tam Clericorum, quàm Laicorum nimia licentia iam labefactatis, itemq́ de Eccleſiæ Romanæ reformatione agendum eſſet: iamq́ ad id inchoandum Legatum Cardinalem Iulianum Cæſarinum maxima cum auctoritate miſerat, quum rebus humanis exemptus eſt. huius ſucceſſor Eugenius IV. Martini inſtitutum ſequutus, Concilium ipſum à Martino indictum auctoritate ſua confirmauit, atque approbauit, & vt inciperetur à Legato Iuliano Cæſarino voluit. quum autem maxima prælatorum multitudo ex vniuerſo orbe Latino Baſileam indies conflueret, atq. 14. Kal. Aug. anni 1431. Pontificatus Eugenij Papæ IV. primo, Concilium inchoatum eſſet, multa de Eccleſia Romana reformatione tractari cœpta ſunt; in quibus ſub prætextu reformandi Rempubl. Chriſtianam, pleraq. Eccleſiæ Romanæ priuilegia, & ea quæ erant magis neceſſaria omnino tollere, & antiquare ſtudebant; id veritus Papa Eugenius IV. Concilium Baſileenſe, licet illud iam pridem approbaſſet, Legato Apoſtolicæ Sedis reuocato, ob eiuſmodi cauſam diſſoluere iuſſit, idq́ Ferrariam tranſtulit, hac occaſione, quòd diceret Græcos cum Eccleſia Romana in fidei articulis, in quibus Græci aberrabãt, conuenturos eundem locum ſibi delegiſſe, quæ omnia eò tendebant, vt Concilium Baſileenſe diſſolueretur, quo cognito Prælati Concilij Baſileenſis, quorum ſignifer, & dux erat Ludouicus Alamannus Cardinalis Arelatenſis, qui ab Eugenio IV. cum quo graues inimicitias habebat, ad eos confugerat, nulla ratione vnquam compelli potuerunt, vt Eugenio

obtemperarent. quamobrem non ſolum Baſileá non diſceſſerunt, ſed ipſū cum Cardinalibus omnibus ad Concilium Baſileenſe legitimè congregatum citauerunt. Ipſe autem Baſileam omnino accedere renuens, quò illud Concilium vel omnino tolleret, vel infirmaret, Ferrariam, vbi ſuo nomine Nicolaus Albergatus Cardinalis tit. S. Crucis Apoſtolicæ Sedis Legatus 5. Idus Aprilis, anno 1438. Concilium generale ab ſe iam pridem indictum inchoauerat, cum ſuis Cardinalibus profectus eſt Pontificatus ſui anno 8. in quo de omnibus controuerſiis tranſactum eſt, quæ vnquam inter Græcos & Latinos emerſerint. verùm nono, poſtquam inchoatum fuerat, menſe, repentina peſtis vi Ferrariæ ingruente, Pont. Eug. coactus eſt illud Florentiam transferre, vbi anno ſequenti 1439. pridie Nonas Iulij finitum eſt, quum per annum, & tres ferè menſes partim Ferrariæ, & partim Florentiæ perduraſſet: in eo autem Græcam Eccleſiam cum Romana in eis articulis fidei conſenſiſſe ferunt, de quibus olim maxima inter vtraſq; Eccleſias exorta fuerat controuerſia. Interim verò Baſileenſes, quum Eugenium IV. ſuoſq; Cardinales Baſileam ad Concilium ſæpè citaſſent, nec vnquam vel accedere is, vel aliquem ſuo nomine mittere voluiſſet, ipſum tunc Florentino Concilio inſiſtentem damnauerunt & anathemate notatum, in publica XXXIV. ſeſſ. 7. Cal. Iulij anni 1439. Romano Pontificatu priuauerunt, ſacerdotij ſui anno 8. menſe 3. & die 23. atq; ad alterius Pontificis electionem hac ratione eodem anno proceſſerunt.

Priuato Romano ſacerdotio Eugenio IV. Prælati Concilij Baſileenſis, quibus Cardinalis Arelatenſis Eugenio IV. infenſiſſimus præſidebat, de noua Rom. Pont electione pertractare cœperunt, atq; poſt multas diſceptationes tandem in hanc ſententiam deuentum eſt, vt Triumuiri nominarentur, qui ex Concilij corpore nouem, & viginti alios electores omnes viros religioſos, & in ſacris ordinibus conſtitutos, legerent, quorum ſuffragijs cum ipſo Cardinali Arelatenſi nouus Rom. Pont. eligeretur: tunc prid. d. Oct. anni 1439. ex ſententia Guillelmi Archidiaconi Metenſis, poſtea Cardinalis, frater Thomas Abbas de Donduno Scotus, Ioannes Segobienſis Hiſpanus, & Thomas Corcellus, viri graues, & prudentes, eximiæq; probitatis exiſtimati, ac SS. Theologiæ Doctores electi ſunt, cum auctoritate, vt ſinguli tot collegas ex quatuor nationib⁹, quæ Concilio intererant, Italica videlicet, Gallica, Hiſpana, & Germanica ſibi cooptarent, qui cum ipſis XXXII. numerum complerent. Statutum

enim in Concilio fuerat in electione Pontificis futuri addendos eſſe Cardinalibus, qui electioni eſſet adfuturi, duos & XXX. alios electores, octo ſcilicet ex vnaquaq; natione: quo autem hæc commodius perfici poſſent, Triumuiri 9. Kal. Nou. quartum ſibi collegam adſciſcunt Chriſtianum de Grex Germanum: nam totidem erant nationes, qui ſimul iuncti 5. Kalend. Nou. in publica XXXVII. Concilij Baſileenſis ſeſſione, XXVIII. alios electores elegerunt, pari numero ex omnibus nationibus, ſeptem videlicet pro qualibet natione, quæ quatuor erant. porrò autem inter ipſos electores fuerunt Epiſcopi XI. Abbates VII. Theologi V. Interluminati ac Doctores IX. omnes in presbyterij ordine conſtituti, quorum ſuffragijs, & lectione nouus Rom. Pont. crearetur.

Eodem anno 9 Kal. Nouemb. locus conclauis in Epiſcopali palatio extructus eſt, & cellulæ Romano more omnibus diuiſæ.

Eodem anno 3. Kal. Nou. Officiales, conclauis videlicet cuſtodes numero XI. Clerici cæremoniarum duo, Promotor vnus, & Soldanus vnus in Concilio creati ſunt..

Eodem anno & die, videlicet 3. Kal. Nouemb. cantata miſſa Spiritus ſancti per Dominum Cardinalem Arelatenſem, omnibusq; electoribus ſacra Euchariſtia refectis, electores ipſi numero XXXIII. cum ipſomet Cardinali conclaue ingreſſi ſunt paratum in Epiſcopali palatio Baſileenſi pro noui Pontificis electione, vbi ſex diebus commorati, ſeptimo poſtquam conclaue ingreſſi fuerant die, à depoſitione verò Eugenij Papæ IV. menſe 4. & die 12. hoc eſt, Nonis Nouembris mane, hora tertia, facto ſcrutinio, ſex & viginti electorum ſuffragijs Amadeus, olim Sabaudiæ Dux, tunc verò in ſolitudine Ripaliæ Gebennenſis diœceſis, vitam eremiticam agens Romanus Pontifex in ſchiſmate renunciatus eſt, qui electioni de ſe factæ aſſenſum præbens, Felix Papa V. appellatus eſt.

Ex Chronographia Ioannis Naucleri, de ijſdem Concilijs, Baſileenſi ſcilicet ac Ferrarienſi.

EVgenius Florentiâ diſcedens, Bononiæ circiter annum Domini 1436. Baſileenſe Concilium Ferrariam tranſtulerat, quòd diceret, ibi conuenturam cum Romanâ Synodo Græcam Eccleſiam. Hac tranſlatione non obſtante, Patres Baſileæ congregati (vt refert Antoninus) obturauerunt aures ſuas, non audientes vocem Domini, & authoritate

ſuæ temerariæ præſumptionis cœperunt Eugenium ad Concilium citare: ſolicitante ad hoc Philippo Maria duce Mediolani, agrè Pontificatum illius ferente. Viſus enim fuit fauere Venetis. Sigiſmundus tunc Imp. omnino ſub excõmunicatione hoc prohibuerat, cùm ſchiſma nuper præteritum cum maximo labore fuerit ablatum. Cardinalis etiam ſanctæ Crucis, Ordinis Carthuſienſis (qui à Martino Legatus fuerat in Franciam miſſus, ad pacem inter Regem, & Burgundiæ Ducem componendam) ſuperuenit ad obuiandum malis, & idem omninò diſſuadebat.

De Ferrarienſi Concilio idem teſtatur Hartmannus Schedelius, Medicus Nurenbergenſis, in ſuo Chronico hiſce verbis:

Mortuo Sigiſmundo Imperatore (à quo Baſileenſe Concilium incrementum habuerat) creato Alberto Duce Auſtriæ, Concilium Ferrarienſe (Eugenij nomine) Cardinalis S. Crucis inchoauit.

Eadem iiſdem ferè verbis habet Albertus Crantzius in Metropoli lib. 11. cap. 43.

Ex quibus intelligere licet, quantæ fuerit ſapientiæ, quantæque authoritatis B. Nicolaus Albergatus: vtpote, qui prudentiſſimum conſilium aptiſſimamque viam inuenit, ad Baſileenſem coitionem diſſipandam, & Eugenium Pont. Rom. propugnandum, qui alioquin in maximis videbatur anguſtijs conſtitutus.

Ex Arnoldo Boſtio Carmelita, de Viris Illuſtribus Ordinis Carthuſiani, cap. 22.

Nicolaus Albergatus, Cardinalis ſanctæ Crucis, & Bononienſis Eccleſiæ magnus Antiſtes, toti ſalutifer orbi, & velut alter Helias pro domo Domini zeloſus, ſanctorum cathedram meritis eximijs implere ſategit. Vir enim fuit tum celebris, & maximæ ſanctimoniæ, *tum etiam ſapientiæ ſingularis, humanarum diuinarumq́ rerum cognitione præter cæteros ornatus. Hinc Reipublicæ Chriſtianæ, & Diui Petri nauiculæ, dum ſecundis vteretur ventis, maximo ſemper ornamento extitit: dum verò aduerſis procellarum turbinibus quateretur, adminiculo & ſubſidio ſingulari. Qui primæ ætatis tyrocinium vias Domini duras in domo Diui Hieronymi Bononiæ, ſtudiorum matri vicina deuotiſſimè profeſſus, vita & ordine Carthuſienſis continuè permanſit; varijs deinde auctus dignitatibus (quas ordinante Deo titulos,*

virtutum & gratiarum dotes, quas in eo plantauerat, tractus ſanè, & inuitus, imò (im paſſus & enixiſsimè reluctans) ſuſcepit. Rigorem itaque religionis ſemper ſeruans, non ſecus ac lumen cælitus emiſſum, imitatus eſt eum indefeſſe, cuius crucem pro ſigno geſſit. Et vt prettoſiſſimi ſanguinis eius fructum quàm diligentiſsimè colligeret, innumeris per orbem fidelibus, veluti ſalubre quoddam effulgēs rebus humanis ſydus, voce viua & epiſtolarum eruditiſsimarum inſtructionibus ad ſalutem profuit. Cōtinuo ſtudio, perenni cura ac diligentia, ſemper lingua calamoq́. cæleſtem animi ſui pulchritudinem penè ſenſibilem præferente, ſapientis Eccleſiæ architecti ſcitè & doctè adimplens officium. Nuſquā igitur potuit deliteſcere ſapientia, nota gregalibus, nota nobilibus, nota principibus, nota regibus ſummis, notiſſima denīq; ſæculi ſui Pontificibus. Fuit verò vita eius totius ſanctitatis exemplum, eloquentiæ ſtupor, doctrinæ miraculum. Speculum enim ſine macula extitit Prælatis omnibus, pater pauperum, inter Dominatores orbis diſsidentes pacis reformator, impeditor ſchiſmatis, errorum excidium, Chriſtianæq́. Reip. propugnaculum. Omnia retulit ad Deum Opt. Max. quo ſemper præſente, vidēte, audiente direxit ac perfecit ſalutiferos ſuos cogitatus. Quò tamen minus laudem appetebat & gloriam, eò magis eum ſequebantur. Tandē verò anno Chriſti ſexto & quadrageſimo a poſt 1400. a An. 1447. iuxta verſ ſiras enti quitates.
iam præcipuum omnium virtutum decus, poſt opera permagnifica, poſt tantos labores ac ſudores è corpore mortis Senis in Hetruria emigrauit, ex infirmitate calculi. Exenterato autem eo, repertus eſt lapis groſſus ad modum oui in fundo veſicæ, quaſi incarnatus. Tota hunc fleuit ciuitas, tota plāxit Italia: cuius voces vbiq; ferè locorum Angeli lætātes, dæmones contremiſcentes, mortales omnes obſtupeſcentes audierunt. Corpus terra ſuſcepit, anima Chriſto reddita eſt: cui duro & diuturno martyrio viuentem ſui corporis hoſtiā immolarat. O fortunata mors, quæ naturæ debita, Deo Opt. Max. potiſsimū data eſt. Si qui felices eius actus, alta præconia, dignitates præcellentes, legationesq́. cum plena & ampla poteſtate celeberrimas (quorum equidem proſequutio neque loci, neque temporis huius eſt) ad integrum noſcere velit, Pogey Florentini, aliorumq́. præſtantium virorum compluriū de vita eius (cuius vtiq; nulla pars laude vacauit) legat opuſcula vbiq; gentiū longè lateq́. diffuſa. Hoc vnum duntaxat tamen addidero, in ſingulare ampliſsimi atq; in Deum fragrantiſsimi Patris præconium, quod nimirum ex eius inſigni

fami-

familia, Thomas videlicet Sarzanenſis, & AEneas Syluius Senenſis, ad Pontificatum Maximum etiam meritiſſimè prouecti ſint. Quorum primus Nicolai quinti, alter verò Pij ſecundi nomen accepit. O magnum & inſignem Cardinalem, ex cuius familiaribus duo Maximi claruêre Pontifices, dignitatis tanta faſtigium ſummoperè extollentes & adaugentes. Non ſecus ac ſol aureus radios ſalutares per orbem vniuerſum ſpargentes, ſuisq; geſtis illuſtribus eorum, qui clarè vixerunt, Pontificum famam non modò æquantes, ſed apprimè ſuperantes, vti b *Bartholomæus Platina libro de Pontificum vitis, teſtis eſt locuples.*

b Ab alijs Baptiſta vocatus.

Ex Chronico Petri Dorlandi Carthuſiani, libr. 7. cap. 1.

N*Icolaus Albergatus, illuſtri ortus proſapiâ, cùm eſſet adoleſcens poſitus Bononiæ ad Gymnaſia Philoſophorum, adeò in liberalibus ſcientijs emicuit, vt ei in ipſa vniuerſitate nullus haberetur ſecundus. Erat etiam non minùs bonus, quàm doctus: quippe qui lubricum adoleſcentiæ iter magno ſemper ſtudio declinarat, pius, ſobrius, humilis, timoratus. Hinc pro ſua virtute, proq; ſcientiæ ſuæ claritudine, omnibus erat & honori plurimum, & amori. Porrò ille ſciens ſcriptum eſſe,* Iuſtus iuſtificetur adhuc; *domum D. Hieronymi Ordinis Carthuſiēſis, quæ Bononiæ ſita eſt, mirantibus vniuerſis, eſt ingreſſus. Cuius cōuerſionis initia magnis claruêre virtutibus. Nam ſicuti erat cæteris doctior, ſublimiorq;, ita cūctos humilitate, obſequio, manſuetudine præcellebat. Huius erat meditatio accēſa, oratio indefeſſa, contemplatio porrecta in ſupernis. Omnes ſuam vitam aſpernabantur, dum huius pij Patris vitam virtutibus plenam contuerentur. Hinc creuit eius illuſtris opinio per Bononienſes populos; quem ſuo Præſule defuncto vnanimis votis in Epiſcopū elegerunt. Trahitur ergo lucerna ardens & lucens è cella, quaſi de ſuo modio, & ſuper candelabrum ponitur, vt luceat omnibus, qui in domo ſunt. Trahitur autem inuitus, & quaſi vim paſſus, ipſo plurimùm lachrymante, ac renitente. Sciebat enim alios eſſe mundi turbines, & aliam ſilentis cellæ internam requiem, & quietudinē. Aſſumptus nunquā cilicium, nunquam humilem Monachi habitū permutauit, eiſdem ſemper, vt antè, cibis & potibus vtens. Et cùm ſibi eſſet rigidus & amarus, omnibus tamen humanum, placidum ſe, ac ſuauem exhibebat. His laudū titulis à ſummo Pontifice eſt euocatus, & Cardinalis S. Crucis creatus. Hinc factus eſt toto (vti Arnoldus dicit Boſtius) ſalutifer orbi: quippe*

qui,

q, vt alter Helias, pro domo Dei Zelũ acus, dignitatis ſuæ Cathedrā ſublimib. meritis cōdecorauerit. Erat enim vir vbiq; celebris, & ob ſanctimoniæ ſuæ eminentiā inter Cardinales ſingularis. Inerat illi de ſupernis affluens ſapiētia, humanarum diuinarumq́; rerum cognitione admodū illuſtrata. Hinc Reip. Chriſtianæ & ipſi Petri nauiculæ in proſperis & aduerſis ornamento fuit, & ſubſidio fungebatur etiā ſæpè Legati officio ac dignitate, miſſus à Latere: quod quidem ſtrenuè exequebatur, pleniſſimo fungēs poteſtatis honore. Et vt ſuis maximis curis dignus haberetur, ſtudijs aſsiduis incumbebat, crebrò per populos verba Dei ſonabat, dictitabat ſermones, Epiſtolas ad diuerſos ornatiſsimas tranſmittebat, tanquam ſapiens Architectus ſcitè docteq́; ſuum implens officium. Hac ſua ſapiētia & Regibus, & Principibus, & Magnatibus vbiq; innotuit. cuius vita Sāctitatis *exemplum, cuius mores, inſtituta Eccleſiarū; cuius eloquētia, ſtupor; cuius doctrina, miraculū putabatur.* Hic *terſum virtutis ſpeculum, hic Præſulum & Prælatorum gloria, hic pater pauperū, refugium miſerorū, diſsidentium magnatum pacis cōciliator, ſchiſmatis impeditor, errorum excidium.* Hic *Chriſtianæ religionis propugnaculū: qui quicquid agebat, aut præcipuū cogitabat, ad Deum Patrem luminū humilis referebat. Laudes hominum, vt virus peſtiferum fugiebat, ſed fugientē laus illū & honor omnis inſequebantur.* Hic *pro maieſtatis ſuæ reuerentia Eugenium* a *Papam, & Æneam Syluium, (qui & Papa Pius poſt dictus eſt) alumnos, familiares, ac cōmenſales habuit, viros nimirū & ſapientia, & eruditione clariſsimos, quos hic Pater ad Pontificatus apicē ſua poteſtate promouit. Sed ſi vis, de hoc nobili Principe maiora cognoſcere, lege ipſum Æneam, lege Poggium Florētinum, lege Bartholomæum Platinam (qui Pontificum vitas diſerto ſermone conſcripſit) lege Arnoldum Boſtiū Carmelitā; & inuenies, quod huius almi præſulis vita nullā ex parte laude vacauerit. Tādem anno Chriſti ſexto &* b *quadrageſimo poſt .400. hoc decus hominum, hoc clarum Eccleſiæ iubar, poſt innumeros labores, poſt multas patiētiæ coronas, in ciuitate Senarū, ex moleſtiſsima calculi afflictione moritur, caducarum opum vacuus, ſed pleniſsimus meritorum. Moritur, non vitam perdens, ſed meliorem ac permāſuram recipiens. Exenterato eo, vt balſamo condiretur, inuentus eſt in fundo veſicæ habere lapidē grādem, inſtar oui: qui omni ex parte illic carne obuolutus hærebat.* Has *calculi paſsiones immaniſsimas mirâ dum viueret patientiá tolerabat. Tota hunc Italia virum planxit; pau-*

a forſan Nicolaũ V. dicere volebat.

b An. 1443 vt habet certior Chronologica annotatio.

 peres

peres verò maximè, & calamitoſi; quos muneribus & adminiculis ſæpè leuarat. Corpus terra ſuſcepit, animã SS. Angeli cum laudib. exceperũt; quam ad ſuperna euehentes, ſanctorum cœtibus inſeruerunt.

Ex Petro Sutore de vita Carthuſiana, libr. 2. tract. 3. cap. 7. Colonienſis editionis pag. 593.

a deerat rerum.

N*Icolaus Albergatus, ex inſigni familia ortus, Cardinalis S. Crucis, & Bononienſis Eccleſiæ Præſul: humanarum diuinarumq́ a rerũ cognitione mirum in modum ornatus, ſanctimonia præcipuus, fama percelebris: poſt primæ ætatis florem mundi oblectamenta deſeruit, & vias Domini duras ingreſſus, Carthuſianũ ordinem profeſſus eſt. In quo quidem cùm annos aliquot laudabiliter exegiſſet, multis dignitatibus (licèt refragrans ac enixiſſimè reluctans) donatus eſt. Quas conſecutus, diligẽtiſſimè ſtuduit priſtinum religionis rigorem obſeruare, bonumq́ Præſulẽ in omnibus referre, & Reip. Chriſtianæ ſubſidio adminiculoq́ ſingulari ſemper eſſe. Sed & vt ſydus vbiq́ refulgens omnibus prodeſſet, multas ſcribere curauit epiſtolas eruditiſſimas, cœleſtem animi ſui pulchritudinem ac ſapiẽtiam penè diuinam referentes. Tandem poſt multos felices, præclarosq́ actus, poſt labores ſudoresq́ varios, poſt legationes cum plena & ampla poteſtate celeberrimas, poſt grauem deniq́ calculi morbum (quo ad mortem vſq́ fatigatus fuit) rebus exceſsit humanis. Quo vitâ defuncto, tota fleuit ciuitas, tota plãxit Italia: de quo meminit multa cum laude Poggius Florentinus, extollit & eum magnificè Boſtius, dicens: Nuſquam ſua potuit delitеſcere ſapientia, nota gregalibus, nota Regibus, ſummis notiſſima ſaculi ſui Pontificibus. Fuit vita eius,* Sanctitatis *exemplũ: eloquentia, ſtupor: doctrina miraculum. Speculum itaq́ ſine macula extitit Prælatis omnibus, pater pauperum, & inter dominatores orbis diſsidentes pacis reformator, impeditor ſchiſmatis, errorum excidium, Chriſtianæq́ Reip. propugnaculum. Omnia retulit ad Deum ſummum Max. quo tanquam ſemper præſente, vidente, audiente direxit ac perfecit ſalutiferos ſuos cogitatus. Quò tamen minus laudem appetebat & gloriam, eò magis eum ſequebantur. Deniq́ promeruit duos de ſua inſigni familia (ſcilicet Nicolaum V. & Pium II. qui antea Æneas Syluius dicebatur) in ſummos Pontifices ſublimari.*

Ex Carolo Sigonio de Epiſcopis Bononienſibus, lib. 4. circa initium.

QVarto inde libro exordium dabit præclarus Nicolai Albergati Epiſcopatus, cùm omni caritatis pietatisq́; exemplo nobilitatus, tum in varijs ac difficilibus pro patria ac Repub. Chriſtiana negotijs periculisq́; verſatus. Is verò à noua Reip. mutatione principium duxit, Anno enim milleſimo quadringenteſimo ſextodecimo Bentiuoli, ac Canetuli, ciues tum in vrbe opibus excellentes, ſimul ac Ioanni Pontifici abdicato neminem ſuffectum propter diſsidium Cardinalium cognouerunt, prid. Non. Ian. impetum in Palatium, cum parata factione fecerunt, ac legato exacto ſtatū Populi reduxerūt. Itaq; cùm proximo anno Ioannes Epiſcopus 4. Non. Ian. deceſsiſſet, populus libertatis memor extēplò animum ad ſucceſſorem ex ſententia ſua ſubrogandū adiecit: ac Fr. Nicolaū Albergatum, Petri Nicolai filium, ciuē Bononienſem, Carthuſiaq́; Priorem, ſpectata illa tempeſtate virtutis, ſanctitatisq́; virū hoc modo ſubſtituit. Prid. Non. Ian. comitijs creando Epiſcopo habitis, ex multis ſelectis vnus ipſe omnibus à conſilio ſexcentorum prælatus eſt. Idemq́; ſubinde, quoniam conſtanter honorem repudiabat, rogatu populi primùm à Præfecto ſuo probatus, deinde à Clero Bononienſi electus eſt. Itaq; cōſentientis ciuitatis voluntate tandem euictus, ſeſe 4. a *Nonas Iunij con-* al. 4. No-
ſecrari permiſit. Atq; eâ re magnâ Populi frequentiâ in æde Carthuſiæ nas Iul.
celebratâ, vrbem ſolemni pompâ iniuit, ita vt eques vſq; ad S. Stephanū venerit, inde ſine calceis ad S. Petrū pedes pceſſerit. Hu.⁹ egregiè ac laudabiliter facta multa, ſed hæc maximè illuſtria. Studio priſtinæ diſcipli næ retēto, victui ſuo parcens, facultates Eccleſiæ pauperib. ſuſtinēdis, & præcipuè puellis nubilib. collocādis impertijt. doctos homines, atq; ingenij laude aliqua excellētes, omni benignitatis genere fouit. Carne abſtinuit, in culcitra non cubuit, Iudæos luteū ſignū, vt à cæteris dignoſcerētur, in pectore ferre, & feſtis dieb. clauſas tabernas habere pcepit. Huic porrò Martinus V. poſt in Concilio Conſtantienſi Pontifex 3. Id. Nou. declaratus tantū tribuit, vt nō ſolum Epiſcopū, ſic. n. ab eo poſtulatū eſt, primo quoq; tēpore cōfirmarit: ſed etiā apud Mutinenſem, & Imolēſem Epiſcopos iuſiurandū ſolēne concipere iuſſerit, ne ſui adeūdi laborē ſuſcipere cogeretur. Poſtero anno idē in inſtituto ſuo pſiſtēs, vſuras Iudæorū in Chriſtianos grauiores coërcuit, ludū talariū interdixit: ſynodo habita

cōſtitutiones Bernardi olim Epiſcopi cōfirmauit. monaſteriū S. Gregorij extra portā S. Vitalis, ad vnū Priorem & conuerſum redactū, à veterib. Canonicis S. Auguſtini ad nouos S. Georgij in Alga, Pōtificis mādato traduxit. Sequenti verò, Canonicis S. Mariæ Rhenanæ, & S. Saluatoris, qui ad vnū Franciſcū Ghiſilerium Priorem deuenerant, Canonicos S. Amb. Eugubini, (regularibus illis quidē, ſed diuerſi habitus, & obſeruantiæ, à Gregorio XII. probatos,) iiſdem ex decreto Martini Pont. copulauit; qui nunc S. Saluatoris dicuntur. Interim Martinus Pont. priorem erga Bononienſes animum immutauit, & cuius ciuitatis certo tributo ſe contētum fore à principio oſtenderat, eius integrum imperium poſtulauit, ac Nicolao Epiſcopo oratori ad ſe à ciuitate Florentiam pro rerū cōpoſitione miſſo, tātum abfuit, vt quidquam ex iis, quæ petebantur, conceſſerit, vt ipſum etiā reuocatū ſacris ciuitati interdicere iuſſerit. Quo mādato exhauſto Nicolaus, vbi ſe animos offendiſſe ciuium ſenſit, vrbe ſeceſſit. Martinus inde cùm per legatū vrbē recipere nequiuiſſet, exercitu ad eā oppugnādam immiſſo, 12 Kal. Aug. ad obſequium reuocauit. Quo facto, Nicolaus III. Id. Sept. Centum, Plebem & Maxumaticum, à populo eorū tū potiente, recuperauit. inde anno 1422. nuncius in Franciā Pont. iuſſu contēdit; ad conciliandā pacē inter Frāciæ Principes inexpiabili inter ſe odio decertantes. Poſtero Gabriel Cōdulmerius, qui poſtea Eugenius IV. Pont. fuit, Martini legatus vrbē iniuit; ac graui ciuitatē vexari peſtilentia cernens, ſubitò populū, vt ſupplicatū Deo procederet, eſt hortatus. Sub eos inde dies S. Bernardinus Senēſis* in vrbē venit, is, q; monaſteria Fr. Minorū, quæ ab antiqua S. Frāciſci ſeueritate ſenſim receſſiſſe videbat, ad veterem diſciplinā reuocādam, atq; obſeruādam adduxit. Sordidus erat corporis eius amictus; mira ieiuniis cōtracta macies, aſperitatē ac rigiditatem vndiq; ſpirans indoles, ita vt qui eum cernerent, B. ipsū Franciſcum, cuius ſe imitatorem profitebatur, ſe videre putarent. Huic igitur benigne excepto Nicolaus auctor fuit, vt in foro more ſuo concionaretur, & cū cætera populi vitia reprehenderet, tum maximè aleæ ſtudium, cui tum deditiſſima erat ciuitas, increparet. Quod ille ꝑ gradib. S. Petronij ſtans, frequenti admodum audiente concione diligentiſſimè præſtitit. Nam inueteratam luſus conſuetudinem ita coarguit, vt ab ea d[illegible] probraq; omnia cum manifeſta Dei hominumq; iniuria diceret proficiſci. Errat enim, inquit, ſi quis aleatorem vno tantū ſe obſtringere ſcelere putas: omnia in ſe piacula concipit quem eiuſmodi occupatio ſtu-

* Vide Sur. tom 3. 20. Maij.

dium-

diū ve delectat. Etenim vt pernicioſam temporis iacturā omittam, cui ab illo exacta demū ad calculum ratio repoſcetur, nō ſolùm patrimoniū proijcit ſuum, quod ad vitam ſuſtentandam, & ſenectutem ſublcuandā & ſibi, & poſteris, & Chriſti pauperibus debuit cōſeruare: ſed etiam inuadit alienum, cùm ciuiq, ac ſæpiſſimè amico eripit id, quod ſi boni viri, aut ciuis fungi officio vellet, prōptum cuſtodire, ad duriora illorum tēpora cōueniret: in victoria profuſus & inſolens, in offenſione adeò veſanus & amens; vt quam iram in ſe exercere deberet, eam ſæpè in vxorem innoxiam & in ipſum diuinum Numen auertat, ac modò Deum & Virginē glorioſā impura & petulanti lingua proſcindat, modò ea cæcitate animi rapiatur, vt ferro in eorū imagines ſanctiſſimas inuchatur. Quod flagitiū ipſi ſæpè præſenti inflictâ plagâ, atq. vltimo illato ſupplicio vindicarūt. Quæ omnia cùm opportuna exemplorum, ac diuinorum oraculorū auctoritate firmaret, ac magno animi ardore, ac ſumma pro rei grauitate dicendi copia exaggeraret, tantum profecit, vt multi iuſto luſus odio incitati abacos, calculos, tabellas, teſſeras, cæteraq. perditæ aleæ inſtrumenta ad eum deferrent. Quæ cuncta poſt 4. Non. Maij in foro populo ipſo approbāte combuſta ſunt. Accidit autem, vt faber quidam, qui tabellas luſorias pingere, & familiā ex ea re ſuam alere inſtituerat, eo quæſtu priuatus ad ſanctum virum adierit, & ſe in extremam neceſſitatem illo dempto vitæ præſidio perductum iri conqueſtus ſit, cùm ſe nihil aliud pingere didiciſſe adiungeret; cui S. Bernardinus reſpondit: Si neſcis aliud pingere, hanc imaginem pinge. nec te omnino pigebit. ac circulo facto ſolem in eo formauit, atq. in medio nomen IESV *nouis quibuſdā literarum formis effinxit, quale nunc etiā ſub porticu Boni* IESV *cū ipſius Beati effigie cernimus. Quod cum ille feciſſet, confluentibus ad emendam imaginem ex Bernardini auctoritate plurimis, magnas ex ea re pecunias comparauit. Anno 1426. Nicolaus campanarij faſtigium ex ligneo lapideum fecit, & plumbo contexit. Martinus autem virtutem eius iāpridem admirans, cùm Cardinales allegeret, ipſum in eum quoq. numerum retulit, ac Romam ad ſe venire iuſſo 3.*Non. Iul. pileum, quē obuiam miſſum in itinere recuſarat, repugnāti adhuc atq. inuito impoſuit, ac presbyterum Tit. S. Crucis in Hieruſalem declarauit: ex quo ille ſignum Crucis pro inſigni gentilitio ferre cœpit. Vnde Franciſcus Philelphus ad eum ſcripſit:* Imitatus es eum, cuius crucem pro ſigno geris, Chriſtum Opt. Max. *Bononiam inde Septembri mēſe reuerſus, atq. in*

*aliter Sigon in vit. ipſius c. 10.

genti honore ciuitatis exceptus, poſt triduum ad pacem inter Senatum Venetum, & Ducem Mediolanenſem componendam legatus Ferrariam adijt, atq; ibi vtriuſq; partis procuratorib. audiendis operã dedit. Quo facto, vbi ſe rem ad exitũ perducere non poſſe vidit, ſimel iterũq; Venetias ac Mediolanũ hoc & ſequenti anno contendit, atq; ita demũ ex ſententia rẽ confecit. Inde Bononiã reuerſus pauperes ab onere fabricæ tẽpli S. Petronij liberauit; aulam aquilonarẽ in Epiſcopio renouauit; Hoſpitale S. Mariæ Mortis ad forũ refici opere magnificentiore incæptũ, & Deuotorũ S. Hieronymi ſodalitatem à 24. pijs iuuenib. inſtitutam probauit. Poſtero autem anno, cùm Caneduli ciuitatem ab auctoritate Eccleſiæ, pulſo Legato, iterum auocarent, illi incommodo maturè occurrere properans, penè in ipſo tumultu populari occubuit. Qua re accepta Martinus adeò irã non tenuit, vt ciuitati ſacra iterum interdixerit, bellumq; redintegrarit. Magiſtratus autem ciuitatis Centum & Plebem oppida, bello illi opportuna futura, repetere cupientes, Nicolaum ad ſe venire, vt abnuentem reddere cogerent, imperarunt. ille verò re prouiſa, indignitate periculoq; permotus, vrbe occultè diſceſſit.

Hic interponebatur alius Epiſcopus Bononienſis, ſcilicet Bartholomæus Zambeccarius.

Nicolaus autem ad Eccleſiam ſuã reuerſus, poſtero anno 1430. Legatus à Martino de concordia inter Reges Franciæ, & Angliæ confirmanda perrexit in Angliã: Iacobus verò Inſulanus Cardinalis in Frãciam. Eodem anno Martinus liberum vrbis dominatũ depoſcens, tertiũ Bononienſib. intulit bellum. Quo ipſi permoti monaſteriũ S. Michaelis, licet optimè ædificatum, ne in poteſtatem hoſtiũ perueniret, inflãmauerunt, atq; Oliuetanos intra mœnia receperũt. Sequẽti Iacobus legatus ex Francia rediens Mediolani mortem obiuit. Eugenius autem IV. Pont. Martino mortuo ſubrogatꝰ optatã pacẽ Bononienſib. reddidit, atq; æquis conditionibus vrbẽ recepit. Idem monaſteriũ S. Felicis ſuperiorib. bellorum turbinib. dirutum, & monachis vacuũ, Congregationi monachorũ S. Iuſtinæ Patauinæ, quæ paucis ante annis reformata fuerat, dedit. Sequenti Oliuetani in vrbe parũ cõmodè habitãtes monaſteriũ S. Mariæ Miſericordiæ ad portã Caſtellionis impetrauerũt, virginibus Congregationis Ciſtertienſis, quæ ibi degebant, ad monaſterium ſanctæ Vrſulæ tranſportatis, Fantino Dandulo Protonotario Apoſtolico, vrbis gubernatore rem ex auctoritate Eugenij comprobante. Poſtero prodigia cæle-

ſtia plura diuinas minas, vt vulgò rebantur homines. oſtentātia, variè ciuitatis pectora percuſerũt. Hi fuêre mẽſe Maio ſæuiſsimi terræmotus, quorũ impetu plurima ædificia corruerunt. Iunio verò ſol vſq. adeò poſt meridiẽ obſcurat⁹, vt ipſas noctis tenebras adæquaret. Præterea aſsiduæ & vehemẽtes pluuiæ, ac fœdæ adeò omnis generis tempeſtates, vt nõ ſolũ inſtanti meſsi impedimentũ afferrent, ſed ipſis etiã ſegetibus iã maturis exitiũ intentarent. Qua de re cùm Epiſcopus vehementer animo angeretur, cõſenſu Antianorũ, triduo ſupplicationes fieri iuſsit. quibus cũ nihil profeciſſet, 5 alias addidit quas vbi irritas iiẽ, atq. inanes agnouit, deinde in alios 8. dies indixit. Interim ſermo inter Antianos remedia imminenti inopiæ anxiè cõquirentes obortus eſt, cõſueuiſſe in eiuſmodi periculorũ articulis Florentinos tabulã quandã, in qua imago ex ore B. Virginis manu S. Lucæ eſſet expreſſa, pferre, ac ſæpè opportunũ ſubſidiũ retuliſſe. Tum interfatus ex ijs vnus: Et nos idem, inquit, facilè facere poſſumus; ſiquidem alteram eius ſimilem, ab antiquo tempore in monte Guardiæ retinemus. Cui cùm cæteri aſſenſiſſent, re cum Epiſcopo cõmunicata, ex communi conſilio conſtitutum eſt, vt hæc in vrbem omni adhibita religione deportaretur, atq. eius rei officiũ Deuotis Hoſpitalis S. Mariæ Mortis non recuſantibus eſt mandatum. Ita Deuoti 3. Idus Iulias ſummo mane in collem ſe receperunt, atq. eam ſub vmbella, cum cereis accenſis longo inſtructo agmine detulerunt. Antiani verò, cæteriq. magiſtratus vna cum Clero, atque omnibus Religioſorum Ordinibus, ad portam Saragoſſæ occurrerunt. atq. apud Virgines S. Matthiæ collocauerunt. Inde per octo dies in pompa ingenti honore geſſerunt. Qua re perfectâ cùm ſtatim optatæ ſerenitatis ac tranquillitatis lucem impetrauiſſent, Deuoti tabul[illegible] ad montem eodem ordine reuexerunt. Ita meſſe ac trituratione læte confecta, cùm ciuitas ſe ex ingenti periculo euaſiſſe cœleſti eiuſmodi benef[illegible] iudicaret, Marcus Epiſcopus Aucmonenſis, atque vrbis [illegible]bernator decretum 3. Kalen. Septemb. fecit, vt poſthac Deuoti S. Mariæ Mortis deferendæ & referendæ tabulæ poteſtatem haberent eam[illegible] in vrbe eſſet, apud ſe cuſtodirent, & vt tabula relata armario includeretur, ac tribus clauibus mandaretur, quarum vnam Antiani, alteram Virgines S. Matthiæ, tertiam Deuoti ipſi S. Mariæ tenerent. & quoniam 3. Nonas Iulias initium huius deportationis feliciter fuerat factum, vti quotãnis in prima Dominica Iul. ea tabula eodem honore, atque eadẽ religione deueheretur:

ac

ac proximo anno ad baſilicā S. Petri ſolemniter portaretur, atq; ibi Miſſarum ſolemnia præſente populo fierent, reliquis inde ad reliquas Eccleſias ordine ſeruato iretur, ac poſtridie per deuotos ad mōtem tabulare ferretur, atq; ibi ad honorem Dei, & ſalutem populi Bononienſis conſeruaretur. quod nunc etiam obſeruatur. Atq; eodem anno Nicolaus iterum in Franciā legatus de Principum pace perrexit, eaq; cōfecta reuertit, ac craneum S. Annæ matris B. Virginis ab Henrico Angliæ rege dono acceptum prid. Kal. Dec. Bononiam retulit, atq; ingenti ab vniuerſis honore acceptus, Monachis ſuis Carthuſienſibus dono dedit; qui et oratoriū S. Annæ in via S. Iſaiæ condiderunt, vbi nunc etiā aſſeruatur. Eugenius autem Pont. integrum vrbis dominatum obtinuit poſt 7. annos. quā Canetuli à Martino ciuitatem auerterant. Itaq; proximo, Florentiá; vbi diu Romā pulſus manſerat, Bononiam benignè ab omnibus acceptus migrauit, atq; in die Aſſumptionis Sacra in baſilica S. Petronij fecit; aſtāte inter cæteros Antonio Corrario Bononienſi quondā Epiſcopo, atq; adhuc Cardinali Bononiæ nominato. ac Monaſteriū S. Proculi Martini Abbatis cōmendatoris interitu vacans, Congregationi Monachorum S. Iuſtinæ dedit; poſtero verò monaſterium S. Felicis cum oratorio S. Mariæ in monte ipſi monaſterio S. Proculi tribuit, ac ſequenti iuſtis Sigiſmundo Imp. mortuo in baſilica S. Petronij perſolutis, 6 Kal. Feb. Ferrariā ad Cōcilium abijt, ac Nicolaum Epiſcopum legatum de pace in Germaniam ad Albertum Cæſarem deſtinauit. Eodem anno (is fuit 1438) cùm tetra peſtilentiæ lues vrbem incolis exhauriēs ingentem curam omnibus iniecisſet, placuit ad diuinum propitiandū numē, vt ciuitas triduò oratum ad tria templa procederet, atq; iterum imago Deiparæ Virginis, cuius ſalutarem deportationē experti pridem in auertenda pluuia infeſtiſſima fuerāt, deferretur, atq; ita re ex cōſtituto ordine adminiſtrata, ciuitas voti cōpos facta vberrimum alterum pietatis ſuæ fructum accepit. Eodē anno Populus à Præfectis Pontificis malè habitus, priſtinū libertatis ſtatum inſtaurauit. Sequēti verò cōperto vicinos principes occultè aduerſus ſe cum Pōtifice coniurare Nicolaum Piccininū Philippi Mariæ Ducis Mediolani præfectum, libertatis cuſtodem, atq; vrbis Gubernatorē aſciuit, qui Vicarium ſuum Franciſcum filium miſit: eo anno menſe Ianuar. Eugenius Ferraria Florentiā ſe recepit, atq; ibi Concilium habuit. Itaq; Nicolaus Epiſcopus et ſubſcripſit: atq; Ioan. Palæologū Imp. Conſtantinopolis, Bononiæ à Concilio redeuntē regio apparatu excepit. Florētiæ verò

poſitus

poſitus Eccleſiā ſuā, duobus Sacerdotibus, qui maiora ſacra concelebrarēt, adauxit.

Anno Milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo ſexto VI. idus Decembris nix cælo manare cæpit, atq; inde quotidie vſq, ad mē ſis exitū ſæuā præter ſolitū furente tempeſtate, manauit. quare cum ad inuſitatā ac fermè prodigioſā altitudinē ſuccreuiſſet, culmina tectorum ſub pōdere gemētia ſic oppreſſit, vt multa ſuſtinere nequiuerint. Præcipuè autē recēs tectū baſilicæ S. Petronij pæne totū cū magno omniū dolore procubuit: cui malo vt oportunā cito Eugenius medicinā afferret, edictū miſit, vt qui tribus diebus Pētecoſt. Eccleſiā S. Petronij pijs admotis manibus inuiſiſſent, ij omniū peccatorū, ac peregrinationum remiſſionem haberent. Quod edictum ſexto nonas Maij campanis ac tubis præ honore atque lætitia perſtrepentibus, pro concione vulgatum eſt. Eodem Anno nempe Milleſimo quadringenteſimo quadrageſimo tertio, Nicolaus Pontificij præfectus ærarij conſtitutus Senis, quo proſecutus Pontificem fuerat, 7. idus Maij ex calculo perijt. Eugenius vt viuentem hominem magni fecerat ſic mortuum eximiè coluit. Nam & calculum eius exemptum pro ſacro munere ſibi habuit, & iuſta ipſi ſollemnia ſoluit, & corpus in Carthuſiā transferri Florētiæ iuſſit. Ciuitas autem non magnificis ſolum exequijs, ſed etiam dolore, ac lachrymis quanti illum æſtimaret, oſtendit. Eiuſdem poſt mortem ſanctitatis multa documenta fuerunt: ſingulare vero illud, quod in ſomnis Thomæ Sergianenſi alumno ſuo aperuit, atque illum Pontificem futurum prædixit, vt Franciſcus Philelphus ſcripſit in Orat. ad Xyſtum Pontif. a

a *De hoc loco ſuperius admonui.*

EX ALPHONSI CIACONII PRÆCLARO ILLO VOLVMINE DE VITIS ROMANORVM PONTIFICVM pag. 879. Edit Rom.

F. *Nicolaus Albergatus, Ciuis & Epiſcopus Bononienſis, ordinis Carthuſianorum, Presbyter Cardinalis tit. Sanctæ Crucis in Hieruſalem; qui humanioribus litteris inſtructus, quum poſtea iuri Ciuili ſtrenuè operam nauaſſet, religionis feruore ſtimulatus, quum eſſet vir bonis moribus, & vitæ integritate conſpicuus, religionem Carthuſianorū profeſſus, ita in ea, dum vixit, excelluit, &* morum ſanctitate *in cæterorum exemplū refulſit, vt per omnes gradus ſuæ religionis, & dignitates aſcendēs, Bononiēſi Eccleſiæ, Clero & populo poſtulante, dignè præficeretur. Qua dignitate honeſtatus non*

iam(vt plerique efficere ſolent) ſuæ religionis aut habitum peroſus. fratrum ſuorum conſortia, aut familiaritates exhorruit, nec quicquam de prioris vitæ auſteritate remiſit, nec humilitati, aut manſuetudini reſignauit. ſed eadem homini in conuerſatione facilitas, eadem vitæ perfectio, & ſi fieri potuit, peramplior, atque illuſtrior fuit. Nihil enim, quod ad religionis (quam eſſet profeſſus dignitatem, quod ad manſuetudinem, quodque ad rerum humanarum contemptum attinere videretur, omiſit: quin potius eo magis ſe, vt virtutum omnium exemplar ac formam exhibuit, quoniam non ſui ipſius modo, ſed vniuerſi gregis ſibi commiſſi rationem ſe nouerat Domino redditurum. Quare & populum moribus optimus inſtituit, tranquillitati & paci ſtudens, ampliſſimiſq; eleemoſynis ſua gratia & virtute fouit, ob quod omnibus carus & gratiſſimus fuit. Vnde Martinus Quintus audita tanti viri fama & ſanctitate ipſum Romam accerſiuit; quem Nũcium ad Regis Francorum & Angliæ bello certantes, vt pacem inter eos componeret & oratione ſua (qua maximè pollebat) pacaret, miſit: quod & feliciter præſtitit. Romam reuerſus Cardinalis à Martino creatur, à quo legatus iterum fuit ad Venetos, Florentinos, & Ducem Mediolanum, vt eos inter ſe fœdere vniret. Mortuo autẽ Martino V, à ſucceſſore eius Eugenio IV. ad diuerſos Principes & prouincias pro fidei negotijs miſſus, omnia fideliter & ſtrenuè geſſit. Fuit vir pius & ſanctus *& ſtudioſorum amator: ex cuius contubernio & ſchola duo Romani Pontifices prodiêre, nempè Nicolaus Quintus, & Pius II. Ad Concilium Baſilienſe legatus fuit cum plena poteſtate, vt locus profuturo Concilio eligeretur, id maximè petentibus Græcis. Præfuit Legatus primæ Seſſioni in Concilio Eugeniano Ferrariæ inchoato, & Florentiæ finito, vbi & Græci conuenerunt. A Rege Angliæ ſibi dono datum fuit Cranium B. Annæ matris Beatæ Virginis, quod Carthuſienſibus donauit. Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Camerarius fuit, ex calculo obijt Senis in Tuſcia, corpus in Carthuſianorum Cœnobio tumulatum &c.* Hucuſque Ciaconius &c.

Creatus fuit B. Nicolaus in Cardinalem cum alijs XIII. anno ſalutis M.C.D.XXVI. IX. Kalend. Iulij, Pontifice Martino V. iam agente in ſua ſede annum IX. Ita Ciaconius pag. 877. Editionis Rom. qui ipſius obitũ ponit ſub Eugenio IV. Põt. Rom. pag. 908. hiſce Verbis.

F. *Nicolaus Albergatus Bononienſis, Ordinis Carthuſianorum presb.*

Card.

Card. tt. S. Crucis in Hieruſalem, obijt Senis 7. Id. Maij, anno Domini. 1443. Pōt. 13. (5) 2. Eugenij 4.) *Sepultus ad Carthuſianos &c.* Hęc ille; Vbi intellige ipſum ſepultū Florentiæ apud Carthuſianos.

EX QVODAM ANONYMO SCRIPTORE, QVI AD CIACONIVM QVAEDAM ADIVNXIT, ET S. R. E. Cardinalium Nomenclator inſcribitur. Impreſſus autem eſt Toloſæ in 4. apud Dominicum de la Caſe, anno 1614.

NIcolaus Albergatus, Ciuis & Epiſcopus Bononienſis, ordinis Carthuſianorū Cardinalis, ex cuius contubernio & ſchola Nicolaus 5. & Pius. 2. Pontifices Maximi prodière, Purpuræ acceſſione ne latū quidem vnguem inſtituto decedere voluit: quinimo in ieiunijs ſupra morem frequens, verberum & cilicij (vt carnis contumaciam edomaret vſum nullo non tempore retinuit, ſtudiaque maiore operâ repetijt, ſcripſit

1 Recollecta multæ lectionis.
2. De inexcuſabili peccatoris nequitia.
3. Orationes ad Venetos, & Philippum Vicecomitem Mediolani Ducem pro pace.
4. Sermones multos.
5. Epiſtolas eruditiſsimas, vt habet Petrus Sutor; obijt Senis anno 1443. ibidemque in Eccleſia Carthuſianorum ſepultus eſt, cum hoc Epitaphio (Pogio Florentino in eius funere orante.)

Sepulchrum omni laude digniſſimi, at Reuerendiſſimi Patris Nicolai, tit. S. Crucis in Hieruſalem Presbyteri Cardinalis. Hic natus Bononiæ primum ex Priore Carthuſienſe (petente populo Bononienſe) Epiſcopus, tum à Martino quinto Pontifice Cardinalis factus, poſt plurimas ſuſceptas atque omnium commēdatione peractas legationes, Senis diem ſuum obijt, ætatis ſuæ anno 68. vir pijſsimus mitiſſimusq́; vitæ integritate, ſingularique virtute omnium teſtimonio cōprobatus.

Carthuſiæ me terra tegit, quæ ſumpſit alumnum,
Me dedit eſſe Patrem: natiua Bononia tandem
Me ſibi Paſtorem tenuit de iure vocatum:
Cardinis Eccleſiæ compulſus pondera ſumpſi:
Et crucis in titulo mihi fulſit rubra Tiara;
Mille quater centum denos quater egerat annos,

SACRÆ IMAGINIS

DEIPARAE VIRGINIS,

QVAE IN MONTE GVARDIAE BONONIAE adiacente,

IN S. LVCÆ OPIFICIS
ſui Templo aſſeruatur,

HISTORIA:

ASCANIO PERSIO,
AVCTORE.

COLONIÆ AGRIPPINÆ
Apud IOANNEM KINCHIVM. ſub Monocerote.
ANNO M. D. C. X. X.

BENEVOLO LECTORI.

Inter teſtes pro ſanctitate B. Nicolai Albergati adductos agmen claudebat Aſcanius Perſius, cuius aliquot ſolummodo verſus ex hac ipſius de Imagine Deiparæ Virginis hiſtoriâ ad B. noſtrum Nicolaum ſpectantes, Bononiâ mihi miſſos hoc loco ſubiunxeram.

Cùm autem poſtmodum ſub prælo iam ſudante hoc opuſculo, totam ipſam hiſtoriam bonâ fortunâ nactus fuiſſem, vidiſſemq́; eam ſuccinctam & perelegantem eſſe, eaque de B. Nicolao noſtro plura, quàm ego accepiſſem contineri, Lectoribus rem non ingratam me facturum exiſtimaui, ſi hiſtoriam illam, reiecto italico ac græco idiomate (erat enim Italicè, græcè, ac latinè conſcripta) integram darem; præſertim cum in Germaniâ typis nunqam vulgata fuerit, plenaque ſit egregijs miraculis ad dictam Deiparæ imaginem patratis, quæ, præcipuè pijs eiuſdem B. Virginis cultoribus, haud iniucunda ſint futura.

Quâ in re præclarè æmulatus eſt Aſcanius celeberrimos ſcriptores, qui B. Virginis laudes ac miracula ad poſteros tranſmiſerunt; inter quos Ioannes Trithemius collegit duos libros miraculorum de imagine B.V. Mariæ propè Dittelbach in Franconia.

Item alios tres libros de imagine B.V. in Hailbrun VVirtzburgenſis diœceſis.

Iuſtus autem Lipſius ingenio & calamo erudito celebrauit imagines B. Virginis Hallenſis, & montis acuti in Brabantiâ, cui ipſam ſuam pennam (operis ſui inſtrumentum) obtulit, ac dedicauit.

Quid referam Horatium Tortellinum, qui B V. Lauretanæ plus attulit ornamenti ſuâ elucubratione, quàm alij auro vel argento?

Sunt etiam qui B. Mariam Montis-ſerrati ſuis ſcriptionibus condecorarunt.

Et ſanè quid mirum, quod Chriſtiani, Chriſti matrem, ac cœlorum reginam laudibus proſequantur, ipſiuſque geſta, honoremque quà verbo, quà ſcripto diuulgare ac propagare ſtudeant, cum & ipſi Saraceni à fide Chriſti alieni, & Mahometis pſeudoprophetæ præſtigijs in craſſiſſimos alioquin errores abducti, eam colant ac venerentur?

En igitur cauſas, ob quas hanc hiſtoriam integrè ſubnectere voluerim: tu eâ optimè, Lector, ad Dei Diuaque Virginis honorem fruere ac vale.

Sacræ

SACRÆ IMAGINIS DEIPA-
RÆ VIRGINIS,
QVAE IN MONTE GVARDIAE ASSERVATVR
HISTORIA.

QVo tempore Orientis Imperium Comnenus Manuel; Occidentale Fridericus cognomento Ahenobarbus obtinebat, vir quidam in Græcia fuit vitæ innocentiâ, ac religione cum primis venerandus: quippe qui, vt diuinum numen ſanctius colere, vitamque ab omni noxiæ labe puram exigere poſſet, cùm in ſola, ac deſerta ſeceſsiſſet loca; ibi diu auſterè admodum, ac duriter vixerat. Hic aliquando Conſtantinopolim profectus, vbi ipſam inijt vrbem, rectà in fanum Sanctæ Sophiæ tetendit; in quo veneratus Deum, luſtrare inde templum oculis, quæque in eo digna viſu cernebantur, contemplari cœpit. Ibi inter multas Tabula viſebatur, in quâ Imago inerat Virginis Deiparę, in vlnâ puerum gerentis, vmbilico tenus picta. Subtus autem huiuſcemodi legebatur inſcriptio: *Tabula Imaginis in ædeConſtantinopolitana.*

TABVLA. HAEC. LVCAE. EVANGELISTAE. MANV. PICTA. IN. FANVM. EIVS. MONTI. GVARDIAE INAEDIFICATVM. FERENDA. IBIQ. SVPRA. ALTARE. LOCATA. SANCTISSIME. COLENDA.

In hac ergò defixis oculis vir ſolitarius, miràque Imaginis eius reuerentiâ, ac religione ipſius animum ſubeunte, commotus, eam pronus adorauit: dein litteras legit. Quæ vbi hominem mirâ incenderunt cupiditate cognoſcendi, quis nam ille foret locus, in quem transferri Imaginem iubebant, eius fani Sacerdotes de eâ re continuo adit, à quibus ita reſponſum, ſe à parentibus accepiſſe eam Tabulam, ſummâ ſemper religione habitam, eaſque litteras ibi diutiſsimè fuiſſe; nec dum tamen, cum de Monte Guardiæ perquiſitum ſedulo foret, compertum eſſe quidquam. Tum ille ijs vltrò pollicetur, ſi ſibi Tabulam concredere velint, terrarum ſe vſque eo peragraturum orbem, donec ad eam ignoratum diem reperiat locum, vbi ip-

ſam

neſtra conſpicatur. Nomen illi Paſcipouero fuit, è nobili prognato genere Paſcipouerorum, qui tum in Vrbe Senatoris Romani munere fungebatur. Hic, vbi poſt humeros Eremitæ nonnihil de perula extantem videt Tabulam, miratus quid illud foret, accerſito ad ſe homine, rem ab eo percontatur. Ille omnia enarrat ordine, quid geſtet, vnde; & quo ferat: ex quo Mõte Guardiæ Diuiq; Lucę tẽplũ nominatim memorat, Senator, vbi eũ locũ nominari audit, hæc fieri diuinitus, conijciens, ideoque ſibi iniectam cælitus curam, quid ille ferret, obortis gaudio lacrumis, Bono, inquit, lætoq; animo es, Peregrine: nõ te enim ad me, vt video, tam noſtra quam diuini vox ſpiritus vocauit. Quem tu Guardiæ Montem, quod in eo Monte Sanct Lucæ fanum tantopere quæris, neutrum amplius (vtroque nimirum iam nũc abs te inuento) quæres. In agro noſtro Bononienſi mons ille, illudq; fanum eſt, altero haud longius lapide ab vrbe diſtant. Hæc vbi vir ſanctus accepit, cum indagatum tamdiu locum inuentum iam eſſe, quod ferè deſperauerat, ac propius adeſſe, quàm exiſtimaſſet, intelligeret, ſummã perfuſus lętitiâ fuit. ita dignũ eius, quo Senatorẽ affecerat, gaudij fructum continuo cępit. Ergo detractâ ſibi ex humeris perâ depromptam inde Imaginẽ ab inuolucris vindicat, ac Senatori contemplandam offert. Quam ille non ſemel exoſculatus, atque intimis ſenſibus deueneratus, perliberaliter acceptũ Eremitam, quæ conſecuta eſt, nocte apud ſe retinuit. Cumq; ei nihil quidquam fieret longiùs, quam tanto Patriam munere collocupletari, poſtridie eius diei iuſſum Eremitam, quem ei parari mandauerat, equũ conſcẽdere, cũ famulo, quem ipſi ducem viæ addidit, cumq; Imagine lætum, atq; alacrem Bononiam mittit. literas ei ad magiſtratus dat, quibus ipſe aduentus eius cauſſam docet: ſimul, vt tantum Theſaurum ab eo inuectum, quâ decet, reuerentiâ ſuſcipiant, atque in præfinita à Diuino numine ſede collocatum ſanctè aſſeruent, & tanquã maxime Dei Opt. Max. in eam ciuitatem beneuolentię monumẽtum ſemper colant, adhortatur. vbi Eremita Bononiam venit litteris Magiſtratibus ſtatim redditis, ac perlectis, dicendi ipſi poteſtas fit: tum ille, peregrinationem ſuam omnem, repetito

Venit Bononiam per. ſitor gratus

altiùs initio, cõmemorat: inde detectam Imaginem in cõſpectum iis dat. Commoti mirum in modum eo ſpectaculo fuêre cunctorum animi; queis vna ſacrum quendam horrorem, miſtamq; lętitiâ reuerentiam incuſsit: Vniuerſamq; extemplo vrbem eius rei peruaſit rumor. Quippè omnium ordinum ciues pictam Tabulam, nõ vt ab homine oblatam, ſed tanquam de cœlo, cernentibus ipſis, delapſam, venerabundi, atq; exultãtes excipiunt. Indictę mox tridui ſupplicationes, quas ampliſsimâ pompâ, religione ſummâ obiêre, cęleſte illud donum per vrbem circumlatũ feſto cantu, ac pſalmate cõcelebrãtes. Tertio in veſperum inclinante die frequentiſsimus populus, perpetratis ſupplicationibus, Tabulam vſque ad montem Guardiæ proſequutus eſt. Quam in templo, quod in ipſo montis cacumine Sancti Lucæ titulo poſitum extat, ſupra Aram, vt ſcripto monebantur, ritè collocarunt; Eremitæ, quem ſingulari humanitate publicè, & priuatim exceperant, ſi hic quod ſupererat vitæ traducere vellet, vbi haud ipſe minus, quàm in Græcia, ſi ita videretur, ſolitudinem colere; atq; ipſam etiã accolere Imaginem poſſet, in eodem Monte domum, qualẽ optaſſet ſibi, in ædificaturos polliciti: At ille, cũ iis egiſſet grates, re, quã ſanctè ſuſceperat, perfectâ familiarẽ ſuum Græcię ſeceſſum, fortaſsè eodem diuinitus vocatus, repetiuit. Ipſi curã Imaginis mulieri ciui, quæ Angelica vocabatur, eundem huncce cum ſociis mulieribus, religionis ſtudio, incolenti locũ permiſerunt.

Guardia Mons vnde vocetur. Mons ipſe, qui ab Vrbe paſſuum millia, nonnullis auctoribus tria, re tamen vera haud plura duobus, in meridiem, occaſumque abeſt, inter primos Apennini Aquilonares ſitus, nec perinde obliquo tramite; nec longo admodum aſcendentibus ad cacumen fit peruius: flumenque alicubi radices eius tantum non alluit Rhenus. Guardiæ nomen inde traxit, quod, cũ quotidianis fere prælіis Bononienſes cum Mutinenſibus contenderẽt de finibus; atq; hi, viribus impares, Parmẽſibus, Regienſibuſq; ad ſocietatẽ belli adſcitis, in agrũ Bononiẽſem excurſiones facerẽt, ſtatuit Senatus, Populuſq; Bononienſis, ne hoſtis imparatos, imprudẽteſq; adoriretur, in eo Mõte habendas excubias; quas Itali *Guardias* appellamus; vt aduentus eius longe

proſpici

proſpici,& maturè ciuitati ad ipſũ propulſandũ nũciari poſſet. Ex eo mõs acceptũ nomẽ poſtea retinuit. Ita vt excubiæ illę cuſtodiæq; vrbis imago ac typus fuiſſe videãtur veræ illius cuſtodiæ, quæ in eodẽ locata Mõte vrbẽ eandem à quocunq; hoſte, quin & à quocũq; malo ſeruatura foret. Sicuti autem Mons ipſe primus omnium circà montium, quod alij obſeruarunt, à religioſis coli cæpit; ſic non multò ante allatam illuc Imaginẽ S. Lucæ fanum in ſummo ipſius iugo cõſtructum liquet: Vt nõ mirum ſit, ſi, cum tot ante ſęcula in hunc locum transferendã eam ſcriptæ, vti dictum, literæ præcepiſſent, è Conſtantinopolitanâ tamen S. Sophiæ Baſilicâ tantò poſt diuino eſt ablata nutu; ſi quidem nec fuerat prius ad excipiẽdam parata ſedes. Anno enim à Chriſto nato milleſimo octogeſimo ſeptimo (vt rẽ ſupra repetam) Bononienſis puella, nomine Angela, in Montem hunc, ad ſanctiorem vitam à Deo vocata, paternæ domus commodis, vrbaniſque poſthabitis voluptatum illecebris, clam parentibus commigrauit: quam vbi dies complures genitor eius anxiè quæſiſſet, hic tandem in tugurio ſolam, quod ſibi ipſamet excitârat, ſubmiſsis genibus, manibuſque in cœlum ſublatis Deo ſupplicantem deprehendit. Multâque hanc prece, & lacrumis fruſtra in vrbem è ſolitudine retrahere conatus, inuentam eiuſdem fere ætatis, atque eodem incenſam pietatis ſtudio mulierem ex vrbe vicíſsim in ſolitudinem abducit, atque ipſi adiungit ſociam, humilemque vtrique caſam ad habitandum, & paruam ad Dei cultum ædiculam ſtruit. Hinc Angelæ ipſi Eremitidis nomen vulgo factum. Cumque religionis earum fama indies percrebreſceret, hac impulſi Canonici Regulares Sanctæ Mariæ Rhenanæ, quorũ in ære mons erat, vltro ipsũ ijs, ac cæteris, quæ per ſucceſsionẽ eas excepturæ forẽt, elargiũtur. Inde Angela ad nouas extruendas ædes animũ adiunxit, cùm & aliæ poſtmodum ad conuictum eius ſe cõtuliſſent: in queis & Angelica, de qua ſupra iniecta mẽtio. Hęc, cũ Angelã nõ magis nomine, quã factis, & vitę ſanctimoniâ imitata videretur, vbi illa naturę cõceſsit, à ſocijs demortuæ ſublecta, curã earũ ſuſcepit. Quę poſtquã grãdiori tẽplo, & ampliori cõtinentiũ ædiũ extructioni, quatenus

Angela V. Bononienſ. eremiticam vitam ducit in monte Guardia.

ſcilicet haud ſatis ampla ferebat area, fundamenta iecisset, à Canonicis Regularibus, quorum deceſſores locum Angelæ dono dederant, factum illud in controuerſiam vocantibus, inhibita, ſummum Pontificem ipſamet adiiſſe fertur, & ab eo, re enarratâ, ius ſuum, hoc eſt, donationis eius (loco ſibi, poſt peroratam vtrimque cauſſam adiudicato) cõfirmationem impetraſſe: nec multo poſt (anno ſcilicet milleſimo cẽteſimo quinquageſimo, circave id tempus) cęptam ædificationem abſoluiſſe. Fanum porrò ipſum à principio S. Lucæ dicatum, eidem ad annum milleſimum centeſimum ſexageſimum ſacrũ permanſit. Quo quidem anno, perlatâ in id Imagine, & Angelicæ concredita, S. Marię montis Guardię tutelare nomen accepit; eiusque deinceps natalis in eo dies, qui Septembris octauus eſt (eâ fortè de cauſsâ, quod illuc pictam Tabulam per id tempus Eremita intuliſſet) celebratus fuit: & ſi hodieque Sancti Lucę Templum vocitatur, ibiq; dies illi ſacer, qui Octobris duodeuigeſimus, agi ſolet quotannis, non amplius Deiparæ natalis, cum enim famulus Virginum Sacram ipſam ædem accolentium, fructus eius loci, cuſtodiæ ipſius, & curæ mandatos, Septembri iam menſe maturos, à non nullis, qui eo per occaſionem feſti illius diei, atque eius celebritatis profecti erant, illos diripientibus, mordicus tueretur, in rixâ interemptus dicitur. Inde ad declinanda eiuſmodi in poſterum mala, vetus ipſi fano & nomen, & ſacrum reſtitutum fertur. Templi ergo huius erectio illatam Tabulam pauculis annis anteceſsit. Virginum autem ipſarum, quę in Mõte degebant (vt & hoc dicatur) aucto inde numero, nouum iis domicilium proximè vrbem ad Foſſam Circulam (quem nunc locum mœnia, prolato Bononiæ pomœrio, occupant) attributum. Inde rurſus intra vrbem, quoniam foris agere ob latrocinia, Barbarorumq; in Italiâ populationes haud tutò licebat, receptæ, ad ædem Sancti Matthiæ, poſitis ſedibus, perpetuò manſêre. Vnde è corpore ipſarum in montanum cœnobium pauculæ ad cuſtodiã, cultumq; ſacræ Imaginis mitti ſolitæ, exacto ibi biẽnio, aliis in locum per vices ſuccedentibus, relinquunt. Proinde Imago ipſa cùm defertur in vrbem (quibus de cauſis, quo id tempore fieri moris ſit, poſtea innoteſcet) primo die in vrbico earum tem-

plo deponitur: tribus enim ſequentibus in æde ſacrâ noſocomij S. Marię Mortis poſt matutinas ipſius circumuectiones cuſtoditur.

SACRÆ IMAGINIS DESCRIPTIO.

CEterùm à propoſita re alienum haud erit, Sanctæ huius picturã Imaginis, quam noſtris ipſi oculis accuratè cõtemplati ſumus, ita repræſentare verbis, vt ferme legentium aſpectui ſubijci videatur; & ſi minimè nos latet, hac operâ mortalium plerumque curioſitati potiùs, quam religioni ſatisfactum iri, humani ſcilicet vitio ingenij, rerum ſtudio, quantumuis grauium, ad vana propenſiùs abutentis. Tabula igitur ipſa, in quâ picta Imago eſt, duûm in latitudinem palmorum, veterum ſcilicet Romanorum; ac digitorum ferè quinque; in longitudinem verò trium, digitorum circiter quatuor, protenditur. Hæc ita ætatem tulit, vt quantum quidem patet oculis, vix dũ ſenſerit cariem, ſuæ ne vi naturæ, an peculiari potiùs eius, qui ſupra naturam omnem eſt, numine, incertum mihi, cui genus eius ligni ignoratur. Damna etiam (ab æuone, an ab hominibus, an vtrinque verius?) in colore puſilla ſunt. Quippe id credimus, quod credi procliuius, tot ætatum crebrò aut piè deoſculantium, aut aliquid contrahendæ religionis ergò, admouentium appulſu, vnam, aut alteram, quam videmus, in pictura, labeculam non aliunde factam. alioqui pigmenta ipſa (quæ aut ex ouo, aut ex glutino illita videntur) tot centuriis annorum, fermè vt recentia ſeruantur. Eâ in Tabulâ cum matre, non quidem ad pedes vſque expicta, ſed vt initio dictum, ventre tenus, puer eſt Deus homo: quem illa in ſinu ad ſiniſtram fouet, caput & ipſa eodem leuiter inclinans. Facies non puellæ, ſed maioris natu mulieris, atque adeo ſeneſcentis, neque id temerè. Siquidem poſt Reſurrectionem, atque in cœlum cõmigrationem filij excepiſſe eam Lucas penicillo videtur, Matre videlicet, haud incertâ amplius apud noſtros diuinitate filij nobilitari cœptâ, atque vt haud dubiè habitâ Deiparâ, ita etiam viſendâ maximè: & vbi viſendæ ipſius nõ eſſet copia, ſubeunte animum Imaginis ſaltem eius deſiderio. At pone ab eo

pictam ante exceſſum Filij, cum ſcilicet diſcipulus huius ille foret (factum enim ante id tempus ratio nulla ſuadet) Certè niſi diſcipulus Ieſu prius fuit Lucas, quàm ſe ille magiſtrum profiteretur, nec profeſſus eſt ante vnum ac trigeſimum ætatis ſuæ annum, quo primum Euangelij promulgationem occepit, neque ille ergo ante id tempus Ieſu Matrem effinxerit: tum autem eſſe eam non potuiſſe quadraginta quinque minorem annis, facilè tempora ſupputanti liquet. Falluntur igitur vulgo, dum natu minorem exiſtimant ex eo, quia in manibus eius infans eſt Filius. id enim non tam ad hiſtoriæ fidem, quam ad iudicium pingentis, eſſe factum, licet conijcere; qui, vt ex amplexu nati agnoſceretur Mater, in ſinu longæuæ puerum collocauit Ieſu, & ſi nec tum amplius puerum, nec fortaſsè in terris commorantem. Quem vero latet Pictorum in hoc genere licentia? Ita, quod inerat genuinæ venuſtatis in vultu adoleſcentulæ, id non ſolùm ſanctitate vitæ, hoc genus bona detetente, verũ etiã grauitate maturioris æui, quaſi victũ ſuccũbẽs (quod ſcitè expreſsiſſe videtur Pictor) quandam ei affert in ſui victoriâ dignitatem, vt venerabiliorem efficiat. Collum anteriùs candido à pingente obtectum velo, nulla ſui parte nudum apparet. Manus quoque ac veſtem quo minùs inſpicere liceat argentea prohibet multis abhinc annis impoſita lamina, quâ, præter faciẽ Matris, ac faciem nati, quidquid in Tabula pictũ ineſt, operitur. Eas olim qui vidêre, oblongas teſtantur eſſe, vt & flauum capillum, qui nunc ſub lamina ipſa latet. Facies à frõte ſummâ ad mentum imum nouem ferè digitos: latitudo eius vbi maxima, ſex tantum patet. Colorem, habitumque oris, lineamentaque non aliis, quam Epiphanij verbis à Nicephoro relatis, quibus ille formam expreſsit viuentis, explicare queam aptiùs, adeò hæc conueniunt: vt illum hãc habuiſſe ante oculos Tabulam, in deſcribendã, dixeris. *Maria* (inquit) *colore fuit triticum referente: capillo flauo, oculis acribus, ſubflauas, & tanquam oleæ colore pupillas in eis habens. Supercilia ei erant inflexa, ac decenter nigra. Naſus longior: Labia florida: Facies nõ rotunda, aut acuta, ſed aliquãto lõgior. Manus ſimul, ac digiti longiores.* Hæc quidẽ ad vnguẽ, expreſſa õnia picta nobis Tabula exhibet. Naſus porrò ipſe non ſo-

Epiph. Niceph. l. 2 cap. 23.

non ſolũ longus, verũ etiã nõnihil ad aquilinũ accedẽs. Frons quoq; magnitudine in parrẽ neutrã peccante, ſed modicè ampla, ac decens. Oculi non demiſsi, nec ſemiclauſi, quales in huiuſmodi iconum pleriſque cernimus: ſed ſatis patentes, ac rectà obtuentes. Pictores Imaginem hanc plures ſcimus imitari conatos: Vnus tamen (quod ſciam ipſe) omnium optimè eã aſſequutus pictura videtur, Ludouicus Carracius, Auguſtini, Annibaliſque Carraciorum patruelis; quos tria eius artis clariſsima lumina haud falſo voces. Pueruli faciem, quia iconicam non putamus, ideo nec deſcribere operæ precium ducimus. Litteræ à nobis initio commemoratæ, propter argenteam illam, cuius pauló antè meminimus, laminam nullæ videntur: nec quâ lingua exaratæ, nobis liquet. Sed cũ diuinitus aut ſcriptas, aut ſcribenti vel dictatas, vel inſpiratas liceat credere, id ipſum de iis ſuſpicari aliquos ſubit, quod de Apoſtolorum loquelâ in eorum actis idem Lucas ſcriptũ reliquit; nimirum illos, ſtatim atq; afflati fuiſſent Spiritu Sancto, ita locutos, vt ab omnibus, quantumuis linguâ diuerſis intelligerẽtur. Haud ſecus enim hi fortaſsè characteres Hebraicè primũ Hebræis, dum Tabula in Paleſtina fuit (ſi modo longæuos adeo putemus) idem poſtea Græcis Græcè, dum eam Græcia habuit, nunc Latinis Latinè & leguntur, & intelliguntur. Scriptum tamẽ reperio, partẽ quidẽ litterarum, eã ſcilicet, quæ artificis nomẽ indicaret, in Tabula ipſa; at quæ locũ Tabulæ deſtinatum, ſubtus, aut certè prope eã in pariete, vnde ablata, & Eremitę tradita eſt, inſcriptã fuiſſe. Illud ergo cõſtat inter omnes, Imaginẽ hãc, Sancti Lucæ eſſe opus; vt & ipſum vnà Medicũ, Pictoremque extitiſſe, germanoſque vultus Chriſti Ieſu, & Beatiſsimæ Matris eius, Petri item, Pauliq; Apoſtolorum accuratè pictura [a]retuliſſe. Nicephorus [b] porro à Pulcheriâ Auguſtâ in templo Τῶν ὁδηγῶν, id eſt viæ ducum, ab eâdem Cõſtantinopoli erecto, Antiochiâ miſſam Deiparæ Imaginem dedicatam fuiſſe eſt auctor, quam Lucas Euãgeliſta ſuâ ipſe manu depinxiſſet, illâ adhuc viuente: quæ & Tabulam ipſam vidiſſet, gratiamque illi (vt verbis eius vtar) formæ ſuæ immiſiſſet. An autem noſtra hæc illa ſit, cuius meminit Nicephorus,

a *Id teſtatur Nicephorus lib. 2. cap. 43.*
b *Niceph. l. 14. cap. 4 Item lib. 15 cap. 14.*

an alia

an alia quidem,manu tamen eâdem (nam plures feciſſe dicitur Lucas) hîc non diſputo. Rem integram aliis relinquo.

Imago quidem ipſa in penetralibus Templi,edito parietis poſita loco;ita,vt Arę eius principi,à quâ paries ipſe perāguſtâ intercapedine ſeiungitur, impendeat, ſcalis vtrinque lapideis aditur:Ligneoque pereleganti,atque egregiè picto armario, ſiue,vt vocant,Tabernaculo,concluſa,reliquiis eam ambientibus Sanctorum compluribus,varioq; ornatu decorata, religione maximâ cuſtoditur,haud minore oſtenditur, pluriū tutelæ clauium commendata.

...os deportandi Imaginem.

Ad Vrbem quotannis ob ſolennes trium dierum ſupplicationes,quas Rogationes appellamus,deportatur. Ibiq; Cleri ceterorumque ferè Ciuitatis Sacrorum ordinum, Deuotorum item (videlicet laicorum ſodalium, qui in ſupplicationibus ſub propriis inſtructi vexillis ingrediuntur) longis agminibus, nec non Artium,quæ in vrbe exercentur, collegiis ſpectabili pompâ præeuntibus, Magiſtratibus ſubſequentibus, reliqua comitante Ciuitate,per tres eos dies matutinis horis ad certa delubra ferri ſolet. Exportatur prætereà,atque in vrbem defertur,noxiâ impensè frugibus,humanis ve corporibus cœli intemperie,grandi ve alio præſente, aut imminente malo ſanctiores populo comprecationes indicente.

Anno Domini 1528. a Surius commentario.

Quamplurimis ac propè innumeris miraculis fulget. Ea quippe votiuis oppleti parietes tabellis,cereisque & argenteis, atque aureis etiam donarijs affatim indicant: quæ vix illi capiunt,& ſi tam multæ deſiderātur tabellæ (vt cetera taceam Anathemata) quæ in tranſitu [a] Borboniano,vaſtante omnia eius exercitu à Germanis iconomachis refixæ,atque igni abſūptæ magna Templum ex parte denudarunt. Qua iactura priorum ferè omnium eius Imaginis miraculorum intermortua memoria eſt.

Summę eius Templi religioni ſatis illud argumētο ſit,quod in ſolo ſitum loco, nec vrbi propinquo admodum,quo etiam cliuoſa cōtenditur via,vt memoratū,nihilo tamen ferè ſeciús, quam ſi in media ſit vrbe,adorantium in eo quotidie, ac ſacrificantium, aut aliquid piè agentium (qui vndique confluunt)

concur-

concurſu frequentatur. A ſummis verò pontificibus, aliisque Eccleſiæ Præſidibus vnicuique eum locum piè inuiſenti liberales peccatorum indulgentiæ conceſſæ fuerunt.

Summa huic alioqui diligentia Fratres Dominicani, quotidie in eo ſacra celebrantes inſeruiunt, quorum ipſe ſub cura S. Matthiæ Virgines: quippe & ipſæ habitu, ac diſciplina Dominicanæ. Etſi enim Angela illa, quæ (vt dictum) præ ſolitudine Montis vrbem contempſit, atq; hanc Virginum ſodalitatem inſtituit, Eremitico, qualem ipſa geſtabat, habitu induit ſuas: is tamen cum habitu deinde Canonicorum Regularium: hic tandem cum Dominicano, quo hodieque vtuntur, anno ſcilicet ſalutis milleſimo ducenteſimo octogeſimo commutatus fuit.

SANCTÆ IMAGINIS.
MIRACVLA.

ENarranda iam nobis glorioſiſsimæ huius Imaginis Miracula ſuperſunt. Cùm autem, quotcunque licuerit, colligere, aut eorum etiam pleraque explicare longum nimium ſit, pauca ſat fuerit perſcribere, quot ſcilicet ſatis fore lecturis ad verũ de hac Imagine ſenſum aut induendũ eorũ animis, aut confirmandum videantur. Neque verò quidquam, aut ex vano hauſtum aut leui nixum teſtimonio, ſed certiſsima omnia, ac ritè conteſtata, & ea quidem quam breuiſsimè referemus. Quoniam autem miracula hæc ad duo fermè capita rediguntur: quædam enim ſunt quę Imago ipſa (id eſt, in Imagine, Deus Opt. Max. miraculorum ſolus reapſe opifex) ſuæ potiſsimum tuendæ dignationis: alia verò, quæ ferendâ laborantibus ope, ac mortalibus quauis aliâ iuuandis ratione perpetrauit: nos à priori capite exordientes, principiò illud, quod huc ſpectet, admonemus, ſcriptis ſcilicet in tabulâ, aut iuxta eã, litteris, quas initio protulimus, duo præcipi; Alterũ, vt Tabula ipſa in Monte Guardiæ ferretur; Alterum, vt foret ibi ſanctiſsimè colenda. Cum ergo extra hunc Montem fruſtra illi ſedem quæri: & in qua ſit, haberi, adirique non niſi piè, ſanctèque licere miraculis

Duplicis generis miracula.

compluribus declaratum extet, nos hic ex ijs pauca omnium prima enarrabimus.

Primi generis miraculum 1. de Raptoribus.

Cũ enim Imago ipſa Miraculis inclareſcere cœpiſſet, eaque propter ad ſe plurimos non indigenas modò, verum & è proximis exteros, longinquisque regionibus exciuiſſet, certatim votiua propter latam ſibi pręſentem opem, aut quouis nomine alio comportantes dona, impulit mercatores quoſdam malorum materies ingentium Auaritia de imagine hac turpis inire conſilia lucri: quæ, vt nullum auctoribus ſperatum quæſtum, ſed grandem potius infamiam: ſic contra ſummam imagini ipſi peperêre gloriam. Surripere hanc illi, & Venetias aduectam Reipublicæ Venetæ magnis commutandam præmijs tradere conſtituunt: Quaſi vero quæ tantum fuerat maris, ac terrarum emenſa, vt ſedẽ ſibi hic in longinquo figeret, in eandem redire abrepta è proximo neglectura foret. Conſcendunt igitur Montem, & fanum ingreſsi, tanquam voti rei, totum ibi diem per ſpeciem ſupplicantium traducunt, &, quaſi piis ipſorum comprecationibus dies non ſuppeteret, rogant, vt ſibi illic pernoctare detur. A Sacris virginibus, quæ tum ibi degebãt, facilè eos, vt ceteros item homines, è ſuo ipſarum animo, atq; ingenio fingentibus, haud ægrè impetrant. Ergo vbi illæ cubitum iuerunt, nocte intempeſtâ inuadunt hi in armarium, in quo tabula recondebatur. Sublatâq; inde Imagine verâ ſubdititiam Beatę Virginis effigiem, quam ipſi attulerant, ſubijciũt, Venetiasq. petunt. Perſenſère cum primâ luce id Virgines facinus. Igitur mœrentes, inopesq. conſilij ad preces, indicto ſibi tridui ieiunio, confugiunt, diuinum numẽ nõ ſine gemitu, ac magnã lacrumarum vi obſecrãtes, vt theſaurum ipſis reſtitui ſuum velit. Mercatores ipſi tertiâ à diſceſſu nocte, cum proxime Venetiis abeſſent, inuſitato odore in, quo vehebantur, nauigio afflati, vnde nam ille fragret, admirantes exquirunt. Loculos tandem ſurreptæ Imaginis adeũt, ſi fortè inde manet, eóſque incredibilẽ fũdẽtes ſuauiſsimi, cæleſtisq; odoris vim, ac vacãtes, relicto ibi tãtũ Imaginis, quę deſiderabatur, inuolucro, deprehẽdũt. Stupor inde, atq; animi conſternatio conſequuta diu mutos, & elingues eos habuit. Cõiectura deinde rem

aſſequuti, repetuiſſe ſcilicet prodiosè locum ſuum Imaginē, vno omnes accuſantes ore, atque execrantes quod item vno omnes animo deſignârant, facti penitentiâ corripiuntur. Et quos infamia ſacrilegij fugare lõgius debuerat, eos magnitudo miraculi, pollicita flagitij impunitatem, reuocat ad Guardię Montem. Ibi Virginibus rem enarrant; eas orant, ignoſcant ſibi peccatum: ſuppliceſq; & procumbentes humi, veniam, ac pacem à læſo numine expoſcunt. Illę verò eodem die, nondum conſciæ miraculi, metum tamen, mærorem que in ſpem, lætitiamq. conuerterant, mox in armarium conſcenderant, & remigraſſe veram Imaginem, ſubditiuâ inde exturbatâ (quę hodieq; de templi pariete in propatulo ſuſpenſa, monumentum eius facinoris conſpicitur) ſummâ cum animi voluptate compererant.

Hæc eadem quanta haberi, atque inuiſi religione velit, nec ſemel nec adeo obſcuris declarauit exemplis.

Anno enim Chriſti Dei milleſimo quingenteſimo decimo quinto Frater quidam Dominicanus (cuius ſibi haud ignoti, nomen conſulto Leander Albertus, qui hæc ſcripſit, ſilentio premit) cum à Sacris cuſtodibus foret præmonitus, quanta hæc aſſeruari veneratione, atque adiri ſoleret, vt pote & miraculis, & opifice ipſo Sancto Luca nobilis, ipſe contra, eleuando rem, ac ſubridendo, ſe non multum tam multis, tam miris, quæ de eâ prædicabantur, habere fidei oſtendere. Clauibuſque allatis cùm eam curioſitate potiús, quàm religione ductus, inſpicere properaret: vix dum ijs ſeræ inſertis, pauore quodam, ac tremore correptus, offuſa oculis caligine, vſurā ſe corū omnē amiſiſſe, meritaſq; dare pœnas exiſtimauit, quod rem ſanctiſſimam haudquaquā, vti par erat, ſanctè adijſſe, ac magni feciſſe viſus foret. Ergo ſtatim reſipiſcens, cuius ſe affinem agnouit culpæ, eam vltro accuſando, vt condonaretur ſibi, ademptum que lumen reſtitueretur, effuſis largiter lacrumis impetrauit. Vniuſq. tãtum horæ interuallo cæcus fuit. Et vt primum optatiſsima frui luce datum, quâ maxima potuit religione Imaginē cõtemplatus, atque actis Deo gratijs, ad Virgines cõuerſus, multas quidē ſe vidiſſe Imagines Glorioſiſsimę Dei parẽtis mi-

1. Miraculum de Irriſore.

miſſa ab ſe flagitia, toties diuinum offenſum numen dies, noctéſq; verſaret animo, decreuiſſe, ad id ſibi æternâ pace cōciliādum, humanis ſe rebus abdicantem, turpiſsima luſtra, ganeumque cum honeſtiſsimis Conuerſarum mulierum clauſtris cōmutare; vt paulò poſt factum. Maximas igitur ſe gratias agere Virgini Deiparæ, quòd maximum ipſi, negato ſuæ Imaginis adſpectu, beneficium dediſſet, ex eâ re ſcilicet ad frugem correctæ.

Duæ item aliȩ mulieres haud longo interiecto tempore huc conſcenderunt, totumque ferè, cum ſacris Virginibus colloquentes, traduxêre diem, ab iis acceptæ perhumaniter, cùm ſe patricias facerent: & quidem tales eas eſſe, rerum ignaris liberalis earum forma, & magnifica veſtis auro diſtincta, gemmiſq; facilè perſuaderet. Cumque præcipitans ad occaſum iam dies maturandum diſceſſum moneret, rogant illæ Virgines, vt vnum, alterumve elargiantur ſibi ex ijs, qui Sacram Imaginem exornabant, floſculis. Se enim religionis ergô eos domū ferre, & habere velle dicunt. Non eſt negatum. At dum vna è virginibus floſculum è Sacra reuellit Tabula, mutato confeſtim cœli ſtatu, quod ſudum, vt cum maximè fuerat, clariſsimus dies repentino nubium concurſu tenebricoſiſsimarum in noctem vertit caliginoſiſsimam: additoque crebro, & perpetuo ferè tonitru, ac fulgure poſtremum fere mortalibus rebus impendere exitium; templum quoque ipſum valido non ſemel ſuccuſſu agitatum præſentem comminari ruinam videbatur. Ex quo Virgines enarrati ſuperius exempli recenti ad huc memoria, ratæ, quod res erat, impudicas eas, & quæſtuarias eſſe fȩminas, quas tantopere Imago ipſa auerſatur: veritæ etiam ne floſculis illis ad profana, quin & ad veneficia vti vellent, quod facere improbis quibuſdam mulierculis nulla eſt religio, nimirum vt ſacris, ac Deo dicatis rebus eo modo abutantur, ſubiratæ eas inde emiſerunt. Emiſsis, priſtinam in faciem omnia redierunt. Porrò, quo magis mira hæc cenſeas, tantum procellȩ nonniſi iis, quæ intra fanum erant, coortum traditur. Non ſolum enim ruſtici accolæ negarunt eo die ſe vel nubeculam in cœlo vidiſſe, ſed & contubernales virgines, quæ à templo abe-

5. Miraculū ſimile.

hoſtilis item ab vrbe impetus ; ad hæc graſſantium in populo morborũ,aliorũq; huiuſmodi propulſatio malorũ.Primã autẽ in hoc genere virtutẽ ab ipſâ editã,Sigonij verbis referemus. *Secundi generis miraculum.* *1.aduerſus tempeſtates.*

Is ergò de Bononienſibus Epiſcopis libro quarto in Fr. Nicolao Albergato:Qui quidem (liceat id obiter dixiſſe) apprime inſignem inter Epiſcopos eius vrbis , atque adeo inter. S. R.Eccleſiæ Cardinales promeruit locum, ea viri ſanctimonia, & eruditio,atque in conficiendis negotijs ſollertia extitiſſe fertur, vt Chriſtianæ etiam Reipub. maximis ſuis in rebus fuerit perſpecta ; ſicuti in hoc de Bononienſibus Epiſcopis libro , ac multo plenius in eius vita ſeorſim ab eodem Sigonio conſcrita fuſiùs edocemur,quam Fabius Albergatus,tanto viro,vt genere proximus,ſic & virtute ſimillimus , nondum editam ſeruat.Sigonius igitur in Nicolao: *Poſtero* (inquit) *anno* (*milleſimo quadringenteſimo trigeſimo tertio*) *prodigia cæleſtia plura diuinas minas,vt vulgo rebantur homines , oſtentãtia variè ciuitatis pectora perculerunt.Hi fuêre menſe Maio ſæuiſſimi terræmotus, quorum impetu plurima ædificia corruerunt.Iunio vero Sol adeo poſt meridiem obſcuratus,vt ipſas noctis tenebras adæquaret. Præterea aſſiduæ, & vehementes pluuiæ,ac fœdæ adeo omnis generis tempeſtates , vt non ſolum inſtanti meſſi impedimentum afferrent , ſed ipſis etiam ſegetibus iam maturis exitium intentarent. Qua de re cum Epiſcopus vehementer animo angeretur,conſenſu Antianorum triduo ſupplicationes fieri iuſſit;quibus cum nihil profeciſſet,quinque alias addidit: Quas vbi irritas item,atq.inanes agnouit,deinde in alios octo dies indixit. Interim ſermo inter Antianos remedia imminenti inopiæ anxiè conquirentes, obortus eſt,conſueuiſſe in eiuſmodi periculorum articulis Florentinos tabulam quandam , in qua imago ex ore Beatæ Virginis manu Sancti Lucæ eſſet expreſſa,proferre, ac ſæpe opportunũ ſubſidium retuliſſe. Tũ interfatus ex ijs vnus,Et nos idem, inquit ,facile facere poſſumus , ſi quidem alteram eius ſimilem ab antiquo tempore in Monte Guardiæ retinemus.* (Hunc,cuius nomen ſupprimit Sigonius , Gratiolũ Gratiolium,ſpectatæ pietatis, ac ſapientiæ virũ fuiſſe legimus) *Cui cum ceteri aſſenſiſſent,re cum Epiſcopo communicatâ,ex communi cõſilio cõſtitutũ eſt,vt hæc ad vrbẽ omni adhibitâ religione deportaretur:atq; eius rei officiũ Deuotis Hoſpitalis Sãctæ Mariæ Mortis nõ recuſantibus eſt mandatum. Ita Deuoti iij idus Iulias(* pro, *idus*, legen-

Nota Bene. de B Nicolao Albergato.

dum puto, *Nonas) ſummo mane in collem ſe receperunt, atq; eam ſub vmbellâ cum cereis accẽſis longo inſtructi agmine detulerunt. Antiani verò, ceteriq́; Magiſtratus vna cum clero atque omnibus religioſorum ordinibus ad portam Saragotiæ occurrerunt; atque apud Virgines Sancti Matthiæ collocauerunt. Inde per octo dies in pompâ ingẽti honore geſſerunt. Qua re perfectâ. cum ſtatim optatæ ſerenitatis, ac tranquillitatis lucem impetrauiſſent, Deuoti tabulam ad Montem eodem ordine reuexerunt. Ita, meſſe, ac trituratione latè confectâ, cum ciuitas ſe ex ingenti periculo euaſiſſe cœleſti eiuſmodi beneficio iudicaret, Marcus Epiſcopus Auenionenſis, atque vrbis gubernator decretum iij Kal. Septembris fecit, vt poſt hac Deuoti Sanctæ Mariæ Mortis deferendæ, & referendæ tabulæ poteſtatem haberent, eamq́; dum in vrbe eſſet, apud ſe cuſtodirent: & vt tabula relata armario includeretur, ac tribus clauibus mandaretur, quarum vnam Antiani, alteram Virgines Sancti Matthiæ, tertiam Deuoti ipſi Sanctæ Mariæ tenerent. Et quoniã iij Nonas Iulias initiũ huius deportationis feliciter fuerat factum, vti quotannis primâ Dominica Iulij ea tabula eodem honore, atque eâdem religione deueheretur: ac proximo anno ad baſilicã Sancti Petri ſolẽniter portaretur: atq; ibi Miſſarũ ſolẽnia præſente populo fierent; reliquis inde ad reliquas Eccleſias ordine ſeruato iretur: ac poſtridie ad Montem tabula referretur, atque ibi ad honorem Dei; & ſalutem populi Bononienſis conſeruaretur. Quod nunc etiam obſeruatur.* Hæc Sigonius. Ne vero fortè aliquis de poſtremis eius verbis erret, vt quæ de Imagine decreta ille ſcribit, quemadmodum conſtituta ab initio fuiſſent, ita prorſus obſeruari omnia putet, ſciendum, multò ante Sigonij ipſius ætatem inſtitutum, vt non amplius prima Iulij Dominicâ, ſicuti fiebat prius, ſed eâ, quæ Feſtum diem Chriſti in cœlum aſcenſus præcedit, Sacra hæc Tabula deportaretur in vrbem: ac tribus eam conſequentibus diebus, in queis anniuerſariæ Rogationes, iampridem introductæ ab Eccleſia fiunt, ſolenni vrbem luſtraret pompa. Quod huc vſque perpetuò ſeruatum eſt: & nunc etiã ſeruatur, vti diximus ſuperius. Illud verò parum cautè à Sigonio ſcriptum eſt, nimirum, *Ac poſtridie ad Montem Tabula referretur:* perinde enim eſt, ac ſi vnius tantum diei, videlicet primæ Iulij Dominicæ, Auenionenſis Epiſcopi decreto, quotannis

retinen-

retinendæ in vrbe Imagini, ſpatium ſtatui dicatur: cum tamen re verâ Dominico quidem die deuehendã, tribus autem ſequẽtibus ſolẽniter per vrbem gerendam eſſe, decretum ab illo fuerit: vt & Leander Albertus, vir in minutijs quibuſdam enarrandis admodum accuratus, teſtatur. Apud quem etiam ſcriptum extat, eo anno, nimirum milleſimo quadringenteſimo trigeſimo tertio, non quidem octo, vt ait Sigonius; ſed tres tantum (quod veriſimilius) publicè circunuectam Tabulam fuiſſe; primoque ſtatim die ad ingreſſum eius in vrbem differenauiſſe, vento derepentè exorto diſpulſis nubibus: populumque (ad quattuordecim millia illuc hominum conueniſſe prodit) ſummo clamore (cum vberibus lacrumis ex ingenti erumpentibus lætitia) permiſto, Dei Miſericordiam, Virginiſq; Deiparæ efficacem adeo apud Filium deprecationem concelebraſſe. Sed & Sigonij verbis addere, pretium operæ videtur, poſtero anno, nouo decreto ſancitum à magiſtratu, vt Tabulam de Monte ad vrbem, indeque rurſus ad Montem proſequerentur quidem, quos memorauimus, Deuoti; at ſuis humeris ſoli eã gererẽt Clerici Apoſtolici (quos Ieſuatos vulgo dicunt) queis ad S. Euſtachij extra portam S. Mamæ domicilium eſt. Nec alij ab eo tempore ad hanc vſque diem ferunt: niſi cùm Tabula ipſa per vrbem in pompâ circumfertur. tum enim intra ſacras quidem ædes duobus diebus primo ſcilicet, ac ſecuudo, Canonici hãc Eccleſiæ Metropolitanę, tertio verò die Inſignis Collegiatæ Eccleſię S. Petronij Canonici ſuis portant humeris: extra autem eas eodem modo inter ſe partientes vtriuſque Eccleſiæ Sacerdotes Aſsidui, quos Manſionarios appellamus. At contrectare hanc, dum è propriâ emota ſede, abeſt, in altaribus deponere, inde amouere, vnis ferè ius eſt Ieſuatis, præterea nemini: vt non alijs ornandæ eius, atque amiciendæ, quàm Sancti Matthiæ Virginibus.

Porrò cum eodem anno MCCCCXXXIII. ſerenitate, vti dictũ, impetratâ, ad autumnum vſque per tres menſes perpetuos ſterili prorſus imbrium cælo, Sol ita excoxiſſet agros, vt, ſummâ obducta duritie, nullo ſubigi inſtrumento ad cultum poſſent, imperandas demum in triduum ſupplicationes ad eliciendam *1. Miraculum aduerſus aëris ſiccitatem.*

pictam ante exceſſum Filij, cum ſcilicet diſcipulus huius ille fo-ret (factum enim ante id tempus ratio nulla ſuadet) Certè niſi diſcipulus Ieſu prius fuit Lucas, quàm ſe ille magiſtrum profi-teretur, nec profeſſus eſt ante vnum ac trigeſimum ætatis ſuæ annum, quo primum Euangelij promulgationem occepit, neque ille ergo ante id tempus Ieſu Matrem effinxerit: tum autem eſſe eam non potuiſſe quadraginta quinque minorem annis, facilè tempora ſupputanti liquet. Falluntur igitur vul-go, dum natu minorem exiſtimant ex eo, quia in manibus e-ius infans eſt Filius. id enim non tam ad hiſtoriæ fidem, quam ad iudicium pingentis, eſſe factum, licet conijcere; qui, vt ex amplexu nati agnoſceretur Mater, in ſinu longæuæ puerum collocauit Ieſu, & ſi nec tum amplius puerum, nec fortaſsè in terris commorantem. Quem vero latet Pictorum in hoc gene-re licentia? Ita, quod inerat genuinæ venuſtatis in vultu ado-leſcentulæ, id non ſolùm ſanctitate vitæ, hoc genus bona dete-rente, verũ etiã grauitate maturioris æui, quaſi victũ ſuccũbẽs (quod ſcitè expreſsiſſe videtur Pictor) quandam ei affert in ſui victoriã dignitatem, vt venerabiliorem efficiat. Collum ante-riùs candido à pingente obtectum velo, nulla ſui parte nudum apparet. Manus quoque ac veſtem quo minùs inſpicere liceat argentea prohibet multis abhinc annis impoſita lamina, quâ, præter faciẽ Matris, ac faciem nati, quidquid in Tabula pictũ ineſt, operitur. Eas olim qui vidêre, oblongas teſtantur eſſe, vt & flauum capillum, qui nunc ſub lamina ipſa latet. Facies à frõ-te ſummâ ad mentum imum nouem ferè digitos: latitudo eius vbi maxima, ſex tantum patet. Colorem, habitumque oris, li-neamentaque non alijs, quam Epiphanij verbis à Nicephoro relatis, quibus ille formam expreſsit viuentis, explicare queam aptiùs, adeò hæc conueniunt: vt illum hãc habuiſſe ante ocu-los Tabulam, in deſcribendã, dixeris. *Maria* (inquit) *colore fuit triticum referente: capillo flauo, oculis acribus, ſubflauas, & tanquam oleæ colore pupillas in eis habens. Supercilia ei erant inflexa, ac decen-ter nigra. Naſus longior: Labia florida: Facies nõ rotunda, aut acuta, ſed aliquãto lõgior. Manus ſimul, ac digiti longiores.* Hæc quidẽ ad vn-guẽ, expreſſa õnia picta nobis Tabula exhibet. Naſus porrò ipſe

Epiph. Niceph. l. 2 cap. 23.

non ſo-

non ſolũ longus, verũ etiã nõnihil ad aquilinũ accedẽs. Frons quoq; magnitudine in partẽ neutrã peccante, ſed modicè ampla, ac decens. Oculi non demiſsi, nec ſemiclauſi, quales in huiuſmodi iconum pleriſque cernimus: ſed ſatis patentes, ac rectà obtuentes. Pictores Imaginem hanc plures ſcimus imitari conatos: Vnus tamen (quod ſciam ipſe) omnium optimè eã aſſequutus pictura videtur, Ludouicus Carracius, Auguſtini, Annibaliſque Carraciorum patruelis; quos tria eius artis clariſsima lumina haud falſo voces. Pueruli faciem, quia iconicam non putamus, ideo nec deſcribere operæ precium ducimus. Litteræ à nobis initio commemoratæ, propter argenteam illam, cuius pauló antè meminimus, laminam nullæ videntur: nec quâ lingua exaratæ, nobis liquet. Sed cũ diuinitus aut ſcriptas, aut ſcribenti vel dictatas, vel inſpiratas liceat credere, id ipſum de iis ſuſpicari aliquos ſubit, quod de Apoſtolorum loquelâ in eorum actis idem Lucas ſcriptũ reliquit; nimirum illos, ſtatim atq; afflati fuiſſent Spiritu Sancto, ita locutos, vt ab omnibus, quantumuis linguâ diuerſis intelligerẽtur. Haud ſecus enim hi fortaſsè characteres Hebraicè primũ Hebræis, dum Tabula in Paleſtina fuit (ſi modo longæuos adeo putemus) idem poſtea Græcis Græcè, dum eam Græcia habuit, nunc Latinis Latinè & leguntur, & intelliguntur. Scriptum tamẽ reperio, partẽ quidẽ litterarum, eã ſcilicet, quæ artificis nomẽ indicaret, in Tabula ipſa; at quæ locũ Tabulæ deſtinatum, ſubtus, aut certè prope eã in pariete, vnde ablata, & Eremitę tradita eſt, inſcriptã fuiſſe. Illud ergo cõſtat inter omnes, Imaginẽ hãc, Sancti Lucæ eſſe opus; vt & ipſum vnà Medicũ, Pictoremque extitiſſe, germanoſque vultus Chriſti Ieſu, & Beatiſsimæ Matris eius, Petri item, Pauliq; Apoſtolorum accuratè pictura [a] retuliſſe. Nicephorus [b] porro à Pulcheriâ Auguſtâ in templo Τῶν ὁδηγῶν, id eſt viæ ducum, ab eâdem Cõſtantinopoli erecto, Antiochiâ miſſam Deiparæ Imaginem dedicatam fuiſſe eſt auctor, quam Lucas Euãgeliſta ſuâ ipſe manu depinxiſſet, illâ adhuc viuente: quæ & Tabulam ipſam vidiſſet, gratiamque illi (vt verbis eius vtar) formæ ſuæ immiſiſſet. An autem noſtra hæc illa ſit, cuius meminit Nicephorus, an alia

a Id teſtatur Nicephorus lib. 2. cap. 45.
b Niceph. l. 14. cap. 4 Item lib. 15 cap. 14.

an alia quidem, manu tamen eâdem (nam plures feciſſe dicitur Lucas) hîc non diſputo. Rem integram aliis relinquo.

Imago quidem ipſa in penetralibus Templi, edito parietis poſita loco; ita, vt Aræ eius principi, à quâ paries ipſe perāguſtâ intercapedine ſeiungitur, impendeat, ſcalis vtrinque lapideis aditur: Ligneoque pereleganti, atque egregiè picto armario, ſiue, vt vocant, Tabernaculo, concluſa, reliquiis eam ambientibus Sanctorum compluribus, varioq; ornatu decorata, religione maximâ cuſtoditur, haud minore oſtenditur, pluriū tutelæ clauium commendata.

Mos deportandi Imaginem. Ad Vrbem quotannis ob ſolennes trium dierum ſupplicationes, quas Rogationes appellamus, deportatur. Ibiq; Cleri ceterorumque ferè Ciuitatis Sacrorum ordinum, Deuotorum item (videlicet laicorum ſodalium, qui in ſupplicationibus ſub propriis inſtructi vexillis ingrediuntur) longis agminibus, nec non Artium, quæ in vrbe exercentur, collegiis ſpectabili pompâ præeuntibus, Magiſtratibus ſubſequentibus, reliqua comitante Ciuitate, per tres eos dies matutinis horis ad certa delubra ferri ſolet. Exportatur præterea, atque in vrbem defertur, noxiâ impensè frugibus, humanis ve corporibus cœli intemperie, grandi ve alio præſente, aut imminente malo ſanctiores populo comprecationes indicente.

Quamplurimis ac propè innumeris miraculis fulget. Ea quippe votiuis oppleti parietes tabellis, cereisque & argenteis, atque aureis etiam donarijs affatim indicant: quæ vix illi capiunt, & ſi tam multæ deſiderātur tabellæ (vt cetera taceam Anathemata) quæ in tranſitu [a] Borboniano, vaſtante omnia eius exercitu à Germanis iconomachis refixæ, atque igni abſūptæ magna Templum ex parte denudarunt. Qua iactura priorum ferè omnium eius Imaginis miraculorum intermortua memoria eſt.

a Anno Domini 1528. Ita Surius in commentario.

Summę eius Templi religioni ſatis illud argumēto ſit, quod in ſolo ſitum loco, nec vrbi propinquo admodum, quo etiam cliuoſa cōtenditur via, vt memoratū, nihilo tamen ferè ſeciùs, quam ſi in media ſit vrbe, adorantium in eo quotidie, ac ſacrificantium, aut aliquid piè agentium (qui vndique confluunt)

concur-

concurſu frequentatur. A ſummis verò pontificibus, aliiſque Eccleſiæ Præſidibus vnicuique eum locum piè inuiſenti liberales peccatorum indulgentiæ conceſſæ fuerunt.

Summa huic alioqui diligentia Fratres Dominicani, quotidie in eo ſacra celebrantes inſeruiunt, quorum ipſæ ſub cura S. Matthiæ Virgines: quippe & ipſæ habitu, ac diſciplina Dominicanæ. Etſi enim Angela illa, quæ (vt dictum) præ ſolitudine Montis vrbem contempſit, atq; hanc Virginum ſodalitatem inſtituit, Eremitico, qualem ipſa geſtabat, habitu induit ſuas: is tamen cum habitu deinde Canonicorum Regularium: hic tandem cum Dominicano, quo hodieque vtuntur, anno ſcilicet ſalutis milleſimo ducenteſimo octogeſimo commutatus fuit.

SANCTÆ IMAGINIS. MIRACVLA.

ENarranda iam nobis glorioſiſsimæ huius Imaginis Miracula ſuperſunt. Cùm autem, quotcunque licuerit, colligere, aut eorum etiam pleraque explicare longum nimium ſit, pauca ſat fuerit perſcribere, quot ſcilicet ſatis fore lecturis ad verũ de hac Imagine ſenſum aut induendũ eorũ animis, aut confirmandum videantur. Neque verò quidquam, aut ex vano hauſtum aut leui nixum teſtimonio, ſed certiſsima omnia, ac ritè conteſtata, & ea quidem quàm breuiſsimè referemus. Quoniam autem miracula hæc ad duo fermè capita rediguntur: quædam enim ſunt quę Imago ipſa (id eſt, in Imagine, Deus Opt. Max. miraculorum ſolus reapſe opifex) ſuæ potiſsimum tuendæ dignationis: alia verò, quæ ferendâ laborantibus ope, ac mortalibus quauis aliâ iuuandis ratione perpetrauit: nos à priori capite exordientes, principiò illud, quod huc ſpectet, admonemus, ſcriptis ſcilicet in tabulâ, aut iuxta eã, litteris, quas initio protulimus, duo præcipi; Alterũ, vt Tabula ipſa in Monte Guardiæ ferretur; Alterum, vt foret ibi ſanctiſsimè colenda. Cum ergo extra hunc Montem fruſtra illi ſedem quæri: & in qua ſit, haberi, adiri que non niſi piè, ſanctèque licere miracul s

Duplicis generis miracula.

compluribus declaratum extet, nos hic ex ijs pauca omnium prima enarrabimus.

Primi generis miraculum 1. de Raptoribus.

Cũ enim Imago ipſa Miraculis inclareſcere cœpiſſet, eaque propter ad ſe plurimos non indigenas modò, verum & è proximis exteros, longinquiſque regionibus exciuiſſet, certatim votiua propter latam ſibi prǽſentem opem, aut quouis nomine alio comportantes dona, impulit mercatores quoſdam malorum materies ingentium Auaritia de imagine hac turpis inire conſilia lucri: quæ, vt nullum auctoribus ſperatum quæſtum, ſed grandem potius infamiam: ſic contra ſummam imagini ipſi peperêre gloriam. Surripere hanc illi, & Venetias adnectam Reipublicæ Venetæ magnis commutandam præmijs tradere conſtituunt: Quaſi vero quæ tantum fuerat maris, ac terrarum emenſa, vt ſedẽ ſibi hic in longinquo figeret, in eandem redire abrepta è proximo neglectura foret. Conſcendunt igitur Montem, & ſanum ingreſsi, tanquam voti rei, totum ibi diem per ſpeciem ſupplicantium traducunt, &, quaſi piis ipſorum comprecationibus dies non ſuppeteret, rogant, vt ſibi illic pernoctare detur. A Sacris virginibus, quæ tum ibi degebãt, facilè eos, vt ceteros item homines, è ſuo ipſarum animo, atq; ingenio fingentibus, haud ægrè impetrant. Ergo vbi illæ cubitum iuerunt, nocte intempeſtâ inuadunt hi in armarium, in quo tabula recondebatur. Sublatâq; inde Imagine verâ ſubdititiam Beatę Virginis effigiem, quam ipſi attulerant, ſubijciũt, Venetiaſq. petunt. Perſenſère cum primâ luce id Virgines facinus. Igitur mœrentes, inopeſq. conſilij ad preces, indicto ſibi tridui ieiunio, confugiunt, diuinum numẽ nõ ſine gemitu, ac magnâ lacrumarum vi obſecrãtes, vt theſaurum ipſis reſtitui ſuum velit. Mercatores ipſi tertiâ à diſceſſu nocte, cum proxime Venetiis abeſſent, inuſitato odore in, quo vehebantur, nauigio afflati, vnde nam ille fragret, admirantes exquirunt. Loculos tandem ſurreptæ Imaginis adeũt, ſi fortè inde manet, eóſque incredibilẽ fũdẽtes ſuauiſsimi, cæleſtiſq; odoris vim, ac vacãtes, relicto ibi tãtũ Imaginis, quę deſiderabatur, inuolucro, deprehẽdũt. Stupor inde, atq; animi conſternatio conſequuta diu mutos, & elingues eos habuit. Cõiectura deinde rem

aſſequuti, repetiuiſſe ſcilicet prodiosè locum ſuum Imaginē, vno omnes accuſantes ore, atque execrantes quod item vno omnes animo deſignârant, facti penitentiâ corripiuntur. Et quos infamia ſacrilegij fugare lōgius debuerat, eos magnitudo miraculi, pollicita flagitij impunitatem, reuocat ad Guardię Montem. Ibi Virginibus rem enarrant; eas orant, ignoſcant ſibi peccatum: ſupplicesq́; & procumbentes humi, veniam, ac pacem à læſo numine expoſcunt. Illę verò eodem die, nondum conſciæ miraculi, metum tamen, mærorem que in ſpem, lætitiamq. conuerterant, mox in armarium conſcenderant, & remigraſſe veram Imaginem, ſubditiuâ inde exturbatâ (quę hodieq́; de templi pariete in proparulo ſuſpenſa, monumentum eius facinoris conſpicitur) ſummâ cum animi voluptate compererant.

Hæc eadem quanta haberi, atque inuiſi religione velit, nec ſemel nec adeo obſcuris declarauit exemplis.

Anno enim Chriſti Dei milleſimo quingenteſimo decimo quinto Frater quidam Dominicanus (cuius ſibi haud ignoti, nomen conſulto Leander Albertus, qui hæc ſcripſit, ſilentio premit) cum à Sacris cuſtodibus foret præmonitus, quanta hæc aſſeruari veneratione, atque adiri ſoleret, vt pote & miraculis, & opifice ipſo Sancto Luca nobilis, ipſe contra, eleuando rem, ac ſubridendo, ſe non multum tam multis, tam miris, quæ de eâ prædicabantur, habere fidei oſtendere. Clauibusque allatis cùm eam curioſitate potiús, quàm religione ductus, inſpicere properaret: vix dum ijs ſeræ inſertis, pauore quodam, ac tremore correptus, offuſa oculis caligine, vſurā ſe eorū omnē amiſiſſe, meritasq́; dare pœnas exiſtimauit, quod rem ſanctiſſimam haudquaquā, vti par erat, ſanctè adijſſe, ac magni fecisſe viſus foret. Ergo ſtatim reſipiſcens, cuius ſe affinem agnouit culpæ, eam vltro accuſando, vt condonaretur ſibi, ademptum que lumen reſtitueretur, effuſis largiter lacrumis impetrauit. Vniuſq. tātum horæ interuallo cæcus fuit. Et vt primum optatiſsima frui luce datum, quâ maxima potuit religione Imaginē cōtemplatus, atque actis Deo gratijs, ad Virgines cōuerſus, multas quidē ſe vidiſſe Imagines Glorioſiſsimę Dei parētis mi- *1. Miraculum de Irriſore.*

miſſa ab ſe flagitia, toties diuinum offenſum numen dies, noctesq; verſaret animo, decreuiſſe, ad id ſibi æternâ pace cōciliādum, humanis ſe rebus abdicantem, turpiſsima luſtra, ganeumque cum honeſtiſsimis Conuerſarum mulierum clauſtris cōmutare; vt paulò poſt factum. Maximas igitur ſe gratias agere Virgini Deiparæ, quòd maximum ipſi, negato ſuæ Imaginis adſpectu, beneficium dediſſet, ex eâ re ſcilicet ad frugem correctæ.

5. Miraculū ſimile.

Duæ item aliæ mulieres haud longo interiecto tempore huc conſcenderunt, totumque ferè, cum ſacris Virginibus colloquentes, traduxêre diem, ab iis acceptæ perhumaniter, cùm ſe patricias facerent: & quidem tales eas eſſe, rerum ignaris liberalis earum forma, & magnifica veſtis auro diſtincta, gemmiſq; facilè perſuaderet. Cumque præcipitans ad occaſum iam dies maturandum diſceſſum moneret, rogant illæ Virgines, vt vnum, alterumve elargiantur ſibi ex ijs, qui Sacram Imaginem exornabant, floſculis. Se enim religionis ergô eos domū ferre, & habere velle dicunt. Non eſt negatum. At dum vna è virginibus floſculum è Sacra reuellit Tabula, mutato confeſtim cœli ſtatu, quod ſudum, vt cum maximè fuerat, clariſsimus dies repentino nubium concurſu tenebricoſiſsimarum in noctem vertit caliginoſiſsimam: additoque crebro, & perpetuo ferè tonitru, ac fulgure poſtremum ferè mortalibus rebus impendere exitium; templum quoque ipſum valido non ſemel ſuccuſſu agitatum præſentem comminari ruinam videbatur. Ex quo Virgines enarrati ſuperius exempli recenti ad huc memoria, ratæ, quod res erat, impudicas eas, & quæſtuarias eſſe fœminas, quas tantopere Imago ipſa auerſatur: veritæ etiam ne floſculis illis ad profana, quin & ad veneficia vti vellent, quod facere improbis quibuſdam mulierculis nulla eſt religio, nimirum vt ſacris, ac Deo dicatis rebus eo modo abutantur, ſubitatæ eas inde emiſerunt. Emiſsis, priſtinam in faciem omnia redierunt. Porrò, quo magis mira hæc cenſeas, tantum procellæ nonniſi iis, quæ intra fanum erant, coortum traditur. Non ſolum enim ruſtici accolæ negarunt eo die ſe vel nubeculam in cœlo vidiſſe, ſed & contubernales virgines, quæ à templo abe-

hoſtilis item ab vrbe impetus ; ad hæc graſſantium in populo morborũ,aliorũq; huiuſmodi propulſatio malorũ.Primã autẽ in hoc genere virtutẽ ab ipſâ editã,Sigonij verbis referemus.

Secundi generis miraculum. 1. aduerſus tempeſtates.

Is ergò de Bononienſibus Epiſcopis libro quarto in Fr. Nicolao Albergato.Qui quidem (liceat id obiter dixiſſe) apprime inſignem inter Epiſcopos eius vrbis, atque adeo inter. S. R.Eccleſiæ Cardinales promeruit locum, ea viri ſanctimonia, & eruditio,atque in conficiendis negotijs ſollertia extitiſſe fertur, vt Chriſtianæ etiam Reipub. maximis ſuis in rebus fuerit perſpecta ; ſicuti in hoc de Bononienſibus Epiſcopis libro, ac multo plenius in eius vitâ ſeorſim ab eodem Sigonio conſcripta fuſiùs edocemur,quam Fabius Albergatus,tanto viro,vt genere proximus,ſic & virtute ſimillimus, nondum editam ſeruat.Sigonius igitur in Nicolao: *Poſtero* (inquit) *anno* (*milleſimo quadringenteſimo trigeſimo tertio*) *prodigia cæleſtia plura diuinas minas,vt vulgo rebantur homines, oſtentãtia variè ciuitatis pectora perculerunt. Hi fuère menſe Maio ſæuiſſimi terræmotus, quorum impetu plurima ædificia corruerunt. Iunio vero Sol adeo poſt meridiem obſcuratus,vt ipſas noctis tenebras adæquaret. Præterea aſſiduæ, & vehementes pluuiæ,ac fœdæ adeo omnis generis tempeſtates, vt non ſolum inſtanti meſſi impedimentum afferrent, ſed ipſis etiam ſegetibus iam maturis exitium intentarent. Qua de re cum Epiſcopus vehementer animo angeretur,conſenſu Antianorum triduo ſupplicationes fieri iuſſit;quibus cum nihil profeciſſet,quinque alias addidit: Quas vbi irritas item,atq.inanes agnouit,deinde in alios octo dies indixit. Interim ſermo inter Antianos remedia imminenti inopiæ anxiè conquirentes, obortus eſt,conſueuiſſe in eiuſmodi periculorum articulis Florentinos tabulam quandam, in qua imago ex ore Beatæ Virginis manu Sancti Lucæ eſſet expreſſa,proferre, ac ſæpe opportunũ ſubſidium retuliſſe. Tũ interfatus ex ijs vnus, Et nos idem, inquit, facile facere poſſumus, ſi quidem alteram eius ſimilem ab antiquo tempore in Monte Guardiæ retinemus.* (Hunc,cuius nomen ſupprimit Sigonius, Gratiolũ Gratiolium,ſpectatæ pietatis, ac ſapientiæ virũ fuiſſe legimus) *Cui cum ceteri aſſenſiſſent, re cum Epiſcopo communicatâ, ex communi cõſilio cõſtitutũ eſt,vt hæc ad vrbẽ omni adhibitâ religione deportaretur:atq: eius rei officiũ Deuotis Hoſpitalis Sãctæ Mariæ Mortis nõ recuſantibus eſt mandatum. Ita Deuoti iij idus Iulias(*pro, *idus*, legen-

Nota Bene. de B Nicolao Albergato

retinendæ in vrbe Imagini, ſpatium ſtatui dicatur: cum tamen re verâ Dominico quidem die deuehendã, tribus autem ſequẽtibus ſolẽniter per vrbem gerendam eſſe, decretum ab illo fuerit: vt & Leander Albertus, vir in minutijs quibuſdam enarrandis admodum accuratus, teſtatur. Apud quem etiam ſcriptum extat, eo anno, nimirum milleſimo quadringenteſimo trigeſimo tertio, non quidem octo, vt ait Sigonius; ſed tres tantum (quod veriſimilius) publicè circunuectam Tabulam fuiſſe; primoque ſtatim die ad ingreſſum eius in vrbem diſſerenauiſſe, vento derepentè exorto diſpulſis nubibus: populumque (ad quattuordecim millia illuc hominum conueniſſe prodit) ſummo clamore (cum vberibus lacrumis ex ingenti erumpentibus lætitia) permiſto, Dei Miſericordiam, Virginiſq; Deiparæ efficacem adeo apud Filium deprecationem concelebraſſe. Sed & Sigonij verbis addere, pretium operæ videtur, poſtero anno, nouo decreto ſancitum à magiſtratu, vt Tabulam de Monte ad vrbem, indeque rurſus ad Montem proſequerentur quidem, quos memorauimus, Deuoti; at ſuis humeris ſoli eã gererẽt Clerici Apoſtolici (quos Ieſuatos vulgo dicunt) queis ad S. Euſtachij extra portam S. Mamæ domicilium eſt. Nec alij ab eo tempore ad hanc vſque diem ferunt: niſi cùm Tabula ipſa per vrbem in pompâ circumfertur. tum enim intra ſacras quidem ædes duobus diebus primo ſcilicet, ac ſecundo, Canonici hãc Eccleſiæ Metropolitanę, tertio verò die Inſignis Collegiatæ Eccleſię S. Petronij Canonici ſuis portant humeris: extra autem eas eodem modo inter ſe partientes vtriuſque Eccleſiæ Sacerdotes Aſsidui, quos Manſionarios appellamus. At contrectare hanc, dum è propriâ emota ſede, abeſt, in altaribus deponere, inde amouere, vnis ferè ius eſt Ieſuatis, prætereanemini: vt non alijs ornandæ eius, atque amiciendæ, quàm Sanctì Matthiæ Virginibus.

Porrò cum eodem anno MCCCCXXXIII. ſerenitate, vt dictũ, impetratâ, ad autumnum vſque per tres menſes perpetuos ſterili prorſus imbrium cælo, Sol ita excoxiſſet agros, vt, ſummâ obducta duritie, nullo ſubigi inſtrumento ad cultum poſſent, imperandas demum in triduum ſupplicationes ad eliciendam *1. Miraculum aduersus aëris ſiccitatem.*

pluuiam,eamq; ob rē ad hãc refugiendũ Imaginem ciuitatis moderatores decreuerunt;Eiuſdem prope gnari benignitatis eſſe,redundantes humore terras,opportunè, ac quantum ſatis ſit,areſacere:& nimium areſactas,ſiccitateq́; hiantes ſalutari imbre perfundere. Eã igitur ad vrbem deportatã, perq́; eam ſolenni religione,ac pompâ perlata,in colleǵque relatã,temperata quedã cõtinuó pluuia occœpiſſe fertur,quá ita per triduũ madefacta tellus,nihil vt optari aut fingi opportuni⁹ potuiſſet.

3. miraculũ aduerſus pluuias. Anno autem milleſimo quingenteſimo octogeſimo nono (quod noſtris ipſimet hauſimus oculis)cùm ab ante diem iij. Kal. Maij,quo cœpêre,ad xij. vſque Kal. Iulij nunquam pænè intermittentibus pluuijs obruta fere eſſent omnia, & meſsis impendentis præciſa ſpes videretur,arceſsita hæc eadem in vrbem Imago fuit. Cuius vix reſerato ad ipſam proferendã Tabernaculo, veluti recluſo carcere Aquilonib. nubes citatiſsimè diffugiẽtes,cælũ,ac Solẽ mortalib. optatiſsimũ oſtẽderũt.

4. miraculũ aduerſus hoſtes. Tradunt item,aliquando cum obſideretur, oppugnareturque vrbs, hominesque pij vtriusque ſexûs religioſsimè pro patriæ incolumitate vota huic Imagini nuncupaſſent,viſam à compluribus Dei genitricem inter Sãctos Petronium,Dominicumque Patronos eius vrbis ſtantem pro mœnibus, atque hoſtium aciem aſpectu ſuo perterrefaciẽtẽ: ex quo eos referre pedem,ac ſol tâ obſidione inde ſtatim abſcedere ſubegerit.

Ingruentes etiam in ciuitatem morbos quoties hæc ipſa depulerit,auerruncaritq́; vt longum fuerit referre, ſic vnum ſaltẽ eius rei pro multis exẽplũ nõ ab re erit è vetere annalium memoriâ protuliſſe. A publicis deinde ad priuata deſcẽdemus.

5. miraculũ aduerſus peſtes. Sigonius in Fr. Nicolao Albergato: *anno* (inquit) *milleſimo quadringenteſimo trigeſimo octauo, cùm tetra peſtilentia lues vrbem incolis exhauriens,ingentem curam omnibus inieciſſet, placuit, ad Diuinum propitiandum numen, vt ciuitas triduo oratum ad tria templa procederet: atque iterum Imago Deiparæ Virginis, cuius ſalutarem deportationem experti pridẽ in auertendâ pluuiâ infeſtiſsima fuerant, deferretur. Atque ita,re ex conſtituto ordine adminiſtratâ, Ciuitas voti compos facta, vberrimum alterum pietatis ſuæ fructum accepit.* Hæc ille.

Nunc

Nunc publicis priuata ſuccedant, quorum initiũ vnde meliùs, quàm ab ipſis, vt Græci dicunt, laribus ſumatur?

Anno igitur milleſimo quingenteſimo vigeſimo ſeptimo; cùm Carolus Borbonius, Caroli Imperatoris eius nominis Quinti copiarum in Italia ductor, infeſto Romam exercitu petens, ad agrum Bononienſem, qua tranſiturus erat, aduentaret: militeſque eius, quocunque inferrent greſſum, populabundi nullius non inſolentiæ, aut immanitatis veſtigia imprimerent (quippe exercitus is magnam partem ex hominibus à Catholica pietate auerſis, nempè è Lutheranis, erat cõflatus) occurrẽdum haud cunctanter ingruenti malo decreuit Senatus Bononienſis, vti ſcilicet, conditione aliquâ propoſitâ, pacatum per ſuum agrum à Borbonio tranſitum redimeret. Sacram interea Imaginem è monte in vrbem tranſuehendã, intactamque à Lutheranorum, quos facile eò euaſuros ſuſpicabatur, impietate, ſacris priuatim Imaginibus infenſiſsimo tũ, ſeruandam curauit: Virginibus eius cuſtodibus bono eſſe animo iuſsis: Si enim nihil tandem æqui à Borbonio impetratum foret, curaturum ſe, vt ipſæ etiam ad vrbem maturè deducerentur: Cùm ex improuiſo proxima monti hoſte occupante loca, nonnulli è Germanis in eum conſcendere montem, cœnobiumque irrumpentes, Virgines ipſas in Templum compulerunt, vbi illæ trepidantes, ac Deiparæ implorantes fidem ad veſperum vſq; ſe ſe continuêre. Commodùm verò eius Templi ſubijt porticum dux quidã cum armatâ militum manu ad triginta. ibi ille interea labantes mulierum animos confirmare. haud ijs metuendum, dicere, ne illa, cuius aſſeruauerãt Imaginem, ſeruare viciſsim eas, ac tueri, & præſenti eripere periculo nolit. Se etiam ibi adeſſe, vt eas, vbi ſit opus, auxilio iuuet. Primis inde tenebris Germani audito Templi illius Campanæ occentu, qui conſalutandam Dei Matrem de more admonebat, quaſi dato receptui tuba ſigno, confeſtim in caſtra redeũt. Tum iis conſuadet miles, vt fugam ornent: Germanos decreuiſſe poſtridie eius diei, cum primâ luce eo reuerti, cunctaque diripere, quęcunque ſibi vſui forent, aſportare, cetera ſubiecto igne corrumpere, omnia pro libidine agere, vt poſtea euenit.

6 Miraculũ aduerſus militũ furorem.

Quare optimum factu;illuni fauente nocte,in vrbem ſe,& ſua quæcunque auferri poſſent,conferre:Iis ſeſe offerre itineris ducem.quippe eas illò perducturum incolumes. Iam enim omnia obſideri loca ſuburbana,vt vix etiam noctu, ſolæ ſi proficiſcantur,ſatis tuta eſſe fuga videatur. Parent illæ eius dictis, & ſe,ſuaque homini concredunt,è ſermone,vultu, humanitate ciuem,aut certè indigenam arbitratę.Conuaſatis ergo quęcunque licuit,adiutantibus onera militibus,cum ſummum omnibus à Ductore ſilentium per medios ituris hoſtes fores indictum, ſe in viam dant. Vrbemque versùs iter faciunt. Vbi ad Monaſterium Virginum Sanctæ Mariæ Magdalenæ,(hodie S.Ioſepho dicatum,& à Seruitis Fratribus habitatum,quod paruo admodum interuallo ad vrbe diſtat)tunc fermè vacuum,peruenêre,Dux ipſe,quaſi haberet clauim, fores veſtibuli reſerat , atque ibi eas noctem illam traducere iubet. Ingredientibus iam,vnam ex ijs deſiderari nunciat. Hanc perhibent è Marſilia gente adoleſcentulam fuiſſe,Leonam nomine,nullis quidem ipſam eius cœnobij initiatam ſacris:ſed eò à parentibus erudiendi cauſsâ miſſam;Romæo Foſcarario poſthæc connubio iunctam. Eam igitur duo milites perquiſitum eunt. quam in foſſam nacti prolapſam , inde educunt, ac reducunt ad ſuas. Illa cùm inter vias pedem in lubricâ ripâ incautè poſuiſſet,in ſubiectam foſſam prouoluta , caſum ſuum clamore euulgare minimè auſa,ne proderet cæteras,imperatū ſibi ſilentium propriâ ſalute potiùs duxerat. Saluis iam omnibus,craſtinâ luce,inquit Ductor,in vrbem ingrediemini. præſto enim erit,qui vos actutū intromittat. Ego interea loci cū meis veſtem veſtram omnem,ac ſupellectilem ad Sancti Matthiæ cœnobium perlatam veſtris reddam.Ingreſſus ille in vrbē, omnia,quo dixerat,ferenda curauit:atque eius cœnobij Antiſtitæ Hippolytæ Caſtellæ tradidit,ſaluas eſſe Virgines,& breui affuturas nuncians. Pauca hæc pręfatus,cum ſuis,qui cuncta fide ſummâ,ac ſilentio reddiderant, vale dicto,abit. Cumque mox à famulo Monaſterij reuocaretur, vt ſe vnà cum ſuis parato ſibi ientaculo reficeret,ſe ſtatim cum iis ex oculis eius abſtulit,ita,vt euaneſcere viderentur.Paulò ante eius aduentum

quædam è contubernalibus,cui nomen Columbæ Aldrouandæ fuit;inſigni pietate virgo, antiſtitæ viſum hoc renunciârat. Cum ipſa in communi omnium trepidatione ac turba ſui ſodalitij virgines, quæ in Monte Guardiæ commorabantur, ſummo ſtudio Matri Virgini commendaſſet, ne illa famulas ſuas hoſtibus prædæ ac ludibrio eſſe pateretur, ac paululũ poſtea conquieſſet;viſam videre ſibi Præfectum Deuotorũ S.Mariç Mortis ſe prehenſam manu perducere ad Templum,in quo ei multa,ac varia à Beata ipſa Virgine edita miracula in pariete picta digito commonſtrabat,tandem recens,nec dum vulgatũ oſtendebat illi miraculum huiuſmodi:Inerant in pictura Montes,& colles nemoroſi. Ibi paſsim milites fixis tentoriis,ea turmatim percurrentes loca,villas deuaſtabãt,pecora,& quçcũq; eſui forẽt,abducebãt,obuiũ quodq; agebãt,ferebãt:cũ interim per medios ipſos agmẽ mulierũ Dominicano indutarũ habitu procederet magno Angelorum comitatu ſtipatũ. Tũ illi Præfect9:Noſtin' locũ,& mulieres?Noſſe mihi,inquit illa,videor;Mõs Guardiæ hicce eſt,hæ Societatis noſtræ mulieres, Sacrã in Mõte Imaginem cuſtodiẽtes.Ergo, inquit Præfectus,nunc illæ è mediis euadentes hoſtibus à cæleſtium cateruâ iuſſu Deiparæ deducuntur in vrbem.Hactenus Columbæ viſum. Mox igitur vbi S.Lucæ Virgines peruenêre in vrbanum cœnobium, conferendo hæc,quæ Columbæ in ſomnis oblata,cum euentis, re vera milites illos,qui eas ad Monaſterium S. Mariæ Magdalenæ deduxerant, Angelos fuiſſe in faciem verſos humanam eſt iudicatum;idq; eò liquidiùs,quòd,cùm diligentiſsimè requiſiti per vrbem fuiſſent;quinam forent,quâ portâ ingreſsi, nunquam reperiri quitum.

7. Miraculũ aduerſus ſitim.

Anno ſupra milleſimum quingenteſimo octogeſimo quinto IV. idus Iunij,qui tunc ſecundus è tribus ſollennibus Sacrç Pentecoſtes agebatur dies,magna accolarum vis in hoc S. Lucæ Templum conuenerat.Cumque è vehementiore æſtu,atq; è via plerique contractâ ſiti aquam à Virginibus peterẽt; duas illæ hydrias,quas è longinquo implẽdas,ad vſum cœnobij procurarant(arefacta ſcilicet ex ingenti calore loci eius ciſterna) exhauriendas ſitientib us perliberaliter obtulêre. Verũ iis per-

breui ſiccatis, cùm ſubinde noui ſuccederent aduenæ potum rogantes, eâ quidem aquæ inopiâ Virgines, quod ſuppeditatā omnibus abunde voluiſſent, mirum in modum angebantur, nec quò ſe verterent, ſciebant: cum ecce tibi Virgo ſacri cœtûs Honoria Blanchetta, hydriarum alteram, quæ ambæ iā inanes ſepoſitæ fuerant, plenam optimę reperit aquę. Quâ quidem omnes conſpectâ, vix ſuis ipſarum oculis, vix ſibi ipſis à primo credere: mox vero prodigium id, ac diuinum planè eſſe factum, dubitatione omni amotâ á cunctis eſt affirmatum, ac prædicatum, quod ſatis conſtaret neminem tum ingreſſum, qui eam inferre potuiſſet, ac domi ne guttam quidem eſſe aquę relictam. Solaq; illa ſatis fuit omnibus. Sed & poſt bienniū quàm hæc facta, mirum ferè huic conſimile eodem in loco accidiſſe liquet.

8. *Miraculo vinum augetur.* Cùm enim Paulla Maria Garzonia huiuſce Monaſterij Vicaria præfecturam ſuam, expleto iam biennio, relinqueret nouæ, videlicet Febroniæ Buttrigariæ: ac rem illi omnem domeſticam ſingillatim perſcriptam, vt moris eſt, contraderet, imperatum ab ea Thomæ Stiuano monaſterij famulo fuerat, vt vaſa omnia vinaria, quæcunque vacarent, elueret, vti rectè curata Vicariæ ineunti traderentur. vini in cellâ perexiguum inerat, quod vix in pauculos ſufficeret dies, itaq; magna de prouidendo potu ſollicitudo Buttrigariam inceſſerat: cùm interea famulum mirabundum audiunt mira domi eueniſſe clamātem: Maximum dolium, quod ipſemet aquâ iniectâ perluerat ac defæcarat, mero & quidem generoſiſsimo ſe inueniſſe plenum. Summâ omniū admiratione (vt par erat) exceptâ re, ſtatim in mentem ijs venit portenti, quod in vacuâ euenerat hydria: ſubijtq; ſimul eas, non ſemel declaraſſe Deiparam, peculiari ſibi ipſas eſſe curæ. Igitur cæleſte id ipſius eſſe ſubſidium haud ſibi ægrè perſuadent. Quippe eā non minùs nunc domeſticis ſuis, vini laborantibus inopiâ, quā aduenis olim ibidē aquam petentibus, ſuccurrendum cenſuiſſe. Cū ergo ad cellā omnes vinariā rei viſēdæ adeò nouæ ſtudio procurriſſent, nihil mentitum inueniunt hominē: dolium, quod nuper inane eſſe certò ſciebāt, vino iā plenū apertè vidēt. Ingenti igitur lętitia

ingẽtes Deo,patronæq; Virgini,ac laudib.miſtas grates agũt.

Gerardus fuit Bingardus Mutinenſis presbyter:qui mirificâ Imaginem hanc religione colebat.Is anno milleſimo quingẽteſimo quadrageſimo ſecundo cùm Eccleſiæ Argellaiẽſi operã nauaret,(eſt Argellata vicus agri Bononienſis) Sigiſmũdũ Malauoltam Curatorem Stoffionenſis Eccleſiæ(quæ in Mutinẽſi eſt)Mutinẽſẽ & ipſum, in maximis eius anguſtijs mutuo datâ pecuniâ plurimum iuuerat. At ille amici benignitate;quẽ benè nummatũ exiſtimabat,ad inſidias per ſummũ ſcelus fortunis eius,vitæq; ſtruendas abuti cogitans, hominẽ rogauit, vt ſibi hoſpitio ipſius per dies aliquot vti liceret.Bingardus humaniter ſuis illum laribus,proprioque excepit cubili. Verũ cũ breui is,quid ille animo agitaret facinoris,intellexiſſet, honeſtâ commentus cauſſam,contubernio hoſpitem excludit. Ille verò intentatũ huic fruſtra exitium alio confert, Bondanellẽſiſq; Rectorem Eccleſiæ(quæ in agro eſt Bononienſi)obtruncat,compilatq;.Cumq; ipſum cõquirentibus ex parricidio ſatellitibus,nullum is ſibi tutiorem putaret conuictum, quã facinoroſorum hominũ,quos pariũ ſcelerũ conſcientia ad obſidendas vias patrandaq; latrocinia adegiſſet,in eorum ſe recipit gregem:nec Gerardi oblitus,vna cũ ijs in caput ipſius cõiurat.Ergo templũ eius matutino ingreſsi(octo ij fuêre) offẽdunt hominem,inchoatũ paullò ante ſacrificiũ Miſſæ celebrãtẽ,cui tum pauciſsimi,vix ſcilicet quatuor ex vtroq; intererãt ſexu.Hos ille armatos conſpicatus,quid venerint,cõtinuò ſuſpicatur.Iraq; puero in ſacrificio ſubſeruienti ſummiſſâ voce præcipit,vt citato gradu ruſticos euocatũ eat, qui ſibi à latronib.circumuento opẽ ferant.Sed Malauolta, re animaduerſâ, prius,quã ille mandata exhaurit, ſacerdotẽ ſtricto aggredi pugione occupat.Ille ſtatim in ipſo periculi articulo huiuſce recordãs Imaginis, ſe ei ſuppliciter cõmẽdat.Mirũ dictu, magis viſu mirũ, Malauolta Bingardũ ne cõtingere quidẽ,nedũ vulnerare, potis vnquã fuit:cũ tamẽ ſublato aliquãdiu brachio plagam infligere anniteretur. Tãdẽ humi corruẽs,pugionẽ à ſe lõgè proiecit.Id vbi ſocij vidẽr,vnà oẽs irruũt cũ validis haſtis, vt quẽ ille nõ potuerat vnus, cõfertim oẽs confodiãt. Sed ille

9. Miraculum aduerſus ingruentes ſicarios.

inno-

ſat ſcio) in irritum vota cadent. Certò enim, ac breui conua-
eſces. Dein cruce, quam attulerat, ob partam ſibi ex huiuſce
maginis contactu vim, ac religionem iampridem nobilitatâ,
pſum conſignauit. ille ſtupentibus cunctis, nullo temporis in-
eriectu, morbo omni liber incedere pedibus ſuis cœpit.

Iulij Veronenſis è Sancto Petro in Caſali, Bononienſi itidē pago, vxor, contractâ cæcitate, per biennium vſu omni caruit oculorum, ita vt ſenſum aſpectûs amiſſum nón magis (humana quidem ope) recipere eam poſſe, quàm de integro è matris vtero prodire, medici dictitarent. Illa veró quod à mortalium nemine ſperare licebat, id ipſum cælitùs dignâ, vt impetraret, fiduciâ petit. Cumq; de Imagine hac mira prædicari ſæpenumero audiſſet, inde in ſpem priſtinæ valetudinis erecta, cum viro agit, vt ad fanum eius adducatur. Ille, quod æquè atq; ipſa optabat, id haud ſibi minus, quam ei ſperandum ab hac Imagine ratus, nullum precibus eius reliquit locum: atque ipſemet dux illi itineris fuit. Quod anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo quinto, ipſo peruigilio aſſumptionis Deiparę Virginis ſuſceperunt. Vix dū illa in Mōtis Guardiæ radices intulerat pedem, cum clamare occœpit ſe iam humum cernere virentē: mox & arborum frondes, herbarumque folia oculorum acie diſtinguere. Et quo ſcandendo montem, ſacram propius ædē accedebant, eò magis nox illa cæcitatis cernendi vi, quaſi illuceſcenti concedens diei, recedebat. Tandem mulier, vbi fanū eſt ingreſſa, clariſsimè oculis videre cœpit, perinde ac ſi nunquam eâ corporis parte laboraſſet. *12. miraculo cæca mulier visū recipit.*

Angelus Galuanus Ferrarienſis anno eiuſdem ſeculi nonageſimo ſexto, cum degeret Tridenti, atque ibi in culmen ædiū domeſtici fortaſſè negotij gratiâ, inſcendiſſet, magno inde præcipitans lapſu, Imagini huic ſibi tantum famâ notę pro ſalute vota fecit. Concurſus ſtatim ad ipſum vndique factus eſt eorum, qui prope erant, vt cadauer potiùs, quàm ſpirantem hominem contuerentur. Atque ille ſanè cum reliquum corpus vehementer labefecerat, tùm vero dextrum crus, brachiūque itidem dexterum, miſerè perfregerat. Medicorū curæ mādatus, plurimum ijs exhibuit negotij, cum de ſalute eius diu *13. miraculo ex lapſu concuſſus reſtituitur ſanitati.*

multumque dubitaſſent. Ipſe interim Imaginem hanc vſq; in ore habere, atque omnem valetudinis ſpem ſuæ in eâ colloca-re. Breui homo quinquagenarius conualuit; ſic tamen, vt bra-chium illud, quod vnà cum crure ex affrictu perruperat, motu plane deſtitutum omni, crus item altero breuius, monumentũ ſui illa ex prælalto ruina reliquiſſet. Ille nihilominus non qui-dem arti medicæ, quod viueret, ſed Deiparæ ipſius ad Filiũ pre-cibus acceptum referens, vt primum confirmauit vires, illico ad ſacram hanc viſendam Imaginem contendit. Vbi fanum il-le attigit, ſeriùs tamen, quàm voluiſſet, ſacris iam, vt videbatur peractis, impetrat nihilo ſeciúsab ędituâ, cui vnà ac ſocijs Vir-ginibus cauſſam eius itineris explicarat, vt ſibi Imago com-monſtretur. Dumq; proſtratus humi gratias illi quàm maxi-mâ poteſt religione agit, nouum in ſe portentum videt. Bra-chium eius antea iners, expersque motus, viribus reuocatis ſponte commouetur. Mox, dum tantam ille rem miratur vnà ac Deiparam ſecundúm Deum laudibus & gratijs veneratur, ſuperuenit nec opinantibus ſacerdos, & ſacrum celebrat. Eo diuinis operato alterum homini miraculum euenit. Inde e-nim, vbi dum ſacris intereſſet, ſupplex procubuerat, exurgens, crus illud breuius & firmitate & lõgitudine exęquatum alteri animaduertit. Ita, dum ſeruatum ſe Deiparæ auxilio, huiuſce gratiâ Imaginis piè credit; dum ſe tanti memorẽ beneficij, & gratum oſtendit, alia ille maxima, atq: in veris haud dubiè nu-meranda miraculis ab ea conſequutus, vnde membris captus diſceſſerat, eo integer vixq; à ſuis agnitus reuertitur.

14. *miraculo alius quidam morbi dus ſanatur.* Parem in re non ita diſpari Deiparæ benignitatẽ, hac eadem intercedente Imagine, expertus fuit Thomas Ferrarius Bono-nienſis Ieſuatus, qui quidem quadrageſimũ iam ferè annũ eã, quoties in vrbem defertur, ferre ſolet. Cum enim dextrũ eius pedẽ, anno milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo ſexto, ac manus anno eiuſdem ſeculi octogeſimo ſecundo tanta vis in-uaſiſſet mali, vt ijs neq; vti in præſens valerẽt, nec valiturus in poſterum videretur, vanaque medentium remedia cõperiſſet; ijs damnatis ad vltimum ſupplex medelam ab hac Imagine po-poſcit: & quam ille popoſcit, pręſentem ſenſit opem, ab vtroq;

ſtatim malo,ſimul eam implorauit,vindicatus.Par erat ſcilicet vt qui tot annos Imagini huic religioſiſsimè gerendæ inſeruiſſet,ab eâdem impetraret,vt tot conſequuturos ſanctum, ac ſibi periucundum pra ſtare eidem famulatum poſſet.

Cùm pauca hactenus enarrata miracula haud paruũ videantur ſpecimen cæleſtis illius dediſſe virtutis,quam in hac effigie innumerabilibus conſpicuâ editis ſignis præpotens effulgere voluit Deus;Placet igitur,vt quod ſequitur miraculum,ſicuti omnium,quæ patrata ab ipſa Imagine hucuſque ſunt (quod equidem ſciam) nouiſsimum eſt, ſic etiam poſtremum commemoretur.

Mulier eſt Bononienſis,cui Margaritæ nomen, M. Antonij Tumbæ vxor, huic Imagini mirum in modum addicta,cuius & exemplum ipſa depictum habebat domi,de cubiculi pariete ſuſpenſum.Ea hoc anno,qui ſalutis reparatæ præter milleſimũ duodeſexcenteſimus numeratur,pleuritide tentata, atque in magnum adducta vitæ diſcrimen, dum ita decumbebat. Imagini illi,cuius in obtutu ex aduerſo pendentis defixa erat,ſeſe identidem commendabat.Cumque à longiore vigiliâ quietis deſiderium obreperet,eos,qui aderant,diſcedere illinc , & cubiculũ claudere iuſsit, vt ſomnum capere,arbitris remotis,facilius poſſet.Id vbi factum,cum ſe illa ad dormiendum comparaſſet,vocari ſe paullò poſt nominatim audit.Ergo, vt erat ſemiſomnis vocem eſſe opinata domeſtici alicuius,orat , ne ſe interturbent dormitantem.Mox de integro appellata,vbi aures arrexit magis,hæc accepit verba:*Scito, Margarita , Cælorum Regina , cuius precibus à Deo ſalutem iã impetraſti , placere , vt primo quoque tempore deſurgas,& quam eius Imaginem in cubiculo habes,eam in ſacram aliquam ædem transferendam cures.* Ad hæc dicta obſtupuit primùm ægrota,dein vero erecta conſedit in cubili:doloreque leuari ſibi viſa,& morbo, quos abire iuſſerat, cõtinuo introuocat.Dũq;ijs miraculũ enarrat,animaduertũt pictã illã Imaginẽ,quæ de pariete pẽdebat in lecti ipſi⁹ ceruicali ſitã.Quæ quoniã humana emota manu haud videbatur,maior acceſsit miraculo ab ea ènarrato fides.Mirũq; alterũ alteri fidẽ fecit.Eã igitur Imaginẽ Alphõſus Palçottus Archiepiſco-

15. miracul. Pleuritica mulier curatur.

pluuiam,eamq; ob rē ad hāc refugiendū Imaginem ciuitatis moderatores decreuerunt;Eiuſdem prope gnari benignitatis eſſe,redundantes humore terras,opportunè, ac quantum ſatis ſit,areſacere:& nimium areſactas,ſiccitateq́; hiantes ſalutari imbre perfundere. Eā igitur ad vrbem deportatâ, perq; eam ſolenni religione,ac pompâ perlata,in collēque relatâ,temperata quędā cōtinuò pluuia occœpiſſe fertur,quâ ita per triduū madefacta tellus,nihil vt optari aut fingi opportuni9 potuiſſet.

3. miraculū aduerſus pluuias.

Anno autem milleſimo quingenteſimo octogeſimo nono (quod noſtris ipſimet hauſimus oculis) cùm ab ante diem iij. Kal. Maij,quo cœpêre,ad xij. vſque Kal. Iulij nunquam pænè intermittentibus pluuijs obruta fere eſſent omnia, & meſsis impendentis pręciſa ſpes videretur,arceſsita hæc eadem in vrbem Imago fuit. Cuius vix reſerato ad ipſam proferendā Tabernaculo, veluti recluſo carcere Aquilonib. nubes citatiſsimè diffugiētes,cælū,ac Solē mortalib. optatiſsimū oſtēderūt.

4. miraculū aduerſus hoſtes.

Tradunt item,aliquando cum obſideretur, oppugnareturque vrbs, hominesque pij vtriusque ſexûs religioſsimè pro patriæ incolumitate vota huic Imagini nuncupaſſent,viſam à compluribus Dei genitricem inter Sāctos Petronium,Dominicumque Patronos eius vrbis ſtantem pro mœnibus, atque hoſtium aciem aſpectu ſuo perterrefaciētē: ex quo eos referre pedem,ac ſolutâ obſidione inde ſtatim abſcedere ſubegerit.

Ingruentes etiam in ciuitatem morbos quoties hæcipſa depulerit,auerruncaritq́; vt longum fuerit referre, ſic vnum ſaltē eius rei pro multis exēplū nō ab re erit è vetere annalium memoriâ protuliſſe. A publicis deinde ad priuata deſcēdemus.

5. miraculū aduerſus hoſtes.

Sigonius in Fr. Nicolao Albergato: *anno* (inquit) *milleſimo quadringenteſimo trigeſimo octauo, cùm tatra peſtilentia lues vrbem incolis exhauriens, ingentem curam omnibus inieciſſet, placuit, ad Diuinum propitiandum numen, vt ciuitas triduo oratum ad tria templa procederet: atque iterum Imago Deiparæ Virginis, cuius ſalutarem deportationem experti pridē in auertendâ pluuiâ infeſtiſsima fuerant, deferretur. Atque ita, re ex conſtituto ordine adminiſtratâ, Ciuitas voti compos facta, vberrimum alterum pietatis ſuæ fructum accepit.* Hæc ille.

Nunc

Nunc publicis priuata ſuccedant, quorum initiũ vnde meliùs, quàm ab ipſis, vt Græci dicunt, laribus ſumatur?

Anno igitur milleſimo quingenteſimo vigeſimo ſeptimo; cùm Carolus Borbonius, Caroli Imperatoris eius nominis Quinti copiarum in Italia ductor, infeſto Romam exercitu petens, ad agrum Bononienſem, qua tranſiturus erat, aduentaret: militeſque eius, quocunque inferrent greſſum, populabundi nullius non inſolentiæ, aut immanitatis veſtigia imprimerent (quippe exercitus is magnam partem ex hominibus à Catholica pietate auerſis, nempè è Lutheranis, erat cõflatus) occurrẽdum haud cunctanter ingruenti malo decreuit Senatus Bononienſis, vti ſcilicet, conditione aliquâ propoſitâ, pacatum per ſuum agrum à Borbonio tranſitum redimeret. Sacram interea Imaginem è monte in vrbem transuehendã, intactamque à Lutheranorum, quos facile eò euaſuros ſuſpicabatur, impietate, ſacris priuatim Imaginibus infenſiſsimorũ, ſeruandam curauit: Virginibus eius cuſtodibus bono eſſe animo iuſsis: Si enim nihil tandem æqui à Borbonio impetratum foret, curaturum ſe, vt ipſæ etiam ad vrbem maturè deducerentur: Cùm ex improuiſo proxima monti hoſte occupante loca, nonnulli è Germanis in eum conſcendere montem, cœnobiumque irrumpentes, Virgines ipſas in Templum compulerunt, vbi illæ trepidantes, ac Deiparæ implorantes fidem ad veſperum vſq; ſe ſe continuère. Commodùm verò eius Templi ſubiit porticum dux quidã cum armatâ militum manu ad triginta. ibi ille interea labantes mulierum animos confirmare. haud iis metuendum, dicere, ne illa, cuius aſſeruauerãt Imaginem, ſeruare viciſsim eas, ac tueri, & pręſenti eripere periculo nolit. Sè etiam ibi adeſſe, vt eas, vbi ſit opus, auxilio iuuet. Primis inde tenebris Germani audito Templi illius Campanæ occentu, qui conſalutandam Dei Matrem de more admonebat, quaſi dato receptui tuba ſigno, confeſtim in caſtra redeũt. Tum iis conſuadet miles, vt fugam ornent: Germanos decreuiſſe poſtridie eius diei, cum primâ luce eo reuerti, cunctaque diripere, quęcunque ſibi vſui forent, aſportare, cetera ſubiecto igne corrumpere, omnia pro libidine agere, vt poſtea euenit.

6 Miraculũ aduerſus militũ furorem.

 Quare

Quare optimum factū;illuni fauente nocte,in vrbem ſe,& ſua quæcunque auferri poſſent,conferre:Ijs ſeſe offerre itineris ducem.quippe eas illò perducturum incolumes. Iam enim omnia obſideri loca ſuburbana,vt vix etiam noctu, ſolæ ſi proficiſcantur,ſatis tuta eſſe fuga videatur. Parent illæ eius dictis, & ſe,ſuaque homini concredunt,è ſermone,vultu, humanitate ciuem,aut certè indigenam arbitratę.Conuaſatis ergo quęcunque licuit,adiutantibus onera militibus,cum ſummum omnibus à Ductore ſilentium per medios ituris hoſtes foret indictum, ſe in viam dant. Vrbemque versùs iter faciunt. Vbi ad Monaſterium Virginum Sanctæ Mariæ Magdalenæ,(hodie S.Ioſepho dicatum,& à Seruitis Fratribus habitatum,quod paruo admodum interuallo ad vrbe diſtat)tunc fermè vacuum,peruenêre,Dux ipſe,quaſi haberet clauim, fores veſtibuli reſerat , atque ibi eas noctem illam traducere iubet. Ingredientibus iam,vnam ex ijs deſiderari nunciat. Hanc perhibent è Marſilia gente adoleſcentulam fuiſſe,Leonam nomine,nullis quidem ipſam eius cœnobij initiatam ſacris:ſed eò à parentibus erudiendi cauſſâ miſſam;Romæo Foſcarario poſthæc connubio iunctam. Eam igitur duo milites perquiſitum eunt. quam in foſſam nacti prolapſam , inde educunt, ac reducunt ad ſuas. Illa cùm inter vias pedem in lubricâ ripâ incautè poſuiſſet,in ſubiectam foſſam prouoluta, caſum ſuum clam ore euulgare minimè auſa,ne proderet cæteras,imperatū ſibi ſilentium propriâ ſalute potiùs duxerat. Saluis iam omnibus,craſtinâ luce,inquit Ductor,in vrbem ingrediemini. præſto enim erit,qui vos actutū intromittat. Ego interea loci cū meis veſtem veſtram omnem,ac ſupellectilem ad Sancti Matthiæ cœnobium perlatam veſtris reddam.Ingreſſus ille in vrbē, omnia,quo dixerat,ferenda curauit:atque eius cœnobij Antiſtitæ Hippolytæ Caſtellæ tradidit,ſaluas eſſe Virgines,& breui affuturas nuncians. Pauca hæc pręfatus,cum ſuis,qui cuncta fide ſummâ,ac ſilentio reddiderant, vale dicto,abit. Cumque mox à famulo Monaſterij reuocaretur, vt ſe vnà cum ſuis parato ſibi ientaculo reficeret,ſe ſtatim cum iis ex oculis eius abſtulit,ita,vt euaneſcere viderentur.Paulò ante eius aduentum

quædamè contubernalibus,cui nomen Columbæ Aldrouandæ fuit;inſigni pietate virgo,antiſtitæ viſum hoc renunciârat. Cum ipſa in communi omnium trepidatione ac turba ſui ſodalitij virgines, quæ in Monte Guardiæ commorabantur, ſummo ſtudio Matri Virgini commendaſſet, ne illa famulas ſuas hoſtibus prædæ ac ludibrio eſſe pateretur, ac paululũ poſtea conquieſſet;viſam videre ſibi Pręfectum Deuotorũ S. Mariç Mortis ſe prehenſam manu perducere ad Templum,in quo ei multa,ac varia à Beata ipſa Virgine edita miracula in pariete picta digito commonſtrabat,tandem recens,nec dum vulgatũ oſtendebat illi miraculum huiuſmodi:Inerant in pictura Montes,& colles nemoroſi. Ibi paſsim milites fixis tentoriis,ea turmatim percurrentes loca,villas deuaſtabãt,pecora,& quęcũq; eſui forẽt,abducebãt,obuiũ quodq; agebãt,ferebãt:cũ interim per medios ipſos agmẽ mulierũ Dominicano indutarũ habitu procederet magno Angelorum comitatu ſtipatũ. Tũ illi Pręfectꝰ:Noſtin' locũ,& mulieres?Noſſe mihi,inquit illa,videor;Mõs Guardiæ hicce eſt,hæ Societatis noſtræ mulieres,Sacrã in Mõte Imaginem cuſtodiẽtes.Ergo,inquit Præfectus,nunc illæ è mediis euadentes hoſtibus à cæleſtium cateruâ iuſſu Deiparæ deducuntur in vrbem.Hactenus Columbæ viſum. Mox igitur vbi S.Lucæ Virgines peruenêre in vrbanum cœnobium, conferendo hæc,quæ Columbæ in ſomnis oblata,cum euentis, re vera milites illos,qui eas ad Monaſterium S. Mariæ Magdalenæ deduxerant,Angelos fuiſſe in faciem verſos humanam eſt iudicatum;idq; eó liquidiùs,quòd,cùm diligentiſsimè requiſiti per vrbem fuiſſent;quinam forent,quâ portâ ingreſsi, nunquam reperiri quiuum.

Anno ſupra milleſimum quingenteſimo octogeſimo quinto IV. idus Iunij,qui tunc ſecundus è tribus ſollennibus Sacrę Pentecoſtes agebatur dies,magna accolarum vis in hoc S. Lucæ Templum conuenerat.Cumque è vehementiore æſtu,atq; è via plerique contractâ ſiti aquam à Virginibus peterẽt; duas illæ hydrias,quas è longinquo implẽdas,ad vſum cœnobij procurarant(arefacta ſcilicet ex ingenti calore loci eius ciſterna) exhauriendas ſitientib us perliberaliter obtulêre. Verũ iis per- *7. Miraculũ aduerſus ſitim.*

breui ſiccatis, cùm ſubinde noui ſuccederent aduenæ potum rogantes, eâ quidem aquæ inopiâ Virgines, quod ſuppeditatã omnibus abunde voluiſſent, mirum in modum angebantur, nec quò ſe verterent, ſciebant: cum ecce tibi Virgo ſacri earũ cœtûs Honoria Blanchetta, hydriarum alteram, quæ ambæ iã inanes ſepoſitæ fuerant, plenam optimę reperit aquę. Quâ quidem omnes conſpectâ, vix ſuis ipſarum oculis, vix ſibi ipſis à primo credere: mox vero prodigium id, ac diuinum planè eſſe factum, dubitatione omni amotâ á cunctis eſt affirmatum, ac prædicatum, quod ſatis conſtaret neminem tum ingreſſum, qui eam inferre potuiſſet, ac domi ne guttam quidem eſſe aquę relictam. Solaq; illa ſatis fuit omnibus. Sed & poſt bienniũ quám hæc facta, mirum ferè huic conſimile eodem in loco accidiſſe liquet.

Miraculo vinum augetur.

Cùm enim Paulla Maria Garzonia huiuſce Monaſterij Vicaria præfecturam ſuam, expleto iam biennio, relinqueret nouæ, videlicet Febroniæ Buttrigariæ: ac rem illi omnem domeſticam ſingillatim perſcriptam, vt moris eſt, contraderet, imperatum ab ea Thomæ Stiuano monaſterij famulo fuerat, vt vaſa omnia vinaria, quæcunque vacarent, elueret, vti rectè curata Vicariæ ineunti traderentur. vini in cellâ perexiguum inerat, quod vix in pauculos ſufficeret dies, itaq; magna de prouidendo potu ſollicitudo Buttrigariam inceſſerat: cùm interea famulum mirabundum audiunt mira domi eueniſſe clamãtem: Maximum dolium, quod ipſemet aquâ iniectâ perluerat ac defæcarat, mero & quidem generoſiſsimo ſe inueniſſe plenum. Summâ omniũ admiratione (vt par erat) exceptâ re, ſtatim in mentem ijs venit portenti, quod in vacuâ euenerat hydria: ſubijtq; ſimul eas, non ſemel declaraſſe Deiparam, peculiari ſibi ipſas eſſe curæ. Igitur cæleſte id ipſius eſſe ſubſidium haud ſibi ægrè perſuadent. Quippe eã non minùs nunc domeſticis ſuis, vini laborantibus inopiâ, quã aduenis olim ibidẽ aquam petentibus, ſuccurrendum cenſuiſſe. Cũ ergo ad cellã omnes vinariã rei viſẽdæ adeò nouæ ſtudio procurriſſent, nihil mentitum inueniunt hominẽ: dolium, quod nuper inane eſſe certò ſciebãt, vino iã plenũ apertè vidẽt. Ingenti igitur lętitia

ingētes Deo, patronæq; Virgini, ac laudib. miſtas grates agūt.

Gerardus fuit Bingardus Mutinenſis presbyter: qui mirificâ Imaginem hanc religione colebat. Is anno milleſimo quingēteſimo quadrageſimo ſecundo cúm Eccleſiæ Argellatēſi operā nauaret, (eſt Argellata vicus agri Bononienſis) Sigiſmūdū Malauoltam Curatorem Stoffionenſis Eccleſiæ (quæ in Mutinēſi eſt) Mutinēſē & ipſum, in maximis eius anguſtijs mutuo datâ pecuniâ plurimum iuuerat. At ille amici benignitate; quē benè nummatū exiſtimabat, ad inſidias per ſummū ſcelus fortunis eius, vitæq; ſtruendas abuti cogitans, hominē rogauit, vt ſibi hoſpitio ipſius per dies aliquot vti liceret. Bingardus humaniter ſuis illum laribus, proprioque excepit cubili. Verū cū breui is, quid ille animo agitaret facinoris, intellexiſſet, honeſtā commentus cauſſam, contubernio hoſpitem excludit. Ille vero intentatū huic fruſtra exitium alio confert, Bondanellēſisq; Rectorem Eccleſiæ (quæ in agro eſt Bononienſi) obtruncat, compilatq;. Cumq; ipſum cōquirentibus ex parricidio ſatellitibus, nullum is ſibi tutiorem putaret conuictum, quā facinoroſorum hominū, quos pariū ſcelerū conſcientia ad obſidendas vias patrandaq; latrocinia adegiſſet, in eorum ſe recipit gregem: nec Gerardi oblitus, vna cū ijs in caput ipſius cōiurat. Ergo templū eius matutino ingreſsi (octo ij fuêre) offēdunt hominem, inchoatū paulló ante ſacrificiū Miſſæ celebrātē, cui tum paucisſimi, vix ſcilicet quatuor ex vtroq; intererāt ſexu. Hos ille armatos conſpicatus, quid venerint, cōtinuò ſuſpicatur. Itaq; puero in ſacrificio ſubſeruienti ſummiſſâ voce præcipit, vt citato gradu ruſticos euocatū eat, qui ſibi à latronib. circumuento opē ferant. *Sed* Malauolta, re animaduerſâ, prius, quā ille mandata exhaurit, ſacerdotē ſtricto aggredi pugione occupat. Ille ſtatim in ipſo periculi articulo huiuſce recordās Imaginis, ſe ei ſuppliciter cōmēdat. Mirū dictu, magis viſu mirū, Malauolta Bingardū ne cōtingere quidē, nedū vulnerare, potis vnquā fuit: cū tamē ſublato aliquādiu brachio plagam infligere anniteretur. Tādē humi corruēs, pugionē à ſe lōgè proiecit. Id vbi ſocij vidēr, vnà oēs irruūt cū validis haſtis, vt quē ille nō potuerat vnus, cōfertim oēs confodiāt. *Sed ille*

inno-

(ſat ſcio) in irritum vota cadent. Certò enim, ac breui conualeſces. Dein cruce, quam attulerat,, ob partam ſibi ex huiuſce Imaginis contactu vim, ac religionem iampridem nobilitatã, ipſum conſignauit. ille ſtupentibus cunctis, nullo temporis interiectu, morbo omni liber incedere pedibus ſuis cœpit.

Iulij Veronenſis è Sancto Petro in Caſali, Bononienſi itidẽ pago, vxor, contractâ cæcitate, per biennium vſu omni caruit oculorum, ita vt ſenſum aſpectûs amiſſum nõn magis (humana quidem ope) recipere eam poſſe, quàm de integro è matris vtero prodire, medici dictitarent. Illa verò quod à mortalium nemine ſperare licebat, id ipſum cælitùs dignâ, vt impetraret, fiduciâ petit. Cumq; de Imagine hac mira prædicari ſæpenumero audiſſet, inde in ſpem priſtinæ valetudinis erecta, cum viro agit, vt ad fanum eius adducatur. Ille, quod æquè atq; ipſa optabat, id haud ſibi minus, quam ei ſperandum ab hac Imagine ratus, nullum precibus eius reliquit locum: atque ipſemet dux illi itineris fuit. Quod anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo quinto, ipſo peruigilio aſſumptionis Deiparę Virginis ſuſceperunt. Vix dũ illa in Mõtis Guardiæ radices intulerat pedem, cum clamare occœpit ſe iam humum cernere virentẽ: mox & arborum frondes, herbarumque folia oculorum acie diſtinguere. Et quo ſcandendo montem, ſacram propius ædẽ accedebant, eò magis nox illa cæcitatis cernendi vi, quaſi illuceſcenti concedens diei, recedebat. Tandem mulier, vbi fanũ eſt ingreſſa, clariſsimè oculis videre cœpit, perinde ac ſi nunquam eâ corporis parte laboraſſet. *12. miraculo cæca mulier visũ recipit.*

Angelus Galuanus Ferrarienſis anno eiuſdem ſeculi nonageſimo ſexto, cum degeret Tridenti, atque ibi in culmen ædiũ domeſtici fortaſſè negotij gratiâ, inſcendiſſet, magno inde præcipitans lapſu, Imagini huic ſibi tantum famâ notę pro ſalute vota fecit. Concurſus ſtatim ad ipſum vndique factus eſt eorum, qui prope erant, vt cadauer potiùs, quàm ſpirantem hominem contuerentur. Atque ille ſanè cum reliquum corpus vehementer labefecerat, tùm vero dextrum crus, brachiũque itidem dexterum miſerè perfregerat. Medicorũ curæ mãdatus, plurimum ijs exhibuit negotij, cum de ſalute eius diu *13. miraculo ex lapſu concuſſus reſtituitur ſanitati.*

ſtatim malo,ſimul eam implorauit,vindicatus.Par erat ſcilicet vt qui tot annos Imagini huic religioſiſsimè gerendæ inſeruiſſet,ab eâdem impetraret,vt tot conſequuturos ſanctum, ac ſibi periucundum præſtare eidem famulatum poſſet.

Cùm pauca hactenus enarrata miracula haud paruū videantur ſpecimen cæleſtis illius dediſſe virtutis,quam in hac effigie innumerabilibus conſpicuâ editis ſignis præpotens effulgere voluit Deus;Placet igitur,vt quod ſequitur miraculum,ſicuti omnium,quæ patrata ab ipſa Imagine hucuſque ſunt (quod equidem ſciam) nouiſsimum eſt, ſic etiam poſtremum commemoretur.

Mulier eſt Bononienſis,cui Margaritæ nomen, M. Antonij Tumbæ vxor, huic Imagini mirum in modum addicta,cuius & exemplum ipſa depictum habebat domi,de cubiculi pariete ſuſpenſum.Ea hoc anno,qui ſalutis reparatæ præter milleſimū duodeſexcenteſimus numeratur,pleuritide tentata, atque in magnum adducta vitæ diſcrimen, dum ita decumbebat. Imagini illi,cuius in obtutu ex aduerſo pendentis defixa erat,ſeſe identidem commendabat.Cumque à longiore vigiliâ quietis deſiderium obreperet,eos,qui aderant,diſcedere illinc , & cubiculū claudere iuſsit, vt ſomnum capere,arbitris remotis,faciliùs poſſet.Id vbi factum,cum ſe illa ad dormiendum comparaſſet,vocari ſe paullò poſt nominatim audit.Ergo, vt erat ſemiſomnis vocem eſſe opinata domeſtici alicuius,orat , ne ſe interturbent dormitantem.Mox de integro appellata,vbi aures arrexit magis,hæc accepit verba:*Scito, Margarita , Cælorum Regina , cuius precibus à Deo ſalutem iā impetraſti , placere , vt primo quoque tempore deſurgas, & quam eius Imaginem in cubiculo habes,eam in ſacram aliquam ædem transferendam cures.* Ad hæc dicta obſtupuit primùm ægrota,dein vero erecta conſedit in cubili:doloreque leuari ſibi viſa,& morbo, quos abire iuſſerat, cōtinuo introuocat.Dūq; iis miraculū enarrat,animaduertūt pictā illā Imaginē,quæ de pariete pēdebat in lecti ipſi⁹ ceruica li ſitā.Quæ quoniā humana emota manu haud videbatur,maior acceſsit miraculo ab ea ènarrato fides.Mirūq; alterū alteri fidē fecit.Eā igitur Imaginē Alphōſus Palçottus Archiepiſco

15. miraculo. Pleuritica mulier curatur.

pus Bononiẽſis, re prius diligenter cognitâ, transferendã curauit in fanum mulierum Conuerſarum. Silentio illud minimè prætereundum, quandam ſcilicet ex ijs, Veronicam nomine, variâ tredecim menſium inualetudine cruciatam, ſtatim receptâ in ſuam ædem Effigie, valetudini priſtinæ fuiſſe reſtitutam.

Ita Imaginis illius gratiâ, quæ editarum virtutum magnitudine, ac numero tantopere emicat, virtutes etiam in illis elucent, quæ ex illa effictæ, eius etiam ſtudio coluntur.

Ad gloriam Vnius, Triniq́ue Dei, qui vnus omnia poteſt: Cui Vni Bona omnia referre omnes accepta debemus.

En tibi, Deipara Virgo, Sola Mater Virgo, quò me damnaſti, ſcribendæ huiuſce votum Hiſtoriæ perſolui. Gratum vtinam Tibi, quidquid id eſt, quod præſtiti, acceptumq́ue ſit; vti iucundiſsima mihi mirificeq́ue ſalutaria accidere quæcunq; in me Tuæ non ſemel indigentem opis verè admiranda diuinitùs impetrata beneficia contuliſti. Certè vt quàm id tibi gratiſsimum exiſteret, Te ipſa mihi (vti credo) conſcia, quoad eius facere potui, contendi.

(* * *)

Impp.	Pont.Rom.	Anni Cardinalatus.	Anni Episcopatus.	Anni Conuerſionis	Anni vitæ.	Anni à D.N. Ieſu Chriſto.	TABVLA CHRONOLOGICA, IN QVA VNO QVASI INTVITV CONSIDERARE licebit vitam B. Nicolai Albergati S. R. E. Card.
					1	1375	Naſcitur B. Nicolaus Bononiæ, ex patre Petro Nicolao Albergato, & matre Philippa, *Zenus c.1. & Sigonius c.2.*
					2	1376	
					3	1377	
					4	1378	
					5	1379	
					6	1380	
					7	1381	
					8	1382	
					9	1383	
					10	1384	
					11	1385	Incipit ſtudere Iuri Ciuili, continuatque annis 9. *Ita Zenus c.1.*
					12	1386	
					13	1387	
					14	1388	
					15	1389	
					16	1390	
					17	1391	
					18	1392	
					19	1393	
				1	20	1394	Induit habitum Monaſticum in Carthuſia Bononienſi, *Ita colligitur ex Zeno cap. 1.*
				2	21	1395	
				3	22	1396	
				4	23	1397	
				5	24	1398	Hoc tempore abſque dubio adminiſtrauit Prioratum primo in Carthuſia Bononienſi, dein in Florentina. *Ita colligitur ex Sigonio ca.2.* quamuis anni certi non queant deſignari.
				6	25	1399	
				7	26	1400	
				8	27	1401	
				9	28	1402	

Imp.	Pont.	An Card.	An. Epiſ.	An. côuer.	Anni vitæ	Anni Dom.	
				10	29	1403	Quos ſtudioſius indagabunt iſtorum Cœnobiorum Religioſi Patres, ex antiquis Monumentis.
				11	30	1404	
				12	31	1405	
				13	32	1406	
				14	33	1407	Conſtituitur à Capitulo generali Prior Carthuſiæ Romanæ ac generalis Procurator Ordinis noſtri fungiturq́; eo officio annis 2. *Ita inſinuat Charta Prouincialis.*
				15	34	1408	
				16	35	1409	Deputatur à Capitulo generali primus Rector nouæ Carthuſiæ Mantuanæ manetq́ue in illa adminiſtratione annis 7. *Ita indicat Charta Prouincialis.*
				17	36	1410	
Sigiſmundus R. Hungariæ.	....	....	....	18	37	1411	
				19	8	1412	
				20	39	1413	
				21	40	1414	
				22	41	1415	
				23	42	1416	Abſoluitur à Rectoratu Carthuſiæ Mātuanæ. *Ita habet Charta Prouincialis.*
	Martinus V.	....	1	24	43	1417	Eligitur Epiſcopus Bononienſis 4. Ian. & conſecratur Iulij 4.&c. *Sigonius c.3. & 4.*
			2	25	44	1418	In Epiſcopali ſynodo reformat ſubditos ſuos in omni ſtatu Idq́ue 20. Maij &c. *Sigonius c.6.*
			3	20	45	419	Agit cauſam Bononienſium apud Martinum V. Rom. Pont. &c *Sigonius cap.7.*
			4	27	46	1420	Ob interdictum Pontificis publicatum Bononiæ periclitatur de vita &c. *Sig.c.8.*
			5	28	47	1421	Bononia redigitur ſub Pontificis Romani poteſtatem *Sig.c.8.*
			6	29	48	1422	Legatus in Galliam proficiſcitur, 26. Mart. à Pont. Rom. miſſus &c *Sig.c.9.*

Reuerti-

P.	Card.	Ep.	Conu.	Vitæ	Anno Dom.	
		7	30	49	1423	Reuertitur Bononiam,7.Aug.ſuarum ciuium curam habet,&c.*Sig.cap.9.*
		8	31	50	1424	
		9	32	51	1425	
	1	10	33	52	1426	Creatur S. R. E. Cardinalis, 13. Iunij. Onuphrius. & mittitur à Rom. Pontif. Legatus ad Florentinos Venetoſque,19.Septemb.*Sig.cap.*10.
	2	11	34	53	1427	Venit Brixiam, reuerititurque Bononiam,8.Febr. Inde Romam proficiſcitur,& poſt 4.Menſes Mediolanum Nuncius Pacis, &c. *Sig.c.*10.
	3	12	35	54	1428	Publicat Mediolani pacem,6. Maij. Sig. ibidem. Redit ad *Bononienſes*, eoſdemque ob ſeditionem prudẽter relinquit, 6.Aug.&c. *Sig.c.*11.
	4	13	36	55	1429	Reſtituitur iuſſu Pontificis Rom. in ſuam ſedem ab *A*poſtolico Legato, 25. Septemb. *Sig.c.* 12.
Eugenius 4.	5	14	37	56	1430	Iterum à Pont. Rom. in Gallias, ad reges Francorum & Anglorum conciliandos mittitur. 27. Nouem.*Sigonius ibidem.*
	6	15	38	57	1431	Miſſus à Pont.Rom.contendit Ferrariam, inde Venetias,tandem ad Concilium Baſileenſe, quod de aliquibus reprehendit.&c. *Sig.c.*13
	7	16	39	58	1332	Reuerſus Bononiam accipit literas à Franciſco Philelpho,22. Septemb.&c.*Sigon. ibidem.*
	8	17	40	59	1333	Bononiæ curat circumferri imaginem B. V. Mariæ (quam S.Lucas depinxit:cum ingenti fructu,4.Iul.&c Deinde 15. Decemb. mittitur ab Eugenio P.*R.* ad Concilium *Baſileenſe*, cum ampliſsima poteſtate,&c. *Sig.cap.*14.
	9	18	41	60	1434	Deſtinatur à Concilio *Baſileenſi* ad Italiam pacificandam: 6. *Aug.* Verum ab Eugenio Pontif. remittitur ad Concilium ipſum, vt Pontificis partes defenſaret. *Sig.c.*14.&15.
	10	19	42	61	1435	Tertiò à Pontifice Rom. in Galliam ablegatur,pro pace componenda: quam in Conuentu *Atrebatenſi* feliciter confirmauit, 1.Iul. *Reuertitur* inde *Bononiam* cum capite S.*Annæ*,venitq́; *Florentiam* ad Eugenium 4. *Sig. c.*15.

I.	P.	Card.	Ep.	Conu.		Anni Chr.	
		11	20	43	62	1436	Eugenius P.R. libero Vrbis Bononienſis imperio potitur, eamque ingreſſus cum B. Nicolao, aliiſque Cardinalibus, cogitat ibidem Concilium generale inchoare. *Sig. cap. 16.*
		12	21	44	63	1434	Ferrarienſe Concilium indicitur ab Eugenio P. R. cui ſubſcripſit Nicolaus Card. 18. Sept. Bononiæ, *Surius Tom. 4. Concil. pag. 325. Sig. c. 16.*
		13	22	45	64	1437	Intereſt Concilio Ferrarienſi. 8. octob. *Surius Tom. 4. Concil. pag. 370. Sig. c. 16.* Nouiſſimam quoque Legationem obiuit ad Germaniæ Principes, & Albertum Imp. miſſus à Rom. P. *Zenus cap. 18. & Poggius in orat. fun.*
Albertus dux Auſtriæ I.		14	23	46	65	1439	Adeſt Concilio Florentino, & ſubſcribit 6. Iulij, conſtituiturque maior pœnitentiarius Pont. Rom. ſiue ſummus Quæſtor. *Sig. c. 17 Zenus c. 19.*
Fredericus 3. I.		15	24	47	66	1440	Eugenius Pontifex à Concilio Baſilienſi repudiatus Florentiæ manſit per annos tres, ac B. Nicolaus Card. cum illo. *Sig. c. 17.*
		16	25	48	67	1441	
		17	26	49	68	1442	
		....	27	50	....	1443	Eugenius P. venit Senas 7. Martij, & cum illo B. Nicolaus, qui exinde calculi doloribus afflictus eſt. Obiit ibidem 9. Maij eodem anno, Anno vitæ 68. *Ita Sigonius cap. 18. & Poggius*, ex quo intelligimus ipſum natum poſt menſem Maij, in Iunio, Iulio, Aug. &c. Anno Conuerſionis 50. *Ita colligitur ex Zeno.* Anno Epiſcopatus 27. *Id conſtat ex Sigonio de Epiſcopis Bononienſibus l. 4.* Anno Cardinalatus 17. *Vt ex Onuphrio liquet.* Anno Pontificatus Eugenij 13. *Ex eodem.* Anno Frederici Imperatoris quarto. *Ita Gordonus.* Sepultus eſt B. Nicolaus in Carthuſia Florentina, in qua olim Prioris officium adminiſtrauerat.

CARDINALES ALIQVOT SANCTITATE ILLVSTRES, QVI POST ANNVM DOMINI M. FLORVERVNT.

THomas Bozius, vir doctiſsimus & in omni hiſtoria verſatiſsimus tom. 1. lib. 9. c 5. de ſignis Eccleſiæ enumerat quoſdam Cardinales Sanctitate conſpicuos, qui poſt annum Chriſti M. floruerunt: quibus ego alios paucos adiunxi. hos igitur lubet ſimul ex ordine temporis recenſere.

1072 B. Petrus Damiani ex monacho factus S.R.E. Cardin. & Epiſcopus Oſtienſis, obijt anno Domini 1072. vt Baronius contendit tom. XI. annal. *Hieronymus* tamen *Rubeus in Hiſtoria Rauennatum lib.* 5. aſſerit ipſum obijſſe anno Chriſti 1080. Vitam *Surius* repoſuit *tom.* 7. 22. *Februar.* In martyrologio Rom. de ipſo nihil habetur. *Mylius in noua editione Surij* adfert aliã vitam *ex M.S S. codicibus* quam cõſcripſit Ioannes eius diſcipulus, cuius & Baronius facit mentionem.

1086 S. Anſelmus Mantuanus monachus ord. S. Bened. & Epiſc. Lucenſis creatus eſt Cardinalis presbyter ab Alexãdro 11. *P. R vt Ciaconius aſſerit.* obijt autem an. Chriſti 1086. 18. Martij, vt habet Poſſeuinus; quamuis *Ciaconius* ponat annum 1087. vterque autem illi ſanctitatis nomen aſſcribit, teſtaturque poſt mortem plurimis miraculis claruiſſe. Agit de eodem *martry. Rom. die aſſignato.* Extat ipſius vita cum miraculis M. S S. in cœnobio Benedictino agri Mantuani, vt affirmat *Arnoldus VVyon.* Meminerunt etiã ipſius tã *Vrſpergenſis, quã Sigebertus in Chron ſuis. Trithemius quoq; in Scrip. Eccl.*

1089 B. Petrus cognomẽto Igneus Epiſcopus Albanenſis Apoſt. Sedis legatus, & S. Rom. E. Cardinalis obijt anno 1089. *vt affirmat Baron.* tom. 10. annal. vbi eiuſdem acta proſequitur. Faciunt & alij huius mentionem, vt *Surius to.* 4. 12. *Iulij in vita S. Ioannis Gualberti, Vrſpergenſis in Chron. Franciſcus Binus, Ioannes Bapt. Hertonenſis, Petrus calcearius, Ioannes monachus Vallis Vmbroſæ de Abbatibus iſtius loci.* Et hos citat *Boſius loco deſignato.*

1130 *B.* Hugo de S. Victore natione ſaxo, profeſsione Canonicus regularis S. Auguſtini Pariſijs, atq; ibidem Abbas à *Ciaconio* pag. 415 inter Cardinales numeratur. Hic ſanctitatis opinionem conſecutus eſt apud *Hartmannũ Schedelum, Thomam Gorzonium, Alphon. Ciaconium, alioſque diuerſos ſcriptores.* Floruit circa annũ Domini 1130. Familiaris S. *Bernardo Abbati* Clareuallenſi. Meminit etiã ipſius cum laude *Trithemius de ſcript. Eccleſiaſt & Baron. in annalibus. anno* 1196. *videturq; de ipſo* loqui *Petrus Abbas Cellenſis* lib. 7. ep. 19.

1133 S. Bernardus Parmenſis Epiſcopus creatus eſt S. R. E. Cardinalis ab Vrbano 2. R. P. vt *Onuphrius teſtatur.* qui ſcribit ipsũ antea fuiſſe Abbatẽ Vallis Vmbroſę, Porro ipſius natalis ponitur in *martyr. Rom.* 4. *Decembris.* Vbi *Baronius* annotauit ipſum fuiſſe Cardinalem tit. S. Chryſogoni, & obiiſſe anno 1133. quemadmodum habet *Breuiarium Vallis Vmbroſæ.*

Non eſt autem hic Bernardus ille Cardinalis ac Epiſcopus Præneſtinus, ad quem extant epiſtolæ Petri Abbatis Cellenſis lib. 8. ep. 21, & lib. 9. ep. 1. & 2. qui apud Carthuſianos lubentiſsimè commorabatur.

1135. B. Matthæus Gallus Rhemenſis ex monacho Pariſienſi ordinis Cluniacenſis creatus eſt Epiſcopus Cardinalis Albanus, doctrina & vitæ ſanctitate præſtans. Obijt anno Domini 1135. 25. Decembris miraculis clarus, cuius vitam eleganter conſcripſit *Petrus Mauritius Abb. Cluniacenſis*. Ita *Ciaconius* pag. 398.

1159. S. Guarinus Bononienſis, Epiſcopus Cardinalis Præneſtinus, (*cuius vitam conſcripſit Auguſtinus Ticinenſis, quam Surius habet* To. 7.) obijt an. ſalutis 1159. *Vt Carolus Sigonius demonſtrat in Epiſcopis Bononienſibus. Ponitur hic in Mart. Rom. 6. Feb legendus etiam eſt Sigonius de regno Italiæ.* Onuphrius ſcribit ipsũ creatum in Cardinalem à Lucio 2. P. R. anno Domini 1144. ex Canonico regulari monaſterij S. Crucis de Mortario, quod eſt Bononiæ.

1175. S. Galdinus de Sala ciuis & Archidiaconus Mediolan. creatus eſt ab Alexandro 3. an. 1165. Presb. Cardinalis TT. S. Sabinę. *Ita Onuphrius.* Factus eſt autem poſtea Epiſcopus Mediolalenſis obijtq; anno 1175. *Vt Bozius aſſerit. Recolit illum Martyr. Rom. 18. April. Vbi Baronius annotat Mombritiũ Tom. 1. habere ipſius res geſtas, & conſtantiſsimè eundem adhæſiſſe Alexandro 3. aduerſus ſchiſmaticos: ita vt maluerit exulem vitam agere, quam habitare in tabernaculis peccatorum. Tractat de eodem Sigonius in lib. de regno Italiæ.*

1275. S. Bonauentura Balneoregienſis, ex Franciſcano electus eſt Cardinalis à Gregorio X. obijtque Lugduni anno 1275. 3. Id. Iul. à Sixto IV. inter Sanctos relatus. *Ita Onuphrius. At Vero in Mart. Rom. ponitur prid. Id. Iulij Vitam ipſius habet Surius Tom. 4. 14. Iul. Plura adfert Henricus Sedulius in hiſt. ſeraphica ex Petro Galeſinio, alijſque. Laudat etiam hunc præclarum virum Gerſon ſupra modum.* Fuit autē Epiſcopus Albanenſis, & Doctoris nomen in Eccleſia Latina meruit obtinere.

1294. B. Latinus, nobilis Romanus, ex Monacho Dominicano factus eſt Cardinalis Oſt.enſis à Nicolao 3. Patruo ſuo, vt Leander Albertus aſſerit, (vel potius auunculo, vt Onuphrius habet: qui ponit electũ an. 1278. 4. Id. Maij) & ſcribit obijſſe anno 1294. menſe Nouembri. At Onuphrius teſtatur Peruſij Spiritum exhalaſſe 4. Idus Auguſti, corpusq; Romam translatum ac ſepulturæ traditum eſſe in Eccleſia S. Mariæ ſuper Mineruam. Porro quod rei caput eſt, huius Natalis inſcriptus eſt in Martyrologio PP. Prędicatorum, in quo dicitur doctrina, ſanctitate, miraculisque claruiſſe. Quod ſufficiens teſtimonium erit. cætera apud Leandrum lib. 3. aliosque Scriptores rerum Dominicanarum.

1387. B. Petrus de Lutzenburg, Guidonis filius, Gallus, Comes S. Pauli Diac. Card. S. Georgij in Velabro, creatus eſt an. 1386. à Clemente 7. *Ita Onuphrius, qui teſtatur ipſum Auinione obijſſe an. 1387. 3. Non. Iul.* Ponit illum

eundem

eundem in Mart.ſuo *Caniſius* 13. *Iul. Fit etiam ipſius mentio in Luſcinia Spiritu-li,quam Conradus Burgenius recenter Colonia impreſſit: Vbi recitatur oratio quædam ab ipſo compoſita.*

1389. B. Bonauentura Patauinus ord.S. Auguſtini Eremitarum,Cardinalis tit.S.Cæciliæ vocatur à *Tritbemio Martyr*,& à Poſſeuino ex IoſephoPamphilo.Obijt anno 1389.Romæ,*vti Onuphrius notat.* 10. *Iun.*

1419. B.Ioannes Dominici Ordinis Prędicatorum, Cardinalis tit. S.Sixti Obijt Budæ in Vngaria anno 1419. *vt Onuphrius affirmat. Laudant hunc Trithemius & Poſſeuinus item S. Antoninus in chron.tit.*23 *c.* 11.*qui huius viri diſcipulus fuit,item Albertus Leander.lib.*3.*vbi vitam eius ponit miraculis claram.*

144.. B. Nicolaus Albergatus, de quo ſatis actum eſt. Huius res geſtas ſi Bozius legiſſet,etiam abſque dubio hunc inter ſanctos numeraſſet. Sed quis poteſt aliquid iudicare de ijs rebus, quæ inter occultos parietes deliteſcunt?

1450. B. Ludouicus Almannus, Gallus,Canonicus regularis, V.I. Doctor,ex Epiſcopo Maclauieñ Archiepiſcopus Arelatenſis,Vicecamerarius & Prolegatus Bononienſis, electus eſt à Martino V. anno 1426. Presb. Cardinalis TT.S.Cæciliæ.*Ita Onuphrius,qui aſſerit ipſum obijſſe anno* 1450.13. *Cal.Nouembris.Hunc Caniſius ponit in ſuo Mart.*20.*Octob.quem miraculis claruiſſe poſt mortem ſcribit Aeneas Syluius cap.*43.*in Europa.*Sedit ille quidem aliquãdo cum Concilio Baſilienſi contra Eugeniũ 4. at reſipuit. Cadit Iuſtus & reſurgit. Vide obſecro , quid dicat Mart. Rom. 30. Ian. de S. Hyppolito Presb.& Mart. qui quondam Nouati ſchiſmate deceptus eſt, at per gratiã Dei rediit ad Eccleſiæ Vnitatẽ, pro qua & in qua poſtea illuſtre Martyriũ cõſummauit,dicens eã Fidem eſſe ſeruandã, quã Petri Cathedra cuſtodiret.

1535. B.Ioannes Fiſcherus, Epiſcopus Roffenſis in Anglia, creatus eſt à Paulo 3.Presbyter Card.TT.S.Vitalis:qui ſuam purpurã, ſanguinis effuſione rubricauit,atque inſigne Martyriũ ſubiuit pro fide ac vnitate Eccleſiæ anno 1535. 23 Iun.*Ita teſtatur Onuphrius, Surius in commentario,alijq; Anglicarum rerum ſcriptores.Ponit hunc Caniſius* 23.*Iun.in Martyrologio ſuo.*

1584. S.Carolus Borromæus, Archiepiſcopus Mediolanenſis & Cardinalis creatus anno 1559.à Pio IV.Obijt anno 1584.3. Nouemb. *Vt habet ipſius Vita.*Canonizatus eſt anno 1610.à Paulo V.cum ingenti lætitia populorum.

Hic ſubſiſto.Nicolaum de Cuſa, S.R.E. Cardinalem ſummoperè laudant Trithemius,Schedelius,& Boſtius:ſed non habeo ſufficiẽs teſtimoniũ Sanctitatis. Obijt autem anno 1464. 12. Aug. Romæ ſepultus, magnarum Virtutum homo,Germaniæque Sydus præclarum.

Si quælibet Religioſorum hominum ſocietas ex antiquis monumentis erueret ſuos Cardinales *ſanctitate conſpicuos:*ingentem ſanè numerum poſſemus coaceruare. Verùm hoc illis relinquitur faciendum.

FINIS.

CATALOGVS SANCTORVM QVORVNDAM EX S. ORDINE CARTHVSIENSI.

NE arbitreris forſan, Candide Lector, Carthuſianum Ordinem nullos alios ſanctos protuliſſe, quàm vnicum hunc cuius vitam collegi: Volui quaſi per Synopſin breuiter enumerare eos, qui ſanctitatis opinionem inter noſtros ſunt conſecuti. Et vt nihil exhibeam confuſum, Chronologicam ſeriem obſeruabo, ac diſtinctiones ſæculorum. Neque etiam meis indulgebo affectibus: Sed ipſos authores (qui recenſendis ſanctimoniæ laudem tribuunt) quaſi digito demonſtrabo. Sciendum verò eſt, quod Carthuſianus Ordo initium ſumpſerit poſt Chriſtum natum ſæculo vndecimo. Sæculum porro (ſiue Seculum à ſequendo, vt alij volunt) complectitur apud Hiſtoricos ſpacium centum annorum.

In hoc autem catalogo S. Significat Sanctum, B. Beatum, P. Patrem, D. Dominum (quo titulo omnes Clericos noſtri ordinis honoramus.) F. Fratrem, (ita Laicos vocamus.)

SAECVLO XI.

1084. S. Bruno, natione Germanus, nobilis Colonienſis de familia Hardefauſt, Doctor Pariſienſis, & Canonicus Rhemenſis, inchoauit S. Ordinem Carthuſianum in Sabaudiæ montibus, anno Domini 1084. circa feſtum S. Ioannis Baptiſtæ 24. Iunij. Obijt in Calabria, anno Chriſti 1101. 6. Octob. Relatus eſt Canonicè in numerum Sanctorum à Leone X. Pont. Rom. anno 1514. &c. Vitam ipſius conſcripſit Franciſcus de Puteo I.V. Doctor, & generalis Moderator in ordine Carthuſiano. Item Petrus Blomouenna Leydenſis, Prior Carthuſiæ Colonienſis. Ex vtroque ſcriptore Surius aliam confecit Tom. 5. Tractant de eodem S. Patriarcha noſtro Arnoldus Boſtius Carmelita cap. 1. Petrus Dorlandus lib. 1. per tot. Item Petrus Sutor pag. 527 Colonienſis. edit. MSS. Authores, quos habeo, in aliud tempus reſeruabo.

1084. S. Hugo, Epiſcopus Gratianopolitanus, & cooperator in fundando ordine Carthuſiano, locum primis Initiatoribus deſignauit ac dedit, vixitq; inter illos humilis Eremita. Obijt anno Domini 1132. 1. Aprilis. Canonizatus eſt ab Innocentio II. Pon. Rom. qui eodem tempore Eccleſiam rexit. Vitam ipſius conſcripſit Guido de Caſtro, V. Generalis in Ord. Carthuſ. habet eandem Surius Tom. 2. Plura habentur apud Boſtium, Dorlandum, Sutorem, aliosque.

1090. B. Lauduinus, 2. Generalis Ord. Carth. (vt pote qui S. Brunoni ſuc-

cef-

ceſsit anno 1090. eo ſcilicet tempore, quo ipſe Romam profectus eſt ad Rom.pontif.) Vir & doctrina & ſanctitate conſpicuus. Hic cum S. Brunonē in Calabriæ eremo latitantem viſitaſſet, in reditu à Giberto anti papa interceptus eſt, & carceri mancipatus, in quo feliciter pro Iuſtitia & Vnitate Eccleſiæ mortem ſubiuit, anno Domini 1100. 31. Martij, SS. Martyribus & Confeſſoribus annumerandus &c. Tractat de ipſo Dorlādus l.4.c.1.&2. Item Caniſius in Martyrologio ſuo Germanico.

SAECVLO XII.

1133. B. Auduinus Lotharingus, fuit vnus ex iis Monachis Maioris Carthuſiæ, quos nix de altiſsimis montibus cadens extinxit. Contigit hoc ſub B. Guidone V. generale, anno regiminis eius 23. qui cum præeſſe incæperit anno Domini 1110. Sequitur hanc calamitatem accidiſſe anno. 1133. Verum hic Lotharingus die 12. de Voragine erutus, integrum adhuc habuit ſenſum & loquelam miræque dulcedinis verba locutus, atque Eccleſiæ Sacramentis munitus, placidiſsimo fine quieuit. &c. Lege Sutorem pag. 529. & Dorlandum lib. 4. cap. 3. qui inſinuat hunc fuiſſe ſingularem cultorem S. Barbaræ V. & M. cuius meritis factum ſit, vt abſque præuijs ſacramentis nō ſit extinctus.

1137. B. Guido de Caſtro, Vir doctiſsimus ac eloquentiſsimus, Quintus Ordinis noſtri Generalis, & S. Bernardo Abbati Clareuallenſi amiciſsimus ſanctitatis titulum obtinuit à Dorlando lib. 4. cap. 3. à Sutore pag. 528. & obijt anno Domini 1137. 27. Iulij, cuius natalem Caniſius inſeruit Martyrologio ſanctorum. Tractat de eodem Boſtius cap. 2.

1138. B. Hugo, ob eximiam ſanctitatem ſucceſſor S. Hugonis Epiſ. Gratianopolitani, ac deinde Archiepiſcopus Viennenſis, floruit circa annum Domini 1138. Vide Dorlandum lib. 4. cap. 8. & Sutorem pag. 529. Ponit hunc Caniſius in Mart. 1. April. Conſule inſuper Petrum Veneran. Ab. Clun. lib. 6. ep. 10. 11. & 12. Vbi agit de hoc Hugone.

1139. B. Hugo, VI. Generalis Ord. noſtri, diſcipulus & ſucceſſor B. Guidonis, fuit tantæ probitatis, vt vix ei ſimilis in Ordine poſſet inueniri. &c. Ita Sutor pag. 529. Vbi illū inter ſanctos reponit. Floruit autem anno Domini 1139. quando ab officio abſolutus eſt, Vitæ ſolitariæ flagrans amore. Ita habeo ex M S. Chronico Carthuſiæ Maioris.

1140. B. Bernardus, Prior Portarum: cui S. Bernardus Ab. Clareual. dedicauit ſermones in Cantica Canticorum: fuit Vir ſanctitatis gloria inſignis, vt conſtat ex Boſtio cap. 3. Sutore pag. 532. & Dorlando lib. 4. cap. 9. Fit etiam mentio ipſius in Vita S. Anthelmi, apud Surium Tom. 3. 26. Iun. & in Vita S. Stephani, Tom. 5. 7. Sept. &c. Floruit hic B. Bernardus circa annū Domini 1140. obijtq; 17. Decemb. Vt habet Caniſius in Martyrologio ſuo.

1162. S. Anthelmus,ex nobili genere in Sabaudia oriundus, factus eſt Ordinis noſtri Monarcha anno 1139. præfuitq; annis 12. Poſtea electus eſt ad Epiſcopatum Bellicenſem,in quo ſedit annis XV. peruenitq; ad annum Domini 1162. & obijt 26. Iun. relatus in numerum ſanctorum in Mart. Ro.Vitam habet Surius To.3.&c.Plura in Dorlando,Sutore,&Boſtio.&c.
1169. B. Simon, Prior Carthuſiæ Montis Dei, & aliquando Prior Pariſienſis vocatur in epiſtolis Ioannis Sarisberienſis Vir ſanctiſsimus. Ita teſtatur Iacobus Sirmundus ad epiſtolam XI. lib. V. Petri Ab. Cellenſis.Idem Simon functus eſt legatione ad Regẽ Angliæ Henricũ pro S.Thoma Epiſcopo Cantuar. miſſus ab Alexandro 3. P.R. &c.Vide Baronium Tom.12.anno.1169.

Dies obitus eius ignoratur:quem eiuſdem loci Carthuſiani ſcient.
1173. B. Baſilius VIII.Generalis in Ord.noſtro,doctrina ſanctimoniaque excellenter ornatus fuit.Huius rei teſtes habeo Boſtium cap. 5. Dorlandũ lib.4.cap.14.& 26.Sutorem pag.539.qui etiam teſtãtur eundem miraculis claruiſſe. Obijt autem Vir ſanctus anno Domini 1173. 14. Iun. poſitus in Mart.Caniſij,præfuitque annis 23. cum ſumma laude.
1190. B.Odo Nouarienſis, ex Carthuſiano factus eſt Abbas Iaderæ in Sclauonia.Verũ ob varias perſecutiones ad ſuos Carthuſianos reuerſurus, manſit Taliacori apud quandam Abbatiſſam,quæ iſtam licentiam à Rom. Pont.obtinuerat.Floruit ſub Clemente 3.R.P.circa annũ Domini 1190. obijtque. 14. Ian. viuus ac defunctus miraculis coruſcans. Hinc Gregorius IX.ſi diutius ſuperuixiſſet,voluit ipſum referre in Catalogum Sanctorum Tractat de ipſo Bzouius Tom. XIII. Annalium, anno 1240. num. 15. qui primus omnium ipſius ſanctimoniam in lucem produxit, ex publicis Inſtrumentis Curiæ Romanæ.
1200. S.Hugo, Epiſcopus Lincolnienſis in Anglia ex Carthuſiano, ſatis ſuperque celebris habetur &c.Vitam habet Surius To. 6.Plura alij de ipſo. Obijt anno.1200.teſtibus Boſtio c.6.& Sutore pag.545.& quidem 17. Nouem.in Mart.Rom.publicè canonizatus ob miracula.

SAECVLO XIII.

1213. B.Stephanus,ex Carthuſiano Epiſcopus Dienſis,ſanctitate miraculiſque floruit in vita & poſt mortem.Id aſſerunt Boſt.c.7. Dorland. l.4.c. 10.&c.Sutor pag.547.&c.Obijt autem anno 1213.7.Sept.quo die vitam ipſius ponit Surius.Meminit ipſius etiam Caniſius in Mart.ſuo eodem die.
1233. B. Iancelinus. X, Generalis,maximæ Vir ſanctitatis fuit,& quaſi Vnus de antiquis Patrib. qui Ordinis monarchiã adminiſtrauit annis 60. obijtque anno Domini 1233.26.Febr.quo die in Mart. Caniſij ſanctis annume-

meratur. Tractant de ipſius ſanctitate Dorlãdus l.4.c.15.&Sutor pag.547.
1248. B.Martinus XI. Generalis, Vir ſcientia, ſanctitate & authoritate clariſsimus (Vt aſſerit Dorlandus l.4.c.16.) obijt anno 1248. habens etiam ſanctitatis laudem ex chronico MS. Carthuſiæ Maioris. Diem emortualem non inuenio.
1255. V.P. Martinus de Lauduno, Prior Vallis S.Petri in Picardia, ob ſanctitatem celebris (Vt Poſſeuinus ait in Apparatu) floruit circa annũ Domini 1255. quantum colligere ac diuinare poſſum ex Priuilegijs Ordinis noſtri fol. 12. Reliquit vero artificioſam epiſtolam ad Nouitium quendam, quæ impreſſa habetur. Cætera alij indagabunt, &c.

SAECVLO XIV.

1305. B. Margareta Prioriſſa in Carthuſia Monialium diæceſis Lugdunenſis, floruit circa annũ Domini 1305. quæ ob Virginitatis puritatem Chriſto Domino admodum familiaris fuit, ita vt ipſe Saluator non ſecus cum ipſa loqueretur in viſibili perſona, ac quondam cum ſua Martha & Magdalena. Tractat de ipſa Dorlandus lib.5.cap.3. Et Caniſius eandem ponit in Mart. ſuo 30. April.
1305. B. Beatrix Moniali eodem loco ac tempore vixit ſanctitate conſpicua, & ſingularis amatrix SS. Vulnerum D. N. IESV Chriſti. Scribit de ipſa Dorlandus l.5.c.4.& Caniſius 13.Febr.
1313. B.Boſo XVI.Generalis, tantę fuit ſanctitatis, vt mortuum reſuſcitarit; obijt autem anno 1313. 4.Martij. &c. Huic teſtimonium ſanctimoniæ perhibent Boſtius cap.XI. Dorlandus l.4.c.17. Sutor pag. 549. Caniſius in Mart. Bzouius Tom. 14. Annalium.
1319 B. Petrus Fauerij, ex Monacho Carthuſiæ Maioris, factus eſt Prior Romæ, totiuſque ordinis Procurator generalis. Obijt autem anno 1319. 29. April. De cuius ſanctitate ſcribunt Dorlandus l.4.c.19. Sutor pag. 550. Caniſius in Mart.& Bzouius Tom.14. Annalium.
1331. B. Haymo XVII. Generalis, etiam à Dorlando l.4.c.18. ob ſanctitatem laudatur: Obijtque anno 1331.28.Octob.
1336. B. Ioannes Tornerij, profeſſus & Procurator maioris Carthuſiæ, ob ſanctimoniam laudatur à Dorlando l.4.c. 20. & à Sutore pag 520. & à Bzouio Tom. 14. Annalium, poniturque à Caniſio inter Sanctos 30. Septemb. & 15. Decemb. &c. Floruit autem circa an.Dom. 1336. vt habeo ex chronico MS.
1341. B. Clarus XIX. Generalis, tantis virtutibus ornatus erat, vt vix in tota eccleſia inueniretur illo præſtantior, &c. Vide Dorlandum l.4.c.20. & Sutorem pag.552.&c. Obiit autem anno.1341. 16. Iulij, vt habeo ex antiquis monumentis.
1360. B. Ioannes Birellus XXII. Generalis, vir eximiæ ſanctitatis, obiit

anno

anno. 1360. 6. Ianuarij. De quo Boſtius cap. 10. Dorland. l. 4. c. 2.. Sutor pag. 555. & Chronicon MS.

1362. B. Iacobus de Viuiaco XX. Generalis, quaſi Angelus Dei fuit ſuo tempore, & poſt obitum miraculis clarus. Obijt autem anno Domini 1362. 30. ſept. &c. Lege Dorland. l. 4. c. 21. & ſutorem pag. 553. Bzouium Tom. 14 Annalium, & Caniſium in Mart.

1367. B. Heliſarius, Vir magnæ ſanctitatis (vt ait Sutor pag. 561.) obijt anno 1367. XI. Iun. vt aſſerit Dorlandus l. 4. c. 23. &c. Fuit vero XXIII. Generalis annis 7.

SAECVLO XV.

1377. V. P. Ludolphus ſaxo, cum cirtiter Viginti & ſex annos inter Patres Ordinis Prædicatorum ſanctè vixiſſet, deſiderio ſolitudinis & cęleſtium rerum contemplationis maioris incenſus, ad Carthuſianos ſe contulit: quorum habitum, vt vocant, Argentinæ ſuſcepit. Ita Poſſeuiuus in Apparatu. Floruit autem in Carthuſia Argentinenſi anno Domini 1330. Vt Trithemius, & Sutor affirmant. Cæterùm anno 1343. electus eſt primus Prior Carthuſiæ Confluentinæ, præfuitq; annis quinque, & abſolutus eſt an. 1348 ad ſuam inſtantiam, & ad ſedandum ſcrupulum conſcientiæ ſuæ, vt loquũtur antiqua monumenta. Vixit deinde annis 30. in Carthuſia Moguntina (in qua etiam feliciter obdormiuit) nõ ad otium, ſed vt librorum compoſitioni poſſet vacare liberius, habens ſingulas bibliothecas viſitandi gratiã; Vt teſtatur Boſtius cap. XI. Obitus ipſius ponitur in chartis capituli generalis anno Chriſti 1378. Dies emortualis incidit in X. Aprilis, vt habeo ex Carthuſia Confluentina. Veruntamen, quod rei caput eſt, fuit vir doctrina & morum ſanctitate conſpicuus, qui vitam D. N. IESV Chriſti cæleſti quodam artificio, imo Diuina potius reuelatione, quam ſtudio fabricauit; vt ſcribit Hartmannus Schedelius in chronico ſuo. &c. Porro vita Chriſti hoc anno elegantior prodit ex typographia Antuerpienſi.

1406. Hic ponendi eſſent Pragenſes iſti Carthuſiani, (quos an Confeſſores, an Martyres appellabo?) qui à Ziska Huſſitarũ Principe de ſuo aſceterio expulſi fuerunt, & in carcerem coniecti. at DEVS ipſos præclaro miraculo honorauit. Agit de ipſis Bonfinius lib. 2. dec. 3. an. 1406. Nauclerus anno 1419. & Aubertus Myræus in Originibus Carthuſianis.

1408. B. Henricus Kalkar, profeſſus ac Prior Colonienſis Carthuſię, vir haud exiguę fuit ſanctitatis: de quo alibi fuſius. Obijt an. 1408. 20. Decemb. quo die Caniſius ipſum refert inter Sanctos. Tractant alioquin de ipſo Trithemius, Boſtius, Sutor, Item Dorlandus lib. 5. cap. 10.

1419. R. P. Bonifacius Ferrarius, S. Vincentij Dominicani frater Doctor Iuris, & XXV. Generalis: laudatur ob ſanctitatem à Boſtio cap. 15. & Dorlando lib. 4. cap. 25. Obijt anno. 1419. 29. Ap. vt eruderaui ex antiquis monumentis.

1420. D. Goſvvinus ſiue Osvvinus de Beka, obtinuit ſanctitatis opinioné ex Boſtio cap. 19. & Dorlando lib. 7. cap. 36. Fuit autem I. V. Doctor, & Prior iuxta Diuionem floruitque circa annũ Domini 1420. Meminit ipſius etiam Sutor pag. 592.

1424. R. P. Stephanus Senenſis S. Catharinæ Senenſis quondam amanuenſis, ſanctè vixiſſe ſcribiturà Dorlando lib. 7. cap. 35. Hic fuit per annos 12. Ordinis noſtri Generalis, obijtque anno 1424. 7. Aug. Vt certiſsimis documentis probatur. Facit eiuſdem mentioné Boſtius. c. 16. & Sutor pag. 591.

1430. D. Petrus Petronius Senenſis, Pater ſanctitate Venerabilis, ac miraculis clarus, floruit anno Domini 1430. Vide Dorland. l. 5. c. 1. Cæterum Auguſtinus Dathus in oratione de laudibus. S. Bernardini Senenſis vocat ipſum Virum plenum ſpiritu ſancto.

1437. R. P. Guilhelmus de Mota, XXVII. Generalis, reputatus eſt in vita Iuſtus & ſanctus & poſt obitum miraculis claruit. Obijt auté anno 1437 18. Iun. &c. Hæc ex Sutore pag. 563.

1443. B. Nicolaus Albergatus, etiam hic ſuo loco reponi debet: qui obijt anno 1443. 9. Maij. S. R. E. Cardinalis atque Epiſcopus Bononienſis Authores citare ſuperfluum erit, cum ſuo loco recenſeantur.

1446. P. Bartholomæus, Prior Ruremundanus, & Viſitator prouinciæ Rhenanæ, atque S. Th. Doctor etiam inter ſanctos locũ inuenit apud Dorlandum lib. 7. cap. 5. &c. Obiit Coloniæ in Carthuſia anno 1446. ibidemque ſepultus. ſcribunt etiam de ipſo Boſtius cap. 24. & Sutor pag. 594.

1461. P. Dominicus, Vicarius Carthuſię Treuirenſis, plurimum laudatur à Dorlando lib. 7. cap. 2. 3. & 4. Obdormiuit in Domino anno Chriſti 1461. 21. Decemb. vt aſſero ex antiquis documentis.

1470. P. Cæſarius Raſo, Monachus in Carthuſia Capellæ, vir iuſtus ac timoratus, quem B. Virgo Maria ægrotantem viſitauit, ac migrantem ex hac vita in ſinũ ſuum ſuſcepit, obdormiuit circa ann. 1470. valde commendatus à Dorlando l. 7. c. 26.

1470. P. Hugo Boletus Delphenſis, profeſſus in domo capellæ, & aliquando Prior Montis Dei, magnus paupertatis amator, cuius vita fuerat forma virtutis: floruit circa ann. 1470. Dorlandus l. 7. c. 29.

1470. P. Ioannes Theodorici etiam Delphenſis, eiuſdem loci Monachus eodem tempore vixit vir ſanctæ ac innocentis vitæ. &c. Dorl. l. 7. c. 30.

1470. P. Arnoldus Carmanus, Prior domus nominatæ, & Viſitator Prouinciæ Theutonicæ, ab eodem Dorlando. ſanctis annumeratur l. 7. c. 32. qui aſſerit eum claruiſſe. ann. 1470.

1470. P. Arnoldus de monte S. Gertrudis in Hollandia oriundus, in domo capellæ vicarius & Procurator, hic præteriri non debet: quoniã Dorlandus ipſum laudat lib. 7. c. 33.

1470. P. Gerar-

1470. P. Gerardus Bredanus eodem vixit tempore in eodem loco, illuſtri ſanctimonia clarus, vt affirmant Dorland. l. 7. c. 27. Item Boſtius cap. 33 vitæ ſanctitate ipſum mirabilem fuiſſe teſtatur. Item Sutor pag. 601. vitæ ſanctimonia clarum ſcribit.

1471. P. Guilhelmus Apſelius, patria Bredanus, Prior Carthuſię Brugenſis, vitæ auſteræ & ſanctæ, migrauit ad æternam vitam anno ſalutis 1471. 5. Aug. vt Boſtius habet cap. 30. cum annis 40. laudabiliter inter Carthuſianos vexiſſet. Ita Dorl. l. 7. c. 28.

1471. P. Dionyſius Rikel, Carthuſiæ Ruremundanæ Profeſſus, Doctor extaticus atque illuminatus, fuit ſuo tempore admirabilis, ideoque ſanctitatis nomen apud poſteros eſt conſequutus, obijt anno 1471. 12 Mart. De ipſo agũt Boſtius c. 29. Sutor pag. 598. Dorl. l. 7. c. 6. Imo Epiſcopus Ruremundenſis D. Henricus Cuckius, ſi ſuperuixiſſet, volebat vrgere ipſius canonizationem in Curia Romana.

1472. P. Hermannus Appeldorn Xantenſis, Prior Colonien. & viſitator prouinciæ Rhenanæ, fuit ſummæ Innocentiæ & virtutum omnium præclaris dotibus egregie ornatus. Quapropter ſummopere laudatur in antiquis monumẽtis huius Carthuſiæ; Fuit etiã olim Prior Treuirenſis. Obijt autem deuotiſsimè anno 1472. 17. Sept. Confluẽtiæ in actu viſitationis, ibidemque ſepultus, expectat nouiſsimam tubam.

1477. P. Laurentius Muſſchelius, Prior domus Capellæ in Hannonia prope Angiam, tantis virtutibus præditus erat, vt ab omnibus ſanctus reputaretur. Fuit autem ſingularis cultor S. Catharinæ V. & M. & cum ſuo paruulo & Agno D. N. Ieſu Chriſto die noctéque ſe occupauit, & beatiſsimo fine obdormiuit, anno 1477. 3. Decemb. Vide Dorlandum lib. 7. cap. 25. Scribunt de eodem Boſtius cap. 35. & Sutor pag. 602.

1481. P. Henricus Loenius Louanienſis, Doctor inſignis, Prior Capellæ, & viſitator Teuthoniæ, Vir vitæ ſanctiſsimæ: qui ad cœleſtia euolauit anno 1481. Hic aliquoties inter celebrandum ſolitus erat in aërem cum corpore ſuſtolli, ob feruorem deuotionis. Dorlandus lib. 7. cap. 31. Agit de eodem Boſtius cap. 34. Item Sutor pag. 602. Fuit aliquando Prior Bruxellenſis.

1491. P. Ioannes Aldenardus, quaſi alter Samuel Deo conſecratus in domo Capellæ ſacriſtam egit annis 35. Speculum virtutis & ſanctimoniæ, Innocens, purus, feruens, & ſingulari gratia decoratus: cum hic in terris Deo Opt. Max. in Ordine Carthuſiano annis 50. ſynceriſsimè ſeruijſſet, tranſijt ad cæleſtem patriam pro æterna mercede accipienda, anno Chriſti 1491. 21. Nouemb. ipſo feſto præſentat. B. V. Mariæ. Dorlandus hunc virum ſummoperè laudat lib. 7. cap. 34.

SAECVLO XVI.

1502. P. Ioannes de Virduno olim Decanus Virdunéſ. Prior Mõtis Dei in Picardia, quemadmodum laudabiliter vixit, ita miraculosè obijt anno 1501. 27. Sept. Cum etenim lumen incaute relectum in cubiculo, totam cellam dormientis incendiſſet ac incineraſſet: ipſe toto corpore integer inuentus eſt. Quid hoc eſt? Nunquid elementum inſenſibile honorauit vas illud purum & immaculatum? Poſſem hanc rem pluribus confirmare: ſed oportet hic eſſe ſuccinctum. Si elementum illud corpori tantum reuerentiæ impendit: quo gaudio putamus animam illibatam à SS. Angelis ſuſceptam? Accedit hiſce optimum teſtimonium, quod vir ille admodum Religioſus habet in iſtius Carthuſiæ monumentis.

1509. R^mus^ P. Antonius Surianus, ex Carthuſiano Patriarcha Venetorum & Dalmatiæ Primas conſtitutus, integerrimæ & laudatiſsimæ vitæ fuit. De quo Dorlandus lib. 7. cap. 37. ex Franciſco Philomuſo Piſaurienſi, obijt circa ann. Domini 1509. Vt habeo ex chartis cap. general.

1530. Circa hunc annum aliquot Carthuſiani in domo Morbacenſi prope Viennam à Turcis interempti, Martyrij palmam promeruerunt, teſtem habeo Myræum in orig. Carth.

1530. P. Andreas Prior in domo Seitz prope Ciliam in Sclauonia, circa hunc annum à Turcis captus, tortus & occiſus eſt. Ita oſtendit charta cap. gen. anni ſequentis.

1531. P. Guilielmus Tynzbi Hybernus, Prior Londinenſis in Anglia, quaſi alter Antonius Eremita fuit ſuo tempore. Valde hunc virum laudat Mauritius Chancæus cap. 8. obitum ipſius reperi in Chartis Cap. gen. anno 1531.

1535. Hoc anno 4. Maij in Anglia occiſi ſunt tres Priores Carthuſiani, & ad Sanctorum Martyrum gaudia in cælum migrarunt.

1. V. P. Ioannes Heugthon, Prior Londinenſis, vir magnæ doctrinæ ſanctimoniæque, plurimum laudatus à Mauritio Chancæo cap. 2. 3. 4. &c.

2. V. P. Robertus Laurens Prior Bellæ Vallis, Profeſſus Londinenſis, vir planè religioſus.

3. V. P. Auguſtinus VVebſtez, Prior viſitationis B. V. Mariæ, &c. De hiſce Chancæus cap. 12.

1535. Eodem anno 19. Iunij, alij tres Londinenſes Carthuſiæ Palæſtritæ egregij Martyrij coronam adepti ſunt.

1. V. P. Humfridus Middelmore, Vicarius, & antea Procurator eiuſdem domus.

2, V.P.Guilhelmus Meuvve Procurator, & olim Vicarius, eximiæ vir ſanctitatis,& apprimè doctus.
3. V.P.Sebaſtianus Nendegate,genere nobilis,dignitate ſacerdos,&c.De quibus Canchæus cap.13.

1536. V.P.Petrus Blomouenna Leydenſis,annis 30. in Carthuſia Colonienſi Prior,vir innocens, pius,contemplatiuus,Illuminatus & ſanctus, obiit anno 1536.30.Sept.Cuius vitam conſcripſit P. Theodoricus Loherius, ipſius diſcipulus præclarus.

1537. Hoc anno,XI. Maij,ex Carthuſia Londinenſi ſacerdotes duo Martyrij aureolam conſecuti ſunt:

1.	V.P.Ioannes Rocheſtez.	Vide Chancæum cap.15.
2.	V.P.Iacobus VVaunert.	

1537.Eodem anno,29.Maij,in Anglia 9. Carthuſiani incarcerati, atque ex ergaſtuli fœtore extincti, Martyrum gloriam perceperunt. Quorum nomina ſunt iſta.

1.	D.Richardus Beercz,	Sacerdotes Dei.
2.	Thomas Iohunſon,	
3.	D.Ioannes Greenetz.	
4.	D.Ioannes Danij,	Conuerſi Laici.
5.	F.VVilhelmus Grenev vode,	
6.	F.Thomas Schynen,	
7.	F.Robertus Salte,	
8.	F.VValterus Perſon,	
9.	F.Thomas Redyng.	

De hiſce prolixius Charcæus narrat cap.14.

1539. V.P.Ioannes Iuſtus,natione Bauarus,ex Lanſpergo oppido oriundus,Vicarius Carthuſiæ Colonienſis,& olim Prior Cantauienſis, obijt anno 1539. XI. Aug.cuius animam SS.Angeli cum gaudio ad cæleſtem patriam perduxerunt,Vir verè ſanctus multorũ ex teſtimonio.Vitam ipſius conſcripſit P. Bruno Loherius diſcipulus eiuſdem , & Vicarius Colon. De hoc autem piiſsimo Patre alibi fuſiùs tractabo.

1541. F.VVilhelmus Hornæ,Conuerſus Carthuſiæ Londinenſis anno 1541.4.Nouemb. Martyrio in Anglia affectus eſt. De quo Chancæus cap.14.

1572. Hoc anno Ruremundenſi in Carthuſia occiſi ſunt XII. Carthuſiani quorum certamen diſcripſit B.Arnoldus Hauenſius S.Th.Doctor,& Prior Gandenſis Carthuſię,ſubierunt autem mortem 23.Iulij,quorum iſta ſunt nomina;

1. P.Matthias Colonienſis,ſenex.
2. P.Eraſmus Traiectenſis,ſenex.

3. D.Vincentius ab Herck.Sacriſta.
4. D.Ioannes Leodienſis,ſacerdos.
5. D.Seuerus Confluentinus,hoſpes. } Sacerdotes.
6. D.Guilhelmus VVellen, procurator,
7. D.Iohannes Levvis,ſacerdos,
7. D.Henricus VVellen,Diaconus.
9. D.Ioannes Greſſenich,Diaconus.
10. F.Stephanus Ianitor,conuerſus.
11. F. Albertus Coquus,apoplecticus, } Laici.
12. F.Iohannes Sittard,Piſtor.

CONCLVSIO.

Paucos hoſce raptim ac feſtinanter collegi, vt darem alijs occaſionem plures inueſtigandi. Neque omnes poſui, quos ſcio: ſed illos tantummodo, qui apud publicos & probatos Scriptores de ſanctimonia vitæ celebrantur. Anonymos prætereà & quorum tempus (quo ſcilicet floruerũt) ignorabam, volens præteriui. Alioquin ex Dorlando ponendi fuiſſent.

F. Guilhelmus, Conuerſus Carthuſiæ Genuenſis : cuius natalis ponitur in aucto Martyrologio Vſuardi, & Canisij. 19. Decemb. Vide Dorl. l. 5. c. 2.

Item D. Stephanus Flander, Monachus in Anglia apud ciuitatẽ Henton, ſingularis amator B. M. Magdalenæ Vide Dorl. l. 5. c. 4.

Item D. Albertus Arnheimienſis, Prior domus Monachorũ in Geldria, qui cæleſti concentu recreatus ex hoc ſæculo migrauit ad gaudia æterna. &c. l. 5. c. 13.

Petrus etiam Bleſenſis exponens caput 2. Iob laudat quendã F *Gerardum Conuerſum* Carthuſiæ maioris, virum in SS. ſcripturis admodũ illuminatum. Sed viuum laudat, non defunctum. Omnis autem homo mutabilis, quamdiu eſt in ſtadio huius vitæ, alioquin Bleſenſis floruit anno 1160.

Scio præterea alios, tam ex Carthuſia Colonienſi quam ex alijs domibus : qui meritò in hunc Catalogum deferendi fuiſſent: at ego innitor cenſuræ publicorum ſcriptorum: reliquos in ſuum locum ac tempus reſeruans, de quibus pleniorem opto exſpectoque informationem.

Sed quid opus eſt pluribus verbis, ſi benè conſiderentur ea, quæ Dorlandus ſcribit lib.5.cap.26 & 27. Item Sutor pag. 523. 524. & 525. facilè apparebit, Carthuſianos ſanctis Viris non eſſe deſtitutos. Quid? nonne verus Carthuſianus eſt quoddam ſimulachrum ſanctitatis & miraculum mundi? Nos ad SS. PP. noſtros in Chriſto defunctos, & iam in æternum felices ſuſpiremus eiſdem verbis, quibus olim S. Auguſtinus in Meditationibus ſuis cap.24.

FElices ſancti Dei omnes, qui iã tranſiiſtis huius mortalitatis pelagus, & peruenire meruiſtis ad portũ perpetuæ quietis, ſecuritatis & pacis; ſecuri & trãquilli ſemperq́; feſtiui atq; gaudẽtes eſtis. Obſecro vos per veſtrã charitatẽ qui ſecuri eſtis de vobis, ſoliciti eſtote de nobis; ſecuri eſtis de veſtra immarceſsibili gloria, ſoliciti eſtote de noſtra multiplici miſeria. Per ipſum vos rogo, qui vos elegit, qui vos tales fecit, de cuius pulchritudine iã ſatiamini, de cuiꝰ immortalitate iã immortales facti eſtis, de cuius Beatiſsima viſione ſemper gaudetis: eſtote iugiter memores noſtri ſubuenite nobis miſeris, qui adhuc in ſalo huius vitæ circũſtantibus agitamur procellis. Vos portæ pulcherrimæ, quæ in magnã ſurrexiſtis altitudinẽ adiuuate nos vile pauimentũ lõge inferius iacẽtes. Date manum, & erigite iacentes ſuper pedes, vt conualeſcentes de infirmitate fortes efficiamur in Bello. Intercedite & orate conſtanter pro nobis miſeris multumq; negligentibus peccatoribus; vt per veſtras orationes veſtro ſancto conſortio coniungamur: quia aliter ſalui eſſe nõ poſſumus. &c.

Et S. Ephrem. Syrus in ſermone quodam de SS. Patribus, qui in ſancta pace requiuerant.

Beati eſtis Vos, qui Chriſti amore ac deſiderio benè prudenterque magna cum veſtra patientia ſcapham veſtram in terra tutò in mandatis Chriſti Optimi Domini direxiſtis: quapropter ad tranquillum iam portum perueniſtis & Chriſtum recepiſtis, quem tantoperè deſideraſtis atque amaſtis. Nunc vero gratulamur vobis, ô Beati: quoniam laqueos inimici effugiſtis, & ad Chriſtum qui vos coronauit perueniſtis, factique hæredes æterni regni ipſius modo eſtis. Cui gloria in ſempiterna ſæcula. Amen.

FINIS.

BIBL. ROMA